00054642

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI SVAE VILLAE.

POMARIVM.

XPECTA propediem candide lector reliquos noſtræ Villæ libros. Syluas cæduam, & glandariam, Oliuetum, Vineam, Arbuſtum, Hortos Coronarium, & Olitorium, Segetem, Paſcua, Cultum, & quicquid ad vniuerſam agricolationis hiſtoriam pertinere viſum eſt.

NEAPOLI,
Apud Horatium Saluianum, & Cæſarem Cæſaris.
M. D. LXXXIII.

581
BaP/Por
54642

00054642

ILLVSTRISSIMO
ET AMPLISSIMO ADOLESCENTI D. ALFONSO LEVAE. S. D.

STATVERAM magnæ virtutis, ſed maioris ſpei adoleſcens illuſtriſſime non prius pati quemquam in Pomarium meum intromitti, quàm illud patefactum cum vniuerſa villa iam abſoluta omnibus ſpectandum proponeretur. Perſuaſum enim habebam minime decere huius villæ partes à reliquo corpore diſtractas aliquẽ intueri. Verùm cum intelligerem quanta cum animi ſollicitudine illud videre exoptares, voluntati tuæ malui, quàm inſtituto meo morem gerere: vnde nõ ſolum eius videndi, luſtrandi, fructuſq; decerpendi tibi poteſtatem fieri volo, ſed qualecumq; illud eſt, totum tibi muneri trado, & nuncupo, vt tuo iure illo vti poſsis. Quid enim tibi iam rem tam exiguam tibi committere, cui ob ſingularem omnibus in rebus perſpectam prudentiam tanta Regis noſtri maieſtas maximarum ſemper rerum negotia commiſit? vt te vix decimum agentem annum (quod nulli vnquàm contigit) inter ſuos à menſa elegerit, atque in clariſsimi parentis tui locum ſubrogauerit? Qui nunc hiſpanienſes triremes pręfectus tanto conſilio, tantaq; moderatione gubernas, vt omnium animos in tui admirationem traducas, & liceat dicere te nõ ſolum

tuorum maiorum magnitudini iam ſatisfeciſſe, ſed illam ſplendidiorem, auguſtioremq́; reddidiſſe, maioraq́; in dies nobis polliceri. Non abutar opera in explicandis eorum rebus geſtis, ne clariſsimis rebus dum conor lumen afferre, tenebras ſtyli deformitate offundam, neque enim cuiuſlibet eſt tam vaſtum oceanum ingredi, & materia multum epiſtolæ modum ſuperaret, ſed ea fortaſſe tempore opportuniore perſequemur. Interim velim tu Pomario tuo perfruare, eiuſq́; poma à furum, inſidiantium, ac maleuolorum morſibus vindices. Non enim vereor quin illud tui nominis tutela multo melius quàm Heſperidum hortos, quos ſolidis mœnibus, atque adeo montibus Athlas cinxiſſe dicitur, peruigil Draco cuſtodia ſua defenſurus ſis, vt etiam aduerſus venturos Hercules, ne pomarium depopulentur acerrime tuearis: vt ſperare debeam ſub tui nominis auſpicijs fœtus fœcundiores, & meliores quotidie futuros, eoq́; nomine Regum Adonis, & Alcinoi, & Semiramis penſilibus hortis minus inuiſurum. Tu interim me clientium tuorum numero aſcribes. Vale.

Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus.

IOANNIS BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI SVAE VILLAE.

POMARIVM.

PROOEMIVM.

IAM è ſyluis egreſſi, earum poſt tergum horrido aſpectu relicto, proximum eſt, vt Pomarium ingrediamur, cuius læta facies triſtitiam, quæ animo inhæſerat, amouebit. Pomarum enim, quæ magnitudine, colore, odore, ſapore, & pulchritudine inter ſe de principatu certant, admiratione, & uoluptate non parum animus noſter capitur. Itaque decet, quandoquidem in ſyluis ſatis ſuperq́, neque extra rem prioribus libris expatiati ſumus, vt ad hortos nunc conuertamur, in quibus ars, & humanum ingenium præualet: vt decens ordo, ac ſeries ſeruetur, atque arborum materiæ extrema manus imponatur, alterum noſtræ diuiſionis faſtigium, vt à principio arborum naturam diſtribueramus. Illæ ſuos caducos fructus feris, pendentes verò alitibus largiebantur, hæ verò mitioribus ſuccis voluptatem cibis afferunt & neceſſario alimento delitias immiſcere docent: ibi fructus nullo humano cultu, aut labore gignuntur, ſed ex ſuo cuiuſq́ arboris ſemine vltro proueniunt, hic quæ blandos ſapores

ado-

adoptione, & connubio hominibus didicerunt afferre enaſcuntur. ibi materies vel cæſa ad ſecurim, ad dolabram; vel ſenio proſtrata ad ignem naſcebatur: hic arbores fructu, uel vmbrarũ officio, vel alia dote humanius viuunt, ibi poſtremo quæ naturæ munijs, hic quæ ars & ſolers induſtria parat conſpiciuntur. Eſt inter naturam, & artem bellum aſsiduum, & irreuocabile, arma quibus præliantur, ſunt deſidia, & labor. Natura rerum parens res rudes, ac ſua ruſticitate contentas producit, ars etiam arborum adulteria excogitauit, & cultus mangonio perficit, vt illæ in nobiliorem formam tranſeant, ac naturam cogit ſibi obtemperare: quantum ars ingenio & diligentia, vt res à ſua natura deſciſcant, & in aliud perfectius genus tranſmigrent laborat, tantum natura, quæ inſtituta diligentia deſtituit, ad priſtinam ſortem deficere contendit, vtraque alteram ſuperare nititur, ac nunc vincere, nunc vinci continue videtur. Nos poma omnia quæ vſus, aut volu tas cicurauit in hoc Pomario includemus. Primum de arboribus mala ferentibus, deinde de nucibus dicturi. Malorum autem prius eas, quæ comantur æterna fronde, nempe medicas, poſtmodum eas, quæ deciduam frondem habent perſequemur, illas autem iuxta pomorum diſtinctas ſpeties diuidemus, eorum enim alia ſemina claudunt, vt ſunt cydonia mala, pyra, ſorba, alia grana, ut ficus, mora, alia ſingula oſſa, vt perſica, pruna, palmæ, ceraſa, ziziphæ, alia plura, ut meſpila, tuberes, myrti baccæ & uua ſpina. Poſt hęc nuces cõmemorabimus, punicam, et nuces Iuglandem, Heracleoticam, Thaſiam, & Euboicam, & Piſtacia.

QVID

QVID SIT POMARIVM, QVID POMVM, ET DE POMONA DEA.

CAP. I.

NON à ratione alienum uidetur, ut de Pomario in hoc libro ſcripturi, quid Pomarium quid ue pomum ſit oſtẽdamus. Vocant Latini pomarium locum pomiferis arboribus conſitum. Cicero ait in libro de ſenectute. Nec uerò ſegetibus ſolum, & pratis, & uineis, & arbuſtis res ruſticæ lętæ ſunt, ſed etiam hortis, et pomarijs. In quam ſignificationem omnes rei ruſticæ authores hoc uocabulum accipiunt. Palladius Pometum etiam dixit Inquiens. Longe tamen ab hortis uineis atq; pometis. Plinius non ſolum in hoc ſignificatu, ſed pro loco etiam, in quo poma reponuntur accepit dicens. Pomaria in loco ſicco, & frigido contabulari: in quibus ſint feneſtræ ſeptentrionaels, quæ ſerenis diebus pateſcant. Nec te nominis ſimilitudo Pomærij decipiat; nam diuerſam rem notat: Varrone enim teſte pomæriũ quaſi poſt murium dictum eſt, à ueteribus enim mærũ pro muro dicebatur. Eſt autem locus circa ciuitatis murum, quem antiqui in condendis urbibus inaugurato conſecrabant, neq; patiebantur aliquod in confinio ædificium fieri: ut notatur à Gellio. Pomiferas arbores dicimus, quaſi poma ferentes. Poma enim dicta eſſe poſſunt, M Varrone teſte, quod potu indigeant, nam in poma, quæ inſita erunt, ſiccitatibus aquam addi quotidie oportet.

oportet. Sed qui fructus pro pomis, malis, & nucibus accipiendi ſint declaremus. Vulpiano & Priſco Iaboleno iureconſultis placet glandis nomine arborum omnium fructus contineri à Græcis accipientibus, qui arborum ſpeties omnes ἀκρόδρυα vocant, ἀπὸ τῆς δρυός, ideſt glande, & δρύκαρπα. Democritus verò græcus diſcrimina inter græca nomina aſſignat, inter ὀπώρας, & ἀκρόδρυα, nam ὀπώρα dicitur, quidquid herbaceo fructu viret, lignoſum nil exterius habens, vt duracina, pyra, mala, & damaſcena, ἀκρόδρυα verò dicuntur, quæ putamen exterius, lignoſumq́ fructum habent · vt malum punicum, caſtaneæ, piſtacia, & nuces. Athenæus Acticos, alioſq́ ſcriptores nuces fructus omnes lignoſo cortice contentos appellare dixit. Macrobius Saturnaliorum libro ait, eſſe Agriculturæ ſcriptores, qui nuces, & mala ſic diuidant, vt nucem dicant omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat, quod eſui eſt; malum verò quod foris habeat, quod eſt eſui, et durũ intus includat. Sed hęc nomina tam græcis quàm latinis authoribus ſæpius confunduntur. Pleriſq́ tamen latinorum ſcriptoribus placitum video pomum nomen generale eſſe ad mala, & nuces, quo ſignificatu nos accipimus: nam noſtro hoc libro pomorum ſpeties omnes urbanorum ſingulatim complectemur, ac ſi pomarij parietibus, & uallo includeremus. Pomorum inuentio. Libero patri tribuitur, quod Theocritus cecinit.

Atque ſinu medio Bacchus ſua poma recondit.

Huic iudicio ſubſcribit Neoptolemus Parianus in Dionyſiade, qui inuenta à Baccho mala, vt reliquos mollis valli fructus commemorat: ut apud Athenæum uidere eſt. Fuit & Pomona pomorum Dea apud Romanos à pomis dicta, ut Mel

lonæ,

lonæ à melle, Pomonam Vertetnus adamauit. Vnde Ouidius.

Rege ſub hoc Pomona fuit: quæ nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit ſolertior hortos,
Nec fuit arborei ſtudioſior altera fœtus;
Vnde tenet nomen. Non ſyluas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo grauis eſt, ſed adunca dextera falce:
Qua modò luxuriem premit, & ſpatiantia paſsim
Brachia compeſcit: fiſſo modo cortice, lignum
Inſerit, & ſuccos alieno præſtat alumno.
Nec ſentire ſitim patitur, bibulæq; recuruas
Radicibus fibras labentibus irrigat vndis.

DE POMARII POSITIONE, ET SOLO.

CAP. II.

V ON *eſt parui momenti tum ad plantarum perennitatem, tum ad fœtificationẽ, et fructuum bonitatem, ut pomaria congruo loco ponantur, vt eam cæli partem ſpectent, quam debent. Et ſi principio, cum de uillæ ſitu dictum eſt; de hoc in* [illegible]*uerſum multa diximus, de ſingulis arboribus ſeorſum ſuis cap*[illegible] *ſecun*[illegible]*um ea*[illegible]*um naturam dicturi; liceat tamen no*[illegible] *huiuſmo*[illegible] *ſitu hic aliqua præfari. Loca & ſi inter ſe mi-*

B nimò

nimio diſtant interuallo, ſitus tamen diuerſitate multum differunt, vt magis minuſq; ſolibus, vel flatibus incōmodentur. Flatibus non ſolum tractus quidam, ſed etiam tota regio ſæpius infeſtatur, vt arbores ægrè fructum ferre poſſint, neque in locis à ventorum flatu remotis quicquàm boni poteſt prouenire, debet igitur locus commodi flatus compos eſſe. Loco cui Auſtri blandiantur, in flore, arbores fatiſcent; in frigido ſi ſpiret Aquilo, omnia peruruntur, æditiſſima loca egrè recipiunt arbores, præſertim ſerotinas: nam ſæpius præuenientibus autumnum flatibus, cum ad maturitatem vſquè ſtare in ſuis arboribus non poſſint fructus, cum ipſis arboribus deturbantur. In conuallibus & lacunoſis locis fructus deteriores naſci, Antyllus ſcribit, ex Ioanne Stobæo. Lacus enim non aerem ſolum ſed fructus inficit. Quid igitur faciendum? Eligendus ſitus eſt, qui noxios flatus obliquè recipiat, in feruidis, calidiſq; ad Aquilonem vergat, cum eius flatu poma odoratiora ſcripſerit Democritus fieri. Sed omnium ſcriptorum præceptis, pomarium ad montis radicem conſtitui (vt vniuerſa uilla) eiuſq; planities ad meridiem expatietur liquet, & ob id Varroni tota Italia pomarium viſa eſt. Pomaria (Florentino authore) intra domeſticam habitationem, ſi fieri poſſit locanda ſunt: quod ſi non detur, ex propinquo quærendus locus vt non ſolum oculis ſpectantium intra ædes iucunditas hauriatur, verùm etiam, vt ambiens aer ex plantarum fragrantia infectus, ſalubrem habitationem, ac totam poſſeſſionem reddat. Sed nunc uideamus quale pomario ſolum ſtatuamus, & prius magni magiſtri ſuper huiuſmodi decretum audiamus uerba. Is nanque libro de cauſis hæc ait. Pingue ſolum frumentis aptius, arboribus verò tenue, itaque illæ in tenui ſolo

radices

radices magnas, robuſtaſq; agunt, quibus alimentum ex imis valeant haurire quod & ſi in ſolo pingui facere poſſunt tamen alimenti copiam adeò largam præbunt, ut optimè germinare, magnitudinemq; accipere ampliſſimam poſſint: Sed fructum parere nequeant quoniam non coquunt quantum ſatis ſit quod in tenuiori non euenit ſed modicè tam ad germinationẽ, quàm ad fructificandum hauritur. Atq; ita arbores, ut pote robuſtiores, quàm ut oblata copia uinci poſſint planè coquunt fructumque gignunt. Ad ſummam quod ſolutum humectumq; ſit nec frigore torpeat hoc radicibus aditum facile præſtat alimentũq; laudatiſſimum ſubminiſtrat. Pingue enim ſolum plantis incommodum eſt. exiccat ſupra modum & hac de cauſa eas offendit Verùm ut ſimplicius aſſeram ſolum, quod mediam obtinet confuſionem contrariorum, ideſt ſoluti, & ſpiſſi ſicci & humidi, leuis & ponderoſi atq; etiam ſuperiora modicè inferioribus reſpondentia in locis ipſis ſortitur, hoc optimum omnibus ferè arboribus, & frugibus eſt id enim ad aeris habitum propius quodammodo quàm cætera videtur accedere. Cæterum inter hæc ipſa, quod ad alteram partem vergit, melius eſt: quod & ſimpliciter quidam optimum aſſerunt, ut quod ſolutum leue, atque humectum eſt. id enim alimentum in ſe continet, & radicibus meatum facile præbet: Hactenus Theophraſtus. Columella de Pomarij ſolo ſtatuens ait. Terra quæ vitibus apta eſt, eadem quoque utilis eſt arboribus. Quam verò ipſe pro vitibus laudat, videre eſt in Vinea noſtra. Berytius autem. Optimum ſolum nigræ terræ eſt, & ab omnibus præ alijs laudatum proximum eſt terra fulua, & quę flumine rigatur, itẽ dulcis, & calida: eæ enim ad vites, ac arbores, et ad ſata

optimæ ſunt, ſed laudatur & profunda, maxime ſi friabilis & tractabilis ad arborum fertilitatem. Sequitur Columella: Prius quàm Pomarium conſtituas, quàm magnum habere voles circum munito maceria, aut foſſa, ita vt non ſolum pecori, ſed ne homini quidem tranſitus ſit niſi per oſtium dum adoleſcant ſemina, nam ſi prius cacumina manu perfracta, aut à pecore præroſa fuerint quàm adoleſcant in perpetuum corrumpuntur. Sed quomodo in ordinem redigantur, ac plantentur præcedenti libro docuimus cum & Varro in pomarijs ea diſcriminanda in conſerundo cenſet, quæ ſunt fructuoſa propter voluptatem. Præterea in recentibus pomarijs deſitis ſeminibus in ordinemq́; arbuſculis poſitis, primis annis antequam radices longius procedere poſſint, alij conſerunt hortos, alij quid aliud, neque cum conualuerunt arbores, idem faciunt, ne violent radices.

DE POMIFERARVM ARBORVM REMEDIIS.

CAP III.

APVD antiquos Agriculturæ ſcriptores, tum ad morbos arborum pomiferarũ quoſdam, tum ad optimam fœtificationem remedia nonnulla deſcribunt. Nos ne alibi requirantur, quæ hic deficiunt, noſtriq́; Pomarij arbores, vt fœcundiores floridioreſq́; ſint, apponere non piegebit. Scribit Paxamus Vnicuique arbori propria quædam cura ſeorſum conuenit, eam

verò

verò, quæ omnibus ſimul generatim congruit arboribus, non relinquam. Si ablaqueatis quibuſcunque arboribus radices ſimul & truncos vetere vrina humana, vel pecorum lotio perfuderis, vegetæ & vberes adoleſcunt. Sunt qui radices bubulo felle linunt quo, vt volunt, à vitijs ſatam arborem vindicabit. Didymus aſſerit omnem arborem iuuari fabarum aut aliorum leguminum paleis aut aceribus frumenti circumpoſitis Tradūt ſuccum herbę, quæ ruſticis polypremnos appellatur, caudicibus illitum arbores à noxa defendere, & largiorem edere fructum. Vt verò arbor ſterilis fructum ferat, Zoroaſtris extat experimentum. Subcinctus & crine in nodum obtorto, arreptaq́ bipēni cum indignatione ad arborem accedito, eam exciſurus. Obuiam autem veniente tibi quopiam, eiusq́ exciſionem deprecante, & tanquam futuri fructus fideiuſſore, videaris perſuaſus eſſe & eius cauſa arbori parcere, & de cætero abunde fructum dabit. En græcæ vanitatis exemplum. Africanus autē ait, Portulacam, & Tithymalum probe contuſa, & mixta trūcis oblinito. Omnes autem arbores copioſiorem fructum ferent, ſi ipſarum radices columbino fimo obleueris Ne flores, aut folia abijciant Arbores, ex Quintiliorum placitis hæc deprompſimus. Circumfoſsis radicibus palearum fabacearum aqua temperatarum, magnæ quidem arbori octo congiorum menſuram, paruæ verò non minus quàm duos congios circumijce, ſic de cætero curabuntur Ne verò fructum perdant, Sotionis hæc extant experimenta. Lolium quod in frumento reperitur, euulſum ſimul cum radicibus plurimum è terra, quando iam pingueſcere incipit, & in coronæ figuram formatum, ſi trunco arboris circundedit, fructum ptoducere arbor, perficiet, eumq́ non

abijciet

abijciet. Si cancer, hoc eſt πάγουρος trunco circum ligetur vel ſi truncum plumbo amplexus fueris veluti corona, fructum plantæ non abijcient. Item ſi radicem circumfoderis & perforaueris, cuneumq́ ex corno immiſeris, & terram aggeſſeris. Quidam nudatis radicibus craſſiſſimas ex ipſis & maximas diffindunt, & in fiſſuram duri lapidis ſilicis uidelicet fragmentum immittunt, deinde obligant, & terra accumulata rurſus obruunt. Continet etiam fructus lapis perforatus ſponte Naturæ repertus & in arboris ramum iniectus. Polium herba ſuſpenſa fructum etiam continet. Democritus aſſeuerat, neque arboribus, neque ſatis quibuſlibet noceri poſſe à quibuſcunque beſtijs ſi fluuiatiles cancros plurimos, vel marinos quos græci παγούρους nominant, non minuſquàm decem fictili vaſculo in aqua miſſos tegas, & ſubdio ſtatuas, vt decem diebus ſole macerentur, poſtea quæcunque illæſa volueris eſſe, aqua diebus alternis profundas, dum ſolidius quæ operatus fueris adoleſcant. Florentinus demonſtrat, quomodo arbores à vermibus non lædantur. Rubricam Lemniam, & origanum cum aqua terito, inde radices illinito, & ſcyllam in circuitu plantato. Si pineos paxillos in ambitu arborum defixeris vermes corrumpentur. Omni arbori ſtercus ſuillũ uino dilutũ iniectũ ipſam à vermibus illæſam conſeruat. ut ex Didymo colligi poterit. Si arboris radices taurino felle obleueris arbor neq; cito ſeneſcit neq; uermes producet. Arbores à uermibus nõ infeſtabũtur, ſi denudatis radicibus colũbinũ fimũ circumcirca induxeris. Plinius ſcribit. Pomiferis quæ geminant, nec fructum ferunt, fiſſa radice inditur lapis, fertileſq́ fiunt: cæteris arboribus ægris, fecem uini, ac lupinũ circa radices earũ ſeri. Aqua, quæ lupini decocti circumfuſa pomis prodeſt.

DE-

DE FVTVRAE VBERTATIS, ET CARITATIS FRVCTVVM PROGNOSTICIS.

CAP. IIII.

ET ſi Aſtrologiam agricolis utilem ſuperioribus libris in arborum plantatione, ac ſeminum iactu indicauerimus: nunc non minus in futuræ abundantiæ, vel fructuum inopiæ prognoſticis pernece ſſariam iudicamus, cum quicquid in terris naſcatur, ſtatis eueniat cælorum curſibus, ut non temere Theophraſtus ſcripſerit, annũ fructificare non tellurem. Nos primum prognoſtica, quæ e cælis, inde quæ ex aere; demum, quæ è plantis ipſis eueniunt, conſcribemus, quæq; cognitu facillima fuerint etiam ignaris agricolis, relinquemus ea, quæ peritis mathematicis cognoſcuntur. Diophanes græcus ait, Caniculæ ortum fieri illuceſcẽte uigeſima die Iulij menſis, obſeruandumq́; eſſe cũ eius exortus fiat in qua cæli domo Luna reperiatur, nam (præter alia ſignificata) ſi in Libra fuerit fructuũ arborum foris lignoſum putamen habentiũ abundantia erit. Si uerò in Geminis omnis fructus ubertas maxima. Zoroaſter uerò ait obſeruandum eſſe primum tonitru ſingulis annis, quod poſt Canis ortum contingit, in qua ſcilicet Zodiaci domo reperiatur Luna. Nam ſi in Libra, fructuum omnium corruptionem. In Capricorno abundantiã. Identidem in Aquario nunciabit. Prætereà conſeruandũ eſſe ſtudioſe præcipit, quæ ſigni-

ſigniferi circuli ſtatione Iouis ſtella peragretur. Nã ſi in Ariete ſteterit, campeſtria magis fructum ferent. In Tauro erit lignoſorum fructuum feracitas. Idem in Geminis. In Cãcro verò aſperi loci magis fructiferi. In Virgine ſupplicandum eſſe pro fructibus. in Sagittario & præcoces, & ſerotini fructus optimi erunt, medij verò vitioſi, omneſq́ arbores fertiles. In Capricorno campeſtria fructifera erunt, lignoſi fructus abundabunt, ſupplicandumq́ eſſe ne glacie, & ventis lædantur fructus. In Aquario venti commodi erunt lignoſo fructui. In Piſcibus vitioſi venti nuces exurent. Plinius ex veterum placitis hæc profert. Aquilam in Italia exoriri ad XIII. calend. Ianuarij. Nec patitur Naturæ ratio quicquam in ſatis ante eum diem ſpei eſſe certæ. Si verò interlunium incidat, omnes hybernos fructus, & præcoces lædi neceſſe eſt. Tria nanq; tempora priſci fructibus metuebant, propter quod inſtituerunt ferias, dieſq́ feſtos. Rubigalia, Floralia, Vinalia. Iidem Floralia tertio calend. Maij inſtituerunt ex Oraculo Sibillæ, vt omnia bene defloreſcerent. Hunc diem Varro determinat, ſole Tauri partem quartadecimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit pleni lunium fruges, & omnia, quę florebunt lędi neceſſe erit. Reliqua nil ad fructus attinent, iccirco omiſimus ſuis in locis dicenda. Nunc ad ea prognoſtica accedemus, quæ non è ſtellis, ſed ex aeris habitudine cognoſci poſſunt, & ſi hæc ex illis proueniant, quia nobis euidentiora, facilius dignoſci poſſunt. E decenti arborum germinatione facile fieri poteſt fructuum prognoſticon. Prima enim germinatio videtur eſſe quaſi compendium futuri prouẽtus, cuius vbertas, aut inopia in aeris clementia, aut ſæuitia repreſentatur. Felix arborum germinatio

(in

(inquit Theophraſtus) ex opportuna hyeme contingit hyems illa commoda intelligitur quæ borealium imbrium, niuium ac frigorum ſine gelu vbertate pollebit. Exhauſtæ enim fœtibus arbores tantundem reponendum alimenti quærunt, quantum ſubtractum eſt ex præterita fœtificatione ſed ſeruato opus eſt, atque cocto, vt ſuccos optime ad partus, & ad germinationem vertant. Alimentum imbriũ copia largitur: hyems verò cohibet, vt ſeruet & concoquat per totam arborem expandat neceſſe eſt ſed non prius id expedit quàm ipſum alimentum coquatur & quaſi in vtero geſtetur temporis ſpatio, quantum ſatis ſit, quod nunquam fiet niſi frigus vehementius aduenerit ob id aquilonibus accedere iuuat, auſtrinis verò humeſcunt arbores; & laxatis partibus euocant ſuccos, vnde imbecilliores redduntur. Tempeſtiui omnium imbres hyberni notantur, mox qui germinationem antecedunt, nã lætius germen agitur; tertium obtinent locum; qui poſt deflorеſcentiam acciderint, pabulum nanque conſumationemq́ fructus præſtant, hi verò, qui poſtquã fructus conualuerunt ſequuntur: fructus aut defluant faciunt, aut infirmiores, deterioreſq́ præ nimia humiditate redduntur, omnium peßimi & ex toto inopportuni, qui circa floris exortum eueniunt omnia nanq; imbecilliora redduntur, & aut certe plurima pereunt aut decidunt rubigine, aut nimio humore; & quæ reſiſtunt, deterius florent. Planis verò quæ ſerò ſuos maturant fructus maiori alimento, concoctioneq́ frui deſiderant, ſeræ pluuiæ opportunæ ſunt, vt vitis, punica; & olea. Nocturni imbres præſtant diurnis: fit enim ut plantæ humore potiri amplius poßint nam cum ſol protinus illum conſumat & tutius ſic quoque agitur. Niuis multitudo magnopere prodeſt, vt ſenſim colliqueſcens dilabatur, ita & terra fermentari optime poteſt, calore cir-

C cum-

cum obcluſo, atque coercito. At ſi hyems ſera eſt, intempeſtiuus ille tepor, alieno natus tempore, diuturnus eſſe non poteſt, vindicantia inde frigora ſuperuenientia, arbores feſtina germinatione occupatas corrumpunt, non dum enim firmi fœtus, ac ſolidi, mitem aerem, & indulgentem exoptant, quo adoleſcere poſſint, & inter ſua initia infirmiſſimi ſunt. Quod enim imbecillum eſt, nutricis eget ſedulitate. Rectè igitur Vertumnus bene precatur Pomonæ apud Ouidium.

Sic tibi nec verni naſcentia frigus aduret
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.

Nec minus, quàm hyemis conſiderandæ ſunt flatuum iniuriæ, & commoda: nam non minus hæc illis arbores infeſtant, vnde flatuum ratio conſideranda eſt. Aquilonij (ex Theophraſto) flatus auſtrinis præſtant, pelagici terrenis, & occidui exortiuis, quia frigidiores ſunt, ex toto enim frigidi flatus commodiores calidis ſunt, niſi germina aut flores prouenire inceperint, nam tunc adurunt. Venti qui contra temporum qualitatem ſubueniunt, optimi ſunt, vt hyeme calidi, æſtate frigidi ſpirent Si flatus aut calidus, aut frigidus nimis ſpiret, vehementius ſylueſtres laborant, nuper germinibus editis, enim vero vterque partum labefacit, & interimit, ex quo ſeræ hyemes ſylueſtribus infeſtiſſimæ ſunt Sed unus, idemq; ventus uni noxius, alteri vtilis eſt, quibuſdam Fauonius, multis Aquilo, alijs Auſter, qui plerumq; omnibus infeſtiſſimus exiſtit, & præcipuè florentibus arboribus, vt natum ſit adagium. Immiſi floribus Auſtrũ, ideſt mihi ipſi mali cauſam dedi. Quod Virgilius in Buccolicis expreſſit.

Eheu quid volui miſero mihi? Floribus Auſtrum
Perditus immiſi.

Supereſt

Supereſt ex floribus, & germinibus diuinatio. Arbores enim alterutro luxuriantes ſcilicet fructu, aut germine, altero minus fœcundas eſſe oportet. Cuius cauſſam Theophraſtus reddit. Quia Natura vtrique parti minime ſatisfacere valet, ſed neceſſe eſt abſumere alteram, vt alteram faciat. Pars enim, quæ abſumitur in frondes, & ramos, intercipitur fructibus. Sed priuata ficus, & vitis albæ natura eſt; nam & ſi germinibus luxurient; largioris fructus prouentum promittunt, vnde quod ſatis fructum præſtiturum ſit, id neque excidere, neque deficere in germinando oportet. Optima arborum deflorescentia, optimam fructuum copiam prænunciabit; oportet enim flores, quos fructus ſequuntur antea bene cecidiſſe. Vnde Ouidius in faſtis.

Si bene floruerint ſegetes, erit area diues.
Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ, nitidiſsimus annus.
Poma quoque euentum temporis huius habent.

Sed Plinij verba afferã, quæ ſuper huiuſmodi re à Theophraſto mutatus eſt. Tempeſtiua frigora plurimum arborum firmitati conferunt, et ſic optime germinant: alioqui ſi blandiantur Auſtri, defatiſcentes, ac magis etiam in flore. Nam ſi cum defloruere, protinus ſequantur imbres, in totum poma depereunt. Illa ſunt noxia frigora, quæ ſeptentrionibus aut præpoſteris horis fiunt. Hyemem quidem Aquiloniam eſſe omnibus ſatis vtilimam. Imbres verò tunc expetendi euidens cauſa eſt quoniã arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoq; amiſſione languidas, naturale eſt auide eſurire. Cibus autem earum imber. Quare tepidam eſſe hyemem, vt abſumpto partu arborum, ſequatur protinus conceptus, id eſt germinatio, ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutiliſſimum

 expe-

experimentis creditur. Quinimo ſi plures ita continentur anni, etiam ipſæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna eſt in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas, non pro arboribus vota facit. Vota arborum niues diutinas ſedere. Cauſa non ſolum quia animam terræ, euaneſcentem exhalatione includunt, & comprimunt, retroq́; agunt in radices, verùm quod & liquorē ſenſim præbent, purum præterea, leuiſſimumq́;, quando nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non vniuerſus ingurgitans diluensq́;, ſed quomodo ſititur diſtillans velut ex ubere alit omnia, quæ non inundat. In maiore parte orbis cum præcoces ex urrere germinationes euocatæ indulgentia cœli ſecutis frigoribus exuruntur. Qua de cauſa ſerotinæ hyemes noxiæ ſylueſtribus quoque quæ magis etiam dolent vrgente vmbra ſua, nec adiuuante medicina, quoniam veſtire teneras intorto ſtramento in ſylueſtribus non eſt. Ergo tempeſtiuæ aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem ancedentibus. Tertium tempus eſt cum educant poma, nec protinus ſed iam valido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius continent, longioreſq́; deſiderant cibos, his & ſerotinæ aquæ vtiles, vt viti oleæ, punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiuſq́; arboribus diuerſo modo deſiderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter iiſdem imbribus quædam lædi videas, alia iuuari, & in eodem genere ſicut in pyris. Alio die hyberna quærunt pluuias, alio verò præcocia, vt pariter quidem omnia deſiderent. Non omittemus & Berityj prognoſticon ex Scylla. Inquit enim. Scyllæ flos virgæ ſpetie naſcens, & non cito marceſcens fertilitatem fructuum, & anni portendit.

DE

DE MALO MEDICA, SIVE CITRIO, EIVSQVE GENERIBVS.

CAP. V.

FRVGIFERAS noſtri Pomarij arbores enarraturus, vnde nam exordiar, niſi à fœlici arbore illa, quæ Medica dicta eſt? quæ tum ſua dote, tum pulchritudine, & tot generum fœcunditate, tum etiam quia nulli, vel paucis priorum memorata eſt, totoq; hoc noſtro Neapolitano tractu nulli ſint horti, nullæ ædium feneſtræ teſtaceis vaſis, uel penſilibus hortulis, qui hoc genere arboris referti non ſint, integrum librum de ſe ſcribi meretur, vt uerè hortorum decus, ac ædium illecebra dici poſſit.

FABVLÆ DE CITRIO.

Sed ad Poetarum fabulas tranſeamus. Higinius in ſuo aſtronomico ex Pherecide ait, Iunonem cùm duceret Iuppiter uxorem, terram inueniſſe ferentem aurea mala cum ramis, eaq́; Iunonem admiratam petijſſe à terra, ut in ſuis hortis ſereret, qui erãt uſque ad Atlantem montem, cuius filiæ cum ſæpius de arboribus mala decerperent, Iuno dicitur ſerpentem ibi cuſtodem appoſuiſſe vaſto corpore, qui ab Hercule interfectus à Iunone inter duas Arctos collocatus eſt. Athenæus etiam ex Aſclepiadis rerum Aegyptiarum libro ſcribit, tellurem edidiſſe nunciato Iouis, & Iunonis coniugio malum illud. Ouidius Atlantem fingit hos hortos mœnibus cinxiſſe, cum ei Themis prædixiſſet futurum Iouis filium, qui ab eis poma diriperet.

Tempus Atla veniet, tua qua ſpoliabitur auro
Arbor, & hunc prædę titulum Ioue natus habebit.
Id metuens ſolidis pomaria clauſerat Atlas
Montibus, & vaſto dederat ſeruanda draconi,
Arcebatq; ſuis externos fructibus omnes.

Sed fabulæ inuolucrum Plinius aperit his uerbis. Ibi Heſperidũ horti. Affunditur huic æſtuariũ è mari flexuoſo meatu, in quo draconis cuſtodiæ inſtar fuiſſe nũc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulam, quam ſolam è vicino tractu aliquanto excelſiore, non tamen æſtus maris inundat. Solinus uerò aliquanto clarius. Nam de hortis Heſperidum, & peruigili dracone ne famæ licentia uulneretur fides, ratio hęc eſt. Flexuoſo meatu ęſtuariũ è mari fertur, adeo ſinuoſis lateribus tortuoſum, vt viſentibus procul lapſus angueos fracta vertigine mentiatur, itaque quot hortos appellauere circundat; unde pomorum cuſtodem interpretantes ſtruxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc inſula ſinuata finibus aluei recurrentis, in quibuſdã æquoris ſpiris, uel ſpatijs ſita prę ter arbores Oleaſtri ſimiles, & aram ſacram Herculi aliud nihil præfert, quod propaget memoriam vetuſtatis. Alij autem Herculem ab Euriſteo Argiuorum Rege ad dicta mala auferenda miſſum, & monitũ dicunt, non poſſe Heſperidum mala colligere, ni Atlãtis ope iuuaretur, ipſumq; ideo ad Atlãtẽ perueniſſe, cœlũq; pro eo tuliſſe, atq; ita mala interfecto dracone in Græciã detuliſſe. Ex quo Aratus in Aegonaſin ex Feſti Anieni tranſlatione.

Nam dura immodici memorãt ſub legę Tyranni,
Amphitryoniaden primæuo in flore iuuentæ,
Qua cædunt medij longe ſecreta diei
Heſperidum veniſſe locos, atque aurea mala

Inſcia

Inſcia, quæ lenti ſemper cuſtodia ſomni
Seruabat, carpſi ſe manu, poſtquàm ille nouercæ
Inſaturatæ odijs ſerpens victoris ab ictu
Spirarumq́; ſinus, & fortia vincula laxans,
Occubuit.

Sed M. Varro in ſuis libris de Agricultura aliter interpretatur. Aurea enim mala ſecundum antiquam conſuetudinem capras, & oues intellexit. Græci enim vna, & eadem voce oues, & pomum ſignificant, hoc eſt, τὸ μῆλον, & has Hercules in Græciam ex Africa aſportauit. Nonnulli aurea mala Veneri conſecrata aſſerunt, non niſi ob eorum pulchritudinem.

VIRES MALI MEDICÆ.

Sed de eius dotibus ſcribere aggrediamur. Malum hoc igitur maxime ſalutare eſt, & aduerſus exitiale medicamentum præſentaneum remedium eſt. De quo genere Theophraſtus. Pomũ ſi inter veſtes ponatur inoffenſas conſeruat. Vtile etiam ſiquis læthale venenum hauſerit. Vel ad horis ſuauem ſpiritum: quippe ſi quis interna pomi in iure, aut aliquo humore concocta in os expreſſerit, digeſſeritq́, ſuauem halitum reddet. Ex quo Plinius. Commendandi halitus gratia Parthorũ proceres eius grana eſculentis incoquunt. Et veſtiarijs quoq; interiecta à tinearum offenſis maxime vindicat, nec alia arbor laudatur in Medis. Refert Athenæus ab Aegyptiorum magiſtratibus malefici quidã damnati, vt feris exponerentur, antequam in locum deſcendiſſent in quo ſupplicia pendere ſolebant, in itinere caupona quędam obuia eorũ ſortis miſerta: quæ ipſa edebat citria dedit eis, ea recepta deuorauerunt, nec multo poſt beſtijs & aſpidibus demorſi illæſi reperti ſunt. Præfectus rogans militẽ, ſi quidpiã ediſſent, aut bibiſſent, retulit,

citrium

citrium ex integra ſimplicitate donatum. Poſtridie iubet uni præberi alteri denegari, qui comederat demorſus nihil incommodi paſſus eſt, alter illato ictu confeſtim interijt facto´q; frequenter periculo, tandē inuentum eſt exitiali medicamento præſenti eſſe remedio. Quod ſi quis ijs uerbis fidem non habeat, conſulat fidelē, ueracemq; Theopompum Chium qui magnam exbendit pecuniā ad exactam hiſtoriæ huius diſquiſitionem qui duodequadrageſimo ſuarum hiſtoriarum uolumine, Clearcum Heracleotam Ponti Tyrannum narrat multos ueneno neca ſſe, populumq; gratam huius medicamenti potionem non ignoraſſe. Celebratum eſt & à Poeta Georgicorum libro.

Media fert triſteis ſuccos, tardumq; ſaporem
Felicis mali: quo non præſentius vllum,
(Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcueruntq; herbas, & non innoxia verba)
Auxilium venit; ac membris agit atra venena.
,, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

NOMEN.

Nicander in alexipharmacis μῆδον*, id eſt, Medum malum uocat. Theophraſtus quia hoc pomum non niſi apud Perſas, & Medos naſci uoluit, patrio nomine* μηλέα περσική*, &* μηλέα μηδικὴ *uocauit Pamphilius uerò (Athenæo authore) poma quædam heſperidum uocari tradit, quæ Dijs etiam apponi conſueuiſſe apud Lacedæmonios Bonum odorem habere hæc & eſui apta non eſſe, & à* [illegible] *dici. Ariſtocrates,* μῆλα ἑσπερικά*, & etiam* περσικὰ *dici. Diphilus author eſt citria ab aliquibus,* κοκκύμηλα *vocari ſolita. Ariſtophanes grammaticus,* ὀξύμηλα *ab acido ſaporē*

ſapore vocitari, & ἄδρυα περσικά Aemilianus ait Iubam Mauritaniæ Regem in ſuis de Lybia commentationibus. pomum hoc apud ſos μῆλον ἑσπερικὸν nominari; inibique ab auri ſimilitudine χρύσεα μῆλα dici. Phanias Ereſsius cedrum, & malum citrium appellari. Dioſcorides μηδικὰ μῆλα, & κεδρόμηλα & à latinis citria dici: Galenus malum medicum amplius vocari negat, citrium dumtaxat ab omnibus dici. E latinis uerò M. Varro lybicam citrum dici ait Plinius nomine ſumpto à regione illi contermina Aſsyrium malum vocari dixit. A Palladio dicitur Citrus, Citrius; & Citreum. Macrobius ex authoritate Cloatij, & Oppij eandem eſſe probat citream malum, & perſicam. Cedrum, & citrium dicitur ob diuinam odoris fragrantiam, quaſi cithyon, odoramentum diuis libandum. Itali Cedro.

GENERA.

Duplex eſt genus, alterum, quod ouatam, alterum quod rotundam refert ſpetiem. Ex ouatis primum de Citrio dicemus. Eſt inter Citria genus unum, quod pomũ affert, ut maris, & fœminæ genitalia, aliaue corporis membra tam affabrè ficta oſtendat, ut admirabilem ſimul, & iucundiſsimam inſpectionem intuẽtibus præſeferat; quod genus & planta & pomo ab alijs differt.

DESCRIPTIO.

Nos adductam à Theophraſto delineationem afferemus, nã ut Athenæus refert ad noſtram citrum referri poteſt. Folium eius Adrachnes intercurrentibus ſpinis, ut in pyro, & oxyacãtha, ſed læuibus, infeſtis, mucroneq; ualidis Pomum non eſtur, ſed ipſum & arboris folium odore pollent, qui tranſit in ueſtes unà cõditus, arcetq; animalium noxas. Arbor ipſa omnibus anni temporibus fœcunda, & ſuperfœtans, alijs decidentibus, alijs ſubnaſcentibus,

alijs matureſcentibus. Flores ſoli, qui velut erectam in medio co lum gerunt fœcundi creduntur, qui verò ea carent infructiferi habentur. Perpetuo floret & ob peculiarem quam ſortitur poten tiam percoquit. Sed Athenæus alia apponit quæ in græcis latinisq; libris deſiderantur, nos apponemus, vt ea ſuis locis reddi poſſint. Habet folium ferè ſimile lauro, adrachnæ, & nuci iuglandi. Dioſcorides autem pomi formam innuit ouatam, vtrinque acu- tam, rugis caperatam, colorem auri, ſuauem odorem alioqui gra- uem, ſemen pyri. Plinij verò de Theophraſti ſententia verba ſunt. Folium eius eſt vnedonis intercurrentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur, odore præcellit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcetq; animalium noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadentibus, alijs matureſcen- tibus, alijs verò ſubnaſcentibus. Tentauere gentes transferre ad ſeſe propter remedij præſtantiam fictilibus in vaſis, dato per ca- uernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia tranſitura longius, ſed niſi apud Medos, & in Perſide naſci noluit. Alibi verò de eodem fructu ſic ait. Citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus. Nos autem ſic deſcribimus. Fragili aſſurgit termite, prona terrã petit, ni fixis haſtis incubet. Folium oblongum, circumdentatum, perforatumq;. Flores nitidos poſtremo limbo purpuraſcentes, mo- dici odoris. Frondis perpetuum decus, nitida viriditate, hilariq; oculos maxime alliciens. Fructus nullis inferiores, odore fragrãti, & pluſquàm iucundo duplici colore diſtinctos, virides primum, demum auri micantes colore. Semen potius ipſius pyri, quàm eius ſeminis ſpeciem repræſentat. Apud nos operi topiario accommo- datiſſima, cum eius rami flexiles, ſequaces ſint, in teſtudines for- nicatur leni vmbra ambulachra, & hortorum attegias opacans.

duciturq;

duciturq; in omnes formas, turres, tentoria, nauigia, cæteraq; quæuis ſimulachra veſtiendo eleganter mentitur.

COELVM.

Plinius citria in calidis prouenire ſcripſit.

Palladius calidis locis, ſed irriguis, & maritimis maxime, quibus humor exundet gaudere ait. Sed ſi quis hoc genus, vt in regione frigida nutriatur, extorquet, loco vel parietibus munito, vel in meridianam partem verſo diſponat hanc arborem. Sed hybernis menſibus tectum ſtramine velet agreſti. Vbi æſtas refulſerit, aeri arbor nuda, & ſecura reddatur. Aſſerit Martialis apud Aſſirios pomis hanc arborem non carere, quod ipſe in Sardinia, & in territorio Neapolitano in fundis ſuis comperit; (quibus ſolũ, & cœlum tepidum eſt & humor exundans) per gradus quoſdã poma ſibi ſemper ſuccedere, cum maturis ſe acerba ſubſtituant, acerborum verò ætatem florentia conſequantur, orbem quendam continuæ fœcunditatis ſibi miniſtrante natura. Florentinus Hęc arborum ſola iuuatur Auſtro, & Aquilone læditur. Planietur loco contra Septentrionem parietibus munito, vel in meridianam partem uerſo. Cæterum hybernis menſibus tegetibus, aut ſporiulis tectam uelet. Ea ſtirps vt ſuapte natura tenerior, ſi paucam glaciem experiatur, contabeſcit: quare diuites, & qui dant operã genio, extorquent ſub fornices concameratos ad ſolem ſpectantes, & inibi propter parietem conſerunt & copioſo rigant humore. At ubi æſtas affulſerit fornices apertos ſole ſinunt illuſtrari, & eius tẽpore foueri; appetẽte vero hyeme retectas arbores ſtramine uelãt.

SOLVM.

Theophraſtus tribuit ei molle, vdũ, nec ualde tenue ſolum. Palladius terrã rarioris naturæ. Pontanus in ſuis Heſperidũ hortis.

,, putres glebæ, quæq́; æquora raſtris
Molle ſonent, fluidum facile admiſſura liquorem;
Nec mihi diſpliceat ſalebroſi glarea ruris,
Quæq́; ſolo tenui graciles imitatur arenas,
Si modo ſæpe fimo ſpargas, ſi pronior vnda
Diluat ipſa ſuper, lætusq́; inſtillet & imber.

Apud nos, & ſi ſolo quocunque proueniant, lætiora tamen pingui, infirmiora verò arenaceo, & argilloſo, & debili, ut croceas frondes producant, ſicuti homines, qui morbis torquentur. Potius valles, & plana loca, quàm colles concupiſcunt, ſed loci in maris proſpectu, quiá abundanti humore exudant, optimi ſunt. Tale erat Mauritaniæ littus, ubi Heſperidum auriferos hortos antiqui poſuerunt, talis eſt etiam Pauſilypus mons noſter in aſpectu oræ maritimæ, ut lucorum amænitate, & pomorum perenni fœtura neutiquam inquilina videatur, quæ magnitudine, & odore cæteris præponi poßit. Surrentinus mons, & Amalphæa littora ubi fœcunda, lætiſsimaq́ citreta conſpiciuntur, ut non amplius à nobis Heſperidum horti deſiderari poſſint. Hic etiam Palladius agens citriorum cultum primus ipſe Italiæ demonſtrauit. Sed Ciſalpina Gallia citrijs caret, ob contrariam cæli, ſoliſq́ qualitatem.

SATIO.

Semine ſeruntur. Theophraſtus Semen detractum vere ſulcis ſeritur diligentiſsime cultis, rigatur quarto, aut quinto die, adulta transfertur vere, ſeritur & fictilibus vaſis dato radicibus ſpiramento per cauernas, ut palma. Palladius Martio menſe ſeminium debere fieri docet. Terram in duos pedes fodies, cinerem miſcebis, breues areas facies, ut vtrinque per canales aqua diſcurrat,

ſcuriat. In his areis palmarem ſcrobem manibus aperies, & tria grana deorſum acumine verſo iuncta conſtitues, & obruta quotidie rigabis. Citius procedent, ſi beneficio aquæ tepentis vtaris. Natis germinibus ſemper proxima herba runcetur. Poteſt hinc trima planta transferri. Nos ſerenda grana grauiora, maiora, & illæſa ſeligimus, & ex perfectioribus pomis. Poteris ſi libet ſcrobem trium, vel duorum pedum altitudine excauare, & pingui iniecta terra tria ſeras ſemina, vbi enatæ fuerint plantulæ, tollito infirmiores. vt quam reliqueris vegetior fiat, atque iniecta humo plantæ incrementa ſequare, ne transferre ſit opus; idq́ in alijs plantis facere poteris.

At ſi tranſponendæ ſint plantæ, ſiue è ſeminario, ſiue denſius ſatæ fuerint, Theophraſtus vernum tempus præfigit. Florentinus verò ſerendas eſſe ab Autumno vſque ad vernum æquinoctiū. Palladius. In ſpatio non deſiderat inteualla maiora, nec alijs arboribus annecti debere. Scrobium altitudinem ſerendiq́ modum elegantiſſime noſter Pontanus deſcribit.

Sed tñ & ſcrobibus modus hic erit, vt neq; in altū
Deſideat nimis, vt quantum radice profunda
Hæſerat, hoc paulo iaceat plus, eaq́; lacuna
Hauriat vt ſolitos imbres, madidumq́; fluentum.

Plinius plantam propagine naſci dixit. Quod ſi cui cordi fuerit, ita fieri poſſe docebimus, præſertim cum perpetua fruticatio ab imo crure pullulet, & circa, vt ſæpiſſime hoc modo apud nos citreta reſtituantur. Vbi flagellum videris felici matre natum, circa crus arboris ramum incuruato, terra cooperito, & optime calcato: poſt ſecundum, vel tertium annū, vbi radices recte emiſiſſe conieceris, recidito à matre, & tranſplantato. Sunt qui curuaturā,

quæ

quæ ſubterra cooperitur, per longitudinem findant, et lapidem in dunt, exinde enim maximam radicum copiam naſciturum pro mittunt. Si verò vis fictilibus vaſculis propagare. Traiecto per vaſis fundum ramulo, pulla terra repleto, calcato, arboriq́; ad alli gato, ne ventis agitetur, aquam continuo inſtillato, vbi hos plan dimento radices feciſſe exiſtimabis, præcidito ab arbore.

Palladius docet ramum non amplius ſeſqui pede immergi debere, ne putreſcat. Anatolius rami duo extrema in ſcrobiculi pangi debere, & obrui; ſurſum à fornicato flexu tumeſcens ger mina præbere.

Idem, ramum qui flecti recuſet, in caput reponendum iubet quod uerò craſſius fuerit, ſurſum emineat, & cucumeris cinis inij ciatur. Palladius claua ſeri commodius poſſe, quæ ſit manubrij craſſitudine, longitudine cubitali ex utraque parte leuigata; no dis, & aculeis reciſis, ſed integra ſummitate gemmarũ, per quas futuri germinis intumeſcat. Diligentiores & fimo bubulo ad li nunt utrinq́;, quod ſummum eſt, uel marina alga ueſtiunt, uel argilla ſubacta partis utriuſq́ue extrema cooperiunt, atque ita in paſtinato ſolo deponunt. Sed calidiſſimis regionibus per Au tumnum ponantur clauæ Frigidiſſimis Iulio, & Auguſto po ſitas & quotidianis rigationibus animatas ipſe uſque ad poma & magna incrementa produxit. Pontanus poſt ipſarum plan tarum putationem.

Tum fragmenta lege, & ramos ſecerne valenteis
Obliquosq́; infige ſolo, tamen vt capite extent.
Stipitis, aut truncum, gladioq́; & falce dolatum
Infode, & in tenui nudatum contege ſulco.
Continuo ingentem vicino ex amne paludem

Elice,

Elice, diluuioq; comas immerge ſalubri.

Nos autem qui temperatis degimus regionibus Martio, & Aprili deponimus, Maio nanque deglubuntur clauæ, & iam intumeſcentes oculi emittunt germina. Luna creſcente eliguntur rami nitidi, craſſitudine manubrij, vel pollicis longitudine bipedali, atque in terram defiguntur ne maior ſemipede extet, tenuior pars, quæ in terram defigitur, non oblique ſed rotunde iuxta nodum recidatur, ex quo radices ſperantur. Rami defodiuntur bini, vt ſi alteri non adoleſcent, alteri non deſint, ſi ſimul bini enati fuerint, poſt annum infirmiores eruantur dextra, ſiniſtraq; manu alteros deprimente, ne vtrique euellantur.

Talea, Palladio authore, ei gracilior, et breuior eſſe poteſt, quæ ſimiliter, vt claua mergatur, ſed palmis duobus ſuperſit, claua omnis obruitur, eodem tempore, quod claua.

CVLTVS.

Arbor ipſa ſua natura tenella frigoribus, & caloribus maxime obnoxia eſt: nam ſi glaciem experiatur, ſiderata contabeſcit, ſi calorem exareſcit. Sed contra damna congelantis & incaleſcentis cœli hæc ſunt adinuenta remedia. Hyeme ſtramentis, & cratibus tegatur, vel lauri, & cupreſſi à ſeptentrionali parte plantentur, quæ cum hyeme perpetua vireant coma à ſeptentrionalibus ventis eas defendant uel uiuam calcem, & fimum cruri arboris obijciant, ut eorum calore foueatur. Palladius citrium iuuari credit, ſi cucurbitæ proximè ſerantur, quarum uites etiam combuſtæ utilem citri arboribus cinerem præbent. Florentinus etiam iuuari putat circumſitæ cucurbitæ flagellis, quippe quæ naturali quadam ui inſiſtente à frigorum iniurijs illud vindicant. Cucurbitarum combuſtæ uites citri radicibus cinerem præbent utiliter

inſpar-

inſpargendam. Contra verò æſtiuos calores poſt ver plantæ irrigandæ ſunt ſole occidente, vel nocte intempeſta, maxime enim tunc arbor imbre inſpergi auet, & abunde humore expleri Gaudet & fimo ſaturari ex ſuillo, humanoq; ſtercore, ac lotio, gaudet & coriorum præſegminibus, ac ſoleis, ac tabo corruptis ca[illegible] ſuum corporibus Palladius Niſi quæ arida ſunt, rariſſime debemus abſcindere, docet. Sed ſi acciderit plantam in frondem luxuriare, ferro eſt eius luxuries compeſcenda. Planta formanda eſt, vt in conum aſſurgat, uel ſi topiario operi deſtinatur, vinculis à teneris obedire condiſcat. Id tamen premoneo, ne id Euro, uel Aquilone flantibus fiat, inde plagas cera conteges, ne caloribus, uel frigoribus ſint obnoxiæ. Rami pondere grauati, ne in terram procidant palis ſunt fulciendi.

INSITIO.

De inſitione hæc Palladius habet. Inſeritur menſe Aprili locis calidis, Maio frigidis, non ſub cortice, ſed fiſſo trunco circa radices. Inſeritur & pyro, ut quidam volunt, & moro, ſed inſiti ſurculi qualo deſuper omnino muniendi ſunt, uel fictili uaſculo. Sed Auguſto irriguis locis etiam citri arborem pleriq; inſerunt. Quod etiam libro de carminibus ad Paſiphilum non tacet.

Nec non & Citrij patiuntur mutua rami
Pignora, quæ grauido cortice morus alit.
Pomaq; paſturi blando redolentia ſucco
Armatis mutant ſpicula nota pyris.

Ait Florentinus. Quin etiam ſcitu dignum ſuccurrit, quod arbos citri ſterilis erit, quę beneficio inoculationis coaluerit, eadem non ſub cortice, ſed fiſſo trunco more vitis inſeri debet. Præterea ſi rubra Citri poma naſci uoles, ſurculum moro inſerito, & maiū

rubrum

rubrum dabit, & vice verſa, & vtraque arbor fructum feret. Inſeritur & punicæ malo. Diophanes. Citria malus cum tenui libro veſtiatur, ait, vix ſubter cutem recepit inoculationem: nam poſt coalitum emarcuit quod ſæpius probauit, quod ſi fructum pareret, in cedromela degenerabit. Didimus in Georgicis ſuis rectè inſeri in malum punicam tradidit. Et ſi malum inſeratur in citrium ſemper fructum ferre. Auicenna Citrum in Cidoneam inſeri poſſe dixit, & in ſalicem inſitam fructus ſemine cärituros emittere, & in punicam mala producere rubicunda. Apud nos ad modum digitalis Citri inſeruntur: Ceditur cortex in circulum, & duorum digitorum longitudine exuitur virga, inde alteri uirgæ eiuſdem craßitudinis nudatæ, vt extremæ partium oſæ coeant imponitur (vt ſuperius docuimus.) Inſeritur inter lignum & corticem. & cum omnes citrorum ſpecies ſimiles ſint & cortice, & germine inuicem dant recipiuntq́; ſurculos, & mutuò fœdere immutant fructus. Pontanus noſter alium inſitionis modum tradit, quo multi vtuntur.

Sunt qui diuerſos ramos, ſed cortice raſo
Coniungant, ſtringantq́; ſimul, quo glutine miſto
Increſcant æque, ac fixo mox ſtipite iunctos
Infigant pariter. Tum vulnus rite coronent,
Et fallax opus admota tueantur ab arte,
Quo ramo ex vno, atque vno de palmite fructus
Non vni veniant, ſit honoſq́;, & gloria ruri,
Gaudeat inſolito natura adiuta fauore.

ARS.

Palladius ut maiora poma proueniant, continua foßione exhilarari iubet. Florentinus, autem. Vbi fructus increſcens degra-

E nat,

uat, multa detrahi poma conueniet & pauca relinqui, ſic altil vegetiore proficient incremento, & in maiorem peruenient craſſitudinem, idq; pubeſcens malum fictili claudatur, nam per incrementa formam vaſis accipiet, & uaſis magnitudinem æquabit, vt ad eius magnitudinem pomum peruenire contendat, ſed fiat foramen in vaſe per quod aer inſpiret. Pomum id nunquam cognitum Theophraſti ætate, nec Athenæi auorum memoria, idem Athenæus author eſt, cum vt prætioſum quidpiam inter veſtes tantum deponi ſoleret, nec Plinij tempore, Unde Palladius medullas eius acres in dulces mutare docuit, eius verba hæc ſunt. Feruntur acres medullas mutare dulcibus, ſi per triduum aqua mulſa ſemina ponenda macerentur, vel ouillo lacte quod præſtat. Aliqui menſe Februario truncum obliquo foramine ab imo terebrant, ita vt altera parte non exeat, & ex hoc l[illegible] fluere permittunt, donec poma formentur, tunc foramen [illegible] replent, ſic quod eſt medium fieri dulce confirmant. Pontanus ſuis Heſperidum hortis docet idem.

Quo non ars penetrat? Palmes cædatur, & ipſe
Craſsior; in palmumq; cauetur, & vndiq; labris
In girum ductis, nec pollice craſsius, illuc
Infer mella liquata, & grandi contege ſaxo,
Quod ſolem auertat. Poſtquã arida ſuxerit arbor
Incluſum humorem, & ſitiens noua pocula gliſcit
Mella cauo immerſans flauentibus imbue riuis
Rurſus, & euacuam Thymbræo nectare cellam
Diſtende, ac latices humano è corpore fuſos
Mollibus irrora radicibus. Interea ne
Neglige frondoſas toto de ſtipite gemmas

Veller

Vellere, moſopius ni qua liquor implet, & ipſa
Labra trahunt dulcem mulſi de fonte liquorem.
Illas tu gemmas, illaq; & germina ſerua,
Et blandire manu, & ventorum auerte procellas,
Arce hyemes, funde hyblæos, & largiter amneis.

Et paulò poſt.

Sunt qui lecta manu, ſolerti & ſemina cura
Contingunt mulſa, ſiculo aut madefacta liquore.
Poſtquam autē traxere ipſum ad præcordia rorē,
Sedaruntq; ſitim medicato nectare, terræ
Infodiunt, & culta rigant, ea denique fructu
Iā referunt, tenerum, quē quondā hauſere ſaporē,
Quemq; & arundineo duxere è palmite ſuccum.

Africanus ſcriptum reliquit modum, quo vel humanam, vel alterius animalis induet imaginem. Si gypſo, vel luto ſicceſcente hanc obduces, mucronis acie bipartito, videlicet in anterius, & poſterius diſſecueris; vt & iterum aptè poßint coniungi, poſt vbi fictilia torrueris, cumq; pomum ad dimidium peculiaris incrementi peruenerit, ijs formulis claude, diligenterq; vinculis aſtringe, ne obuoluti pomi perauctu fictiles typi diuellantur, pomum ſiue pyrum, ſiue punicum malum fuerit, breui has exprimet animalium effigies, quorum, & habitum, & imaginem mentiri placet. Quod idem ex Florentino ſupra docuimus. Sed quomodo citria fructu perenni, ac prouentus onere ſemper grauentur, totoq; anno ſua arbore inſideant, docet ſuis carminibus Pontanus.

Ne ue autem toto fructus tibi deſit in anno,
Carpe manu partem, & plenis bacchare caniſtris,

Quæ reliqua eſt, grandis ſinito gaudere volemis,
Confeſtim, qua parte dolet viduata, recentem ſe
Induit in florem, atq; implet ſpe diuite ramos.
Sic etenim alterno diteſcet ſylua metallo.

Si verò arbor vna diuerſa poma diuerſorumq; ſaporum afferat, noſter idem Pontanus docet eleganter.

Qui diuerſa quidem parua ſed ſemina in vrna
Condat, & educens collo breuiore ſtolones
Subducatq;, arcetq; manu, ac ſub vincula cogat:
Creſcentes, hi tandem vno ſe ſtipite miſcent,
Atque vno obducunt ſe cortice, ne ve flagella
Dilabi ſinito, neu ſumma cacumina ventus
Diuellat, cera linito, aut diducat adulta,
Vnguine dum proprio corpus iunguntur in vnum,
Atque operit lentum ſub eodem cortice gluten.
Poſtquàm alta ſteterit radice in foſſa, & opimum
Raptarit ſtirpes ſuccum, mirabere poma
Plenaque, grataq; non vno tamen vna ſapore.

Viſitur Surrentinis in hortis genus citrij, quod ex artis mangonio productum exiſtimo, quod que acris medullæ loco aliud citrium affert, eodem pediculo, quo continens, cortice, & integro citrio, quo nil mirabilius videri poteſt.

CONDITVRA.

Palladius de eorum conditura hæc habet: Citreum & in arbore poteſt per totum annum propemodum cuſtodiri. Melius ſi vaſculis quibuſcumque claudatur. Si velis poma legere, atque ſeruare: Nocte luna latente debebis cum ramis foliatis carpere, et ſecreta diſponere. Alij ſingula vaſis ſingulis claudunt, vel gypſo

adli-

adliniunt, & opaco loco ordinata conſtituunt. Plerique in cedri ſcobe, vel in ſtraminibus minutis, vel in paleis tecta ſeruant. Sotion iubet pomum citri ſubacto gypſo ſtudioſe perlini, ut toto anni curriculo inoffenſa integritate incolume ab omni vitio ſeruetur, eadęq́ non putreſcere promittit, quæ in aceruis hordei fuerint obruta. Sed mirum proditur caldo pane citrijs ſuperpoſito celerius putredinem concipere.

DE LIMONIBVS MALIS.

CAP. VI.

EX hac tribu alia & citriorum ſpeties, quæ ouatam etiam habet formam, ſed ab eius odore, ſapore, & qualitate maxime recedit, cuius latini, græciq́ authores non meminerunt.

NOMEN.

Recentiori Latio mala limonia dicuntur. Neapolitani Limoncelli dicunt, à limone velut inflexo nomine.

GENERA.

Huius duplex genus, maius, & minus.

FORMA.

Maius, quod vulgò Limoncello appellatur, oblongo formatur ductu, ac protenſo corpore citrium imitatur, & interdum magnitudine. Cortice conſtat non adeo craſſo ut citrium, ſed uberiori, & acriori ſucco. Colore ex viridi in luteum langueſcente. Fronde citrij, ſed breuiori. Flore mali aurei, ſed odore inferiori, floretq́ cum eo. Sed id genus cultus, & inſitionis mangonio in tan-

tas

tas digeſsit ſpeties, vt enumerare quis non facile queat. Aliud enim corticem, aliud medullam tam dulcem continet, vt ſimul mandantur, aliud tam duro tegitur cortice, vt geſtatum toleret, & lōgius aſportari patiatur, aliud ſemine caret, ſpadonium, aliud per longitudinem ſtriatum, viſendæ ſpeciei, vulgò canaliculatū dicitur. Sunt quæ orbicularem formam referant, ſunt etiam, quę ab orbiculari forma recedant. Minus Neapolitani Limoncello picciolo *vocant, inter cætera huius generi acrium mala nobilius exiſtit, citriorum malorum decus. Fronde nigra cuſpidata, & minoris quàm arboris mali aurei. Succo cæteris acriori. Perpetua coma. Vulnificis, infeſtisq; aculeis triſpidatur. Flore ſemper nouo, ſemper fœtu auctum. Huius multa quoque ſunt genera. Eſt inter ea genus unum, quod maius ferè æquat, agricolæ inſitionis arte effectum prædicant. Aliud eſt ſine ſemine, eſt & aliud nuper nobis adinuentum, vt caro, & cortex dum ſimul vorantur, os, & fauces iucundiſsimo cinnamomi odore repleant: vulgò* Limoncello incannellato *dicitur.*

COELVM.

Cælum ſiue algens, ſiue æſtuans planta non perfert, poſtulatq; aſsiduê irrigari æſtate, hyeme tegenda eſt, ac maniplis ſtipanda, ſubtus fimo obruenda, ne vis illam Boreæ aut cæli adurat, nec nuda hyemi credenda, cum cæteris plantis tenerior ſit, & iniurijs magis expoſita, ideo locis natura, vel induſtria ab ijs tutis ſeruatur. vt ſub præruptis Pauſilypi collibus, & Surrenti, vbi ſemper læta, perenni fronde, ac fructibus onerata conſpicitur.

CVLTVS.

Cultus idem qui ſuperior, ſed in minori ſpetie maior cura adhibenda eſt. Vnde ob dictas cauſas fictilibus vaſis in feneſtris

aſſeruatur, coliturq́; nam dum præ oculis habetur quotidiano cultu non defraudatur.

INSITIO.

Inſeritur minoris magnitudinis genus citrium, vt odoratius, coloratiusq́, & maius fiat, & iterata inſitione augebitur ſemper. Inoculatione proficit, ſed quia ſpinæ impedimento ſunt, quin à ſurculis deglubantur gemmæ, ideo vel aliquot menſibus prius deradantur, vel illi ſeligantur, qui ſpinis careant.

DE MALO AVREO.

CAP. VII.

IAM ad alias malorum medicorum ſpeties deuentũ eſt, ſcilicet, quæ orbis formam retinent, ex ijs principatum ſibi vendicat aureum malum, utpotè apud nos uulgarius, & magis obuium.

NOMEN.

Ab aureo colore, quo rutilat, cum maturuerit, multi ſunt, qui putant malum aureum dici, atque de eo intellexiſſe aiunt Virgilium, cum dixit.

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Vulgus narantium uocat. Hermolaus rantium putat ab æris colore, quaſi randium uocari, hoc eſt fuluum. Quamquàm & à Neratio fortaſſe inuẽtore neratium dici potuit Vel araniũ quaſi arianũ à gente, eſt enim Aria, ut inquit Hellanicus, Perſica quædam regio. Vel malum arantium ab Arantia oppido Achaiæ, quod & pomis fertile ſcribunt fuiſſe. Accedit quod Herculem mala

mala Heſperidum Arantiam primum tuliſſe credunt, authore Pauſania, at ſcholiaſtes Nicandri ſuper verſu illo in Alexipharmacis.

καρδάμιδος, μήδοιτε, καὶ ἐμπρίοντα σινήπι. *id eſt*

Cardami folium, Medum, ardensq́; Sinapi.

Ait μήδοιτε, μήλου ἐστὶ τὸ μηδικοῦ τὸ νεραντίου. *id eſt Malum medum, quod nerantzion vocant. Neapolitani* Citrangulo *dicunt, nimirum à citro deflexo nomine, quaſi citraginem dicas.*

FORMA.

Apuleius negat eandem eſſe malum medicã, & citrum; cum citrus exigua ſit arbos, malus medica verò ingens, ac procero ſtipite, et cortice, & folijs lauro ſimilis ſit, citro verò diſsimilis, cũ folia multo maiora quàm laurus, eademq́ diuerſi coloris. Hanc Virgilius deſcripſiſſe videtur, cum cecinit.

Ipſa ingens arbos, faciemq́; ſimillima lauro:
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis;
Flos apprima tenax.

Arboris cortex fuſcæ viriditatis. Folium nigrum, minus inter cætera odoratum, Flos albus, medio auro interlitus, odoratiſsime inter id genus acria mala latè ſpirat, auidiſsimè ab vnguentarijs queritur ad varia odoramenta paranda, elicitur ex ijs aqua, quæ non ſolum cæteras odore antecellit, ſed ad multa valet medicamenta. Mala ſunt rotunda triplici colore diſtincta, viridia primum frondes referentia, demum rutilant, matura fuluo nitent metallo, aucta ſemper fætu.

GENERA.

Huius triplex genus, vnum dulce, alterum acre, tertium ab

vtroque

vtroque commiſtum: vt medij ſaporis ſit inter acrem, & dulcem. Inter ea alia mala, quæ ſuccoſa ſunt, alia, quæ minus ſucci habent. Color dulcis albicanti auro ſimilis, vel paleæ. Acris rubicundiori. Eſt & genus aliud, quod foris maris, & fœminæ pudenda indicat. Nam cum cæteræ arbores caſu pomum aliquod producant, eſt tamen genus, quod poma omnia huiuſmodi ferat. Eſt & genus aliud, quod & ſi foris humana genitalia effingit, duplicem habet intus ſpicarum ordinem, alterum in altero contentum, vt nil ſpecioſius videri poſſit. Eſt & genus aliud cuius ſpicæ aliæ dulcem, aliæ acrem referunt ſaporem in eodem malo. Horum omnium generum Neapolitana pomaria plena ſunt.

COELVM, ET SOLVM.

Frigidiores cæli tractus, quàm cæteræ hæc arbor ſubſtinet, cum magis robuſta, & ruſtica, minus commodam humum, ac negligentiam cultus patitur.

SATIO.

Seritur ſemine, idemq; malum reſtituet dulce, vel acre, magis, vel minus poſt decimum, vel duodecimum annum. At ubi aquarum copia ſuppetit, citius adoleſcit, vt in Stabiarum ſeminarijs uidere licet ubi optima humus, & aqua abundat, ubi plantaria filiarum dotes appellant, non ſolum huius generis, ſed cæterorum malorum medicorum. Seritur & claua, ſed tarde adoleſcit, & continuis rigationibus adiuuatur ob ieiunam corticis ariditatem.

CVLTVS.

Poteſt & quocunque ſuæ ætatis tempore tranſplantari, quod nulli ferè arbori contingit, imò iuueneſcit, & ſic videtur quodammodo

mcdo

modo perennitatem ſortiri. Sed ſatam oportet primo, vel ſecundo anno rigationibus adiuuari: quod arundinibus excauatis, vel fictilibus tubis fiet commodè, vſque ad radices defixis, vt maximis in Canis ardoribus illæ refrigerari poſſint. Sed hyeme in gelicidijs obturentur, ne frigus penetret fibras.

INSITIO.

Inſeritur Maio menſe inter corticem & lignum, ſumatur ſurculus ex arbore, quæ pomum producat, quæ minora ſemina intus contineat, ea enim ſunt optima, non autem te decipiant eæ, quæ maius pomum producant nam id ex ſoli vbertate & arboris iuuenta poteſt prouenire. Sit ſurculus ex parte, quæ ad Aquilonem uergit, ut cum in meridianã trunci partem inſeueris, uel ab Aquilone tutam, meliorem nactus locum, lætius germinet. Inſeritur etiam aptè per inſoliationem. Inſeritur hæc arbos in citrũ, & optime coaleſcet. Sed ſit inſitio ſub terra, uel ſi ſuper terram fuerit, adulta planta transferatur, & terra obruatur, nam cum citrus fragilis, & tenella ſit, & parua arbor: ſi inſitionis coalitus ſupra terram fuerit, male ſubſtinet uentorum concuſſionem. Sunt qui eam inſerant in Aquifolium, & Ilicem, eiſq; arboribus inſita frigidis in locis uiuit, ſeq; magis contra uariantis cœli iniurias tuetur.

ARS.

Extat apud nos, ut diximus, genus unum mali aurei, quod malum affert, cuius dimidia pars dulcis, altera uerò acris. Caſus fecit commiſtionem. Erant rami duo: quorum unus inſitus dulcia ferebat mala, alter acria: cum tranſplantandæ arboris daretur occaſio, ac per medium ſecaretur, ut mos eſt in plantandis huiuſmodi arboribus iam uetuſtis, incidit ſectio in inſitionis locum, cumq; germina proferret, ex utriuſque cortice acris, & dulcis

unum

unum proſiluit germen, quod huiuſmodi mala protulit: itaq; arte id effici poterit, ſi huiuſmodi mala producere cordi fuerit.

DE LIMONE.

CAP. VIII.

NON longe à prædicti mali forma recedit mali medici ſpeties, quam Neapoli uulgus Limonem vocat. Arbor ſurgit ramoſa, contorta, formaq; limonium malum iam dictum imitatur, magnitudine verò, & folij colore, latitudineq; aureum malum. Fructus in iuuenta in longum produci, in ſenecta verò in orbem contrahi videtur. Spicæ intus malorum limoniorum formam imitantur. Vmbilicus foris protenditur, non intus, vt in aureo malo, vt totum genus acuminatis faſtigijs hiſpidatur, perpetuaq; fronde comante. Fructus magnitudo malum aureum ſuperat. Et ſi aliqua ex arbore poma decuſſeris, hæres fraterni lactis lætius augebitur. Succo repletur amodum acri, & ingrato. Foris herbaceo viridi colore in vltima maturitate croceo. Cute non adeo craſſa, vt malum aureum, vel citrium. Id genus igni admotum, ſenſimq; recoctum rorem inſtillat foris, quo Neapolitanæ puellę ora lauāt, & nitorem inducunt.

DE PONCERIO.

CAP. XI.

EST & aliud acrium citriorū genus, orbiculata facie, quod Poncerium dicunt, ducto nomine à pomis cereis, vel citrijs.

Folio maioris limonij, Flore mali citrij. Duplex genus, aliud paruo, aliud prægrandi turgens volemo, vt melonis magnitudinem ſuperet, vt uix illa quis poßit circumplecti, cortice craſſo pollicem equante, puluillis, & torulis rugoſis papillatim extuberante & dulci, vt cum carne ſimul mandi poßit. Ferunt id littora ſurrentina, & Amalphæa quamuis minori copia, quàm ſupradicta genera. Noſtri legitimum vocant. Aliud genus eſt parua contentum forma, noſtri ſpurium, uel noſtrate dicunt, acriori ſapore. Eſt præterea aliud genus, quod màla fert inſipidiora, & à pharmacopolis propter conditurам deſideratur.

DE POMO ADAMI.

CAP. X.

P*OSTREMVM genus à priori tam parum differt, vt ſint, qui ab eo nil differre putent, ſed non ad iam antedicti magnitudinem creſcit, limonem verò æquat, cortice non admodum craſſo, pallido è làtiore baſi in rotundiorem conum turbinatur, vertice obtuſo, & quaſi vmbone depreſſo, & inæquali, fiſſuris quibuſdam apparentibus, proinde ac ſi dentibus demorſum eſſet: ſuccoſa ei, & acida medulla, ſed eſt etiam dulci, noſtrate vulgus* Pomo di Adamo *appellat, in quo morſum noſtri protoplaſti conſpici dicit, atque ob ſuam pulchritudinem ex terreſtri paradiſo delapſum. Nobis pro delitijs potius habetur, quàm vſui ſit.*

DE

DE MALO COTONEO.

CAP. XI.

DIXIMVS de pomiferis arboribus æterna coma pubeſcentibus, nunc ad eas, quibus decidua eſt, & primum ad malorum cotoneorum hiſtoriam deſcendamus, quã non iniuria cæteris præferimus. cum Glaucides Athenæo referente, omnibus præferri velit, quæ, vt Columella ait, non ſolum voluptatem, ſed etiã ſalubritatem afferunt. Plutarchus in præceptis connubialibus ex Solonis iuſſu ſcripſit, ſponſam non prius cum ſponſo concubere, quàm malum contoneum deguſtaſſent. innuens primam gratiã, quæ ab ore, voceq́ ſponſæ demanat, bene compoſitam, aptam, & ſuauem eſſe oportere. Et idem in problematis author eſt, primos complexus nil triſte, aut iniucundum habere debere. Ex quo Plinius. Omnia iam & virorum ſalutatorijs cubilibus incluſa, ſimulachris noctium conſcijs impoſita. Phylarchus, Athenæi authoritate, prodidit cotonea mala ſuo præſtanti odore lætalium venenorum vires retundere, & vehementiam eorum hebetare. Addit Pharicum præſens alioqui venenum in patina poſitum adhuc illa, vel eorum ſalgamam olente, ignauum fateſcere, languidumq́ à peculiari natura viribus exhauſtis deſciſcere, illosq́ incolumes, & illæſos remanſiſſe, quibus illud venefici propinauerãt, compertumq́ tandem hoc eorum relatu, qui venenum uendentes ita ſe habere deprehenderunt. Mirum eſt, quod multi referunt; ſi mulier pregnans cydonia mala eſitauerit, illam induſtrium infantem atque ingenioſum eſſe parituram.

NO-

NOMINA.

Theophraſto στρούθιος μηλέα, & κυδώνιος μηλέα dicitur. Hermon; ex Athenæo, ccndymala nominari aſſerit, & ſi Polemon floris ſpetiem eſſe voluerit. Philemon in rebus ruſticis στρουθιόμηλα vocat, Nicander Thyaticus mala cydonia ſtruthia dicit appellari; ſed ex ſententia Athenæi errat Pollux æſtiua mala vocat, è latinis Cato primus mala cotonea vocauit, & ſtruthea, itemq; M. Varro. Cydonia Plinius ex inſula Creta aduecta narrat. Q. Serennus ex Cydone Cretæ oppido.

Aut, quæ primum Cydon Cræteis miſit ab oris.

Macrobius ex Cloatio Cotonium dici. Virgilius cana mala vocat.

Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala.

Columella ſtruthia, & cydonea. Palladius cydonia habet. Itali Cotogno.

GENERA.

Theophraſtus videtur duo cydoniorum genera facere, cotoneum, & ſtrutheum, ſatiuum ſtruthium, ſylueſtre & peius cotoneum, quod ex illius ſemine ſatum hoc naſcitur. Dioſcorides ſtruthia vocat, quæ magna quidem ſunt, ſed minus vtilia, cotonea ſunt parua rotunda, & odorata. Alcman ait ſtruthium minoris magnitudinis eſſe, quàm codymalum, vt recitat Athenæus, & ſtruthium minoris eſſe magnitudinis, & minus ſucci habere, & minus auſterum eße, & concoctu facilius, ex hybernis verò cydonium magis auſterum Columella tria cydoniorum genera facit, ſtruthia, chryſomeliana, & muſtea. Plinius ait. Plura eorum genera Chryſomela, inciſuris diſtincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora, noſtratia cognominata, odoris preſtantiſſimi.

Eſt

Eſt & Neapolitanis ſuus honor. Minora ex eodem genere ſtruthea odoratius vibrant, ſerotino prouentu, præcoci verò muſtea. Strutheis autem cotonea inſita ſuum genus fecere Miluianum, quæ ſola ex his vel cruda manduntur. Sunt præterea parua ſylueſtria, à strutheis odoratiſsima, in ſepibus naſcentia. Nos ita diuidemus ex his. Primum in ſylueſtre, & ſatiuum. Syluestre eſt paruum, inciſuris criſpatur, à strutheis odoratiſsimum quod in ſepibus naſcitur: apud nos Cotogno ſelvaggio. *Satiuum genus in tria diuidemus cum Columella. Chryſomelianum, Strutheum, & Muſteum. Chryſomelianum inciſuris diſtinctum, colore ad aurum inclinato, à Theophraſto, & Dioſcoride arbitror cotoneũ appellari. Hoc genus à compreſsa mali effigie, & ſeſsilis rotunditatis malum, Neapoli* Melo cotogno *vocant. Muſteum, quod primum prouenit, magis dulce, minus odoratum, minorique lanugine caneſcens: à Theophraſto, & Dioſcoride videtur strutheum nominari. Magnum enim eſt, Hermon, ex Athenæo codymala nominari ait.* κώδυα *apud Græcos & ſi papaueris caput ſignificat, pro capite tamen ponitur, & pro orbiculato: nam videtur hoc genus humani capitis instar tumeſcere. De eo genere ſic Plinius. Candidiora nostratia cognominata, odoris præstantiſsimi. Eſt & Neapolitanis ſuus honor. Neapolim ex Veſuuio trilibria veniunt. Tertium genus strutheum, quod minoris quidem magnitudinis ſed odoris maioris, colore aureo, medio habitu. Ideo Alcmon minoris magnitudinis, quàm codymalum eſſe dicit. Minus ex eodem genere odoratius ſpirat. hîc vtraque ſpecies à turbinatâ pyri figurâ.* Pero cotogno *dicitur.*

DESCRIPTIO.

Theophraſtus de cotoneorum odore loquens ait. Cum terrena

magis

magis aquoſa vis admiſceatur. qua per vetuſtatem exareſcente, quodã temporis ſpatio mali uibrant odorem. Dioſcorides diuerſis in locis ita illud deſcripſit. Arborem habet Arbuto non diſsimilem. Fronde pingui ſolanum ſomniferum imitatur, quod aliqui hali cacabon appellant, & Capparem effigie verò ſaluiam. Plinius hæc habet. Poma proxima amplitudine pineis nucibus, incuruatos trahunt ramos, prohibentq́ creſcere parentem. Et alibi. Citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus quadam tenus & cotoneis. Nos ita deſcribemus, & ſi notior ſit, quàm vt debeat deſcribi. Arbore cõmuni ferè malo ſimili, niſi quod infra illius magnitudinem ſubſidet. Flore albo, vel ex albo purpuraſcente, ſylueſtris roſæ figura. Folio anguſto ab ima parte albicanti. Pomo tenui lanügine pubeſcenti cuius figuram ſupra deſcripſimus.

C OE L V M.

Palladij verba hæc ſunt. Amant Cydonij locum frigidum, humectum. Si in tepido ſtatuuntur, opus eſt illis rigatione ſuccurri. Ferunt ſtatum mediocris ſitus, inter naturam frigoris & caloris, & in planis, & in decliuibus proueniunt, tamen magis inclinata & deuexa deſiderant. Arianus ait, teſte Athenæo, Egregia naſci poma in Sydunte Corinthi pago.

S O L V M.

Et ſi alijs indictum, ſolum tamen pullum, & pingue ei ſtatuimus. Tale eſt Octauianus pagus in Veſuuio poſitus, vbi optima naſcuntur cydonia, & ferè trilibria, quia in ſicco, uel macro, uel exiguo, uitiatusq́ uel fructus nullus naſcitur.

S A T I O.

Semine ſeri poſſe: ſed fructus degenerare Theophraſtus prodidit: cum è ſtruthei ſemine mala cotonea proueniant. Ex quo

Plinius,

Plinius, Cotoneum ſemine ſatum degenerat, inquit. Palladius quomodo plantis ſerenda ſit, docet his verbis. Cydonijs ſerendis plerique tempora diuerſa dixerunt, tamen mihi vſu compertum eſt, in Italia circa vrbem menſe Februario, vel inchoante Martio plantas cydoniorum radicatas in paſtinato ſolo tenuiſſe adeò feliciter, vt ſæpe ſequentis anni fruge gauderent, ſi poſitæ maioris ſtatus fuiſſent. Locis ſiccis, & calidis extremo Octobri, vel Nouembri inchoante ponantur. Ita ponendæ ſunt largæ arbores cydonij, ne alteram quatiente vento ſtillicidum tangat alterius. Dum minor eſt, uel quando ponitur, iuuetur ſtercore, maior uerò cinere, uel cretæ puluere ſemel toto anno radicibus miſſo. Plinius. Tempus plantationis poſt mediam hyemem in idus Februarias. Dydimus ait, eodem tempore, & modo plantari debere, quo pyrum & Ceraſum. Dixerat autem pyrum poſt mediam hyemem uſque ad uer eſſe plantandam. Palladius ſerunt, inquit, aliqui cacuminibus & talea, ſed tardus eſt in utroque prouentus. Plinius ſurculos abſciſſos ſerere, hoc primum ſepis cauſa factum cotoneo depacto, mox & culturæ. Sed apud nos ſeminibus ſeri deſitum eſt. Plantis tota hyeme plantatur, cacuminibus uerò frequentius ſed ſolo humecto pingui, & paſtinato, in Surrentinis uineis cum uites propagantur, eadem in ſcrobe uirgas cotoneorum ponunt, mox radicatas tranſplantant.

CVLTVS.

De eius cultu hæc habet Palladius. Rigandæ ſunt, quoties cœleſtis negatur infuſio. Circumfodiendæ ſunt locis calidis Octobri mēſe, & Nouēbri, frigidis uerò Februario & Martio. Niſi enim circūfodiātur aſſidue, aut ſteriles efficiuntur, aut earū poma degenerāt. Putādæ ſunt, ſicuti probaui, & à uitioſis omnibus liberādæ.

INSITIO.

Palladius Menſe Februario cydonia inſeruntur melius in trũco quàm in cortice. Recipiunt in ſe ſurculos propè omnis generis, punici, ſorbi, & omnium malorum, quæ meliora producunt. Inſeruntur autem nouellæ arbores, quibus ſuccus eſt in cortice. Si maior eſt circa radicem melius inſeretur: vbi cortex, & lignum beneficio ſoli adhærentis humeſcit. Quòd nulli arbori inſeri poßit, teſtatur his carminibus.

Cum præſtet cunctis ſe fulua cydonia pomis,
Alterius nullo creditur hoſpitio.
Roboris externi librum aſpernata ſuperbit,
Scit tantum nullo creſcere poſſe decus.
Sed proprijs pandens cognata cubilia ramis,
Stat contenta ſuum nobilitate bonum.

Sed menſe Martio dixit. Cydoniam Martio inſeri. Et Ianuario oſtendit, ſorba Aprili inſeri in cydonio. Et Septembri tuberes in cydoniam inſeri, menſe Ianuario ultimo, uel Februario, ſurculus mirabiliter proficit cydonio inſitus. Plinius tuberes inſeri in malo cotoneo dixit. Strutheis autem cotonea inſita ſuum genus fecere muluianum, quæ ſola ex his vel cruda manduntur. Diophanes ſcriptum reliquit. Cydonia et caprificus omnem arborem ſuſcipiunt, quæcunque ergo voles in his inſerito. Damaſcena prunus cotoneæ malo impacta coaleſcit. Cotonea oxiacanthæ conſortium non aſpernatur. Pyrus inſeritur in cydoniam. Cotonea malus, & caprificus arboris cuiuſcunque conſortium ineunt, nec vlli ſurculo denegant hoſpitium. Anatolius author eſt, malum inſeri in cotoneo, fieriq; ex cotoneis mala pulcherrima, vocata apud Athenienſes melimela. Tarentinus verò pyrus in malum cydoniam inſeri.

Nos

Nos autem Ianuario menſe meſpilum in cotoneam inſeuimus, & optimè apprehendit. Pyra ſuperba, quæ vulgo Moſcarelle *dicuntur, inſeruntur in cotoneam, & optima poma proueniunt, omniſq; generis pyra, colore, odore, & magnitudine inſignia.*

ARS.

Palladius. Poma in his & cito matura, & maioris incrementi aſsiduus humor efficit. Democritus cotoneum cuiuſq; animalis effigiem repreſentare promittit: ſi in formulis inſculptis clauſum adoleſcet.

MORBI, ET REMEDIA.

Palladius ait. Si arbor ægra eſt, amurca aquæ æqualiter admiſta radicibus debet affundi, aut calx viua temperata cum creta, vel reſina locularis pici liquidæ miſta trunco arboris adlini, uel ablaqueatę arbori circa radices imparis numeri poma cydonia pro magnitudine eius ponenda, & obruenda firmantur, quod annis ſingulis factũ cuſtodiet à vitijs: ſed arboris longæ derogabit ætati

CONDITVRA.

M. Varro conditiua mala in loco arido, & frigido ſupra paleas poſita ſeruari rectè putat, & in penſilibus iunctis. Columella de malorum conditura hæc habet Multi eadem ratione qua granata in ſcrobibus, vel dolijs ſeruant cydonia. Nonnulli folijs ficulneis illigant, deinde cretam figularem cum amurca ſubigunt, et ea linunt mala, quæ cum ſiccata ſunt in tabulato frigido loco & ſicco reponunt. Nonnulli hæc eadem in patinas nouas ſicco gypſo ita obruunt, vt altera altera non cõtingant. Nihil tamen certius, aut melius experti ſumus, quàm vt cydonia maturiſsima integra ſine macula, & ſereno cœlo decreſcente Luna legantur, & in lagæna noua, quæ ſit patentiſsimi oris deterſa lanugine, quæ malis ineſt,

componantur leuiter, & laxe, ne collidi poſſint. deinde cum ad fauces vſque fuerint compoſita, vimineis ſurculis ſic tranſuerſis arctentur, vt modice mala comprimant, nec patiantur ea, cum liquorem acceperint, ſubleuari, tum quam optimo, & liquidiſſimo melle vas vſque ad ſummum ita repleatur, ut pomum ſubmerſum ſit. Hæc ratio non ſolum ipſa mala cuſtodit, ſed etiam liquorem mulſei ſaporis præbet, qui ſine noxa poſſit interdum dari febricitantibus, iſque uocatur melimeli: ſed cauendum eſt, ne quæ in melle cuſtodire uolueris, immatura mala condantur, quoniam cruda ſi lecta ſunt, ita indureſcant, ut uſui non ſint. Illud uerò, quod multi faciunt, ut ea diuidant oſſeo cultro, & ſemina eximant, quod putent ex eis pomum uitiari, ſuperuacuum eſt, ſed ratio, quam nunc docui, adeò quidem certa eſt, ut etiam ſi uermiculus ineſt, non amplius tamen corrumpantur mala, cum prædictum liquorem acceperint. Nam ea mellis eſt natura, ut coerceat uitia, nec ſerpere ea patiatur, qua ex cauſa etiam exanimum corpus hominis per annos plurimos innoxium conſeruat. Palladius uerò. Legenda ſunt matura cydonia, quæ hoc more ſeruantur, uel inter binas tegulas poſita, ſi luto ex omni parte claudantur, uel ſi defruto incoquantur, aut paſſo. Alij, quæ maiora ſunt fici folijs inuoluta cuſtodiunt. Alij tantum locis ſiccis reponunt, à quibus uentus excluditur. Alij canna, uel ebore in quatuor partes diuiſa ſublatis omnibus, quæ in medio ſunt, in uaſe fictili melle obruunt. Alij in melle ſic integra dimittunt. In quo genere condiendi ſatis matura deliguntur. Alij milio obruunt, uel paleis ſeperata demergunt. Alij plenis uino optimo uaſculis mittunt, uel uini, & defruti ad ſeruanda cydonia æquum corpus efficiunt. Alij dolijs muſti

mergunt atque ita claudunt, quod odoratum reddit & vinum. Alij in patina noua ſicco gypſo obruunt ſeparata cydonia. Democritus verò lecta cotonea dolijs muſti mergit, atque ita claudit, quod & odoratius vinum reddit. Fæce vini mirum in modum ſeruantur, aut fictile nouum ijs malis aſsignatur, operculoq́ picato in vini dolio clauduntur, ſic tamen, vt fluitent: ita recentia teneri promittit, & vinum, in quo enatant, odorem bonum contrahere; aut in floccis, tomentoue mundo ciſtis diſpoſita conduntur. Itidem diu in ſcobe demerſa cuſtodiuntur: quippè ſcobis ariditate defenduntur. Nec ſecus in ſtraminibus minutis, vel paleis obruta componuntur. Sed in domo non recondenda, vbi reliqui fugaces fructus, vel alij quoque teneri reſident: ſiquidem hos ſuo acerrimo ſapore labefactantia vitiant; ſed maximè vuas in vicino ſitu iacentes marcore conficiunt. Nonnulli folijs integunt, deinde argilloſum lutum, aut cretam figularem cum pilis ſubigunt, & ea linunt mala; quæ cum in ſole ſiccata ſunt, in tabulato reponunt. Cumq́ poſtulabit vſus, fracto luti tegmine, cotonea, qualia fuerant indita inueniantur. Alij hordeo obruunt, alij dolijs muſti mergunt: atque ita claudunt. Plinius. Coloneis interclusis ſpiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea, immergiue oportere. Sunt qui cotonea cera pontica illita melle demergant. Dicuntur mala cydonia melle condita etiam melimela, quaſi melle parata. Unde Martialis in Xenijs.

Si tibi cecropio ſaturata cydonia melle
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

DE MALO.

CAP. XII.

NVNC de malo dicemus, à quo fructus omnes mollis cutis nomen capiunt. M. Varro ex malo apibus præberi cibum, ex quo conficiant ceram, & mel dixit. Malum amorem ſignificat & Veneri dicatum eſt, fortaſſe quod in iuditio, quando cęteris deabus pulchritudine prælata fuit à Paride malo donata fuerit. Philoſtratus in imaginibus, quatuor eſſe amores ait, duò qui ſe inuicem malis petant: duo ſagittis: quam rem ita interpretatur, quod principiũ amoris poma mittat, ſagittæ verò amorem perficiant. Id indicat elegans Platonis epigramma, quod ſic vertit Bentinus.

Malo ego te ferio, tu ſi me diligis, illud
Suſcipe, me imperti & virginitate tua.
Hoc fieri ſi poſſe negas, hoc ſuſcipe malum, &
Quàm pereat paruo tempore forma vide.

Ad id etiam Theocriti verſus ſpectant in Bucolicis.

Appetitur malis caprarius à Clearistide
Propellens capras, & ſuaue quid occinit illa.

Ad quos verſus Virgilius in ſuis Bucolicis alluſit.

Malo me Galatea petit laſciua puella
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.

Ex ijs veri amoris, & prolificæ fæcunditatis natum eſt hieroglyficum argumentum: Vnde in veteri numiſmate Iuliæ præ Auguſtæ & Agrippinæ Auguſtæ Claudij Imperatoris vxoris, Neroniſq́; matris Venus ipſa cum malo cernitur. Homerus malũ

appellat

appellat aglaocarpum, in Odyſſeæ libro.

Egregio mali fructu, ficusq́; ſuauis.

Quærit Plutarchus in Sympoſiacis cur Poeta dignatus eſt hoc epitheto malum decorare. Ex Tryphonis opinione dicit, id eſſe facta comparatione fructus cum arbore, cum arbor parua admodũ, & aſpectu uili, fructum ferat pulchrum, & magnum. Aliorum verò authoritate in ſolo hoc fructu pulchritudinem omnibus conſpici formis compoſitam. Nam contactu eſt inſtar violæ, vt non inquinet, & fragrantia oppleat tangentem. Saporem habet ſuauem, & olfactu, & viſu iucundiſſimum, vt merito laudetur, quod unà omnes ſenſus alliciat. Sed Empedodes ὑπέρφλοια μῆλα *cur dixerit, ambigit Plutarchus: cum Philoſophus non caſu epitheta apponat. Grammatici dicunt ob vigorem, & eſſe quoſdam de Græcis, qui Phloo Baccho ſacrificent. quoniam de omnibus fructibus in malo maximè vigor, & viror permanet. Vel cum alij fructus foris cortice ambiantur (is enim Phlæos eſt) id eſt tegmen in ſuperficie habeant: ſolus mali cortex intus eſt glutinoſa, & pinguis tunica, qua ſemen continetur, id verò quod eſui foris eſt circa eam circumpoſitum hyperphlæon, ideſt extra corticem ſitum appelletur. Non omittam notatu dignum illud de malis, quæ iumentis portatu grauia ſunt, vel ſi pauca ſint, ſiquidẽ vires (vt Lucianus in ſuo aſino aureo ait) eorum odoribus offenſi fatiſcunt, vt ponderi minus pares ſint. Remedium eſſe ſi prius edenda apponantur, aut vtique ſi oſtendantur; quod etiam in ſympoſiacis Plutarchus ſenſit, bulimo corripi equos, & aſinos, qui aut mala, aut ficos dorſuarij comportarint, ſed maiori dignum miraculo remedium, quo ipſis, & hominibus quoq; ſuccurratur. Exanimata ferè iumenta, extinctosq́; penè deliquio virium homines obiectus panis reuocet.*

nanque

nanque ſi puſillum huius vorarint animantes, ex eo protinus cibo ſeſe recolligentes roborantur, firmatæq; priſtinum iter proſequuntur. Macrobius ex Veranny verbis malum inter felices arbores commemorat.

NOMEN.

Græcis arbor μηλέα *fructus* μῆλον *dicitur, Latinis arbor hæc malus, fructus malum. Italis* Melo.

FORMA.

Mali deſcriptionem, vtpotè vulgarem, hîc omitteremus, ni Theophraſti verba hinc inde diſperſa de ea omiſiſſe videremur. Inquit Philoſophus. Aſſurgit itaque malus vnico caudice, ni exilitatis cauſſa, multiplici caudice illam diffundi ſinamus. Confeſtim ſe in ramos ſpargit. Corticis læuore nitet. Peculiares nodos habet beluata facie, ſed pergrandi vno, aliis circa eum puſillis minoribus. Folio carnoſo, oblongo, mucronatoq; Flore foliato, albicanti, ſupra fructum inſidente. Radicibus paucis, ſummæ telluri inhærentibus. Pomo corio tecto, figura oblongo, ſeminibus intus diſcretis, continente tunica veſtitis. Succo aquoſo. Serotino pullulatu: primis nanque frigoribus dat fructum. Ex annotinis ſurculis frugifera. Breuiſsima eius vita: ſed præcocibus breuior, quàm ſerotinis, dulcibus, quàm acidis: ſed vt cito occidit, ita celeriter creſcit. Seneſcit citiſsime, ſed ſuo latere repullulat, & creſcit. Sed Plinius diſcerptim, vt accepit à Theophraſto, ita deſcripſit. Arbor ſtatim ſe in ramos ſpargens, eorumq; inconditus ordo. Cortice læui, in ſenecta rugoſo, & cadenti. Foliis mucronatis, pluribus ex vno pediculo exeuntibus. Radice breui, & anguſta per ſumma ceſpitum. Fructus partes, quæ à ſole, rubent. Succo aquóſo ſpumeo mala callo placent, odore acuto, ſerotino germine. Meſsibus reddit

ſemen,

ſemen, præter præcocia, autumno, & quædam genera incipiente hyeme. Celerrime verò ſeneſcit, & in ſenecta deteriorem fructū gignit. Namque & minora poma proueniunt, & vermiculis obnoxia: Quin & in ipſa arbore naſcuntur. Vita eius breuis, ex his præcocibus breuior, quàm ſerotinis, dulcibus, quàm acutis, ſeneſcitq́ velociter, ſed è radicibus repullulat. Materie fragili.

GENERA.

Multa ſunt, quæ à ſcriptoribus malorū genera deſcribūtur, quę nos non pigebit recenſere, adjiciemus alia etiā noſtri æui, ne huic arbori et nos ingrati videamur ſi maiores noſtri tantorū generū fœtibus fecundarū. Antiqua illa genera noſtris accōmodabimus quo ad eius fieri potuit, neq; ignoro me opus difficile aggredi, cū illi tam ſuccincte aliquorū hiſtoriā tetigerint, ut ad cognoſcendū quibus nominibus his temporibus appellentur, Delio natatore opus ſit. Scimus tamen nō defuturos, qui aliqua ex his emendent alia adhuc reſtituent, ut agricolationis ſtudioſi, curioſiq́ uoti compotes tandē fiant. Genera periiſſe non eſt philoſophi exiſtimare ſed in alia loca tranſlata ſecundum diuerſas regiones diuerſa nomina ſortita nemo eſt, qui dubitet. Sed ad rem accingamur. Vniuerſum igitur malorum genus duplex ſtatuimus, ſatiuum, & ſylueſtre. Sylueſtre genus in aliud caput differemus, vt minus hoc loco obſcuritatis pariat. Satiuum verò triplex facimus à tempore: nam inter ea ſunt, quæ præcocia, tempeſtiua, & ſerotina ſint. atque vt nobis annus affert, ita nos apponemus. Præcocia proximo ſequenti capite attingemus, vt clariora diſtinctioraq́ ſint, quæ ſcribimus. Sed nunc tempeſtiua dicemus ſcilicet quæ medio tempore matureſcunt. Eſt nobis mali genus unum quod etiamnum intelligi Neapolitano uocabulo carere ſemine oſtenditur, à Veſuuianis Melo di paglia,

H *quia*

quia pondere leuiſsimum eſt, forma turbinata, carne alba, guſtu inſipido, vt nil boni habeat, niſi quod primum apparet. Id puto à Plinio ſpadonium dici. Belgæ ſpadonia vocant à conditione caſtrati ſeminis. Malum apud nos vulgò Appione *dictum: quia quodammodò odorem noſtri, quod vulgus appium dicit, imitari videtur, ac magnitudine ſuperat, eſt rotunditate inſigni, colore albo flaueſcente, ſapore dulci cum quadam acid tate, magnitudine pluſquam media, longo ſeruatur tempore, quod pretioſum habetur. eſtimarem eſſe epyroticum malum. Lego Dioſcorides hæc hab t Epyrotica, quæ latine orbiculata dicuntur, ſtomacho utilia, aluum ſiſtere & vrinam euocare. Athenæus aliquas addit notas, Quæ orbiculata dicuntur, cum ſuauiter ſtringant, habent dulcedinem: ita vt ſtomaco ſint vtilia. Plinius Orbiculata à figura orbis in rotunditatem circumacti, hæc in Epyrum primum prouenisse argumento ſunt Græci, qui epyrotica vocant. Palladius toto anno ſeruari poſſe ait. à Varrone, Columella, & Macrobio orbiculata dicta. Matureſcunt Auguſto mala, quæ ad nos Puteolis aſportantur, cortice toto rubro, ut cruore perfuſa videantur, ſapore dulci, in extrema maturitate, ut mora nigreſcunt, vulgò* Mela orcole *dicta: videntur mihi à Plinio deſcripta mala: Sunt quibus ſanguineus color origine ex mori inſitu tracta. Niſi fuerit aliud apud nos genus, cuius caro etiam intus ſanguine vel mororum ſuccò tincta videtur: vt paſtinaca. Sed Plinij verba de Appiano malo tam perplexa obſcuraq; ſunt, vt quid ſibi velit non ſat intelligatur. Eius verba ſunt. Ergo habent originem à Matio, Geſtioq; & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneæ inſito ab Appio è Claudia gēte Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Sunt*

inter

inter doctos, qui de ſolo Appio loqui intelligant, cum Claudius & Appius vnus itemq; fuerit, nec duo mala repererit, ſed magnitudo, quam Claudianis tribuit, Appianis aſcribenda eſt. Sūt alij, qui duo mala deſcripſiße dicant, ac Claudianum malum magnum, ac colore rubrum fuiße à Claudio inuentum qui familiæ cognomentum dederit, idemq; malum Appius inſeruit cotoneo, ex quo cotoneorum odorem acquiſierit, non mutata magnitudine, nec colore. Si ita eſt: duo ſunt apud nos mala, magnitudine, & colore paria, & precioſa, quorum vnum odorem ſeruat cotoneorum, alterum minimè. Quod odore caret, vulgò dictum Melo roſa. *Id roſeo colore perfuſum eſt, mira teneritudine & ſapore, minimè fugax, pomum magnitudine media, vt facilè cū cæteris de principatu certet, nec indignum Claudij nomine, hoc Claudianum dicerem. Videtur idem malum Athenæi platanium eſſe. Inquit ipſe. Platanium bonum habet ſuccum, & facilè excernitur, at ſtomacho minus confert, quæ notæ huic malo conueniunt, nam bonū ſuccum habet, & facilè digeritur, & ſua nimia dulcedine ſtomacho minus confert. Nam Dioſcorides dulcia mala ſtomacho negotiū faceſſere ſcribit. Sed illud quod me ma mouet, platanium nomen eſt, quaſi rubrum dixerit, nam malum, quod ex platani inſitione naſcitur, rubrum prouenit, vt ex Diophane videbimus inferius. Sed putari nolim, dum vulgare* Melo roſa *pronuntio, id genus mali etiam apud nos exiſtimetur, quod etiam vulgò* Melo roſa *dicitur, non admodum huic diſsimile forma, ſed odore tam præſtanti, vt dum manditur, fauces, & palatum tam iucundiſsimo roſarum odore repleat, vt nil ſuauius deſiderari poßit: nam hæc mala roſea ab earum odore dicuntur, ſeruanturq; vſque ad aliorum prouentum. Aliud verò mali*

genus, quod odorem cotoneorum ſeruat, auguſto matureſcit, colore rubro, tenero, rotundo, magnitudine pari Claudino iam dicto, apud nos vulgò Melo appio roſſo *dicitur, nam odorem vulgaris noſtri appij retinet. Sed noſtrum vulgare malum appium, quia videtur cognationem quandam cum antedicto habere, aſſererem tuto eſſe melapium Plinij Is namq; paulò inferius ſubiungit. Cognatione melapia: Videlicet ſunt etiam melapia cognatione ſic dicta quod ſimilitudinem odoris cum appiano dicto retinent. Id apud nos principatum obtinet, odore cotoneorum tam grato, ut eius cortices ignis proiectæ domicilia maximo odore repleant, ſapore tam grato vt nil gratius exoptetur. Callo corporis duro, vt poſſit in annum ſeruari, & etiam in duos, vectum perdurat, vt tranſmaria veneat, colore cum maturuerit luteo, ægris innocuum præbetur, vt prouerbio dicatur, omne malum, malum, præter appium malum. Tertium eſt apud nos genus appij, colore nigro, forma vulgaris noſtri melopyri, etiam cognatione melapia, odore cotoneorum. Mala, quæ Iunio ſupremo circa feſtum Diui Petri matureſcunt, & ob id vulgò dicta* Mela di San Pietro, *ſuperant cætera magnitudine, loco, quo flos exierat, tuberculum eminet, quo verò inhæſerat ramo, craſſiori orbe reſidet, oblongo ductu, vt mammarum modo tumeant, & cum eis ſimilitudinem maximam habeant, exiſtimarem eſſe Plinij orthomaſtica. Cuius verba ſunt. A mammarum effigie orthomaſtica. Callo fragili, & tenero, ventorum flatu deturbata, non tam cito terram tangunt, quàm in partes plures diſſiliant, colore rubro, mira ſuauitate cum aciditate quadam, & guſtus acrimonitate: ita vt in ore fruſta liqueſcant, ſed vt fugientia, diu ſeruari non poſſunt, neque ad æſtatis exitum prorogantur, Serotina*

mala,

mala, quæ ad hyemem vſque ſuam differunt maturitatem, aſſeruanturque per totum annum, Cato ſcantiana vocat, & inter conditiua ponit, & alibi. Mala ſcantiana in dolijs, & alia, quæ condi ſoleant. Columella, & Macrobius ſcandiana vocant. Ex ijs Plinius. Et quæ tradit Cato in dolijs condi ſcantiana. Mihi videntur eſſe mala vulgò dicta Oltramontane, vel de Cerrito. Magna ſunt, compreſſa, dura corporis cartilagine, pendent in arbore ad hyemem vſque, aſſeruanturq; ſine negotio vſque ad aliorum prouentum, idque inſigne habent, quod maxime omnium condantur. Malum illud inſignis candoris, ac roſei coloris, carne intus friabili, & ſi dura cartilagine cooperiatur, ſapore non ingrato, quod nobis Melo diece dicitur, quia ſola, vel pauca ſunt, quæ ex eodem pediculo dena pendeant, dixerim eſſe Plinij mala gemella. Cætera (ait) è cauſis traxere nomen germanitatis cohærentia gemella, nunquam ſingula in fœtu. Quæ Plinius pulmonea vocat, quod ſtolide tumeant, retinent adhuc priſtinum nomen, nam vulgò Mela polmonare, aut Mela di ſtoppa vocant, carne fungoſa pulmonis inſtar, ſapore inſipido, ſanguineo foris colore, vel pulmonis, magnitudine media, vſq; ad noua abſq; cura ſeruantur, ut nil niſi id boni habeant. Plinius etiam mala ſerica à colore vocari ait. Ego potius ſyrica legerim, cum Columella prius ſyrica dixerit, & ex uocũ affinitate facile in eius uerbis mendum prorepſiſſe iudicarim, cum ipſemet ſiricus calor ex Sandice, & Synopide mixtis fieri dixerit, & ex eo minium ſublini. Qui color uiſitur in noſtris malis uulgò Cannamele dictis, uidentur uerò uelut ex Sinopide, & Sandice coloribus tota perfuſa, duro carnis callo, & cõpacto, ut ſi mordicus prehenderis, auellere nequeas carnem, & gingiuas comprimant,

ſapore

ſapore tam dulci, vt à palato maroſiore laborantibus faſtidiantur Si qui verò fuerint naſutuli, qui noſtratia Cannamela *vocata non eſſe ſyrica mala dixerint, recipiant fortaſſe noſtrum uulgò dictum melopyrum. Malum id nigro eſt foris colore, vel mauis fuliginoſo ac longiori pediculo cæteris prædito, ob id melopyrũ dictum, compoſito nomine ex malo, & pyro. Coniectura me mouet, quod ſyrica pyra etiam à Plinio deſcripta (vt videbimus) ſunt nigra foris colore, atque huic malo ſimillima. Quæ Plinius Sceptiana vocat ab inuentore Libertino, rotunditate inſignia, ea ipſa vocat Athenæus Mordiana, qua optima in Apolliniate agro naſcuntur, qui mordicus cognominatur, orbiculatis ſimilitudine reſpondent. Apud nos ea puto eſſe mala quæ* di Catalogna *dicimus; Nam magnitudine inſignia ſunt, & rotunda ualde, dulcia, maturitate friantur, colliguntur ex arbore cum iam dictis vltramontanis, & reponuntur. ſed non diu ſeruantur. Malum quod uulgò Neapolitani* Melo cedrolo *uocant, quia cucumeris inſtar in longum protenditur, poſuerim inter aphrotomela, cum ſua auſteritate mandi non poſſit, niſi domito maturitate ſucco, dum aſſeruatur, domicilia iucundo odore replet, colore eſt citrino, maturitate friatur. Reliqua ab antiquis memorata, cum notas aliquas illis non addiderint difficile, immo impoſsibile uidetur coniectari, quæ fuerint, niſi propriè diuinare uelimus. Athenæus uocat Setania, refertq; Africani Pamphilum meminiſſe. Cato quiriniana uocat, Columella Matiana, Sextiana, Peluſiana, Amerina. Plinius dicta à Matio, Geſtio, & M[illegible]io. N[illegible] autem nuperrime adoptata ſunt parua gratiſsimi ſaporis, quæ p[illegible]tiſia nominantur, patrias nobilitauere [illegible], & [illegible] Meleſolijs folium vnum aliquando & [illegible] ia-*

tere

fere medio. (& alibi) Iam & in pomo ipſo mali quodam genere poma medijs emicant folia uerum, & germina. Celerrime in rugas marceſcunt panucea, dacis uiliſsimum nomen, quamquam in primis aduentu, dece piq; properantibus, amerina maxime durare. Macrobius ex Cloatio malorum genera numerat. matianum, ogrannum, panunceum quirianum, proſianum, ſcandianum, tibur, uerianum, Horatius.

Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco.
Nam facie præſtant.

COELVM.

Theophraſtus frigidum locum malos concupiſcere ſcripſit quippe in Aegypto locis feruidis pauca admodum, uitiataq; ſunt. Præterea in Ponto mali permultæ habentur, ſed uernæ, & ſylueſtres maiorem in modum: præterquàm ſi quæ ſerotinæ. Ex quo Plinius ſcribit. Circa Boſphorum Cimmerium in Panticapeo urbe, omni modo laborauit Mithridates Rex, & cæteri incolæ ſacrorum certe cauſa laurum, myrtumq; habere, & non contingit: cum repoſitis arbores abundent ibi punicæ, ficiq;, iam mali, & pyri laudatiſsimæ. Et alibi. Malum in montuoſa ſubit. Et quæcunque communia ſunt montibus, planiſq;, maiora fiunt, aſpectuq; pulchriora in campeſtribus, meliora materie, criſpioraq; in montibus, exceptis malis, pirisq;. Palladius ait frigido ſolo prouenire, ſi cæli tepor adiuuerit nec in aſperis & humectis ſedem recuſant. Anatolius frigidis locis, & humectis gaudere ait.

SOLVM.

Pallad[illegible] ſententia hæc eſt. Amant pingue, & lætum ſolum, [illegible] rigatio, quàm natura ſuppeditet, & [illegible] rigationibus adiuuetur, montanis locis

debent.

debent ad meridiem uerſa conſtitui. Macrum & aridum ſolum poma uermiculoſa efficit, & caduca. Anatolius nigra gaudere terra ſcripſit. Apuleius ſolas malos etiam in aridioribus locis uehementer uberes prouenire, experimentum docuit.

SATIO.

Suo fructu ſata omnino poma degenerare, Theophraſtus eſt author. Cato ut cupreſſos, ita & mala ſerere in ſeminarijs docuit. ut iam uidimus in Sylua. Plinius ait. Ex ſemine autem quanquam diſsimili, ea quoque, quæ & alijs modis ſeruntur ut mala, nanque et pro ſemine nucleus, ſed tarda prouentu, ac degenerantia, & inſito reſtituenda, & ut cupreſsi ſic malorum ſemina nutriri. Palladius, menſe Februario & Martio mala ſeremus (ait) ſi calida & ſicca regio eſt Octobri, & Nouembri Anatolius autem ſcribit. Mali duobus anni temporibus plantandæ ſunt, uere, & autumno: ſed locis quibus humorem natura non ſupeditat, quando ſatæ poſt imbres, melius conualeſcunt. Plinius interualla deſcribit in pedibus nouenis, uel paulò amplius Ramis etiam naſci poſſe, ſed raro Theophraſtus prodidit. Idem confirmat Columella dicens. Vltimis ordinibus uineti poterit (ſi quem tangit cura pomorum) in ea uineti fine, quæ ſubiacet ſeptentrionalibus, ne cum increuerint obumbrent, cacumina malorum depangere, quæ uel inſeras interpoſito biennij ſpatio uel ſi generoſa ſunt, adulta tranſferas. Plinius. Stolones auelluntur arboribus, & cum perna ſua, partemq; aliquam è matris quoque corpore auferunt, ſecum fimbriato corpore, & hoc modo plantantur mali.

CVLTVS.

Theophraſtus de eius putatione hæc habet. Malus minus recidi deſiderat, & quicquid ſiccum, & cortice tenui ueſtitum,

enim

[illegible]is enim reſecta, vehementer laborant: qua de cauſa manu hęc auferri præcipiunt, aut ferro perquam leuiſſimè, periculum namq; interitus propter vlcera imminet, quemadmodum radicibus uulneratis, cum fodiũtur arbores deteriores ſcunt, et ſæpe ægreſcunt, ac exareſcunt: ſic etiam uulnere partis ſuperioris noxã eandẽ his poſſe auferri credendum eſt quæ nequeant tolerare. Plinius. Eſt et quædã contuſio falcis hebetioris quibus omnibus cauſis difficilius tolerãt frigora, aut æſtũs, quoniã in ulcus penetrat omnis a foris iniuria. Palladius autẽ. Nec exarari, nec effodi deſiderant. Iccirco eis magis prata cõueniunt. Stercus ouillum tantũ non exiguũ quidẽ ſed libẽter aſſumũt, uel ſi cineris pulueres miſceãtur. Amant modeſtas rigationes. Putatio illis apta eſt, ſed maximè ut arida, & male nata tollantur. Citius ſeneſcit hæc arbor, & in ſeneƈtute degenerat.

INSITIO.

Ait Cato. Mala inſeri oportet Luna ſilenti, poſt meridiẽ, ſine vento auſtro inter lignum & corticem Sed inſitio per ver per ſolſtitiũ dies quinquaginta, & per vindemiam. Plinius ex Catone. dixit. Inſeri autẽ Cato præcipit per ver, & poſt ſolſtitium diebus. quinquaginta poſt uindemiã, Luna ſitiente hoc eſt ſicca, præterea poſt meridiẽ, ac ſine vento auſtro. Palladius autem. Malus omni generi inſeri poteſt quo pyrus. Menſe Februario, Martio, & alijs, quibus pyrus inſeritur in malo, in pyro, in ſpino, pruno ſorbo, perſico, platano, populo, ſalice. Dixerat autem in pyro Etiam cydonio, & ut aliqui in punico ſed fiſſo ligno, & omni generi inſeri poteſt, ut etiã uidebimus. In Iulio menſe autẽ emplaſtratione. [illegible]eri locis humidis ſe explorante proceſſit. Inſeri etiã in prunum. Sed prunus eam degenerẽ reddit, & paruã. In ſe uerò recipit tuberes, & meſpilũ, vt ſuis idem ad Paſiphilũ teſtatur uerſibus.

Inſita proceris pergit concreſcere ramis,
Et ſociam mutat malus amica pyrum.
Seq́; feros ſyluis hortatur linquere mores,
Et partu gaudet nobiliore frui.
Spiniferas prunos, armataq́; robora ſentes
Leuigat,& pulchris veſtit adulta comis.
Exiguam ſorbum dulci diſtendere ſucco
Nouit,& ad cupidas flectere poma manus.
Stipitibus gaudet nomen mutare ſalignis,
Et gratum nymphis ſpargere flore nemus.
Robora thyrſigero platani concordia Baccho
Fœtibus [illegible] plena rubore nouis.
Illius [illegible] miratur perſicus vmbras,
Populeæq́; ferunt candida dona comæ.
Meſpilus huic paret,lapidoſaq́; viſcera mutans
Tenditur,& niueo plena liquore rubet.
Pro ſudibus fœtis,& pro prægnantibus armis
Caſtaneæ fuluum dant noua mala decus.

Virgilius in Bucolicis in platanum malum inſeri poſſe cecinit.

Et ſteriles platani malos geſſere valentes.

Plinius malum poſſe prunum recipere dixit, indeq́ nata pruna malina dici. Traditq́ antiquam in malis inoculationem ſutoriæ ſimili fiſtula, aperiebatur in arbore oculum cortice exciſo, ſemenq́ includendi eadem fiſtula ſublatum ex alia. Viditq́ iuxta Tiburtes Tiliam omni genere pomorum onuſtam, malorumq́ generibus. Diophanes ſcribit inſeri in omnem [illegible] in cotoneorum malum. fructumq́ ex his [illegible] malo [illegible] ma vocata apud Athenienſes melimela. Inſeruntur [illegible]

pla-

platanum, à qua rubicunda mala fiunt. Et recipere pyrum, morum, laurum & damaſcenum. Didymus in commentarijs ſuis, quæ de re ruſtica reliquit, iubet & malum pruno damaſcenæ inſerendum, quæ ſi citrio inſita comprehendet, toto anno pomiferam reddi pollicetur.

ARS.

Docet apparatum Theophraſtus, quo maiora euadant mala. Scilicet ut fructus ramis ſuis annexi, ollis incluſi, ſequaci flexu in terram deducto obruatur. Cuius rationem dicemus in punicis. Palladius idem alio modo operatur. Si ſpiſſa poma ramos onerabunt, interlegenda ſunt quæq; vitioſa, vt alimentum cæteris ſuccus æquiparet, & generoſis abundantiam miniſtret, quam numeroſa vtilitate perdebat. Quo rubra poma naſcantur, rationem docet Berytius. Arbor vrinæ rigata ſatietur. Sunt qui & alium modum malis rubrum colorem moliantur. Palo in terram fixo, fructiferos ramos citra vulnus incuruantes illigant, & iuxta vel ſcrobiculos, vel vaſa complent aqua, obſeruantes, vt meridie incidēs in aquam ſolis radius calidum euocet uaporem, qui reflexu quodam in pomum reſiliens, rubrum colorem conciliet. Non deſunt, qui ſub arboribus roſas ſerant, ſic rubra dari poma promittũt. Scribit Anatolius. Vt dulciorem creent fructum, ſunt qui caprinum fimum vrinæ adijciant, & veteris vini fecem radicibus inijciant.

MORBI, ET REMEDIA.

Ex Theophraſto videre eſt communem arborum morbum eſſe vermiculationem, omnes enim fermè arbores vermes gignunt, ſed quædam pauciores, quædam plures, vt malus. Et cum pluribus infeſtetur vermibus, iccirco citius interit, plures enim habet

interitus authores. Eius fructus etiã vermiculis vaſtatur ſed quoties hoc vitium acciderit, perit. Mali non patiuntur à gelu, cum videatur magis neceſſariò pati debiliores, vt in Theſſalia euenit: facit enim arboris raritas vt frigus tranſmittat nec aliqua parte retineatur. Quod autem diu non immoratur, nec vniuerſum contendit, efficax id eſſe non poteſt: vt etiam de fulmine intelligere licet. Porrò ut effugiant interitum, alterutro munimento ſe tueantur neceſſe eſt, aut non admittere intra ſe, aut admittere extra ſe, nec vſquam retineant. Diſciſſionem caudicis tolerat, non ſolum eam, ſed etiam caudicis ſiſſionem ſubſtinet. Fructus etiam, antequam coquat amittere poteſt. Ex quo Plinius. Vermiculantur magis, minuſue quædam, omnes tamen ferè, maximè autem arborum hoc ſentiunt mali. Infirmiſſima verò malus, maximeq; quæ dulcis eſt. Vermiculationem, & poma ipſa per ſe quibuſdam annis ſentiunt mala. Fiſſa ſtirpe non interit. Quæ verò ex Anatolij penu deprompſimus ſuper huiuſmodi plantarum morbis hæc ſunt. Non erodentur à vermibus ſi circunſita fuerit ſcylla. Si verò in ipſa arbore naſcuntur, à ſuillo ſtercore, humanæq; miſto vrinæ, & radicibus affuſo, extinguntur. Valde enim gaudet malus vrina, & hac aſſiduè eſt irriganda. Sunt qui caprinum fimum vrinæ adijciant, & veteris vini fæcem radicibus inijciant: vt dulciorem creent fructum. Morbos abiges, ſi aſinino ſtercore aqua macerato ſex dies occiduo ſole rigaueris. Si vis pomorum abundantiam ſubminiſtret arbor, nec numeroſam prolem perdat, diſſectum plumbei tubi patulum os ſic vt circulum ducat, caudici altitudine pedis à terra ſtrictum obuincito, & cum mala cœperint adoleſcere, torquem hunc eximito, id quotannis eſt faciendum, vt vbertatem fœcundam concipiat. Vt

poma

poma non putreſcant, lacerti viridis felle perungatur caudex, nec ipſum eruca contingit: vel radices taurino felle oblinendæ ante plantationem. Hæc planta celerime à vermibus iniuria afficitur, quod ſi ei negotium exhibeant, æreo clauo fodicandus atque vellicandus cortex, donec mucrone tacti radantur, ſed vlcerata loca bubulum fimum obducat. Palladius uerò. Citius ſeneſcit hæc arbor, & in ſenectute degenerat. Si caduca ſunt poma fiſſæ radici lapis iniectus poma retinebit. Lacertæ uiridis felle ſi tangantur cacumina, non putreſcit. Vermes eius ſuillo ſtercore mixto humanæ urinæ, aut felle bubulo extinguntur, qui ſi plures circa arborem ſunt, æreo ſcalpro ſemel raſi, non ultra naſcentur, ſi ea loca, unde raſi ſunt, bubulum ſtercus obducat. Plinius Mala ne putreſcant, lacertæ uiridis felle tangi cacumina iubet.

CONDITVRA.

Columella. Hoc eodem tempore, uel etiam primo menſe Auguſto mala dulciſſimi ſaporis mediocriter matura eliguntur, & in duas, uel tres partes arundine, uel oſſeo cultello diuiſa in ſole ponuntur donec areſcant. Eorum ſi eſt multitudo non minimam partem cibariorum per hyemem ruſtici uindicant: nam pro pulmentario cedit. Poſſunt & in melle alia genera malorum ſicuti Orbiculata, Seſtiana, Melimela, Matiana cuſtodiri, ſed quia uidentur in melle dulciora fieri ſic condita, nec proprium ſaporem conſeruare, arculæ fagineæ, uel etiam tiliaceæ, quales ſunt, in quibus ueſtimenta forenſia conduntur, huic rei paulo ampliores præparari debent, eæque in tabulato frigidiſſimo, & ſicciſſimo loco, quò neque fumus, neque teter perueniat odor, collocantur, deinde ſubtracta prædicta poma

ſic

ſic componi, vt floſculi ſurſum, pediculi decorſum ſpectent, quemadmodum etiam in arbore nata ſunt, & ne inter ſe alterum ab altero contingatur. Ita obſeruandum eſt, vt vnumquodq; genus ſeparatim proprijs arculis reponatur: nam cum vnà clauſa ſunt diuerſa genera inter ſe diſcordant, & celerius vitiantur. Propter quod etiam conſeminalium uinearum, non tam eſt firmum uinũ, quàm ſi per ſe ſyncerum amineum, uel apianum aut etiam fecinũ condideris. Verum ſic, vt prędixi, cum diligenter mala fuerint compoſita, operculis arcularum contegantur, & luto paleato linantur opercula, ne introire ſpiritus poſsit, atque ea ipſa nonnulli, ſicut in alijs generibus, vt ſupra iam diximus, populnea quidam, etiam vel ligna ſcobe interpoſita, mala cuſtodiunt. Hæc tamen poma non matura, ſed acerbiſſima legi debent. Palladius. Diligenter legenda ſunt mala, quæ volumus cuſtodire. Ea in locis obſcuris, vbi uentus non ſit, ſtramentis prius in crate ſubiectis in cumulos ſecreta diſponimus, qui cumuli frequenti diuiſione ſeparentur. Aliqui diuerſa dixerunt, vel ſingula in vaſculis fictilibus picatis, atque oblitis, claudi, vel argilla inuolui, vel ſolos pediculos creta adlini, vel in tabulis ſubſtrata palea diſponi, & ſtramentis de ſuperiorum parte cooperiri. Mala rotunda, quæ orbiculata dicuntur ſine cura toto anno ſeruare ſe poſſunt. Aliqui in puteo, uel ciſterna mergunt vaſa fictililia quibus diligenter picatis & clauſis mala committuntur. Alij ex arbore mala illæſa ſumpſerunt, & pediculis eorum pice feruenti merſis ſupra tabulatum per ordinem diſponunt, nucum folijs ſubter expoſitis. Plerique ſcobem populi, vel abiectis inter mala diffundunt. Conſtat mala ſic ponenda ut pediculorum partes deorſum facias, neque ante, quam uſui neceſſaria uideantur eſſe, contingas. Præcipit uero Plinius,

colligi

colligi mala poſt æquinoctium autumnale, neque ante XV Lunam, neque ante primam horam. Caduca ſeparari, ſtramentis, ſtoreis, paleiſue ſubſterni. Rara componi, ut limites peruij ſpiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare, melimela minime. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia, quo genere, & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio ſeruare malunt. Pleriq́ uerò in ſcrobe duum pedum altitudinis harena ſubſtrato, & fictili operculo, dein terra operto. Mala uerò generoſiſſima cruſtant gypſo, uel cera, quæ niſi maturuerint incremento calicem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alij decerpunt cum ſurculis, eosq́ in medullam ſambuci abditos obruunt, ut ſupra ſcriptum eſt. Alij ſingulis malis piriſq́ ſingula uaſa fictilia aſſignant, & opercula eorum picata dolio rurſum includunt. Nec non aliqui in floccis capſiſq́, quas luto paleato illinunt. Alij hoc idem in patinis fictilibus, aliqui & in ſcrobe ſubiecta harena, ita ſicca operiunt mox terra. Poma longo tempore durabunt, ſi, ut Apuleius ſuadet, uegeta legantur. Sed obſeruationem deſiderant, ut manu decerpantur illæſa, & fuco, id eſt muſco marino ſingula conuoluantur, ſic ut undique cooperiantur, interiecto quoque eodem, ne ſeſe ulla ex parte contingant. Sic patinis indito operculo clauſa, tabulato frigoribus obuerſo, quo neque fumus, neque teterrimus perueniat odor collocentur. Si deſit fucus, ſingulæ arculæ ſingulis pomis ſunt aſſignandæ. nam unà clauſa diuerſa genera diſcordant, & celerius uitiantur. Sunt qui creta figulina ſingula cruſtent, quæ poſtquam occalluerit incolumia ſeruantur, folijs nucum ſubter expoſitis, quo ſubſtratu, & odori, & colori perquam belle conſulitur. Melius cedet, ſi frondibus nucum non caducis ſingula conuoluantur: Cuſtodiuntur in olla fictili

cera

cera interius inducta. A putrilaginis labe uindicantur, hordei aceruis obruta. Seruantur quoque fidelijs fictilibus non picatis, effracto fundo, & excluſo ſpiritu. Sed ad id muneris integra & lecta manu, quæ non ſenſerint uetuſtatem, deligantur: ijs fideliæ ad fauces uſque compleantur, & pyxacantha, aut quouis alio ſpiracula uaſis diligenter obturentur: ſed hyemem totam in parentis ſurculo penſilia cohæreant: taliaq́; inuenientur poma, qualia fuerant condita. Hoc experientia quadam accepiſſe idem atteſtatur Apuleius. Seruantur quoque ſingula ficulneis frondibus ſiccis inuoluta, ſi deinde luto, uel argilla candida linantur, & ſoli quoad cruſtam duret, credantur, tunc talia permanent, qualia concluduntur. Poma dolijs muſti merguntur, atque ita clauſa perdurant: & à fece ſeruata uini ſuauitatem ſupramodum commendant. Sed in ollam nouam immiſſa, et olla in dolium uini immerſa, ita ut innatent, & dolium oblinatur, recentia erunt mala, & uinum odoratum. Porrò ſeruanda poma caniſtris, uel uimineis ciſtis componuntur, & mundo tomento obruuntur. Hyberna poma ſeminibus, ut uuæ, demerguntur. Non putreſcunt poma, quorum cacumina uirentis ſatyrij herba fuerint illita. Hęc Apuleius.

DE MALO VERNA. Cap. XIII.

NOMINA *uernæ malo attributa, tum quia multam apud etiam doctos uiros pepererant difficultatem, tum etiam quia huic ab antiquis nonnulla erant peculiaria attributa, operepretium duximus in hoc caput dirigere, ut noſtra hæc quantulacunq; commentaria dilucidiora ſint, minusq́; fuſcedinis lectorum animis*

inge-

ingerunt. Præterea inter cætera malorum genera nobilius genus exiſtit, tantaq́ eius nobilitas, vt in feneſtris fictilibus vaſculis, & ædium hortis ſæpius plantetur, aſſeruetur q́ : cum ab infantia fructificet, pomaq́ multo ſua arbore, quod vix credi poſſit, maiora producat, præcoci partu cæteras antecellit, dupliciq́ partu fœcundatur. Tantis dotibus iure exiſtimanda, alijsq́ ſeparanda uenit noſtro Pomario.

NOMEN.

Theophraſto μηλέα ἐαρινὴ *dicitur, ideſt malus verna, quod adulto vere matureſcat, & δίφορα etiam, ideſt bifera, nec ulli malo decentius id nomen conuenit, quàm huic, nam ſuum fructum tam cito perficit, & maturat, vt iterum ſe flore induat, ac fructificet, ni hyemis rigiditate probibeatur, et præſertim autumni ſerie, ut Neapoli quotãnis ferè uidetur. Varro in agro Coſentino biferã eſſe malũ tradidit. Plinius in malis biferas eſſe etiã ſcripſit, et in pyris, quod ex Theophraſto deſumpſit. Dioſcorides* μελιμηλα *vocat, ideſt melimela, nomine cõpoſito ex* μέλι*, ideſt mel, &* μῆλον *ideſt malũ. quaſi mellitũ malũ, dicat, quod mellea dulcedine ſcateat, et* γλυκύμηλα*, ideſt dulcia mala. Cato hæc mala muſtea vocauit. Plinius muſtea dicta refert à celeritate miteſcendi, quę nunc melimela dicũtur ſapore melleo. Varro ait. Ea, quæ muſtea dicebãtur, nũc melimela. Vnde genus illud cotonei pręcox, muſteũ nominari diximus. Macrobius etiã muſtea dixit. Columella melimela. Martialis.*

Infanti melimela dato, fatuasq; mariſcas.

Sunt etiam, qui hæc pomi genera à Virgil. mitia dici dixerint,

Sunt nobis mitia poma.

Sed ne putes obſecro mala, quæ nunc melimela diximus, eadẽ eſſe cum melimelis Athenienſium, nam (Anatolio authore)

K ea

ea mala erant, quæ malo cotoneo inſito proueniebant. Inquit enim ipſe. Malum inſeritur in cotoneum, fiuntq́ ex cotoneis mala pulcherrima, vocata ab Athenienſibus melimela, quod etiam ſuperius admonuimus. Braſauola mala vulgò Roſa *dicta melimela eſſe dixit Dioſcoridis. Alij uerò noſtra vulgaria* Melapia, *quorum opinionibus non ſolùm quæ ſuperius retulimus, ſed etiam huiuſmodi mali vires aduerſantur. Dioſcorides enim de huius facultate dicit. Ventrem emolliunt, ab eo animalia expellunt, ſtomacho negotium exhibent, æſtuationem faciunt. Præterea ex Auicennæ doctrina, & Serapionis libro de ſimplicibus. Mala dulcia odorata cordi conferunt, mala acida non cor, ſed ſtomachum iuuant, ſitim arcent, bilis vomitum reprimunt, ventrem conſtringunt. Videmus enim, quæ nunc dicimus melimela ventrem emollire, ac ſtomacho negotium exhibere, & æſtuationem facere. Vulgaria noſtra melapia cordi conferre, et, vt vidimus, ægris innoxie præberi. Sunt qui vulgò* Mela nane, *ab arborum exiguitate, quibus producuntur, dicant. Neapolitani* Mela acquatole, *ab aqueo humore, quo abundant, nominant.*

GENERA.

Theophraſtus verna mala imbecillia eſſe, & inter ea, quæ dulcia. Ex quibus verbis clarè perſpici poteſt, alia eſſe mala, quæ ſint acida. Apud nos verna mala & acida, & dulcia ſunt.

DESCRIPTIO.

Theophraſtus ex annotinis, & nouellis ſurculis fructificare retulit, quod nulli, exceptis vite, & ficu, niſi biferis malis conceſſit. Breuis eſt vitæ, facile interit. Cuius ratio eſt. Quod enim debile eſt, ex multis commoueri facile poteſt, & ſi ſuper debilitatem fertiliſſima quoque natura ſit arbor, vt malus verna, magis quoque

ita

ita fiat neceſſe eſt, quippè cum utraque ratione noxæ oriantur principia. Videtur enim rationi conſonum, vt quod imbecille, abſque robore ſit: vnde quæ vix ſibi, multo minus fœtui ſufficit, euenit enim ob ſui imbecillitatem, et pauperiem diuturni penſi ſolutione, cum non habeat, quid promatur è penu, exhauſta fatiſcat. Ex quo Plinius. Infirmiſſima verò malus, maximè quæ dulcis eſt. Nos ita deſcribemus. Arbor pumila eſt, nec cæterarum magnitudinem attingit. Mala magnitudine media. Colore cùm maturuerint luteo. Callo corporis tam fragili, teneroq́, vt quæ ex arbore ventorum impetu deturbentur, in partes diſſiliant. Præpollenti odore. Sapore gratiſſimo, mellea dulcedine, mandendo ore in fruſta liqueſcunt. Præcoci partu.. Cæterorum pomorum ferè fugaciſſima, & ni tam fugacia eſſent, cum omnibus principatu certarent. Acidorum plura ſunt genera: Vnum nos vulgò Melo gaetanello dicimus, quod Caieta nobis olim exportaretur. Hæc parua ſunt, acidulo ſapore grata, compreſſa, tenera, colore herbaceo, ac multum mulierum malacijs expetita. Sunt et quæ vulgò Mela grecole, & Mela graſſe dicuntur, cognatione acidi ſaporis inter ſe maxima. Eſt genus alterum, quod quia circa feſtum Diui Ioannis matureſcit, vulgus Melo di San Giouanni dicit, tenerum, rubicundum, ſapore dulci leniter acceſente, ad iuuandũ ægrorum appetentiã, & prægnantibus apponuntur.

COELVM.

Tepido cælo lætantur, vel calido, ideo permultæ arbores in Apulia, & Sicilia.

SOLVM.

Solo læto, cultoq́, nec vſquam agreſtia reperiuntur, uel locis incultis. Vitibus innocens, ideo inter uineas ſeritur.

SATIO.

Seritur ſemine, eadéq; poma reſtituit. Seritur & plantis, plantádiq; tẽpus Theophraſtus ſtatuit. Vernũ tẽpus malis uernis; quippe quæ cũ gracilenta, lignoſaq; ſint, & ſicca natura conſiſtant, hyemi ob debilitatem ſufferre non ualent. Naſcitur & propagine. Nam propagata, breui temporis curriculo radices proijcit. Naſcitur & ſurculo, vel cacumine, vt Theophraſtus ſcripſit. Surrentino tractu in uineis, ubi vites propagantur, ſimul cum uocibus huiuſmodi mali cacumina deponuntur, & citò, & optime radicantur.

ARS.

Theophraſtus ait: ſi arbor feruenti aqua rigetur, melioreſcit: Nam alimentum mouet, atque immutat, ſi diutius venit.

MORBI, ET REMEDIA.

Theophraſtus, quæ dulcia ſunt, celerius putreſcunt, dixit. Etenim ſuccus eorum mutationem facilius recipit, quoniam imbecillior eſt. Hinc mali dulces magis quàm acidæ putreſcunt, & omnium maximè vernæ, ſucci imbecillitate, atque totius naturæ.

CONDITVRA.

Plinius melimela minime durare ſcripſit.

DE PYRO. Cap. XIIII.

NVNC pyri hiſtoriam proſequi poſcit ordo. Columella ex pyri floribus apes mel colligere ſcripſit, & ſi Varro ex ſylueſtri pyro ſcripſerit prius. Palladius idem ex pyro. Narrat Athenæus pyra in conuiuijs deferri in aqua, vt quiſq; ſumeret matura: ſcilicet quæ magis natarent, ex Alexi in Bre[illegible]tia. Macrobius adducit Verannium dicentem pyrum inter arbores felices eſſe.

NO-

NOMEN.

Græci pyrum pomum ἄπιον vocant. Iſter in rebus argolicis narrat Poloponneſum Apiam vocatam fuiße (ex Athenæo) quod ibi planta huiuſmodi plurima reperiretur: in qua ſententia etiam Stephanus eſt. Theocriti tamen interpres pyra à Poloponneſo nomen accepiſſe putat, quod in ea plurimum hic fructus apparuerit. Latinis arbor pyrus dicitur pomũ verò pyrum, dictumq; volunt, quod ad pyramidis modum, vt plurimum elatum in aciem tendat, flammæ ſimilitudinem reddens. Italis pero.

DESCRIPTIO.

Deſcriptionem toto volumine ſparſam è Theophraſto adducere libuit. Arbor ſimplici conſurgit candice, & ſi ab imis plantigera ſit, cæteris abſciſsis ſimplex redditur. Plurimis ramis brachiata Cortex ex humore, carne, et neruo conſtituitur. Folio circinato. Flore foliato. Turbinata fructus figura. Aquoſo ſucco præditus. Autumno reddens fructum, præter præcocia. Seminibus tunica contentis, principiumq; annexus proprium habere videtur. Fructificat ex annotinis ſurculis. Latere, & cacumine germinat. Incremento velox. Prolixa radice, vt non ſolum è proximo, ſed longinquo prolificet. Plinius hæc quæ ex Theophraſto accepit, refert. Folia pyro circinata, plura ex eodem pediculo exeuntia. E lateribus ramorum & cacumine fert. Naturæ ordine vrbanarũ, paulò poſt malum pyrus floret, vt ſimul videri poßit. Meßibus reddit ſemen, præter quam hyberna, aut præcocia autumno. Turbinatior pyris figura. in ijs ſerotina ad hyemen vſque ad matrem pendet, gelu maturefcentia. Pyro proprietas uini, uinoſo enim ſucco præditum eſt. In hyberno pyro eſt pomum aſpici in matre prius decidentibus folijs, velox eſt, & cito occidit.

GE-

GENERA.

Nunc ad genera tranſeamus, ſunt etenim, ut malorum, æque multiplicia. Sed quæ fuerint antiquorum nomenclationes pyrorum, quæq; noſtrorum temporum illis reſpondeant, ut priſtinum nomen illis reſtitui poſſit, conabimur etiam, ut in malo, aliqua coniectare. Nos primùm, ut par eſt, pyra in ſatiua, & ſylueſtria diuidemus, nunc de ſatiuis, alibi de ſylueſtribus dicturi, ſatiua identidē à temporibus diuidemus, uerna ſcilicet, æſtiua, & hyberna, & de uernis primum, nam Theophraſtus pyra & præcocia, & ſerotina eſſe dixit: & quædam pyrorum genera biſera eſſe poſſe, ſed locis hybernis, humidiſq;, ibiq; flatus commodi non deſint, & cum tempus ſe longius protrahit, & priores fructus decerpantur. Unde Plinius. In malis, & pyris quædam biferæ ſunt, & præcoces. Sed Neapoli genus eſt pyri, quod uulgus, Pero due volte l'anno, uocat, quod bis anno affert, immò ſemper fructu, & flore oneratum conſpicitur, hæc genera ab antiquis muſtea uocabantur. De præcocibus pyris hæc habet Plinius. Eadem cauſa taxant in pyris ſuperbiæ cognomine, parua hæc, ſed ocyſſima. Hæc Neapoli Pera biancolelle dicuntur, quia albea & parua ſunt, & ociſſime cadunt, ſi diutius in arbore manſerint, farinæ modo mandendo friantur, nil boni, niſi quod præcocia ſint, habent, ut ſola uerè temporis prioritate ſuperbiant. Cato, quia præcocia ſunt, uidetur muſtea uocaſſe, Macrobius præcocia dixit. Manardus ſuperba antiquorum pyra illa eſſe ait, quæ noſtrates Pera moſcarelle uocant, ſed repugnat; quia ocyſſima non ſunt, nec tam inſignem odoris notam maiores noſtri prætеriiſſent, ſed quæ ea fuerint, melius fortaſſe uidebimus. Succedunt ijs, quæ diximus, tempore vulgò dicta Pera moſcarelle. Hæc tam par-

ua.

uaſunt ut baccas corporis tuberculo non excedant, quina, ſena, pluraúe uno pediculo exeuntia, ſaccharo condiuntur, ut in ſequentem annum aſſeruentur, moſchi dicti odoratiſſima iucunditate fragrant, dixerim à Plinio myrapia dici, quaſi unguentum redolentia, μύρον enim Græcis unguentum eſt, & per ſæpe moſchi odorem unguentum dicunt. Sed apud Macrobium marapia legitur, non myrapia. Cohærent his germanitate odoris quadam, & saporis; genera uulgò dicta, Pere moſcarelloni, ſed magnitudine longe ſuperant, & tardius maturantur. Plinius Dolobelliana uocat longiſſimi pediculi. Genus pyri, quod omnium pediculum longiſsimum habet, ſimul & ſubtiliſsimum eſt illud, ob ſui præſtantiam regale nomen adeptum, inter ſui temporis pyra (nam Iunio maturatur) facile ſceptrũ geſtat. Plinius item à colore purpurea uocat. Hic pauca adeo, multisq́ alijs pyris commune dixit, ut ſolo eius teſtimonio, quæ purpurea fuerint coniectare non poſſimus, uerùm ſi unà uulgare Neàpolitanũ nomen conſulamus, clarè quæ Pera cremeſine dicimus, antiquorum purpurea pyra eſſe cognoſcemus, nomenq́ ab eis deductum, uſque ad hæc noſtra tempora ſeruatum cenſendum eſſe exiſtimamus, teneritudine, ſapore, & forma à ſupradictis parum recedunt, ſpecioſiſsimaq́ ob eorũ colorem: Iunio etiam maturantur. Idemq́ putamus eſſe Macrobij rubile. Paulatim ſubeunt æſtiua. Ait Plinius Cunctis enim cruſtumina gratiſsima. Columella cruſtumina inter generoſiſsima pyra ponit. Meminit etiam horum Macrobius. Virgilius item Georgicorum ſecundo.

„ Nec ſurculus idem
Cruſtumijs.

Seruij authoritate ex parte rubent, dictaq́ ſunt cruſtumina ex

Cru-

Cruſtumio Thuſciæ oppido, ubi optima, copioſaq́ erant, optima, copioſaq́ etiam apud nos ſunt, uulgò dicta Pere giacciole di Roma, *nam Roma ad nos exportata primitus fuiſſe, ibiq́ è Thuſcia, tenera ſunt: ſuccoſa, dulcia alba ex parte rubentia. Sunt aliæ huiuſmodi pyrorum ſpecies apud nos Puteolis è Germania allatę, ob id vulgò dicta* Pera giacciole di Pozuolo, *&* giacciole di Alemagna, *quæ etiam hordearia dici poterunt, cum eo tempore, quo metunt hordeum, appareant. Fauoniana rubra paulò ſuperbis maiora Plinius dixit. Retinent adhuc genuinum nomen, nam* Pera roſſolelle *dicimus, hæc enim paulò ſuperbis maiora ſunt, & rubicundo colore perfuſa. Quod nos* Pero inganna villano *dicimus, colore eſt foris nigro, vel mauis fuliginoſo, inter cætera præſtantiſſimum eſt, & augusto maturatur, exiſtimarem eſſe illud, quod Syria donat, à Plinio deſcriptum. Inquit ipſe. In iis alia colore nigro donant Syriæ. Columella Tarentina, eadem quæ Syria dici ait: quod à M. Catone, qui in ſapa condi poſſe ſcripſit, deſumpſit. Macrobius Tarentinum etiam Syrium dici narrat. Huius etiam meminit Virgilius.*

Cruſtumijs, Syrijsq́; pyris.

Apud nos ſunt plura horum pyrorum genera, quod etiam Plinius non reticuit, nam alia, dixit, colore nigro donant Syriæ, veluti ſunt Pera carauelle, *omnium huiuſmodi rubiginoſo colore infectorum optima. Item* Pero brutto buono, *aliud* Pero malueſtito, *&* pera pozelle. *Proxima iis Falerna à potu, inquit Plinius; quoniam tanta vis ſucci abundat, lactea hæc vocantur, Neapolim è Samnio afferuntur, ibiq́* Pera pane & vino *dicuntur vulgò: quia cum eſitantur, edere, ac bibere putatur. Sapore, & ſucco ſunt præſtantiſſima, forma turbinata, acerba ui-*

rescunt

reſcunt, matura albeſcũt. Pyra, quæ Plinius à collo coroliana uocitari dixit, nos putamus ἀπὸ τοῦ κορωνοῦ, quaſi lunatus, uel inflexus, ut bouum cornu dici, unde quę Neapolitani pera coſcia di donna dicunt, Plinij coroliana eſſe, nã & pediculus carne obductus eſt, & inflexus ut bouum cornu, uenter, ut uiatorũ uaſcula, hęc uili habentur prætio, nam inſipida ſunt: per hordeũ maturantur. Catò cucurbitiũa pyra nominauit, & in ſapa condi poſſe dixit: itẽq; Macrobius. Plinius rationẽ nominis reddit. Brutę gentilitatis cucurbitina accidula ſucci. Neapoli uulgò pero cocozzaro, cucurbitam enim cocozza vulgus uocitat, in figuram efformatũ uaſculi uiatorũ, colore uirida, tactu duriuſcula, maturantur Auguſto. Maturantur item Auguſto duo pyrorum genera, quorum vnum legitimum, alterũ ſpurium uocamus, nullis iam dictis inferiora, magnitudine, teneritate, ſucco, & ſapore: legitimum pero paccone vocamus, ſpurium verè pero paccone baſtardo, quod parum ab eo ſapore, degeneret, & magnitudine. Conijcerem ego Plinij Decimianum, & Pſeudodecimianum. Inquit enim. Sed confeſſis vrbis uocabulis, authores ſuos nobilitauere Decimiana, & ex eo tractum, quod Pſeudodecimianum uocant. Macrobius Decimanum dicit. Cato pyra uolema nominauit: ex quo Virgilius.

Cruſtumijs, ſyrijsq; pyris, grauibusq; volemis.

Collumella itidem. Plinius uolema. Macrobius volemium dixit. Seruius uolemis, ideſt magnis dixit, nam & uolema ab eo, quod uolam impleant dicta ſunt, uola enim palmæ medietas eſt, dicerem eſſe poſſe, quæ nos pera pignatelle dicimus, hæc optima ſunt, nec ad libræ ſolum, ſed etiam ad duarum librarum pondus aſcendunt. Quæ uero Samnites pero capacci uocant, etiam ad trium librarũ ſæpe pondus aſcendunt, hæc Auguſto maturantur,

albo, & croceo colore colorantur, coctum præſtat, & ad hyemem ſeruatur. Maturantur etiã Auguſto pera roſſolelle dicta, alia à iam dictis præcocibus, aſſeruanturq́; diutius: putarim Plinij venerea. Inquit enim. Incerta nominis cauſa eſt barbaricis, venereisq́; quæ colorata dicuntur. Subeunt hyberna, ſiue ſementina. Cato muſtea, & ſementina dixit, ac ſementina conditiua eſſe, dictaq́; eſſe, quod ſementis tempore maturentur, ſcilicet Autumno. Plinius ab odore pyra laurea eſſe dixit, ſerotina eſſe, & ad hyemem uſque ad matrem pendent, gelu matureſcentia. Priſtinum adhuc retinent nomen, nam vulgò pera laure dicunt, cum enim vorantur, fauces lauri odore replent, & ſerotina ſunt. Laurei etiã pyri meminit Macrobius. Incerta nominum cauſa Regijs, quæ minimo pediculo ſeſſilia, Plinius dixit. Columella Regia vocauit. hæc pyra alia eſſe non poſſunt, niſi quæ vulgò bergamotte dicimus à Bergomo Italiæ oppido, quod ſua peregrinatione inſigniuit. Colore ſunt herbido, nec vt foris dotem referant, minimo omnium pediculo, & compreſſæ rotunditatis, vt ſeſſilis videatur, ſerotina ſunt, & facile ob ſui præſtantiam apud antiquos regium nomen adipiſci potuerunt: mira ſunt teneritudine, aquoſa dulcedine, ſapore egregio. Ab eorum etiam dote Imperialia nunc dicimus, quæ ampla, & grato ſucco, & ſingulari cõmendatione Aniciana, Plinius ait, poſt autumnalia acidulo ſapore iucunda. Cato amiciana, per c. ſcribit. Macrobius antiana. Varro ex Catone in ſapa condita manere pyra antiana. Columella anitiana legit, hæc non niſi pera ſarriole vulgò dicta eſſe poſſunt, nam ſementina poſt autumnalia ſunt, & acidulo ſapore iucunda, ob id ægris præbentur innocuè. Patriæ nomen habent græca, ſerotina ad hyemem vſque ad matrem pendent, gelu matureſcentia inquit Plinius.

nius. Macrobius græculum uocat. Id genus puto Neapoli dictum pero buon Chriſtiano. *Inter cætera noſtræ Campaniæ præſtantiſſimum, ſuauitate eximia, magnitudine, & teneritate tanta, vt guſtatu vel ipſo ore liqueſcat, perennat, geſtatumq́ tolerat, hyeme crudum, coctumq́ mandimus, vtique eſui peroptimum, ægris innoxie præbetur, omnium poſtremum, nec prius, quàm hyemem experiatur, edomita acerbitate miteſcit, Neapolim delatum à Carolo octauo hîc res gerente, à noſtra felici Campania his dotibus adoptatum. Calculoſi pyri meminit Macrobius. Huius Neapoli multę ſunt ſpeties. ab huius generis vitio, quòd calculis prędito ſint denominatæ. Sed hæc dixiſſe ſatis ſit, ne charta, vel dies potius, quàm genera deficiant. Sunt etiam apud Plinium alia pyrorum genera, pomponiana cognomine mammoſa, ciceriana, ſeueriana, & quæ ex ijs nata ſunt tyranniana longitudine pediculi diſtãtia, lateriana, tiberiana, quæ maxime Tiberio principi placuere. Colorantur magis Sole, grandeſcuntq́ alioquin eadem eſſent, quæ Liceriana. Patriæ nomina habent, ſeriſſima omnium amerina, picentina, numantina, alexandrina, numidiana, & in ijs amerina, ſignina, quę alij à colore teſtacea appellãt, ſicut onychina. Ab odore nardina, & patricia, voconia, viridia, oblongaq́. Item Columella ſignina, neuiana, vulſa. Item Macrobius Citriũ, ceruiſca, lollianum, lanuuinum, laterasianum, mileſium, myrteum, næuianum, orbiculatum præcianum, ſigninum, tullianum, titianum, turriuianum, timoſum, meſpilium ſerum, ſemẽtinum ſerum, ſextilianum ſerum, tarentinum ſerum, valerianum ſerum: quæ omnia, quia alias notas non addiderunt, penitus ignoramus.*

COELVM.

Theophraſtus pyrum ſylneſtre inſeruidis male ſe haberi dixit,

vt in Aegypto, ubi etiam mites pyri nihilò melius ob calorem inhoſpitalem. Ex Quintilijs verò habetur. Pyrorum genus in frigidis, & humidis locis. Ex Diophane. Pyrum in frigidis, aquoſis, & uberibus locis gaudere habetur. Palladius in frigido, & tepido loco prouenire ſcripſit, ſed irriguo, & florem plurimum proferre, & magnitudinem pomi turgentis acquirere. Plinius. Subit & in montoſa pyrus. Athenæus, ex Hermippi ſententia, in Euboicis optima pyra naſci tradidit. Sed animaduerſione dignũ eſt, cum de cælo, et ſolo pomiferis arboribus conuenientibus loquimur, de ijs intelligendum eſſe, quæ ſylueſtribus ſui generis arboribus inſeruntur, non alieni: nam ſi ſuper alias diuerſi generis arbores inſeremus, velut cotoneo, ſorbo, & Oxiacanthæ ſolum, cælumq; illis tribuendum eſſe cenſeo, quæ inferiori trunco conueniunt, non autem, quæ ſuperiori.

SOLVM.

Palladius ſcribit pyra naſci tali ſolo maximè diligunt, quale vinetis conuenit, ſed læto ſolo & validas arbores, & fructus plurimos conſequi. His adnectendum eſſe iudicarem, vt profundum ſit ſolum, cum validas arbor in profundum radices agat.

SATIO.

Theophraſtus omnino ſemine ſatum pyrum degenerare ait, & non niſi vitiatam pyraſtrum naſci. Palladius autem, ſi quis ſemen pyrorum aſpergit, naſci quidem neceſſe eſt, originem ſuam refouente natura, cuius æternitati nulla tarditas poteſt afferre faſtidium; ſed homini expectare longinquum eſt, cum & ſerò veniant, & de generis nobilitate decedant. Cato autem pyrorum ſeminaria ex ſeminibus facere docet, quemadmodum in Cupreſſo retulimus. Ex quo plinius excipiens, illud idem docuit. [illegible]

dicib[illegible]

dicibus ſerere docet Paladius. Plantas pyrorum menſe Februario locis frigidis ponemus, calidis uerò Nouembri: Sed menſe Nouembri pyra locis tepidis conſerenda ſunt. Sed pyri plantas ſerere propè tardus eſt euentus: tamen quibus hoc placuit, vt ſemina generoſa nihil ſibi de agreſti aſperitate permiſceant. Plantas bimas, aut trimas eo more, quo oleæ ponũtur, radicatas magnis ſcrobibus ponant, ſupra terram tribus altas, vel quatuor pedibus, quarum deciſa cacumina, argilla miſta muſcus debet operiere. Melius ergo hoc menſe Nouembri fiet, ut pyrorum plantas radicatas ſeramus agreſtium, ſubactis bene ſcrobibus, vt cum præhenderint inſerantur. Hoc autem intereſt, quod quæ plantis ſuis ſeruntur, dulcedinem, ac teneritatem ſeruant, diu tamen ſeruata non durant, inſita verò moram temporis ſubſtinebunt. Spatia inter pyros triginta pedum menſura diſcernat. Theophraſtus pyrum uere ponendum arbitratur, cum Autumno ſeri arboris natura non ferat, quoniam lignoſorum natura à germinandi facilitate abeſt, eſtq́; cum earum ſiccitate imbecillitas aduerſus hyemes, præterea lauros non plus quàm nouenos pedes præcipit diſtantes ſerere malos diſtantiores paulò, pyros amplius. Quintilij. Si uerò viuiradices plãtaturus es, ſint hæ ipſæ triennes, aut non minores duorum annorũ. Sed pro diuerſa earum natura, Diophanes ait, uariam ſerendi rationẽ poſtulare. Etenim longorum, uel rotundorũ generũ arbores, quæ ſuos in matre partus maturant, aliquanto celerius, ad mediũ vſq; uer ſeri uolunt, locis ad ortum ſolis, uel ſeptentrionẽ ſpectãtibus. Verũ radicatæ plantulę, non iuniores binis deponuntur. Terra autẽ inijciatur ſimul ſtercore admixto. Porrò longe melius plãtas ſylueſtriũ pyrorũ radicatas ſerimus, ſubactis bene ſcrobibus, ut dũ cõprehẽderint, inſerantur. Columella ait pyros Autumno ante brumã ſerito, ita ut

minime

minime dies quinque & uiginti ad brumã ſuperſint. Plinius non eodem tempore pyra omnia ſeri iubet, quoniam non æque floreant. Eadem oblonga, aut rotunda ab occaſu Vergiliarum ad Brumã. Reliqua genera media hyeme ab occaſu ſagittæ, Subſolanum, aut Septentrionem ſpectantia. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum diſtribuit: Pyro autumnum, ita vt brumam XV, nec minus diebus antecedat. Seritur etiam pyrus radicarijs plantis è radicibus auulſis, ex Quintiliorum placitis, quod Diophanes confirmat. Ex ramis Theophraſtus raro naſci poſſe ſcripſit. Quintilij. Ex ſuperna arborum parte ramos generoſiſsimos acceptos plantant, neque ſucceſsu fruſtra ſperato. Columella idem ſentire videtur, naſci poſſe ex cacuminibus, atque depacta: vbi adoleuerint, poſt biennium inſeri, aut transferri ſi generoſa fuerint, ut diximus in malo. Quintilij. Quidam etiam trunci generoſiſsimis partes ſcytalas faciunt, eaſq; plantant: quemadmodum à Scytalis oleas.

CVLTVS.

Theophraſtus ait, quia plagis infirmatur, ideo minus recidenda pyrus, vt ſupra in malo retulimus.

INSITIO.

Inſeri autem præcipit Cato pyra per ver, luna ſilenti, poſt meridiem, ſine vento auſtro, & poſt ſolſtitium diebus quinquaginta poſt vindemiam. Quod Plinius ex eo retulit. Virgilius Orno inſeri poſſe ſcripſit.

,, ornuſq; incanuit albo
Flore pyri.

Palladius verò ita monet. Menſe Februario, & Martio pyrus inſeritur more, quo dictum eſt, cum de inſitione loqueremur,

ſub

ſub cortice, & in trunco. Inſeritur autẽ pyro agreſti, malo, ut nonnulli, amygdalo, & ſpino, vt Virgilius Orno, & fraxino, cydonio vt aliqui, & punico, ſed fiſſo ligno. Surculus pyri, qui inſeritur ante ſolſtitium, anniculus eſſe debet, & prius quàm figatur, folijs, & omni tenera parte priuari, poſt ſolſtitium verò eum figis, qui ſummum germen incluſit. Pyrus omni genere inſeritur. Iulio menſe emplaſtratione inſita pyrus Palladio explorante proceßit. Recipit citreum, meſpilum, & tuberes. Qui ad Paſiphilum ſic ſcribit carmine.

Germine cana pyrus, niueos haud inuida flores
Commodat, & varium nectit amore nemus.
Nunc rapit hirſutis horrenda ſororibus arma,
Et docet indomitas ponere tela pyros.
Nunc teretem pingui producit acumine malum,
Fraxineasq; nouo flectit honore manus.
Phyllida quin etiam grandi miteſcere fructu,
Inſtituens, duræ dat ſua membra cuti.
Et ſteriles ſpinos, & inertem fœtibus ornum
Dotat, & ignotum cogit amare decus.
Huius & immiſsi vertere cydonia rami,
Pomaq; confuſus blanda creauit odor.
Caſtaneæ ſeptos aſpro velamine fœtus
Exuit, & placido pondere mutat onus.
Meſpilaq; exarmat pugnacibus horrida membris,
Et mala tranquillo cortice vota premit.
Creditur in lybicis ſua germina nectere ramis,
Lætaq; puniceo poſſe decore frui.

Ait Plinius. Pyrum vel florentem inſerere licet, & in Ma-

ium

ium quoque menſem protendere inſitionem. Ait M. Varro. Pyrum non recipit quercus, neque enim ſi malus pyrum. Hæc ſequuntur multi, qui aruſpices audiunt multum, à quibus proditum in ſingulis arboribus quot genera inſita ſunt, vno ictu tot fulmina fieri illud, quod fulmen concipit. Si in pyrum ſyluaticam inſeueris, pyrum quamuis bonam, non fore pyrum tam iucundum, quam ſi in eam, quæ ſilueſtris non ſit. Sed quercus bona pyra ferre Plutarchus eſt author. Ex Quintiliorum placitis, Caſsianus animaduerſione dignum eſſe iubet, ne malorum, pyrorumq́; ſurculi, qui ad inſitionem caute, & diligenter accipi debent, acutiſsima falce deputentur: ſunt enim hæ arbores valde tenui cortice præditæ, quapropter aliqui ipſos manibus potius auferunt, quàm falce reſecant. Pyrus (vt ait Tarentinus) inſeritur in punicam, in malum cydoniam, in amygdalum in Terebinthum, & in morum. Inſita autẽ in morum, pyra rubicunda producit. Diophanes myrapia commode inſoliari in mala, quod ipſe experientia manifeſta condidicit. Nos autem myrapia, quæ diximus, in cotoneam inſita maiora, quæ vnquam ex arbore pependerint, odoratiora, coloratioraq́; produxit. Alij pyrum in ſalicem inſeri poſſe ſcribunt, ſed ſalix humido loco ſata ſit oportet, optime autem inter lignum, & corticem, tardiſsime omnium affert: inſerendamq́; eſſe vltimis deficientis Lunæ diebus.

MORBI, ET REMEDIA.

Theophraſtus ait, in pyris præuenire ſolet lapſus maturitatem, vel debilitate appendiculorum, nam cum mole grandiuſcula conſtent, facilè ſentit pediculus incommoda diſtentionis ex pondere. Vel vrgentur interdum copia flatuum, grauantur etiam humore, humiditatem verò eſſe cauſam lapſionis pomorum docet, humo

facto

facto Auſtris aere, atque nubilo, tum flores cadere, tum etiam priores fructus, qui ſtatim flores ſubſequuti ſunt. Ex quo Plinius. Si cum defloruere pyri protinus ſequantur imbres, in totum poma depereunt, etiam ſi omnino nubilum fiat, auſtrinusúe flatus, amittant fœtus. Et alibi. Perdunt facillimè ante maturitatem fructus pyri, etiam ſi non pluat, & fiat auſtrinum cælum, aut nubilum, amittunt flores, & primos fructus, ſi cum defloruere tales dies fuerint. Tradit Palladius crebris foßionibus, ac frequenti humore proficere, vt nulla floris iactura fiat. Multum quoque prodeſſe, ſi interiecto anno qualelibet adiungatur letamen ſed bubulum ſpiſſa, & grauia poma creare fertur. Aliqui cinerem miſcent, exiſtimantes argutiores pomis contrahi ſapores

Theophraſtus vermiculationem etiam ſentire pyra prodidit, eoque morbo celeriter interire. Ex quo Plinius. Maxime autem arborum vermiculantur pyri, poma etiam ipſa per ſe quibuſdam annis vermiculationem ſentiunt. Diophanes à vermibus liberari promittit, ſi radices dum plantantur bubulo felle linantur. Palladius. Vermes enati necantur, & naſci quoque prohibentur, radicibus felle taurino frequenter infuſis.

Theophraſtus item. Si pyrus frondibus, & germine luxuriabit, foramini facto quernum palum adigunt, terraq́ occultatur. Quod punire nonnulli vocant. Ex quo Plinius. Pyri, quæ germinant, nec fructum ferunt, fiſſa radice è teda cuneo adacto, cinere, ac terra cooperto. Diophanes. Vt Pyrus ferax, & dulcis ſit, iuxta radices truncus findatur, fiſſuræ cuneus ex quercu vel fago adiges, atque ita obrues. Vel circa eam fece vini veteris radicibus affuſa, rigandoq́ue ad quindecim dies,

M poſtea

poteſt verò obrues. Quod ſi non ægrotet, affuſa tamen fere, dulcior euadet. Columella eadem docet. Ut pyrus ferax ſit, cum adoleuerit, alte eam ablaqueato, & iuxta ipſam radicem trunco findito, & fiſſuram cuneo tedæ pineæ adigito, & ibi relinquito, deinde absumpta ablaqueatione, cinerem ſupra terram inijcito. Palladius verò. Si languida eſt arbor pyri. Vel ablaqueatæ radicem terebras, & ibi ligneum palum deprimis. Vel in trunco ſimiliter terebrato ex teda cuneum figis, vel ſi hoc deſit, ex quercu. Item feces vini veteris recentes, ſi radicibus affundantur per triduum, diutius arbores in floribus laborare non faciunt.

Præterea. Si lapidoſa pyrus eſt, ab extremis radicibus terram priorem leuabis, & ſecernes omnes lapillos, quibus diligenter remotis, alteram terram cribro cretam in loco eius infundis, ſed hoc proderit, ſi rigare non ceſſas. Lapidoſiq; generis pyra uitium mutare creduntur, ſi terris mollibus conſerantur. Quintilij verò ab extremis radicibus terram leuant, & omnes ſecernunt lapillos, quibus diligenter ſummotis nouam terram cribro cretam in alterius locū ſuffundunt. Sed frequens rigatio calculoſæ pyro præſenti eſt remedio. Sed mirum tradit Plinius quod animalium depaſtio, quæ arboribus pernicioſa, pyro utilis ſit apud Chios, quam uocant Phocida. Theophraſtus caudicis fiſſionem tolerare poſſe ſcribit, quia facillime coit.

CONDITVRA.

Pyra alia ſunt conditiua, alia minime. Conditiua, vt volema, anitiana, & ſementina Cato iubet condi. In ſapa verò tarentina, muſtea, & cucurbitina. Sed M. Varro ex eo aliter ſentit. Nā pyra antiana, & ſementina in ſapa condita manere. Plinius ex vtroq; Tarentina ſeriſſime legi, anitiana ſeruari & in p[illegible]

Varro

Varro item pyra diſſecta, & in ſole macerata per ſe ubicunq; ſint poſita facile durare. Columella ſiccandi modum docet. Auguſto pyra dulciſſimi ſaporis mediocriter matura eliguntur, & in duas, vel tres partes arundine, vel oſſeo cultello diuiſa in ſole ponuntur, donec areſcant. Palladius. Pyra diuiſa, & purgata granis in ſole ſiccantur. Plinius condi pyra, ut mala dixit, & uuæ, ac totidem modis

Ex Palladij doctrina. Pyra, quæ huic negotio deſtinantur, à radiuis diligenter electa integra debent eſſe, placido die, decreſcente Luna à vigeſima ſecunda uſque in octauam manu decerpta, vegeto Solis colore ab hora ſecunda in quintam, uel à ſeptima in decimam, dura tunc, & aliquanto viridia picato uaſe claudantur, quod tegatur operculo, & inclinato deorſum ore breui obruitur ſcrobe, loco iuxta quem perennis aqua defluit. Item, quæ dura ſunt in carne, & cute, in aceruo poſita, ubi ſe mollire cœperunt, in fictile picatum ponuntur, & operculo ſuperueniente gypſo linuntur, uas breui ſcrobe demergitur, loco, qui quotidie ſole tangatur. Alij ſtatim lecta cum tenacibus ſuis picatis urceis condiderunt, & oribus uaſculorum gypſo, uel pice clauſis, ipſa ſub dio obruta ſabulone texerunt. Plurimi pyra obruta inter paleas, aut frumenta ſeruarunt. Alij pyra, quæ non ſe contingerent in melle ſeruarũt. Aliqui aquam ſalſam cum cœperit undare calefacta, deſpumãt, & ei poſt iam frigidæ pyra ſeruanda demergunt: tunc exempta poſt tempus exiguum condunt urceo, & eius lito ore conſeruant. [illegible]l nocte, & die in frigida ſalſa manere patiuntur, poſt in aqua [illegible]ra biduo macerant, deinde in ſapa, uel paſſo, vel dulci vino [illegible]erſa cuſtodiunt. Seruari pyra Democritus affirmat, quæ illitis [illegible] ſurculis ſuſpendantur, alij in ſapa, uel paſſo, uel dulci vino,

vel muſto merſa cuſtodiunt vaſis plenis. Plurimi inter ſcrobem obruta ſeruarunt. Alijs ſiccatis frondibus iuglandis inuoluta recondunt. Alij in vrceo fictili nouo in vino, vel muſto demergunt, parum ſalis habenti, & operculato vaſe reponunt. Alij vinaceis diſcreta, ne ſe contingant, obruunt. Apud nos funiculis laquearibus appenſa, vſque ferè ad aliorum prouentum ſeruant, & præſertim quæ bergamotte, & buon chriſtiane *vocamus, quod etiam antiquitus fieri docet Martialis ad Mancinum.*

Nou pyra, quæ lenta pendent religata geniſta.

DE SORBO. Cap. XV.

SEQVITVR ſorbus, cuius fructus malorum, pomorumq́ generi iure venit annumerandus. Et ſi ſuus locus in ſyluis ſit, ob gratiam, quam apud omnes eius fructus adeptus eſt, in noſtrum pomarium tranſtulimus. Inter felices arbores connumeratur à Verannio, Macrobio referente. Aſtringentem eius naturam Martialis innuit.

Sorba ſumus molles nimium durantia ventres,
Aptius hæc puero, quàm tibi poma dabis.

NOMEN.

Sorbus arbor Græcis ὄη, & ὄυη, fructus verò ὄα, οὖα. Ita & apud Latinos arbor ſorbus dicitur, fructus verò ſorbum: vel quia ore abſorbeantur, vel quia diu ſeruentur. Itali arborem ſorbo *dicunt, fructus* ſorbole.

DE

DESCRIPTIO.

Theophraſtus ſorbi arborem accuratiſsimè deſcribit, tanquam incognitam ſibi, & aduenam. Sorbus arbor de grandibus & ſub-rectis eſt, coma concinna, & niſi quid impediat, verticem nucis pineæ, repræſentans. Aculeos non habet vt meſpilus. Nouella cortice læui, pinguiuſculo, flauente candido, annoſa ſcabro, atroq. Folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceo, condita in verſus, alæ modò à lateribus emicantia, tanquam ex omnibus vnum fiant, laciniis pennatim ad neruum vſque diductis, ampliuſculo diuiſis interuallo, omnibus ramulis in extremo pediculi folium prominet, cuius acceſsione impar numerus efficitur, ſunt in vetuſtioribus, breuioribusq; pauciora: figura iis lauri tenuifoliæ, præterquã quòd ſerrata per ambitum breuioraq; ſunt; neq; cacuminibus mucronatis: ſed in rotunditatem retuſis, atq; hæc non paulatim, vt cæteris, ſed vniuerſa collabuntur. Flos racematim coactus ex pluribus cãdidis, ac minutis petiolo vnico dependet. Fructus cum largè proueniunt, vuæ modo farcti, congeſtiq; uiſuntur, ex vno petiolo faui ſpetiem præbentes, acerbiſsimi. Noua admodum fructificat, etenim à trimatu fert. Autumno foliis ſubinde amiſsis, cachrym ſuã fundit, eduraturam hyeme. Radicibus neque multis, neque in altum defixis, validis alioqui, & craſsis, auelliq; difficillimis. Plinius ex eo, non ante trimatum ferre ex ullo genere ſcripſit. Et uniuerſa folia decidere: ſorba inter ſe denſa, quę ramos circundata ex omni partę uuarum modo degrauant.

GENERA.

Syluaticæ ſorbo præſtantior quã vrbanæ fructus ait Theophraſtus, quod in hac, & in cornis præcipuum notauit. Suauius enim [illegible]. Cuius rationem in libro de cauſis aſsignauit; quia ſicciores ſunt,

ſunt, ea tamen ſiccitate, quæ non in totum tollit humiditatem ad odorem conficiendum. Sylueſtre nempe genus ſiccius, ieiunius, feruentius, ac ſucco tenuius eſt, nec ſuccum carni permixtum urbani modo gerit. Præterea duo alia ſorborum genera ab alijs tradit reperiri, fœminam, quæ ſola fructificat, & maſculam ſterilẽ. Aliud etiam diſcrimen in fructu, quod aliæ figura orbis, aliæ oui referunt. Item aliæ ſucco odoratiore, dulcioreq́ue, ut orbiculati ferè omnes, aliæ acidæ, peiusq́ue olentem, ut ouales repræſentant. Plinius uerò, Sorbis quadruplex differentia. Alijs eorum rotunditas mali, alijs turbinatio pyri, alijs ouata ſpecies, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore, & ſuauitate rotunda præcellunt. Cæteris uini ſapor. Generoſiſſima quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant. De quo nos alibi. Sed ſylueſtre genus nos uocamus, quod in ſyluis abſque aliquo cultu fructus optimos affert, de quo intellexit Theophraſtus. Sed eſt aliud genus, quod uerius ſylueſtre dici poſſet, nam arbor ab urbana nihil differt, niſi fructu, qui exiguus eſt, & uix oxiacanthæ baccas ſuperat, colore ferrugineo, & utimur ad aucupia turdorum, cuius ſunt auidiſſimæ. Maſcula caremus, quia omnes fœtificantes ſunt, fortaſſe feruentibus locis ea Theophraſto uiſa fuerit. Fœminam dicimus, quæ paruos, rotundosq́ue fructus affert, maſculam uerò, quæ magnos, ac turbinatos. Sunt præterea diſcrimina multa, colore & ſapore, & magnitudine differentia, nam alia oui magnitudine, alia oleæ fructus ferunt, alia lentiginoſos, & inter hæc præcipua quæ in arbore ad Ianuarium uſque uegetas ſeruat.

COELVM.

Suapte natura frigidos tractus quærere ſcribit Theophraſtus, nam ſi ad loca feruentia uenerit, ſterileſcere. In montibus etiam

naſci

naſci. Plinius ſorba in frigidis, & humidis prouenire ſcripſit, aquoſis etiam montibus gaudere. Ariſtophanes (Athenæo authore) ait:

In montibus ſunt ſorba ſponte plurima.

Palladius amare loca humida, montana, & frigidis proxima.

SOLVM.

Theophraſtus alſioſum, humectumq́; ſolum concupiſcere, quo tametſi viuacior, aboleriq́; contumacior montibus etiam naſci dixit. Palladius ſolum pinguiſſimum, cuius indicium facit certiſſimum, ſi frequens ubiq; naſcatur.

SATIO.

Theophraſtus ſemine naſci ſcripſit. Plinius idem confirmat. Palladius. Menſe Ianuario, Februario, & Martio locis frigidis. Calidis uerò Octobri, & Nouembri ſorba ſeruntur egregie, ita ut matura in ſeminario ipſo poma pangantur. Ipſeq́; expertus eſt, arbores ex pomis ſponte progenitas, & in creſcendo, & in ferendo extitiſſe felices.

Tradidit etiam Theophraſtus uiua radice ſeri. Plinius ab eo, radice plantā ſeri ſcripſit, ac poſt mediā hyemem in idus Februarias. Palladius. Plantas etiam ſi quis ponere uelit, habebit arbitrium, dummodo calidis locis menſe Nouembri, temperatis Ianuario, uel Februario, frigidis Martio inclinante diſponat. Planta eſt transferenda robuſtior, ſcrobem deſiderat altiorem, & ſpatia longiora, ut (quod illi maxime prodeſt) à uentis frequentibus agitata grandeſcat.

Etiam auulſione naſci ſcripſit Theophraſtus. A quo Plinius. Cum perna ſua auellitur, partemq́; aliquam è matris corpore auferat ſecum fimbriato corpore.

CVLTVS.

Veluti ſylueſtris arbor reſpuit omnem cultum, ſed ſiccitatibus ſi irrigetur, ac hyeme ſuffodiatur maiores, & dulciores dabit fructus. ſed non odoratiores, ut è Theophraſto colligitur. Formanda eſt arbor, ut à terræ decem, uel duodecim pedibus eleuetur.

INSITIO.

Plinius in calabrice inſeri monet, ea eſt ſpina ſylueſtris. Palladius. Menſe Aprili ſorba inſeri in ſe, in cydonio, in ſpina alba, uel trunco, uel cortice. Idem in uerſibus.

Sorba ſuimus partus merito maioris honeſtant
Seminis, & pulchro curua labore nitent.
Hæc arbos ſpinæ duros mucronibus artus
Exuit, ac libris mitibus arma tegit.
Aureaq; annexo miſcere cydonia fœtu
Gaudet, & externi dona coloris amat.

Plinij calabrix, Dioſcoridis oxiacantha eſt, ut alibi monuimus, retinet apud nos priſtinum nomen, optimeq; ſuper ea prouenit ſorbus, etiam malus, & optimos fructus præbet.

MORBI, ET REMEDIA.

Ait Theophraſtus. Ipſa arbor in ſenecta uermibus obnoxia ruffis, hirſutis ſui generis, atque ita emoritur. Fructus etiã ſuper arborẽ crudus adhuc magis, quàm meſpila, pyraq; quãuis hic maxime omniũ ſit acerbiſſimus. Plinius ex eo. Sorbus arbor infeſtatur uermiculis ruffis, piloſis, atq; ita emoritur. Nos ex his ſæpe extraximus nõ ruffos, neq; hirſutos, ſed ſicut cæteri. Palladius remediũ affert. Si uermes patitur infeſtos, qui in ea ruffi, & piloſi ſolent medulla interna ſectari, aliquos ex his ſine iniuria arboris detractos uicino crememus incendio. Creduntur hoc genere, uel fugere, uel perire.

Plinius,

Plinius. Sorbis, quæ generant, nec fructum ferunt, fiſſa radice inditur cuneus è tæda, ac cinere, & terra cooperto, fertileſq; fiunt. Ex quo Palladius. Si verò minus ferre cœperit, tedæ cuneus eius radicibus inſeratur, vel circa partem ultimam foſſa facta cumulo ingeſti cineris adæquetur.

MATERIES.

Theophraſtus materiem ſorbi ſolidam, ſpiſſam, coloratam, & validam eſſe. Plinius lignum oſſibus carere inquit. Apud nos optima vaſa expoliuntur, arcæ, & baliſtarum manubria.

CONDITVRA.

M. Varro de ſorbis penſilibus promendis ait. Ipſa oſtendunt, quando ad vſum oporteat promi, quod colore mutato, & contractu acinorum ſi non demiſeris ad edendum, ad abijciendum deſcenſura ſe minitantur. Sorbum maturum mite conditum, citius promi oportet. Acerbum enim ſuſpenſum lentius miteſcit, quod prius domi maturitatem aſſequi vult, quàm nequit in arbore, vt inde promatur ad eſcam. Theophraſtus ad hyemem ſuam differre maturitatem dixit, quia eius fructus plus ſicci habet terreni, acerbi, ſolidiq; natura ſunt, & arboribus decerpti matureſcere poſſunt, & ſi non vera maturitate, tamen quoad ſuccum conceperint eſculentum, niſi hoc maturitatis genus putrefactionem appellare mauis, nec prohibet id fieri poſſe ab extremo calore, cum enim perpetuus humor effluere deſierit, qui prius ab arbore ſuppeditabatur, frigoris ſuperuentu, calor inſitus naturalis obſidetur, quoad maturuerint. Columella ita ſeruat. In vindemijs ſorba manu lecta, curioſè in vrceolos picatos adijcito, & opercula picata imponito, & gypſo linito, tum ſcrobibus bipedaneis ſicco loco intra tectum factis vrceolos ita collocato

ut oblita eorum ora deorſum ſpectent, deinde terram congerito, et modice deſuper calcato. Melius eſt autem pluribus ſcrobibus pauciora uaſa diſtantia inter ſe diſponere, nam in exemptione eorum, dum unum tollis, ſi reliqua commoueris, celeriter ſorba uitiantur. Quidam hoc idem pomum in defruto ſeruant, adiecto ſpiſſamento aridi fœniculi, quo deprimantur ita ſorba, ut ſemper ius ſupernatet, ac nihilominus picata opercula diligenter linunt gypſo, ne poſsit ſpiritus introire.

Plinius ait. Cato & ſorba ſapa condi iubet. Et in uaſis fictilibus picatis ſeruātur in ſcrobibus, gypſato operculo duûm pedum, terra ſuperinducta, in loco aprico, inuerſis uaſis, & in dolijs ut uuas cum ramis ſuſpendi. Palladius ex ijs. Lecta duriora, ac poſita, ubi matureſcere cœperint, fictilibus uſque ad plenum claudantur urceolis, gypſo deſuper tectis, & bipedanea ſcrobe loco ſicco ſub ſole merguntur ore peruerſo, & deſuper ſpiſsius terra calcatur. Item ſecta per partes ſiccantur in ſole, & ſeruantur in uaſculis in hybernum. Cum uoluerimus uti, aqua feruenti macerata reuireſcunt ſapore iucundo. Aliqui cum pediculis ſuis uirida lecta ſuſpendunt locis opacis, & ſiccis. Alij ſorba in ſapa aſſerunt diu poſſe ſeruari.

DE FICV, ET EIVS INVENTIONE, & laudibus. Cap. XVII.

HACTENVS de arboribus, quarum fructus ſemina intus habent, nunc de ijs, quæ grana, uel frumenta continent uerba faciamus, à ficu incipientes. Macrobius ficum albam inter felices arbores connumerandam cenſet, nigram

nigram inter infelices, Veranij teſtimonium afferens: de verbis pontificalibus ita dicentis. Felices arbores putantur eſſe Quercus, Aeſculus, Ilex, Savinus, Fagus, Corylus, Sorbus, Ficus alba, Pyrus, Malus, Vitis, Prunus, cornus, Lotus. Tarquinius item Priſcus in oſtentario arborario idem innuit, cum ait: Arbores, quæ inferorum deorum, auertentiumq́ in tutela ſunt, infelices nominant alaternum, ſanguinem felicem, ficum atram, quæq́ baccam nigram, nigrosq́ fructus ferunt; itemq́ Acrifolium, Pyrum ſyluaticum, Bruſcum, Rubum, ſentesq́, quibus portenta, prodigiaq́ mala comburi iubere oportet. Sed ficum tanquam non pomum à pomis ſecerni iubet Afranius dicens. Pomum, holus ficum, vuam. Et Cicero. Neque ſerit vitem, neque quæ ſata eſt diligenter colit: Oleam, ficus, poma non habet. Oeconomicorum tertio. Nos autem ex Plinio, cæterisq́ inter poma connumerari affirmamus. Ficus in ea æſtimatione apud antiquos fuit, vt ſecundum ab vua locũ ei dederint, primum inter horarios fructus: cum ſit eius ſuccus minime uitioſus, maioris nutrimenti, & demum ſuccu uitis præſtantior. A Græcis, Latinisq́ adeo copioſe de ea diſſeritur, ut nunquã de alia, vnde neceſſe eſt, quæ de ipſa tradimus in plures ſectiones partiri, vt quæ ab alijs membratim diſcrepta accepimus, diſtincte, & ordinate, quæq́ noſtra uidimus experientia luculentius explanemus, à cuius inuentione noſtri ſermonis initium erit. Magna ſunt de ficu Poetarum commenta, perplures hiſtoriæ, & in ea laudanda eousq́ progreſſa eſt antiquitas, vt à Dijs originem traxiſſe dixerit. Pauſanias in Attica primum æditam ficum putãt propè Cephiſſum: Phytalus Cererem (vt fama eſt) hoſpitio ſuſcepit, Dea beneficij non immemor ficulnam arborẽ dono dedit, quod in eius monumento ijs numeris memoriæ proditum fuit.

Hic ſitus eſt Heros, Cererem, qui in tecta recepit
Phytalus; huic quondam nobis ea dulcia poma,
Phytalus æternos inde ſortitus honores.

Athenæus verò Græcorum commenta luculenter complexus, hæc de ficu tradit. Soſibius lacon Libero patri ficus inuentionem tribuit, & ob hoc Lacædemonij Sycitem Bacchum colunt. Naxij, vt Andriſcus, & Agaſthenes referunt, Liberum patrem vocari volunt Melichion, quod ficulnum fructum adiderit, Melichenq́; ijdem appellant, quare liberum, vt vitis inuentorem facie vitiginea, Melichium ficulna Naxij excudebant. Poetæ gigantem Sicæum nomine perſequente Ioue, à tellure eius matre in Sycem, hoc eſt in ficum conuerſum fabulantur: vnde in Cilicia vrbi nomen fuit inditum Sicææ. Pherenicus commemorat Oxylum ex Hamadryade Sycen filiam ſuſcepiſſe, Oxylum verò Orio parente natum ſororis amplexu genuiſſe nucem iuglandem, cornum, populum, vlmum, vitem, ficum, & has Hamadryadas vocari nymphas. Ficus purioris vitæ mitiorisq́ue principium fuit, hinc locum, in quo primum reperta emicuit, Athenienſes ἱεραν συκῆν, ideſt ſacram ficum appellauere, quæ Athenis via vocabatur, quæ dicit ad Eleuſinem, eiusq́; fructus ἡγητηρία, quia primus ab Athenienſibus, quaſi ante alias fruges ad manſuetum victum inuentus fuit. Herodotus ſuis in hiſtorijs introducit virum Regi perſuadentem, non debere contra uiros expeditionem facere, qui inter alia neque uino utantur, neque ficus, quibus veſcantur, nec aliud quidpiam boni habeant. Philippus Perſei pater (vt ex Polybij hiſtorijs habetur) dum Aſiam percurreret, à Magnetibus in annona ficum pro victu accepit, quamobrem cum Myuntem poſtea debellaſſet, re-

gionem

gionem Magnetibus ficum cauſa donauit. Annius iambographus auro pronunciauit ficus eſſe meliores. Pergratas fuiſſe Perſarum Regi caricas ſcribit Dion, etiam ſi apponi modo non conſueuiſſent, quę imperio obnoxia ferret regio. Ariſtophanes nil iſchadibus dulcius ait. Indorum Rex Amitrochates per epiſtolã ab Antiocho mitti ſibi iſchadas popoſcit. Alexis caricas Athenarum cibũ inſignem uocauit. Hæc Athenæus. Aelianus item ueterem, primũq; fuiſſe cibũ Athenienſibus ſcribit, ſicuti Arcadibus glandẽ, Tirynthijs ἀχράδας, *Indis calamos, Carmanis palmas, Mæotis miliũ, & Sauromatis Perſis cardamum, ac terminthum. Cyrenenſes (authore Orpheo) Saturno ſacrificantes ficis recentibus coronabantur, quod eius fructus repertorẽ credant. Artaxerſes Mnemon iunioris Cyri frater in fuga, apparatu eius direpto, cũ caricis ueſceretur, exclamauit inquiẽs: cuiuſmodi uoluptatis expertẽ me regalis fecerat affluentia? Calendis Ianuarij caricas, caryotides, & mella tũ Deo, tũ amicis elargiri ueteres ſolebant, ut dulces anni dies à dulcibus auſpicarẽtur. Colitur (inquit Plinius) arbor in foro ipſo, ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi cõditis, magiſq; ob memoriã eius, quæ nutrix Romuli, ac Remi cõditoris, appellata: quoniã ſub ea inuẽta eſt lupa, infantibus præbẽs rumẽ (ita uocabãt mãmã) miraculo ex ęre iuxta dicato, tanquã in comitiũ ſpõte trãſiſſet. Adacto nauigio illico areſcit, rurſuſq; cura ſacerdotum ſeritur. Fuit et ante Saturni ędẽ urbis anno 260. ſublata ſacro à ueſtalibus facto, cũ ſyluani ſimulachrũ ſubuerteret. Eadẽ fortuito ſatu uiuit in medio foro.*

Aliquæ ficũm operationes in noſtris corporibus.

Quia peculiares ſunt aliquæ ficuum vires in noſtris corporibus, cum apud nos crebrior ſit earum vſus, phyſicis conſulentes, aliqua de ijs pertractemus, uires omittendo, quæ ad medicinam perti-

pertinent, cum id noſtri conſilij non ſit, ſed de ijs tantum, in quas facile inconſulti incidere poſſent. Athenæi verba ſubnectentes, is nanq; diphnoſophyſtarum libro veterum medicorum præcepta refert. Quod uerò ficus omniũ fructuũ, qui ex ligno naſcuntur ſit utilliſſima, Herodotus Lycius demonſtrauit, qui bene nutriri pueros nuper natos ficus ſucco aſſeruit. Pherecrates, & qui Perſas inducit: Si quis noſtrum nouam ficum aliquando uiderit, pueroruq́; oculis impoſuerit, quaſi non uulgaris medicinæ utilitatem cõferret. Philotimus libro de nutrimentis refert, ficus multas habere differentias, & ex generibus, temporibusq́; vires ſortiri, & ut vniuerſum dicatur, muſteas ficus, & adhuc humentes melius, & celerius reliquis pomis excoqui, nec reliquum cibum impedire, quo minus conficiantur. Vim humorem conglutiandi, cogendiq́; poſsidere, & internum quippiam retinere, quo citam, facilem, fuſamq́; reddat aluum, humorem non inſulſum alicuius acrimoniæ participem præbere, ſi cum ſale ſumantur, ſed qui celeriter diſcutiatur, argumento, quod & ſi magna vis earũ ingeratur, paulò poſt inanitio, vacuitasq́; eximia ſentitur, quod fieri non poſſet, niſi celeriter diſſolutæ faceſcerent. Ocius reliquo cibo conficiuntur, non modo quod maiorem copiam, quàm reliquæ frugis ſumptitantes innoxiè degimus: ſed ſolito cibatu præſentatæ nullum nobis exhibent negotium, facileq́; calori cedentes, reliquum cibum excoqui minimè uetant, uis glutinatiora, & ſalſilago manifeſte in eis deprehenditur, quùm & manus extergant, & dulcis ſapor, indice lingua, ſentiatur. Quod autem aluum ſine torminibus cieant, ...amq́; læuigent, euidentius eſt, quàm ut probari deſideret, ſalſedinem quandam, licet leuem reſipiunt, ideo nitroſa ui pollere iam dictum eſt. Heraclides Tarentinus non illepide in conuiuio quærit, an poſt ficorũ

eſum

eſum aqua calida, uel frigida ſit obijcienda? qui calidam ſuadent prębendam, celeriter eam & abſtergere, & eluere cauſantur, ideo eſt veriſimile breuiter calida diſſolui, quod calor facto partium diuortio extenuet, & in anguſtias ducat, frigus contra cogat. Cęterum qui frigidam aquam iubent pręſcendam, contendunt frigidi potius beneficio, quę in ſtomacho reſidebant, grauitate quadã deturbari: Siquidem ęſtuantem ſtomachum ficus moleſtia afficiunt, & imbecilliorem reddunt, quare nonnulli ſecundum ficus merum precipiunt offerendum, ſic promptè recrementa ventris exigi. Sed crebriore, & largiore potu ab eo cibo vtendum non ambigitur, vt huius munere non immorantes, ſed ad imos inteſtinorum ſinus rapiantur. Sunt qui ficus meridiano eſu abdicent, tum etiam, vt Pherecrates ait, morbum creant, quare Ariſtophanes cum ęſtate ęgrotantem quendam conſpexiſſet, meridiano ficuum eſu pręſãgijt. Eubolus nobis cibo ficorum meridiano interdixit, morbum inde cõtrahi teſtatus. Damnat item Nicophron inquiẽs: ficus meridie ſumentem ſtatim febre corripi quę vomitum flauę bilis eliciat. Diphilus Siphnius memorię proditum reliquit, muſteas ficos paruam efficere alimoniam, noxium creare humorem, ſed facile aluo excerni, cibis emergentes enatare, uerum eę melius paſſis membratim digeruntur. Porrò quę imminente iam hyeme gignuntur, magna difficultate matureſcentes euadunt deteriores, meliores habentur, quę ſolis vigorem expertę, per naturam ematuruerint. Cęterum quę multo turgent lacte, aut aquoſo liquore madent, ſtomacho quidem gratiores, magis faciunt ad palatum, grauiores tamen, ponderoſioresq; facilius deſcendunt. Studioſos vocis abſtineri ficis Demetrius Sceptius iubet Egeſinactis Alexandrini exemplo motus, quod is tragędiarum actor optimus

euaſerit,

euaſerit, quia ficu duodeuiginti annos abſtinuiſſet. Hactenus Athenæus. Sed quamquam noſtri inſtituti non ſit, cogit me præſtans erga uenena ficorum uis, tanquam res maxima, remedium apponere. Nota iam eſt Mithridatis compoſitio illa tantoperè ab omnibus celebrata, ut Plinius tradit. Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipſius manu cõpoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti ſimul tritis, addito ſalis grano, ieiunoq́; ſumenti nullum uenenum nociturum illo die. Varro refert apes è fico mel capere, ſed non bonum.

De prodigioſis aliquot ficus Naturæ mirabilibus.

Sed afferamus aliqua huius arboris prodigioſa Naturæ miracula, quorum alterum eſt tauros quantumlibet indomitos fico alligatos cicurari, & quaſi immobiles conquieſcere. Alterum uictimas, cęſorumq́; animalium carnes perquam celeriter teneſcere, & fragiles effici, quæ in fico pependerint. Horum cauſa demonſtrat Plutarchus in ſympoſiacis dicens: Quum inter obſonia Ariſtionis coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum, recentem, tenerum, & penè friabilem obtuliſſet, tam citam teneritudinem ficui acceptam referebat: Ariſtio contendens iugulatas aues etiam præduras teneritatem contrahere, quæ penſiles adhæſere ficui. Cauſam affert Plutarchus: Nanque quod auram, habitumq́; uehementem, ac ualidum expiret ficus, uiſus ſatis teſtatur. Fidem quoque facit, quod uulgò de Tauris dicitur, ferociſſimus quiſque huic adligatus arbori miteſcit, tangiq́; manu, ac ſubigi tolerat, & efflans iram, animumq́; ueluti laſſum deponit, tanti ſpiritus pollet ea ſpiritus acrimonia, ut ruat licet, ſæuiatq́; taurus, imperet furori. Siquidem arbos fici plus cæteris lacte copioſo prægnans eſt, ut lignum, rami, pomum eo planè reſarciantur, quapropter cum comburitur,

buritur fumus, quem eructat maxime mordet, & vellicat: lixiuus quoq; cinis maxime deterget, purgatq; Quin & cogitur caſeus ficulneo lacte, quod emittit arbor ſi virentem ſaucies corticē. Cæterum caloris munere euenire uolunt, ut iniecto ſucco lac coeat, qui humoris concrementum, & aquoſum liquefaciet, proinde calidam, acremq; auram, ac digerentem ficus exhalat, quæ carnes alitu deſiccet, ac concoquat, ſic vt friabiles reddantur. Hoc idem euenit, ſi tritici aceruo obruūtur carnes, aut penitus immergantur, calore uidelicet hoc præſtante argumento, quod frumentum in quo amphora vini fuerit obruta, confeſtim laticem depaſcit. Sed alij ſunt, qui hæc ad caprificū, non ad ficū referant. Aliud quoq; accedit Naturæ miraculū ab eodem traditum, quod ficus de cælo non tangitur, id utique amaritudini acceptum referre oportet, tale genus quippe non attingunt fulmina, quod uitulus comprobat marinus, atque Hyena. Theophraſtus ab aruſpicibus oſtenta exiſtimari ait, quæ fortuita mutatione fieri contingit, ut ex caprifico ficum, & ex fico caprificum, ſed de fico in caprificum deterius, vuamq; ex candida nigram, & ex nigra candidam, & pro oſtento etiam capi, cum arbor in arborem naſcitur, ut laurum ortam in Platanum, & Quercum. Ex eo Plinius. Prodigio fiunt ex caprifico fici, & contra graui oſtento, cum in deteriora mutantur, & ex candida ficu in nigram. Sunt etiam prodigia cum alienis locis enaſcuntur, vt in capitibus ſtatuarum, vel aris, & cum in arboribus ipſis alienæ. Ficus in lauro nata eſt Cizici ante obſidionem.

DE NOMINE.

Ratio poſcit, ut de eius nomine dicamus. Græcis arbor συκῆ, fructus verò σῦκον dicitur, de cuius nomenclatura apud eos exiſtit controuerſia. Nam alij ex Gigante Syceo, alij ex Syce Oxyli filia,

quæ omnia iam ſupra memorauimus, cum de eius inuentione verba fecimus. Sed tanta fuit apud antiquos ficus veneratio, vt omnes eius partes, & fructus peculiaribus nominibus deſignauerint, ideoq́ non iniucundum fore duximus, ſi eas græcarum vocum ſtudioſis apponemus, cũ in illius hiſtoria ſæpe occurrant. Athenæus caprificum ἐρινεὸν vocat Homeri, & Statiis authoritate, at Amerias groſſos ἐρινάκας appellari ait. Seleucus protericen fici genus quodam primitiuas eas tenens, & Philemon maturam ficum κόλουθρον dici. Athenienſes ficos maturitatis falſam ſpeciem præferentes, vocant φήληκας, hoc eſt phelecas, quia φηλώματα dicuntur impoſturæ, & deceptiones. Ficus antequam matureſcant Græci ijdem ὀλύνθους, nos dicimus groſſos, & ſi nomen ſit etiam vrbis in Thracia, à qua Demoſthenis orationes olynthiacæ inſcribuntur. Sed ſunt inter græcos, qui ita diſtinguant, vt primum ſit ὀλύνθος, mox φήληξ, inde σῦκον poſtremo ἰσχάς, & diminutiua forma ἰσχάδιον idest caricula, παρὰ τὸ ἴσχειν quia ulterius augumentũ fici prohibeãtur autumnali tẽpore, plerique eo nomine aridas ficus intelligunt, è noſtris nõnullos inuenias, qui aridas ficus caricas dicãt, cũ carica fici ſpecies ſit, ut uidebimus. ἰσχάδας Iulius Pollux diſtinguit, ut alia recẽs, alia uirens, item uetus, et ſicca, itẽq́ ſale condita. Nouellæ ficus ſycades dicuntur. Sed eius partes etiã peculiare nomine inſignitæ ſunt, ut κράδη, eius ſurculus, κεγχραμὶς grana intus. Et auiculæ cũ tam uuis, quã ficubus pingueſcant, à fico nomen indiderunt συκαλὶς idest ficedula. vt M. Varroni placet, non ἀμπελὶς ab vuis quas etiam paſcitur. Ad quod alludit Martialis epiſt.

Cum me ficus alat, cum paſcar dulcibus vuis

Cur potius nomen non dedit vua mihi? (Itali fico, Latini ficũ à fœcũditate uocãt M. Varrone, et Quintil. authorib.

DESCRIPTIO.

Nunc verò arborem deſcribamus. Theophraſtus uarijs in locis ita depictam expenit. Arbor ficus ſtatim ab radice ſimplici cau-dice brachiata ramis, ſurculoſa, diſſolutuſq; contumax aſſurgit. ſed ſuæ exilitatis cauſa multifidam aliquando dimittere aſſolent. Corpore non magnopere procera, quanquam inter eas, quæ ſolutũ fructum progenerãt, modo ſolum obtineat probum, uaſtum incrementũ capiat, in altũ ſe attollens, & ramoſo admodũ corpore, amplißimum locũ occupet. Ligno contorto, carnoſo enerui, & enodi: Enodis inquã, non quod nodis omnino careat, talis .n. arbor nulla uidetur, ſed ita enodis accipi uolo, ut nodos paucos naturæ ordine habeat, & ſi eius ramuli nuper oborti nodoſi adeo ſint, ut tactu aſperi uideãtur, idq; quia breui internodiorũ diuortio ſeiuncti sũt, lõge tamẽ quã ea nodoſior eſt caprificus. Medulla carnoſa. Cortice ſimplici, & læui. Humore lact o ſucco ſimili. Folio amplo, lacinia to, et (ut ita dixerim) cruciformi quod conſtat neruo, cortice et carne. Serotinæ fici antequã fructũ percoquant, folia deperdunt: at in Elephantino agro caduca non ſunt tũ cęli genio, tum humi præſidio, hęc enim uberẽ ſuccum, qui ſufficitur in conſumpti locũ; illud uerò obſequẽs ad fouendum ſe præbet. Nouello ſurculo fructificat; aliquando rei temeritate poma auerſa ramulis affert, quod mirũ uideri non debet, ſi alienis in locis fructuum eruptio fuerit: commutatio enim parua eſt, nec poſterior hic locus à priori diſſimilis admodum eſt, cum aggregatio imbecilla, & confluxus in eam ualidior ſit. Præterea in ficum genere ſpecies quædam eſt ὀπισθόκαρπος, id eſt quæ retro poſt frondem fert fructum, unde illud, quod cum ſpecie quadam naturale, & frequentißimũ eſt in altera eiuſ-dem ſpecie euenire, non ita mirũ uideri debet. Semina intus cõgeſta

continet, atque tunica contenta, ſed incerta, & quæ præ nimio humore conculcantur: Cacumine, & latere germinat paulo ante æquinoctium, ad ortum arcturi poſt ver: quod tempus & ſi omnibus edomitis commune eſt, communius tamen fico: Non floret; ſed protinus fructum oſtendit. Ei datum eſt à Natura, vt plura producat, & groſſos deciduos, & ficus. Et ſi pars maior fructuum acerba initio eſſe ſoleat, quia ſiccitatem ſortia eſt, humidorum omnium extrema eſſe putatur ficus, cuius ſuccus lacteus exiſtit: Fructus verò matureſcit, cum & putamine obtegatur, ſuccum amplũ, craſſumq; obtineat, & ſummatim quodammodò matureſcat, & ampliore mole cõſtet. Sed celeriter perficitur, quia humidus, quia tenui amictu tectus eſt. Si arbor egregie ramis, & frondibus luxuriabit, egregie etiam vberes fructus promet, eius nanque talis natura priuata eſt: reliquis enim omnibus ferè negatum, cum natura vtrumq; explere nequeat. Neceſſe eſt enim ſi in frondibus, & fructibus materia abſumitur; quod debita pars fructibus intercipiatur, ſic largiori fructus prouentu, minus germinationẽ frequentari: quod & ſoli vbertate, & arboris robore euenit, id enim attrahere valet, illud largius ſuppeditat alimentum. Velocia incrementa capit. Cuius ratio eſt, quia rara, humidaq; eſt, rarioribus enim & humidioribus celeres fiunt augumenti progreſſus. Radice præcipua eſt, quippe ſi ſedem nanciſcatur expeditam, ſubire quantumuis facile, & euagari poteſt ſed oblique quod expedita, facilìq; ſemita careat. Breui vita eſt, nam cito ſeneſcit, & contabeſcit, ratione nimiæ fœtificationis: diuturni enim, penſi ſolutione, maxima, & potiſſima naturæ pars exhauſta fatiſcit. Idq; in animalium genere videre licet, in quibus exceſſus ſuperfœtationis citam affert ſenectutem, & mortem, quod inter cogeneres euiden-

tius

tius patet. Recte igitur contra Democritum, qui arbores, quæ prolixa, craſſaq; radice nitentur, vitam obtinere breuiorem dixit. Nunc Plinij ficus deſcriptionem, quam ex Theophraſto excepit, multisq; in locis diſſeminauit, afferemus. Ficus ſimplici caudice, ſurgit à radice frequentibus ramis Cortice ſimplici, læui. & in ſenecta rugoſo. Humor corticis lacteus, huic ad caſeos figurandos, coaguli vis. Corpus totum è carne: ideo finditur velocius, quàm frangitur. Folio ampliſsimo, quod in ſerotina cadit, antequam maturescat fructus. Sed in Elephantino Thebaidis nulli cadit, ne vitibus quidem. Arboribus ſubeſt folio pomum, vt protegatur, excepta ficu, cui folium maximum, umbroſiſſimumq; & ideo ſuper eo pomum, eidemq; ſerius naſcitur folium, quàm pomum. Ex reliquo pomorum genere ficus ampliſsima eſt: quædam eſt pyri magnitudine æmula: admirabilis eſt pomi huiuſce feſtinatio, vnius in cunctis ad maturitatem properantis arte naturæ. Ficus mollis omnibus tactus, maturis frumenta intus, ſuccus matureſcentibus lactis ineſt, percoctis, mellis. Seneſcunt in arbore, anusq; deſtillat gummi modo lachrimam, ſiccanturq;. Succus ficui dulcis, lacteq; in capite. Ficus teguntur carne, & cute, detrahitur hæc virentibus vt putamen, in ſiccis eadem maxime placet. Non floret protinus enim fructum flores gignit. In ficis mirabiles ſunt abortus, qui nunquam matureſcunt. Eis nullus odor. Aeſtiuas germinationes à canis ortu, & Arcturi omnibus arboribus communes putant, ſentiri autem maxime in fico: cauſam afferentes, quia in Theſſalia, Macedoniaq; plurima tum ficus exeat. Maxime tamen in Aegypto apparet hæc ratio. Gignit è lateribus ramorum, & cacuminibus. Breuiſsima eius eſt vita, ex ijs præcocibus breuior, quàm ſerotinis, & dulcibus, quàm acidis. Radix copioſa, flexuo-

ſaq;

ſaq́. Quidam breuitate radicum celeriter ſeneſcere arbores putauit: quod coarguit ficus, quarum radices longiſsimæ, & ſenectus ocyſſima. Hippocrates ficus folium coronopoeidem vocat, ideſt cornicis pedi ſimilem. Plutarchus ficum non florere ſcribit, & fructum proferre, uerũ groſsi in hac decidui floribus reſpondent. Præterea veterum græcorum folium θρῖον dici ex ſcabritie. Vnde ob eius aſperitatem anguilla piſcis facile lubricus, eo deuoluta poſſit contineri. Vnde adagium τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, ideſt ficulneo folio anguillam. A Plutarcho in Sympoſio agitatur quæſtio. Qui fiat, vt arbor amariſsima fructum producat dulcem, ac pinguedinis multæ? Cuius propoſitæ ratio illa eſſe nonnullis uidetur: quod arborũ dulcedo quantacunq́ ſit, in fructum ſecernatur, proinde quicquid reliquum fiat in ligno ſucci in amarutudinem degenerare. Id vel hepatis præcipuè argumento patet, quod ipſum dulciſſimum eſt, feculento, & bilioſo in unum locum ſequeſtrato ac quodammodo percolato. Ineſſe autem ficui bonitatem ſucci quam euchymiam uocant eo probant inditio, quoniam adnata illi ruta, dulcior euadat, ni diuerſum magis aſtruat quiſpiam, ficum uidelicet, dum alimentum ſibi conciliat, eximere quod acre, quodq́ amarulentum eſt. M. Varro, quæ laxiora, ea & fæcundiora eſſe dicit, ut fæmina, itaq́ ficus propter fæmineam mollitem ad creſcendũ prona eſt. Lactiq́ pro coagulo addunt de fici ramulo lac. Columella de lacte idem habet. Cogitur plerumq́ lac ficulneo lacte, quod emittit arbor, ſi eius virentem ſaucies corticem.

GENERA.

De ficuum generibus, & primum de præcocibus biferis.

Ficus multis inter ſe diſcriminibus diſtare prodidit Theophraſtus,

ſtus, vt alia mature, alia ſerò admodum matureſcant. Præterea tot ſubiere genera, (inquit Plinius) vt vel hoc ſolum æſtimantibus mutatam appareat eſſe vitam. Apud nos infinita propemodum ſunt, inter ſe ſapore, colore, forma, magnitudine, & temporis prouentu differentia, quibus antiqua nomina tribuere impoſſibile ferè eſſet. Nos continua omnium generum ficuum noſtræ Campaniæ inſpectione, ſicophantarum conſilio, antiquorum librorum lectione, ac comparatione vulgaria nomina apponere conati ſumus, ſperamusq́ nec noſtros conatus fruſtrari. Primo ficum in vrbanam, & ſylueſtrem diuidemus. Vrbanam mox aggrediemur, de ſylueſtri poſtea dicturi. Vrbanarum genera à temporibus, quibus maturantur fructus diſtinguemus, vnde à præcocibus incipiendum duximus, è quarum genere biferæ ſunt. Hæ principium noſtræ tractationis exhibent. Theophraſtus ficus biferas vocat, quæ bis eodem anno, certoq́ temporis tenore fructus proferre ſolent. Achais præcox ficus πρόδρομος dicitur, quaſi præcurrens: forte protericen quoque: nam & Seleucus ita genus ficus quodam nominat, maturius fructus promens, vt ex Athenæo elicitur. A Columella appellantur biferæ, & triferæ floſculi. Et in ſuo hortulo.

Tunc præcox bifera deſcendit ab arbore ficus.

Plinius ex his. Ficus & præcoces habet, quas Athenis prodromos vocant. Sunt & præcoces biferæ albæ, & nigræ cum meſſe, uindemiaq́ matureſcentes. Ex Chalcidicis quarundam triſero prouentū. Macrobius etiam biferarū meminit. Apud Siculos adhuc retinent nomen, nam bifere *vocant: Neapolitani* volemole *à manus vola, vt ſpero, quia magnæ ſunt, ſuaque magnitudine manus volam implent. Harum apud nos nonnulla ſunt*

genera

genera colore figura & magnitudine differentia. Hæc prima omnium maturantur fructificantq; ex annotino genere: ſcilicet prioris anni ſurculo. Martio enim menſe prima ficus rudimenta generantur, maturanturq; Iunio cum meſſe: inde ex nouo germine aliæ ficus producuntur, Auguſto, & Septembri matureſcentes cum vindemia, unde ex annotino, nouelloq; ficus fœtificat germine, quod annotauit Theophraſtus de malis biferis loquens. Fructificant ex vtriusq; ſurculis tam annotinis, quàm nouellis. ſic etiã caprificus, quæ maturat, ficusq; profert ex nouellis. Tot generum præſtantiſſimum eſt, quod vulgò fico gentile dicimus, quaſi nobilitate cætera antecedat, tamq; vilia, ruſticaq; cum eo minime conferenda, principemq; locum omnium ſibi vendicat, albedine eſt decora, ſapore inſigni, pinguedine, ſuauitate, iucũditate, ac dulcedine. Cum hiaſcit, candidiſsima demonſtrat viſcera, uideturq; ex hoc fructu dicta noſtra Campania felix. Siculi ficazzane vocant, vel africanas, & adhuc priſtinum africanæ nomen retinẽt, ac animus inclinat has eſſe dicere africanas ficus Carthaginis excidio celebratas Athenæus africanam Romæ maxime laudari. Cato eas nominat. M. Varro ex tranſmarinis eſſe dicit. Columella præcipue ſerendam duxit. Sic etiam Macrobius. Plinius hæc habet. De Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæſtio eſt: cum id genus in Africam nuperrime tranſierit, patriæ nomen obtinent. Sed à Catone appellata iam tum africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum vſo eo pomo. Namq; perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotumq; ſecuritatis anxius, cum clamaret omni ſenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex ea prouincia ficum. Oſtendesq; patribus, interrogo vos, inquit, quando hoc pomum demptum putatis

tatis ex arbore? cum inter omnes recentem eſſe conſtaret. Atqui tertium, inquit, ante diem ſcito ie decerptum Carthagine, tam prope à muris habemus hoſtem Statimq; ſumptum eſt tertium bellum punicum, quo Carthago deleta eſt. Eſt inter præcoces à Theophraſto memorata Laconica riguis gaudens, & eſſe quamminimam dicit. Ex quo Plinius. In Laconico genere præcoces ficus maximæ ſunt. Quod præceptori maximo aduerſari uidetur, qui quam minimas eſſe dixit. Sed hanc controuerſiam ſoluit Athenæus, qui Ariſtophanis verſus tranſcribens ait:

Omnes ſero ficus Laconica,
Nam hæc mihi eſt inuiſa, quod tirannica
Non eſſet illa parua in plebem oderit.

Sed paruam dixit, quia exigua eius eſt planta; cui multum prodeſt aquam habere propinquam. Leucophalia etiam à Theophraſto memoratur inter præcoces. Athenæus Leucophias uocat. Plinius inter præcoces Tiburtinam ponit. Primo prouenit porphyritis longiſſimo pediculo. Auguror nobis dictam fico molengiana, *hæc enim è præcocibus eſt, colore inter nigrum, & ruffum, vel vt lapis porphyritis purpureſcente, quo etiam colore mala inſana nobis* molengiane *dicta proprie veſtiuntur, corpore, & pediculo longo eſt. Subdit Plinius. Comitatur eam è minimis, & viliſſimis popularis dicta. Hoc Neapolitanis* fico migliarola *dicitur, nam & ſequitur antedictam, & corpore eſt exiguo, ſapore vili, grano intus frequenti, dum manditur ſub dentibus crepitant grana miliacea; (ex quo nomen* migliarola) *coriumq; ue adhæret palato, & manibus, vt vix auelli queat. Niſi præcox eſſet, vix voraretur, ad aucupium potius, quàm ad eſcam ...itur.*

De temporariæ ficus ſpetiebus.

Quæ ſine nota præcocitatis, vel tarditatis temporis ficus ab antiquis memoratæ fuerunt, in hunc locum congeſsimus. Charition, & Aration genus à Theophraſto nuncupari ſecundo hiſtoriarũ libro memorat Athenæus, quod nuſquam legitur. Plinius Aratiæ albæ meminit, pediculo minimo latiſsimæ. Idem Athenæus Atticam ficum Antiphanem laudare ſcribit: Dicens regionem Hipponicam omnium totius orbis terrarum ficuum præſtantiſsimas producere, nec licere cuiquam ex agro Athenienſi ficus caricas ibi natas aſportare, vt ſoli incolæ fruerentur. Carica ibi confecta erat Athenarum inſigne, Dionis, & Alexis teſtimonio. Præterea Calliſtrutiæ, quæ Romæ naſcuntur, alias totius orbis ficus antecellunt. Columella has inter præcipue ſerendas cenſet. In hortulo verò.

Et Calliſtrutiæ, roſeo quæ ſemine rident.

Latini paſſarias vocant. Nam apud Græcos ϛρȣθὸς *paſſer eſt. Refert Capitolinus Clodium Albinum quingentas ficus paſſarias ieiunum comediſſe. Plinius parum ſapore præſtantiores ijs, quas ſupra dixerat ſcilicet lydijs, chalcidicis, & mammillanis. ſuſpicor in Plinij textu mendum. Hæc nobis* fico digitelle *ſunt, præſtantiſsimo ſapore inter cæteras, vt Athenæus, præcipue ſerenda, vt Columella, ridens hiat roſeo ſemine, oblongo pediculo, vt non mirum ſit Clodium quingentas comediſſe. Chiam inter eas ficus, quæ Romæ naſcuntur maxime laudari ſcribit Athenæus. M. Varro tranſmarina genera ficuum in Italiam perlata eſſe, vt chia. Plinius. Ex alijs gentibus tranſiſſe ad Romanos chias. Quarum plura genera. Hæc ficus in Setinis agris, ob ſalis, viniq́; ſaporem præſtantiſſima erat. Vnde Martialis.*

Chia

Chia ſeni ſimilis Baccho quam Setia miſit:
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Et alibi.

Nam mihi, quæ nouit pingere Chia ſapit.

Chalcidicam dicit etiam Athenæus ex ijs, quæ Romæ naſcuntur laudatiſſimam. M. Varro inter tranſmarina ſemina, quæ in Italiam venere, chalcidicam fuiſſe. Columella præcipue ſerendam eſſe chalcidicam. Macrobius Chaldicam dicit. Plinius ex alijs gentibus ad Romanos tranſiere ex Chalcide, quarum plura genera, ex ijs quædam trifero prouentu. Libianam Athenæus è Romæ naſcentibus laudatiſſimam dicit. Idem ait Columella, & libicam vocat. In hortulo etiam.

Sciſſa libiſca ſimul.

De lydia hæc habet Athenæus. Archilocus de his, quæ in Paro inſula naſcuntur, has mire celebratas ſcribit, easdemq; eſſe, quas hemonias dicunt, quod nomen ab innato colore adſciuerunt, ac egregias eſſe quæ ficus tantum ab omnibus, quæ vbique naſcuntur differunt, quantum apri ſylueſtris caro, à cicurum ſuum carnibus. M. Varro inter tranſmarinas numerat. Columella inter laudatas, ſuoq; in hortulo

& picto quoque lydia tergo.

Plinius lydias purpureas eſſe ſcribit. Meminit earundē Macrobius. Has puto Neapoli fico pente *dici. Nigra eſt, vel ſi mauis ſanguineo colore infecta, matureſcentibus finditur putamen, ut affabre picta uideatur. Celebratur à Carijs populis apud lydos.*

Mariſcam ficum Cato in loco cretoſo, & aperto vult ſeri. M. Varro cū ſoli varietates ſcriberet, quæ ſummis in locis plantis eueniant, quæ verò in planis, & depreſſis, ait. In montanis prolixiora

naſci, & firmiora quia frigida, vt arbores Sappini, hîc in planis, quæ tepidiora populi, ſalices. Surſum fertiliora, vt arbutus, & quercus, deorſum vt nuces græcæ, & mariſcæ fici. Hæc Plinius excipiens, arborum fertilitati partium aſcribit. Eſt verò, inquit, & ipſis arboribus etiam onuſtis fertilitatis differentia, ſumma ſui parte fertilior eſt arbutus, & quercus, inferior iuglandes, fici mariſcæ. Iudicent doctiores. Catonis etiam uerba tranſcribens, addit, & ſole ſiccanda, & ad annuos vſus aptiſſima. Hæ grandiores, inſipidæ, nimiaq; pinguedine rumpuntur, ac matureſcentes ſemina oſtendunt. De his Martialis extat diſtichon.

In fanti melimela dato, fatuasq; mariſcas.

& alibi.

Non boletis hiare, non mariſcæ
Ridere.

Id nomen à ſimilitudine ad morbum transfertur, & ficus etiã dicitur. De quo Iuuenalis.

Sed podice leui
Cæduntur tumidæ medico ridente mariſcæ.

Videtur hæc Macrobio aſinina dicta. Magna enim, ac vilia quæ ſunt pomorum genera, aſinina vulgò dicunt. Senecio hanc inter tot ficuum genera libentius comedebat, nempe is grandia ſolum appetebat, vt propterea ſibi nomen grandioris acquiſiuerit. Seneca authore. Nos hanc Neapoli fico pallara *dicimus, vel mauis* fico lardare. *Sapore inſipido, magnitudine ſtolida, ac multa pinguedine, vt laridi nomen ſibi vendicarit. Soles paſſa ad ſeruandum aptior, quàm viridis ad eſcam. Græcis* βουκος *Feſto, & Macrobio authoribus dicitur. Nam Græci amplis rebus, βου ſyllabam præponunt. Subdit Plinius. Et quas arundinũ folijs*

macula

macula variat. Ego potius legerem ſine coniunctione, &, ſed mariſcis ficubus ſubiungerem: quas arundinum folijs macula variat. Nam huiuſmodi ficorum fructus colore ſunt ſimiles arundinum folijs. Vel ſi mauis ſeparatam eſſe ficum, apud nos eſt fico ſtella vulgò dicta, à pediculo ad vmbilicum ſtrijs, veluti teniolis depicta, vt ſtella videatur. Striæ albæ ſunt, corporis color arundinum folij. Apud nos ob picturæ præſtantiam potius, quàm ob ſaporem ſeritur. Macrobius hanc, vel illam arundineam vocat. Alexandrina è nigris eſt candicante rima, cognomine delicata. Inquit Plinius. Hæc nobis albanera vulgò eſt. Nam & nigro corio eſt, & cum hiat, albet, ſaporis nimium delicati. Apud pleroſq; præſtantiſſima habetur, fortaſſe hæc fuerit, cuius Cato, & Macrobius meminere. atra pediculo longo, quæ craſſo, & ſtercorato loco ſeri auet. ea nigra, & oblongo pediculo eſt, & præ cæteris humidis, craſſiſq; locis ſeri auet. Cato herculanas ſaguntinas, telanas in loco craſſo, & ſtercorato ſeri iubet. Macrobius herculaneã, tellanam memorat. Plinius herculanam ſolum. Quibus quum alias notas non addiderint, quæ fuerint penitus ignoramus. Phibaleæ ficus meminit Athenæus, ac Pherecratem ſcribere, æſtate phibaleis ficubus veſci debere, ac Telechidem pulcherrimas eſſe phibaleas, & ex Androtionis ſententia in planitie plantandas eſſe. Sunt enim phibaleæ Hippocrati. Memorat etiam baſilicas, & ſycobaſilicas, quaſi regias ficus dicas, & à Palemone deſcriptas, & oporobaſilicas, quæ vbique plantari poſſunt. Hæc nobis eſt vulgò dicta fico Imperiale, extima ſuperficie alba, Auguſto matureſcens, ſapore, ſpecie, & magnitudine ſingulari, vt non immerito regiæ nomen adepta ſit. Idem præterea Coracem ficum Hermippum commendaſſe, ac phibaleis æquiparaſſe ſcripſit. Hæc

coronea

coronea à Strabone, vel corarium ab Ariſtophane dicitur, quod eius fructus corui colore ſit, quem coraceum vocant. Adhuc antiquum retinet nomen, nobis dicta fico corbo, *ab inſigni nigredine, Auguſtoq; matureſcit. Memorantur etiam ab Athenæo cirrhoceladiæ, hyladiæ, ſarcelaphiæ, lapyriæ, picridiæ dracontiæ, melanophiæ, creneæ, myteæ aſcaloniæ: ſic & coluræ, phomyniæ, & megarenſes, quibus prodeſt aquatio. De phrygijs ficubus meminit Alexijs, de toxalijs Heracleon Epheſius, & Nicander Thyatirenus. Hæc omnia memorat Athenæus, ficorum hiſtoriæ diligens ſcriptor, quarum notæ, & deſcriptiones ſimul cum uetuſtate periere. Sullas præcipue ſerendas monet Columella, ſic topias, & rhodias. Plinius Rhodia nigra eſt. Athenæus di ficubus Lynceum meminiſſe, quæ in Rhodo naſcuntur ſcribit, & cum optimis confert Atticis, & eiusdem naturæ cum tralianis. Varro Sabinam ficum, ait, quanto citius promas, iucundiore utare, quod vetuſtate ficus ſit pallidior. Plinius mammillanas fic... earum ſimilitudinem habere tradidit. Pompeias ex authoris nomine dictas, ſole ſiccandas, & in annuos vſus aptiſſimas. Macrobio pompeianæ ſunt. Columella in hortulo albiceratæ meminit hoc verſu.*

Albaq;, quæ ſeruat flauæ cognomina ceræ.

Plinius albiceratam vocat. Hanc cenſerem vulgò fico ottata *dictam, matureſcens colore albo flaueſcenti inſignitur, vt ſi eam proſpexeris, cerem dicas. Hæc ficus id habet proprium, vt præ cæteris prodromos oſtendat hyeme, qui maturãtur Iunio tũ biferis, vt bifera dici poſſit. Macrobius ad huc albulã nominat, fortaſſe quod albeſcenti colore inſigniatur, Neapoli naſcitur, priſtinoq; nomine potitur, nam* bianchetta *vel* biancolella *dicitur,*

ex albo palleſcit, miteſcitq́ Auguſto. Paluſiam item, auguſtam, calphurnianam, ludiam, leptoludiã, marſicam, numidicã, & pullã. Sed quia ſolũ nomina, non ſigna appoſuit, ſi eas coniectari velimus, non ita feliciter nobis, ut quãplurimis coniectura ſuccederet.

Serotinæ fici.

Cauneas (Athenæo referente) Parmeno Bizantius laudat, ciuitatis Aeoliæ, vt pote egregias. Ficus enim Cauni ciuitatis Cariæ ab omnibus laudari. Columella in ſuo hortulo excellentia ſimiles eſſe chalcidicis, & chijs dicit.

At grauis Arcturi ſub ſydere parturit arbos
Liuia, chalcitis, & caunis æmula chijs.

Plinius cum recenti fico ſalitis vice caſei veſci nuper excogitatum eſt, ex hoc genere ſunt coctana, & caricæ, & quæ conſcendenti nauim omen fecere M. Craſſo, uenales prędicantes voce caunææ. Omnia hæc in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, cũ legatus in ea prouintia eſſet, nouiſſimis Tiberij Cęſaris temporibus. Nec omittemus Ciceronis verba libro de diuinatione. Cum enim M. Craſſus exercitũ Brundusij imponeret, quidam in portu caricas Cauno aduectas vendens, cauneas clamitabat, ſic monitus ab eo Craſſus caueret, ne iret. Chelidoniæ ficus mentionẽ fecit Athenęus, inducens Epigenem vocantem chelidonias aſperas. Androtion uerò ait chelidonias in planitie plãtandas eſſe. Philemon uerò chelidonias caricas uocari eas, quæ nigræ ſunt, & rubicundæ, erythro comelenas dictas. Columella in hort. Purpureæq́; chelidoniæ.

Iulius Pollux chelidonias dicẽdo Atticas intelligit, quas Lacedęmonij chelidonias appellabãt. Quidã à chelidonijs Illyricis populis dictã uolũt, in quorũ frigidiſſima regione hyeme matureſcat. Hæc nobis fico aſprinia dicitur, aſpera .n. corio, et ſapore ẽ, et aſperrima

contra hyemis ſæuitiam. Hyeme matureſcit multo tempore poſt foliorum caſum. Duplex genus, alterum nigrum, alterum verò album. Liuiam ficum in hortulo Columella memorat.

At grauis Arcturi ſub ſydere parturit arbor
Liuia.

Plinius. Sunt & authorum nomina ijs Liuia, ſiccata hæc in annuos vſus aptiſſima. Macrobius Liuianam uocat. Nobis fico Troiana *dicitur. Serotina eſt, ſapore iucundo, ad ſiccandum inter cæteras aptiſſima. Serotinas à corio appellatas duro, Plinius dixit. Macrobius duricorias vocat. Plautus item.*

Ficus nobis attulit duricorias.

Neapoli cotinarole *dicuntur, ſerotinæ ſunt, & duro corio veſtiuntur, quod Neapolitanì* cotina *uocant. Coctanæ ficus Martialis meminit.*

Hæc tibi, quæ torta venerunt condita meta,
Si maiora forent, coctana ficus erat.

Et Iuuenalis

,, quo pruno, & coctana vento.

Statius.

Prunorum globus, atque coctanorum.

Omas Plinis Tarenti naſci prædulces ait. Caricas aliqui priuatum genus dicunt in Syria, Cariaúe prouenìens.

C OE L V M.

Et ſi ficus omnibus propè locis ſeri poſſit, ex Palladij ſententia; tamen vt vberiores fructus, & meliores, ac arbores perennes ſint, earum natalia loca deſignemus. Sub cœlo maxime calido, ut in Aegypto, & tractibus illis bona poma arbor uunquam producet. Theophraſtus affert cauſam; Quia æſtus perurit, ut concoctio minus

nime fieri poſſit. Ita etiam in Aſſyria, (Herodoto authore) quæ in ferendis ficubus, & olea nequaquam de principatu certet, cæterarum verò adeo ferax, vt ſingula ducenta reddat, trecenta etiam, vbi locus melior ſit. Contra verò cœlo maxime frigido ficeta fieri non poſſe contendit M Varro Idemq́ confirmat Columella. Frigidis regionibus ficos ſeri non debere, laudatq́ apricum cœlum, & temperatum, ad calorem potius vergens, quàm frigiditatem. Ait M. Varro. Ficus quod denſa materie non eſt, ideo ſequitur calorem. Palladius ſcribit. Ficus in calidis locis natas pinguiores eſſe, & ſiccitate durabiles, contrà quæ in montanis, & frigidis naſcuntur, quia minus lactis habent, ad ſiccitatem durare nō poſſe; uſum illis in viridi eſſe, melioris magnitudinis, & ſaporis arguti. Ob id inſulæ, quia apricæ ſunt, ad calorem potius, quàm ad frigiditatem vergentes ferendis ficubus idoneæ magis ſunt. Hermippus apud Athenæum ſcribens quid quælibet regio generoſum producat, ait.

Vuaq; paſſa Rhodo dantes, & ſomnia grata
Ficus.

Cnidum Rhodi partem uuarum, & ficuum abundatiſſimam ſcribit in Iconibus Philoſtratus. Plinius circa Boſphorum Cimmeriū in Panticapeo vrbe, teporis arbores abundant, vt fici laudatiſſimæ. Et in Hyrcania (ex Oneſicriti authoritate) multum noſtris eſſe dulciores, fertilioreſq́, vt quæ modios CCLXX ſingulæ ferant aſſerit. Et Ebuſo inſula præſtantiſſimas, ampliſſimasque, mox in Marrucinis. Et Scardona Inſula maris Adriatici Illyrico adiacens ficubus abundat. Sed cum fici genus multiplex ſit, varioq́ inter ſe habitu diſtet, cœli differentijs ficuum qualitatibus obuiabimus, vnde calidis, & æſtuoſis locis ſeremus protinas ficus Columellæ authoritate, qui calidis locis hybernas

ſeri præcipit ficus. Palladius item. Calidis, & æſtuoſis locis eas ſeremus, quæ ſero maturant. Sic frigidiſsimis locis præcoquas apponemus, ne importunus hyemis aduentus tenera ramuſculorum cacumina comburat, idq́ue ſuperiorum authoritate confirmabimus. Columella: Frigidis, & aquoſis locis præcoques ponito, ut ante pluuiam fructus deligas. Ex quo Palladius. In locis nimium frigidis præcoquas ficus ſeramus, quæ cito ueniãt, ut ante imbres genus hoc poſſit occurrere. Theophraſtus in Ponto frigidiſsima regione fici multæ, & amplæ opacitatis habentur, bonæq́ue frugis, ac vernæ præterquàm, quæ ſerotinæ.

SOLVM.

Theophraſtus loca illis ſilentia cõuenire ſcripſit, ac campeſtria, ſolumq́ue ſolidum, ac ſitiens: quippe alimentum ſiccum, calloſumq́ue exoptant. Modice etiam ficus vliginem attrahit, ratione ſuæ infirmitatis, ſolum vt minus frugale ſit neceſſe eſt, ne ſoli cauſa exceſſus vllius accedere poſſit, quapropter in inſulis frequentiores videntur. Columella loca glareoſa, calculoſa, & interdum ſaxoſa amare. Palladius verò. Genus terræ durum, & gracile, & ſiccum pro vtili ſapore pomorum. Prouenit & petroſis, atque aſperis. Sic etiam ſoli qualitatibus cælo obuiabimus, & id apte illi coniungemus. Cælo maxime calido, ficum humidis locis plantabimus, vt cæli æſtus terræ humiditate compenſetur: Nam ſi calido ſub cælo ſiccis locis eam plantabimus, fructus antequam ad perfectam veniant maturitatem decident. Sic cælo maxime frigido, humidoq́ue in ſicco ſolo ſeremus, nam ſi in humido ſeremus, arbores nimia frondium, & ramorum luxuria fructificationem abſument. Theophraſtus ait. Ficus in humidis locis putrefaciunt fructus, aut non bene maturant, cum fructus ipſi humidi ſint. Didymus in pa-

ſtinat.

ſtinato ſolo,ſed non admodum irriguo ficus plantari debere ſcribit. Siquidem aquarum copia genitiūam earum pulchritudinem, natiuumq́ decus tollit, opportunioreſq́ corruptioni reddit. Item Plinius. Ficus arbor ipſa riguis alitur, pomum verò eius marceſcit. At ſi nos neceſſitas cogit frigido ſolo plantare, orientem, vel occidentem verſus ſeratur.

SATIO.

De varia ficus ſatione, & primum quomodo ſemine naſcantur.

Ficum inter cæteras arbores, narrat Theophraſtus, id præcipuū obtinere, omnibus modis ſatam emergere, præterquàm ramo. Sed à ſemine prima arborum ſatione incipiamus. Seri ſemine poſſe idē affirmauit, ſed omnino degenerare. Nam è ficario grano nullum genus, niſi caprificum, & ex candida nigram, & ex nigra candidam naſci. M. Varro in ficus ſatione, quia tarda ad creſcendum, ſurculis potius vtendum, quàm ſemine. Fici enim ſemen naturale intus in ea fico, quam edimus, quæ ſunt minuta grana, è quibus paruis, quod enaſci coliculi vix queunt, præter ſi aliter nequeas, vt ſi quando quis tranſmarina ſemina mittere, aut inde petere vult, tū enim reſticulas per ficos, quas edimus, maturas perſerunt, & eas cum inaruerint complicant, ac quò volunt mittunt, vbi obrutę in ſeminario pariant, ſic ficorum genera Chiæ, Chalcidicæ, Lydiæ, & Africanæ, cæteraq́ peregrina in Italiam tranſlata eſſe. Didymus ficarijs granis pangi non illepide poſſe docet, hoc modo. Maceratas ficos reſti obducas, ſiccatas frequenti imbre inſpergas, com plures exibunt arbuſculæ: vbi in hoc ſeminario nutriueris, tranſplantes in ſcrobes.

De viuiradice.

Viuiradicem ſerendi duo tempora ſtatuunt Græci, autumnū,

& ver. Theophraſtus uer præfert, ne ei poſt autumnalem ſationẽ hyems ſecuta inteſtinum ſuccum pinguefaciendo, & coagulando ſatis officiat. Sed iuxta ſcyllam ſata lætior conualeſcit, ocyus augetur, minusq́ vermibus infeſtabitur, & vt ſummatim dicatur. ia tũ omne ſcyllæ appoſitum facilius germinat, & celerius increſcit. Scrobes non altos exoptat, cũ radices habeat, quæ in ſummo cohæreant, ſed quanto natura exigat. Moleſtiſſima eſt tam uiti, quàm cæteris, cum multũ attrahat alimentũ, & umbram faciat amplã. Poſitionẽ in plantatione minime obſeruandã cenſnent, nã ſi in contrariam partem uertatur, fructũ nõ amittere, atq; ita ſcanſilẽ fieri. In ea plantanda, facienda ſunt interualla maiora, quàm malo, pyro, aut amygdalo, cũ in altum extollatur, et ramoſo corpore amplũ occupet locum. Didymus duobus anni temporibus, ſcilicet uere, & autumno ficum ſerendam: uernam tamen ſationem magis probat: quippe arbor omnium ferè tenerrima, & delicatiſſima gelicidia, & glacies, horret, ventosq́ mirum inmodum formidat, ne cum ruunt, aut ſæuiunt flatus rũpatur. Ego uerò (inquit ipſe) Iulio menſe toto plantas diſpoſui, rigans, & transferens, & poma mihi adoleſcentes perpere. Si viuiradicẽ quis deponat ſcyllæ bulbos interijci oportet. Alij madefactam muria plantã collocant. Melius tamẽ ſiue plantulam, ſiue ramulos uelis ſerere, prius in bubulo fimo madefacere oportet. Sunt qui cum planta viuam calcem obruant, ſic ſatam ſuo domino decoquere negant. Caßianus ait. Hybernis frigidiſſimis, & humidißimis locis, aut qui rigari poßunt, vſque ad idus Iunij plantant, quùm manifeſtum ſit omnem plantam, priuſquam in germina extuberet plantationi aptam eßſe. Nam quæ germen emiſit, amplius naſci non poteſt, ſola fico excepta. Præterea Florentinus ſcribit. In ſpatijs vitium ficum plantari poße dicunt

aliqui

aliqui, ſed non ita ſe habere experientia conuincitur, quapropter præſtat ficus feris in ambitu circũplantare. Quintilij dicunt. Aprili menſe fici, quæ radices egerũt, transferri è plantarijs, etiam ſi iam germen emittant. E latinis Cato ficos docet eximi bene cum radicibus cum terra ſua quamplurima, circumligariq; vt ferri poſſit in alueo, aut in corbula. Idq; maxime cauendum eſſe, non effodi, aut ſeri, cum ventus ſiet, aut imber. In ſcrobe cum pones, ſummã terram ſubdi, poſtea radices operiri, pedibus, deinde fiſtucis, vectibusq; calcari quamoptime poteris, idq; eſſe ei rei primũ. Poſthæc arbores craßiores quinq; digitis præciſas ſeri, oblinire fimo ſummas, & folijs alligari. Columella hæc docet. Eiuſmodi arbor cito conualeſcit, ſi ſcrobes amplos, patentesq; feceris. Palladius verò. Calidis locis fici planta radicata Nouembri menſe, temperatis Februario, frigidis melius Martio, uel Aprili ponenda eſt. Plantę in ſcrobe depoſitæ lapides ſubſternendi ſunt, ad radicẽ fimo terra miſcẽda eſt. Si loca frigida ſunt, plantarũ cacumina diuiſis cannæ internodijs defendantur à frigore. Ego menſe Februario vltimo, uel Martio in Italia plantas grandes ficorũ per paſtinatum ſolum diſpoſui, et eo anno poma peperere ſupra cõprehendendi felicitatẽ, uelut tributa reddentes. Legendæ ſunt plantæ, in quibus frequens nodus extuberat. Steriles creduntur, quæ nitidæ ſunt, et oculos ſuos per lõga internodia diſtulerãt. Si plantã ficus prius nutriueris in ſeminario, et maturã transferas in ſcrobẽ, poma generoſiora producet. Aliqui multũ prodeſſe cõfirmant, ſi plãtã fici diuiſo ſcyllę bulbo interſitã, ſtrictãq; uinculis collocemus. Scrobes amat altas, interualla maiora. Plinius è Theophraſto, cęterisq;. Ficus interualla pauloamplius, quã pyrus, malisq;, et amygdala. Vmbra ficorũ leuis, quãuis ſparſa, ideoq; inter uineas ſeri nõ uetantur. Sitũ quidã è diuerſo affectant

per-

permutantes in contrarium. Denſiores ita fieri folio, magiſq; protegere fructum, & minus amittere, & ſic etiam ſcanſilem fieri: Si ſcylla (bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſsime ferre traditur pomum, neque uermibus obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma ſimiliter ſata. Ficus ſuas notas habet, cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent, tunc maxime ſerenda. Ficum etiam arbuſtis non ſperni. Sed Plinius experientiæ, & tantorum virorum authoritati aduerſatar, Theophraſtus nanq; & Florentinus græci, reliquiq; agriculturæ ſcriptores: uiti ficum moleſtam eſſe inquiunt, ſolus ipſe inter vites ſeri nequaquàm vetat.

Propagatione.

Cato propagatione ficum ſeri poſſe docet. Pullos ab arbore abs terra, qui naſcuntur, deprimendo, extollendoq; primorem partem, vt radicem capiat, ac biennio poſt effodiendo, & ſerendo. Palladius ficus ramis poſſe propagari etiam monet. Nos verò ficus ramos circa terram vſque ad medullam incidimus, vt aptius deprimi poſſint, deinde in latum ſcrobem ramulos propagamus, ſic quàm plurimas arbuſculas ex vno ramo biennio nanciſcemur.

Auulſione.

Didymus auulſione ficum naſci confirmat. Plinius docet. Sed cum auellitur cum perna ſua, partemq; aliquam è matris corpore quoque auferat ſecum fimbriato corpore.

Ramo.

Ficus ſeri etiam grandiori ramo docet Theophraſtus. Malleo in humum illum adigente, vt exiguus ſupra terram relinquatur, deinde arena ſuperiecta cooperiatur, eaſq; plantas meliores effici volunt, quandiu nouellæ extant. Sed ligno, veterique ramo exurgere non poteſt, cũ partes mediæ ſiccæ, lignoſæq; ſint, difficile germinare

nare poſſunt. Ex quibus verbis facile intelligi poteſt, ficum omnibus modis oriri apud Theophraſtum, niſi ligno, veterique ramo. Sed libro hiſtoriarum ſecundo modis omnibus præterquam ramo, & ſurculo, quod ſupradictis aduerſatur, videbimus enim paulo poſt, quomodo ſurculo quamoptime exoriatur, unde uerbis eius mendū eſſe arbitror, pro ramo, & ſurculo, ibi reponendum ligno, & ueteri ramo. Plinius hæc uerba perperam eſt interpretatus. nam uerba Theophraſti uertens. Ficus (dixit) omnibus alijs modis naſcens, præterquam talea. Quod eſt falſum, nam ut inferius uidebimus, ficus optime talea plantatur. Sed ad rem redeundo. Plinius de ramo hæc uertit ex Theophraſto. Optime quidem, ſi uaſtiore ramo pali modo exacuto adigatur alte, exiguo ſuper terram relicto capite, eoque ipſo arena cooperto. Didymus. Si ramos melius uelis ſerere, prius in bubulo fimo madefacito.

Talea.

Seri talea docet Palladius. Taleam ſic ponemus, ut cætera, cui leuiter ab infima parte diuiſæ lapidem mergemus in fiſſo. Idque ultimo Aprili, cui ei ſe uiridior ſuccus infuderit. Didymus etiam taleam plantari poſſe docuit. Sed ſi in altitudinem luxuriari nolis, clauam in caput ſerito. Plinius talea exire non poſſe ſcribit, qui continua refragatur experientia, etiam mulierculis nota, fictilibus enim uaſculis de more plantant taleam, atque inuerſo cacumine, ut pumiles ſemper ficorum plantulas habeant, feneſtris aſſeruandas. Theophraſtus addit. Lignum ſubtus ſcindendum, & lapide iniecto ſerendum.

Surculo.

Surculis, ſiue ſummis ramulis facile poſſe pullulare monet Theophraſtus. Quia ficus habet humorem ingenitum, eundem

ſeru-

ſeruare poteſt. Et humida ſuperiori parte melius germinant. Habet enim ficus ſumma tenera, & humecta, unde facile poteſt germinare. Et ita pronus eſt ad germinandum ramus ficulnus, talia principia germinandi obtinens, ut defixus, germen ſæpenumero emittat, quamquam pars ima nullis radicibus innitatur. M. Varro ait: Ficus propter molliciem fœmineam ad creſcendum prona, quare ex terra potius in ſeminarijs ſurculos de ficeto expedit obruere. Ubi eas in ſeminario plantaueris, quomodo tuenda ſint, docet. In ſeminario quæ ſurculis conſita, & eorum molliora erunt natura cacumina, ut ficus. Ea ſumma integēda binis tabellis dextra, ac ſiniſtra deligatis, herbæq; elidendæ, & dum teneræ ſunt uellendæ, nam aridæ factæ rixantur, & celerius rumpuntur, quàm ſequuntur. Columella huiuſmodi ſationem etiam docuit, inquiens. Potes iam (ſi te cura pomorum tangit) ultimis ordinibus in ea uineti fine: quæ ſubiacet ſeptemtrionibus, ne cum increuerint, obumbrent, cacumina ficorum depangere, quæ vel inſeras interpoſito biennij ſpatio, vel ſi generoſa ſint, adulta transferas. Februario menſe ficulnea cacumina iã tumentia vtiliſſime ponuntur. Octobri uerò ficorum arbuſculæ in ſeminarijs putari, & ad ſingulos ſtylos redigi debent: quæ tamen melius dum tenera ſunt per germinationem pampinantur. Plinius modium operoſius docet. In fico quidem dodrantales paxillii ſolo patefacto ſeruntur, ſic ut deſcendant, quæ fuerint proxima arbori, duo oculi extra terram emineant, Oculi autem in arborum ſurculis proprie vocantur, unde germinant. Hac de cauſa, & in plantarijs aliquando eodem anno ferunt, quos laturi fuere fructus in arbore, cum tempeſtiuè ſati prægnantes inchoatos conceptus alibi pariunt. Ita ſatas ficos tertio anno transferre facile. Palladius etiam. Si cacumen velis

pon-

ponere, triſulcum ramum bimum, vel trinum ab auſtrali parte decidas, & ſic obrues, vt diviſa cacumina, terra interiacente, velut tres ſurculos reddant. Idq; vltimo Aprili, cum ei ſe viridior ſuccus infuderit. Martio menſe ficulnea cacumina obruuntur utiliter cum tumeſcunt, vt plantas faciant, ſi earum copia non abundat.

CVLTVS.

Attōſionis tempus ficuum peculiare uer ſtatuit Theophraſtus ante germinationem. Ratio eſt, quod tempore illo vulnus facile in cicatricem coit, & celerius coaleſcit; quippe cum ficus rara ſit concretione, & imbecilla. Autumno, & circa Vergilias maxime laborat; quia tempeſtas illa ſicca eſt, nec plagæ obducuntur; vnde arbor ingruente ſe humore in hiantes meatus putreſcit, & hyemis ſuperuentu vndique ei paratur pernicies Cum rigatur germine magis uiget, fructumq; deteriorē parit, præter Laconicam, quæ iugi rigatu gaudet. Excitato puluere magis adoleſcit, ac viret, ad quem vſum ficos ſuffodiunt, cum pulverationis opere indigeant. Plinius ex Catone iubet ficus ſtercorari debere Luna ſilente, ſic etiam interpurgari. Sed Cato ficos interputari debere, & in vinea alte ſuccidi, ne eas vites ſcandant. Palladius verò aſſidua foſſione gaudere ſcribit. Per autumnum prodeſſe ſi ſtercus admoueas, præcipue de auiarijs. Recidenda eſſe in fico, quæ aut putria, aut male nata repereris, & ea ratione putanda, vt inclinata per latera expandi poſſit. Didymus verò, alios rubricam, alios cinerem radicibus adijci debere, inquit.

INSITIO.

Fiſſo trunco prōtus poſt ſectionē inſerendam ficū monet Theophraſtus, cum ſicciſſima ſit: ſecus autē in uite fit, cuius natura adeo

humida, vt aliquot ante dies cædenda ad futuram inſitionem, ut ex ea fluat, quod nimium eſt. M. Varro ita transfert è græco. Vitem triduo antequam inſerant, deſecant, vt qui in ea nimius eſt humor defluat, antequam inſeratur, contra in fico, & ſi qua etiam horum natura aridiora, continuo. Sed circiter ſolſtitium ficus etiã inſeri ſolet. Cato inſeri monet Luna ſilenti, poſt meridiem, ſine vento auſtro, inter lignum & corticem, & per ver Etiam emplaſtratur. Plinius ex eo. Antiqua inoculatio in ficus erat, & malis. Sed vitibus ficiſq; media ſicciora, & è ſumma parte conceptus, ideo illinc ſurculi petuntur. Ficus per ver tantum, Luna ſitiente, ideſt ſicca. Præterea poſt meridiem, ac ſine vento auſtro. Ficus recraſtinare minime vtile. Tilea ficum recipit, omniq; genere inſeritur. Eplaſtratio craſſo cortice maxime conuenit, ſicut ficis. Columella ficum inoculari optime poſſe docet, quia humidum ſuccoſum, & validum librum habet, nam & lactis plurimum mittit, & corticem robuſtum habet, optime itaque inſeritur caprifici ramus. Aprili menſe optime inſeritur. Calendis Septembris ficorum arbores inoculantur. Idq; licet, vel commodius facere ſuperiore menſe poſt idus Iulias, quo tempore etiam aliarum arborum nonnulli emplaſtrationem faciunt. Quomodo autem olea inſeri poſſit, docebimus in Oliueto. Nunc ad Palladij placita veniamus. Aprili menſe ficum debemus inſerere inter corticem, uel ſi nouellæ arbores ſunt fiſſo ligno, quod ſtatim operiendum eſt, et ligandum, ne ventus introeat. Melius comprehendunt, ſi circa terram reciſa inſerantur arbuſta. Aliqui & Iunio menſe inſerunt. Surculus legendus eſt anniculus, inutilis enim c[illegible]tur maioris, uel minoris ætatis. Inoculari ficus locis ſiccis Aprili, humidis melius Iunio [illegible]dio poterit, Octobri mẽſe locis tepidis. Inſeritur in caprifico, in Mo-

ro,

ro, in platano, & oculis, & ſurculis. Et fico inſeritur morus. In verſibus autem hæc habet.

Perſuadet moris tetrum mutare colorem
    Ficus, & inuaſis dat ſua iura comis.
Se quoqoe miratur pingui grandeſcere ſucco,
    Et ſolitum gaudet vincere poma modum.
Inſignes folijs platanos felicia menſis
    Brachia gaudentes vitis honore comas.
Ingrediens pingui ſe cortice maxima ficus
    Seruat, & optatos implet adepta ſinus,

Leontius græcus ficum moro, & platano inſerendam ſuadet, non modo vere, ſed æſtate ad brumam vſque, Florentini authoritate. Quod Diophanes roborat. Et inſeri Octobri menſe, & Aprili, & inoculari poſt idus Iulias docet Caſſianus.

A R S.

Vt ficus præcoces ædat fructus, Democritus columbaceum fimum, piper & oleum adhiberi vult. Florentinus groſſos columbino fimo, & oleo linebat. Apud nos verò cum ficus iam matureſcit, ligna acu oleo peruncta ficuum oſcilla transfigunt, vt per aliquot dies maturationem accelerent. Palladius ut cito ficus maturet, ſucco cæpę longioris cum oleo, & pipere mixto vnge poma, quando groſſi incipiunt ſubrubere. Sed Plinius diuerſo admodū ab his artificio, ita præcoces producit ficus. Sunt et hybernæ quibuſdam prouincijs, ſicuti Mæſiæ, ſed artis non Naturæ. Paruarum genus arborum poſt autumnum fimo contegunt, depræhenſasq; in his hyeme groſſos: quæ mitiore cælo refoſſæ cum arbore, atque in lucem remiſſæ, nouos ſoles, aliosq; quàm quibus vixere, auidæ tanquam iterum natæ accipiunt; & cum venientium flore matu-

ſcunt, alieno præcoces anno, in tractu vel gelidiſsimo. Apud nos autem, quæ per intempeſtiuum hyemis aduentum ficus poma im matura in arbore remanſere, fœno, aut frondibus inuoluimus, ne ea frigus perurat, incipiente vere ſe oſtentari, nuda ſoli exponuntur, ſic matureſcunt alieno præcoces anno. Contra autem, ſi ficum, quamuis non natura, ſeram facere vis, docet Columella. Cum groſſuli minuti ſunt, fructum decutito, iterum alterum ædet, qui in hyemem ſeram differt maturitatem. Ex quo Plinius. Fici ſerotinæ fiunt, ſi primæ groſſi, cum fabæ magnitudinem exceſſere, detrahantur, ſubnaſcuntur quæ ſerius matureſcunt. Ex utroq; Palladius. Si uis maturam ficum ſerotinam facere, incipientes groſſos decute, dum illis fabæ fuerit magnitudo. Democritus affirmat, ſi quis alterius rei effigiē delineare contendat, ea figura, quā uoluerit referre, conſcribat ficulneum oculum, & poma hac ſpecie prodibit insignita. Vt uarios fructus vna ficus exhibeat, ita ut pomū altera parte ingreſcat, altera candicet. Iubet Leontius viticulas, ramulosq; ficuum, albæ videlicet, et nigræ, inter ſe uinculo diſtringi, ac torqueri, ita ut germina miſceri cogantur, ſic ut obruti, & ſtercorati, & humoris rigatu adiuti, ubi prodire cœperint, germinantes oculi aliquo inter ſe annexu conglutinentur, vt compactum germen in vnum caudicem coaleſcat, qui bicolores ficus pariet. Alij tutius huiuſmodi coitum moliuntur. Ficulnea grana hac varietate nobilia linteolo deligata ſerunt, et cum res poſtulabit, transſerunt. Plinius hoc eodē modo à Natura doceri ait: Semine raptim auium fame deuorato, ſolidoq; & alui tepore madido, cum fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborū lecticis, & uentis ſæpe translato in aliquas corticum rimas. Vnde uidimus ſimul & diſcolores. Palladius. Vt etiam uarios fructus una ficus exhibeat,

hibeat ramos duos nigræ, & albæ arborũ inter ſe ita vinculo ſtringis, ac torques, ut germina miſcere cogantur, ſic obruti, & ſtercorati, & humoribus iuti, ubi prodire cœperint, germinantes oculos aliqua inter ſe annexione conglutina. Tunc germen adnatum partu riet duos colores, quos unitate diuidat, diuiſione coniungat. Hoc eodem modo Theophraſtus utitur in punicis. Nobis autem tutius, et celerius licebit, ſi utriuſq; ficus oculos albæ uidelicet, & nigræ per media germina diuiſos, atq; una cõpactos ſtricte arbori ficus emplaſtrabis, ſic diſcolores fructus producet. Democritus docet: Si quis fici eſu aluo deiectionẽ moliri cupiat, ueratrũ nigrũ cum lactuca marina, id eſt tithymalo tritum, radicibus arboris, quæ deponitur adhibeat, & quæ naſcentur poma uentrem mouebunt. Pollere idẽ affirmat aduerſus ferarum morſus pomũ, quod antidoto theriacæ pubeſcens fuerit delibutum. Columella ut firmiores arbores, et feraciores ſint, hæc tradit. Cum frondere cœperint cacumina fici, ferro ſumma prodeſt amputare. Ac ſemper cõueniet, ſimulatq; folia agere cœperint ficus, rubricam amurca dilutã, & cum ſtercore humano ad radices infundere. Ea res efficit uberiorem fructũ & farctũ fici pleniorem, ac meliorem. Plinius ab eo. Fici cum frondere incipiunt, ſi cacumina rami cuiuſq; detrahantur, fertiliores, firmioreſq; fiunt. Ex his Palladius. Cum folia incipiunt producere fici, vt fructum multum, & pinguem ferant, in principio germinis cacumina ſumma decutimus, vel illud tantum cacumen, quod ex arboris medietate procedit.

MORBI, ET REMEDIA.

De fructuum caſu.

De ficus lapſu maturitatem præueniente, ac de remedio à caprifi-

à caprificis accerſito primum dicemus. Græcis ἐρινασμὸς dicitur, Latinis caprificatio. Ficus inter ceteras arbores maxime fructũ amittere, antequam coquat, prodidit Theophraſtus, quibus auxiliũ magnopere quæritur, vnde & caprificatio comperta habetur. Tùm ex pomis annexis culices egredientes corrodunt, & peruia reddũt ficuum cacumina. Regiones quoque ad fructuum iacturam differunt, quippe cum in Italia iacturam fieri negent; quamobrem caprificandi vſus terræ illius incolis nullus penitus eſt. Nec in aquilonijs, & macroſis locis, vt Phaliſco Megarenſis agri, & partibus quibusdam agri Corinthij. Flatuum quoque conditio pari ratione referre videtur. Aquilonijs, quàm Auſtrinis potius fructus decidunt, & ſi crebriores, vehementioresq́; fuere, maior iactura ſequatur neceſſe eſt. Item Natura ipſarum arborum refert. Præcoques enim amittunt, ſerotinæ nequaquam, vt Laconica, & aliæ quædam. Quamobrem eas caprificari minime ſolent. Hæc igitur locis, generum, cœliq́; ratione diſcrimen accipiunt. Culices verò ficarij pomis caprifici egrediuntur, ex putreſcentibus enim eorum granis gignuntur, cuius inditium afferunt, quod poſtquam euolauerunt, grana ficubus nulla penitus inſunt. Euolant magna ex parte, pennam, aut pedem relinquentes in pomo. Eſt vel alterum culicum genus centinæ vocatum, ocioſum, quemadmodum fuci inter apes: & quos ex altero genere ſua poma ingreſſos adſpexerit, protinus necat: id verò ſuis moritur operculis. Laudantur caprifici potiſſimum nigræ, ex locis ortæ ſaxoſis, quod permulta iſtæ grana contineant. Noſcuntur, quæ aptè culicibus emerſerint, quòd rubræ, & verſicolores, & robuſtæ conſtant; contra, quæ minus aptæ, albæ, imbecillesq́; cernuntur. Apponuntur ficis, quæ ſcilicet eam operam deſiderant, cum pluerit. Quin & polium culices gignit, cum copioſè

piosè fructificat. Et vlmis foliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod cnipes appellant, qui cum in ficis gignuntur ficarios illos culices deuorant. Huius rei remedium cancros ſtatuunt alligandos; in eos vertere ſeſe culices inquiunt. Libro verò de cauſis hæc affert. Vt ficus non labantur fructus ante maturitatem, artis parata præſidia hæc erunt. Vt caprifici ſerta ficuum ramis appendantur, vel caprificus in ſummo ficeti limine ſeratur, eas ſpeties obſeruando, quæ fructibus ferendis cum ficuum ſpetiebus conueniant: vt maturi maturis, ſerotini ſerotinis, & quæ medio tempore fœtificant, medijs: ita tamen, ut culices ad ficos ſecundo vento deferri queant. Cuius cauſas ſic inueſtigato. Cum enim caprifici fructus perfici nequeant, putreſcentibus illis genus aliquod animalis generare neceſſe ſit, culices generat, ſed cum indidem alimentū ſibi parare nequeant, migrant ad id auide, quod ſimile eſt. Omnibus enim cognatæ rei natura deſiderium iniecit. Sic ad ficus aduolant, crebroq́ morſu oſculorum labra aperientes, ſuperfluum depaſcunt humorem, & ſubeuntibus auris iter patefaciunt, ſpirantiaq́ poma efficiunt. Sed macro ſolo, boreali, puluerulento, & temperato, vt modicum ſuppeditet alimentum, caprificatio nulla eſt, deſiccat enim puluis. Plinius eadem à Theophraſto refert. Ficus ſola ex omnium arborum fœtu maturitatis cauſa medicatur: Caprificus nūquam matureſcens, quod ipſa non habens alijs tribuens, quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre putri eius tabe, ad cognatam volant: morſuq́ ficorum crebro, hoc eſt auidiore paſtu aperientes ora earum, atq; ita penetrantes, intus ſolem primo ſecum inducunt, cerealesq́ auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc eſt, infan-

tiam

tiam pomi abſumunt, quod fit & ſponte. Ideoq́ ficetis caprificus permittitur ad rationem venti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertum, vt illatę quoq́ aliunde, & inter ſe colligatæ inijcerentur fico: Quod in macro ſolo, & aquilonio non deſideratur, quoniam ſponte areſcunt loci ſitu, rimisq́ eadem, quæ culicum opera, cauſa perficit: nec non vbi multus puluis, quod euenit maxime frequenti via appoſita Nanque & pulueri vis ſiccandi, ſuccúq́ lactis abſorbendi: quæ ratio puluere, & caprificatione hoc quoque pręſtat, ne decidant, abſumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoſo. Et alibi. Caprificatione maturata, in ea culices naſci è groſſis manifeſtum eſt: quoniam cum euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos verſa apparet. Exeundi tâta eſt auiditas, vt plerique aut pede relicto, aut penna pariter erumpant. Eſt & aliud genus culicum, quos uocant centrinas, fucis apum ſimiles ignauia, maliciaq́ cum pernicie verorum, & utilium. Interimunt enim illos, atq ipſi moriuntur. Caprificorum laudantur maxime nigræ, & in petroſis, quoniam frumenta plurima habeant, caprificatio ipſa poſt imbrem. In primis autẽ cauendum, ne ex remedijs vitia fiant, quod euenit nimia, aut intempeſtiua medicina. Columella tempus docet, quo caprificatio fieri debeat Auguſto tempus eſt ficulneis arboribus caprificum ſuſpendere. Quod quidam exiſtimant iccirco fieri debere, ne fructus decidat, & vt celerius ad maturitatem perueniat. Palladius autem. Menſe Iunio circa ſolſtitium caprificandæ ſunt arbores fici, ideſt ſuſpendendi groſsi ex caprifico, lino, vel ſerta pertuſi. Aliqui inter ficarias caprifici arborem ſerũt, ne ſit neceſſe per ſingulas arbores pro remedio eadem poma ſuſpendi. Si hoc deſit, abrotani virga ſuſpenditur, aut callum, quod ulmeis folijs inuenitur, aut arietina

cornu

cornu.ngire a arboris radices obruuntur, vel truncus arboris, quo loco turget ſcarificãdus eſt quo poſſit humor effluere. Democritus ait, Caprifici groſſuli, vel intorta ex ijs ſerta ſuſpendantur, quapropter aliqui ramulum caprifici inſerunt, & quotannis hoc idem tentant.

Accidit etiam ficubus (dicit Theophraſtus) vt aliæ ante, vel poſt pluuias fructus amittant, aliæ deteriores reddantur arbores, putrefactæ ſtrangulatæq́ humoris nimietate, aut cõtra vltra modum exiccatæ penuria. Cato de eodem vitio. Ficus vti groſſos teneant, ablaqueato, poſtea ſtramenta circumponito. Poſtea amurcam cum aqua commiſceto æquas partes, & circonfodito, ad arborem maximam amphoram vnam commiſti ſatis eſt. Et cum ver appetet, terram adaggerato bene. Si ita feceris, & groſſi non cadent, & fici ſcabræ non fient, & multo feraciores erunt. Ex hoc loco Plinius. Cato & medicamenta quædam componit, menſuræ quoq́ diſtinctione, ad maiorum arborum radices amphoram, ad minorum vrnam amurcæ, & aquæ portionẽ æquam, ablaqueatis prius radicibus, paulatim affundi iubens, ſtramentis antea circumpoſitis. Præcipue veterem adaggerari terram radicibus, ita futurum, vt non decidant groſſi, maiorq́ fœcunditas, nec ſcabra proueniet. Idem & ficorum turgido cortice inciſuris in obliquum leuibus ſuccus emittitur, ita fit, ne decidant fructus. Etiam radices circumcidiſſe prodeſt luxuriantium ficorũ, & circumciſis cinerẽ addidiſſe. Fici cum Vulcanalibus tonuit, cadũt, Remedium eſt, vt ante ſtipula hordeacea areæ ſtringantur. Groſſos non decidere Africanus pollicetur, ſi circum ablaqueatam radicem quaternos ſalis ſextarios inieceris, dein terræ obruas aggere. Democritus aſſerit fici arborem fructuum iacturam non facere, cuius caudex mo-

rorum ſucco ſit illitus. Nec amittere velut ægram pomumſquum marino ſuco radix obducitur, aut ſi quadrantibus lunę rubrica caudices oblinantur. Si Pleiadum emerſu in excauatos ſcrobes quis pares aquæ, et inſulſæ amurcæ portiones infundat circum caudices, arbor ſui fructus tenax pomum non abijciet. Vnde Palladius. Si fructus ſuos velut ægra proijciet. Alij rubrica, aut amurca inſulſa miſta aqua arborem liniunt, vel cancrum fluuialem cum ramo rutæ ſuſpendunt, vel algam marinam, vel faſcem lupinorum, vel radici terebratæ cuneum figunt, vel ſecuri arboris corium ſæpe proſcindunt.

DE VERMICVLATIONE.

Nunc ad alios morbos accedamus, & primo de vermibus, qui in ficubus gignuntur. Nam & ſi communis arborum morbus vermiculatio ſit, Theophraſto authore, omnino tamen in arbore ficus peculiaris eſt. Et vermium, qui ficorum proprij ſunt, alij ex ipſis arboribus naſcuntur, alios parit vermis, qui ceraſta vocatur, omnes tamen in ceraſtem abeunt. Stridulum animal, & exiguo ſonitu conſtrepens. Hic in olea naſcitur, & in fico parit, unde habet ficus & ſuos vermiculos, & illos quoq; enutrit, quos alienos receperit. Sed omnino, quæ lentiſco inſerta mandantur terræ, vermiculationem non ſentiunt, odoris, feruoriſq́ue cauſa. Præterea fici fructus etiam vermibus infeſtantur, & quoties hic morbus accedit, pereunt. Conducibile eſt cinerem ficuum apponi radicibus, arcet enim ſua ſiccitate à radicibus tabem, & uermiculationem. Plinius idem, quod Theophraſtus. Maxime autem arborum vermiculationem ſentiunt fici. Eorumq; qui in ficis exiſtunt, alij naſcuntur ex ipſis, alios parit, qui vocatur cera-

ſtes; omnes tamen in ceraſtem figurantur, ſonumq́ ædunt paruuli ſtridoris. Vexant & tineæ ſemina ficorum. Contra quas remedium, in eodem ſcrobe deſodere italicam lentiſcum inuerſa parte, quæ fuerit à cacumine. Ficus aſperguntur ruta, ne fiant verminoſæ, neúe radices putreſcant. Sed quomodo vermibus liberentur, cum uiuiradices plantamus, iam diximus. Si autem nati ſunt in arbore, hoc remedio eos arcemus. Didymus. Calce latebris vermium, aüt radicibus inſperſa necantur. Palladius alia affert remedia. Ne vermes patiatur. Ramum terebinthi, vel lentiſci taleam, cum plantis fici cacumine ponemus inuerſo. Vncinis æreis tollendi ſunt uermes ex fico. Alij amurcam, alij veterem urinã ablaqueatis radicibus miſcent. Alij bitumen, & oleum, aut ſolam calcem viuam latebris vermium inſpergunt.

CVLICES, ET FORMICÆ.

Gigni & culices (Theophraſtus ſcribit) in aliquibus arboribus, ut in robore, & fico, & conſiſtere ex humore uidentur, corticibus ſubdito guſtu dulci. Plinius ex eo interpretatur. Sunt et culicum genera aliquibus moleſta, ut glãdibus, fico, qui uidentur ex humore naſci, tunc dulci ſubdito corticibus. Diophanes contra formicas. Quidam piſcem appellatũ coracinum ex arbore ſuſpendũt, atq; ſic formicas diſperdũt. Palladius ab eo. Si formicæ moleſtæ sũt, rubrica, butyro, et pice liquida miſta circa truncũ debet induci. Alij coracinum piſcem contra formicas in arbore ſuſpendendum eſſe cõfirmant. Sed Cælius Rhodiginus uariæ vir eruditionis Palladij locum ita corrigebat. Legebatur prius in veteri exemplari non coracinum piſcem, ſed coracinam picem, vt differret à reſina, quæ alba pix eſt, ſic ex græco Diophane coracinum piſcem ſubſtituit.

Sed ego cum Rẽdeletio male commutatum locum exiſtimarem, quippe ſe expertum dixit, coracinum piſcem formicas non arcere, quod etiam ego comperi experientia falſum. Plinius inter fortuita miracula refert, in Boetia deroſas à locuſtis ficus iterum germinaſſe.

SCABIES, ET COCLEÆ.

Scabies, & cocleæ adnaſci ſolitæ ficorum peculiares ſunt, ſcribit Theophraſtus. Non tamen id eis vbiq; accidit, ſed his morbi quoq; ratione locorum euenire videntur, quemadmodum animalibus. Nam apud aliquos ſcabies nullo modo moleſta eſt, vt nec circa Aeneam. Sed hũc morbum ex nimio humore prouenire Chelidemus eſt author. Cuius remedium eſſe poteſt, vt nimia alimenti vbertas detrahatur, quemadmodum aliarum arbororum luxuriam cohibere ſolemus, unde cum ficus germinare incipit, putetur ne ſuccũ ſuo nimia vmbra incommodo ſit. Sunt qui ſcabiem alia ratione fieri arbitrãtur, idq; Vergiliarum exortu ex minutioribus pluuijs initinm capere, quę ubi inſederint, referueſcentes erũpunt vt puſtulæ, id namque imbre largiore non fit, eo quod uberiores aquę tam arboris ſordes, tum ſeipſas eluunt, atq; etiam fortaſſe ſubeunt, unumq; fiunt intus cum naturali ſucco. Plinius ex Theophraſto hæc interpretatus eſt. Scabies cõmunis omnibus eſt. Et quæ adnaſci ſolent cocleæ, peculiaria ficorum uitia; nec ubiq;. Sunt. n. quædã ægritudines & locorum. Scabies gignitur roribus lentis poſt Vergilias. Nam ſi rariores fuere, perfundunt arborem, non ſcalpunt ſcabiem. Leontius Græcus ait ficum, ſi ſcabie efficitur, curari ſcylla iuxta eius radices plantata, aut rubrica aqua diluta, circa ipſius truncum oblita.

RADICATIO, ET CRADATIO.

Theophraſtus ait, Ficus maxime radicationem, & cradationem noſcit. Vocant radicationem, cum radices marcidæ contabeſcunt; cradationem cum rami, quos priuatim cradas in ficu vocant, unde & morbo nomen. Plinius hæc perbellè transfert. Vt homini neruorum cruciatus, ſic & arbori, ac duobus æque modis. Aut enim in pedes, hoc eſt radices erumpit uis morbi, aut in articulos, hoc eſt, cacuminũ digitos, qui longiſsime à toto corpore exeunt, inareſcunt ergo, & ſunt apud Græcos ſua nomina utriq; uitio. Vndiq; primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, poſtremo tabes, morbusq; non intrante ſucco, aut non perueniente: maximeq; id ſentiunt fici.

VREDO, ET TABES.

Sunt & affectiones quædam temporariæ (Theophraſto authore) aut aliàs per ſe euidentes, quæ & necare arbores ſolent, et præcipue ficus iis infeſtatnr, quas morbos non dixeris, ſed tabes, & quod uredinem appellant. Ex flatibus eueniunt, qui exurere ſolent, ut in Calcide Euboeæ Olympias cum ante ſolſtitiũ frigidus flauerit, aut poſt hyberna ſolſtitia: arbores enim aridas reddit, ut ne ſol quidẽ diu reddere poſſit. Hæc ſæpe aliàs ex Archippo Athenis magiſtratu anno quadrageſimo facta vehementiſſima proditur. Laborant maxime loca concaua, valles, & fluminibus vicina, & quæ ab omni afflatu penitus ſilent. Plinius ita vertit. Quedam temporum cauſæ, aut locorũ non proprie dicuntur morbi, quoniam protinus necant, ſicut tabes cum inuaſit arborem, aut vredo: uel flatus alicuius regionis proprius, ut eſt in Apulia

Atabo-

Atabulus, in Euboea Olympias. Hic enim ſi flauerit circa brumam, frigore exurit areſaciens, ut nullis poſtea ſolibus poſſint recreari. Hoc genere conualles, & oppoſita fluminibus laborant, præcipueq; ficus.

FRIGVS, ET CALOR.

Sunt etiã morbi à Theophraſto deſcripti, qui aeris exceſſu eueniunt, frigoris, vel caloris, ſed plures squalore pereunt, exugitur enim naturalis calor ui frigoris, qui ſimul cum humore expirat, & maxime arborum partes, quæ ſupra terram, quaſi præſidio nudatæ intereunt, quæ uerò terra teguntur, eius obicis beneficio frigorum iniuriam arcent. Sed tanta eſt interdum frigoris immanitas, ut ne illæ quidem partes ab iniuria liberæ ſint. Quamobrem coloni, apud quos id euenit, his remedijs occurrunt. Plantã modicis operiunt glebis, ſatisq; eſt partem obtegi ad totius tuitionem. Aliud eſt ficus incrementa prohibere: quod fiet attonſione, ita nec multum diſtabunt à radice partes. Quidam ſumma capita operiunt, ut in Ponto, et Media, nam ſi à vertice noxa incipiat, eo ſeruato reliquæ partes ſeruabuntur.

SYDERATIO.

Plinius. Proprium ſyderationis eſt, ab ortu canis ſiccitatum vapor, cum inſitæ, ac nouellæ arbores moriuntur, præcipue ficus. Theophraſtus & ſi de ſyderatione tradiderit, oblitus eſt ficus, uidetur tamen ad Plinij aſſertionem accedere.

STERILITAS.

Theophraſtus ſi arbor fructus non fert, ſed ſe totum in germina uertit, partem caudicis infimam ſcindit, atq; lapidem interponit, ita fructificare poſſe aſſerit. Ficorumq; non ſolum radices amputari.

tari, uerum etiam obducto cinere obſtrui, ac paſſim candicē ſcindi, ſic copioſius fructum dari affirmat. Quod euenit nimia humorum ubertate, alimentiq; copia. Palladius hoc remedio utitur. Cū ficus locis humectis ſita fructus obtuſi ſaporis producit. Huic circumciſis contra hoc radicibus, aliquantus cinis affundi debet.

SCISSIO CAVDICIS.

Ficus non ſolum caudicis ſciſſionem tolerat, ſed fiſſionem ſine uitæ detrimento patitur. Theophraſtus affert cauſam, Eſſe ſucci copiam, quæ ſui ſubſtantia ſubuenit in deſectæ partis locum, & glutinoſa qualitate, qua rurſus diſſitæ partes coaleſcere poſſint. Plinius ex eo. Intereunt pleraq; & fiſſa ſtirpe, fico excepta.

CIRCVMABLATIO CORTICIS.

Circumablabato cortice tardius cæteris ficum interire prodidit Theophraſtus. Sed apud Heracliam Trachianam ficum reſtitui, regerminareq; potuiſſe proditum eſt. Medentur luto fouentes, à rū dinibus & id genus ſtramentis operientes, ne frigore, uel æſtu ſubareſcant. Sed quam nos inuenimus medelam ſupra docuimus.

CONDITVRA.

Dicemus primo uiridis quō ſeruetur, mox paſſa ad uetuſtatem. Rationem ſeruandarū ficuum recentium, non ſecus quàm in propria parente nobis Africanus explicuit. Ficus ubi maturitatē coeperint, reliquorū pomorum modo in matre cohærentes nō immanent, ſed caducæ dilabuntur, etſi quoq; nemo decuſſerit. Muſteas perinde quaſi in parente ſeruari ad hunc modum conſtat. Cum uinaria dolia operculantur in nouum fictile non rotundum, ſed

potius

otius ex arbitrio quadratum, fundoq; fultum miſſæ recentes ficus minus maturæ, cum ſuis pediculis, umbilicis ue, hoc eſt particula, qua arboribus ſuis dependent lectæ, à ſe ſic vt bene intercedat ſpatium ſecretæ recluduntur, & in dolio vini pleno diligenter operculato natare permittuntur, et niſi vinum contrahat acorem, tali habitu manſiſſe comperies, quali conſtabant, quum iniectæ fuerant. Recentes quoq; ſeruari poſſunt ſingulæ intra viridem cucurbitam clauſæ, loculis vnicuiq; cauatis: & item ſpleniata, quæ ſecatur teſſera concluſis, ſuſpenſa ea in umbroſo loco cucurbita, vbi nec ignis, nec fumus inſpiret: Verùm uti antea dictum eſt, legendæ cum petiolis, quippe quæ diutius durent integræ. Alij ſic in melle diſponunt ficus, vt neque ſe inuicem, neque vas tangant, dein indito operculo ſinunt. Alij calicem vitreum, aut aliud quoduis perſpicuum poculum, ſuper ficos leniter inuertunt, & obducto cera ſpiramento ita relinquunt, ſic manent immarcidæ. Palladius ex his tranſcribit. Ficus virides ſeruari poſſunt, vel in melle ordinatæ ne ſe inuicem tangant, vel ſingulæ intra uiridem cucurbitam clauſæ, locis unicuiq; cauatis, & item teſſera, quæ ſecatur, incluſis, ſuſpenſa ea cucurbita, ubi non ſit ignis, vel fumus. Alij miſſas ficus recentes minus maturas in nouo uaſe fictili lectas cum pediculis, & à ſe ſeparatas recludunt, & in dolo vini pleno uas natare permittunt.

At quomodo ſiccæ condantur, videamus quid doceant maiores noſtri. Cato docet. Fici aridę ſi voles ut integræ ſint, in uas fictile condito, id amurca decocta ungito. Et ſi ramos ficulneos uoles cum fructibus ſeruare, cum folijs inter ſe alligato, faſciculos facito, eos in amurcam demittito, ſupraſtet amurca facito. Sed ea, quæ demiſſurus eris, ſumito paulo acerbiora. Vas, quo condideris ob-

linito

unite plane. Docet Paxamus aridas ficos, quas vocant iſchadas à putrilagine vindicari hac ratione. Paſſæ ſine vllo carioſæ labis ſenſu integræ manebunt, ſi tres liquida pice imbutæ vna in fictilis fundo collocetur, altera referto ficubus ad medium uaſe, tertia faucibus iam completo ſuperponatur, plurimo tempore ſanæ, et uitio intactæ comperiuntur. Si in tegete, qualo, vel cratibus inditæ fici calefacto furno poſt exemptum panem propendeant, & in fictilem, & bene picatam fideliam condantur, diu ſeruabuntur illæſæ. Sed eas cum fundo, cui reſides hærebant, eximere conuenit, & candente muria ex oleo in ſole rigare, conditiuasq́; collito uaſe luto, noctem vnam roris imbre ſub dio conſpergi, demum in cellas deferri. Alij cratibus expandunt toto ſole ſiccandas, & recipiunt nocte ſub tecta. Columella ita monet. Ficus neq; nimium uieta, neq; immatura legi debet, & in loco expandi, qui toto die ſolem accipiat. Pali quatuor pedibus inter ſe diſtantes figuntur, & perticis iungantur, deinde cannæ iugis ſuperponuntur, vt duobus pedibus abſint à terra, ne humorem, quem noctibus remittit humus, trahant, tunc ficus inijcitur, & crates caricæ textæ ex vtroque latere ſuper terram planæ diſponuntur, ut cum ſol occiderit, erigantur, & inter ſe accliues inareſcentem ficum à rore, & pluuia defendant. Cum aruerit in orchas picatas meridiano tempore calentem ficum condere, & calcare oportebit, ſubiecto arido fœniculo, & iterum vaſis repletis ſuperpoſito, quæ vaſa confeſtim operculare, & oblinire conuenit, & in horreum ſiccisſimum reponi, quo melius ficus perennet. Quidã lectis ficis pediculos adimunt & in ſole expandunt, cum paulum ſiccatæ ſunt, antequam indurescant in labra fictilia congerunt, & pedibus perculcant, ijsq́; admiſcent torrefacta ſeſama, cum aniſo, fœniculo, & cymino in

modum farinæ redacta. Hæc cum calcauerint, & fici maſſam pulueri permiſcuerint, modicas offas ficulneis folijs inuoluunt, ac religatas iunco reponunt in crates, inde cum peraruerunt, picatis uaſis condunt. Nonnulli formam fici orcis non picatis includũt, & oblita vaſa clibano torrefaciunt, quo humor excoquatur, ſic in tabulatum reponunt, & cum exegerit uſus, teſtam comminuunt. Alij pinguiſſimam ficorũ uiridem eligunt, & diuiſam digitis dilatant, ita ſole areſcunt, quas meridianis tẽporibus ſiccatas, cum calore ſolis emollitæ ſunt, colligunt, &, ut mos eſt [illegible]ſtris, atq; Hiſpanis inter ſe compoſitas comprimunt in figuram ſtellarum, uel aliã redigentes, rurſus ſole aſsiccant, & in vaſis recondunt. Plinius in folijs uerbaſci fæminę ficus omnino non putreſcere ait. Honos laudatas ſeruat in capſis. At ubi copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina Africæ urbe, paniſq; ſimul et obſonij uicem ſiccatæ implent, utpote cum Cato cibaria ruris operarijs iuſta ceu lege ſanciens, minui iubeat per fici maturitatẽ. Palladius uerò ex Martiale dicit. Caricas per genera multa ſeruari, cum ratio una ſufficiat. Ergo hoc genere, quo Campania tota cuſtodit ſeruare debemus. In cratibus ficus expanditur uſq; ad meridiem, & adhuc mollis in qualum refunditur. Tunc calefacto furno ad panis coquendi modum ſuppoſita tribus lapidibus, ne ardeat qualus, includitur, & clauſo furno vbi diſcocta ficus fuerit, ſicut eſt calida interpoſitis folijs ſuis in uas fictile conditur bene picatum denſius preſſa, & operculo diligẽter obducitur. Si pluuijs abundãtibus crates non poſſis expandere, ſub tecto eas ita ponis, ut ſemipede erigantur à terra, & eas ad vicem ſolis cinis calidus ſubiectus uaporet, & ſubinde ficus, ſicut eſt diuiſa, vertatur, vt ficarum coria ſiccentur, & pulpæ, tunc duplicatæ in ciſtellis ſeruentur, aut locu

lis,

Alij maturas mediocriter ficus, & diuiſas in cratibus expandunt toto ſole ſiccandas, & recipiunt eas nocte ſub tecta. Pherecrates Athenæi teſtimonio nigras caricas improbat.

MATERIES.

Fici materies, quibus idonea ſit, ex Theophraſto excipimus. Rara eſt corpore, tectis idonea. Valida & in rectum protendens. Fico fumus acerrimus, caprificoq́; item cuicunq́; lactis cremor redundat, atque hæc ipſa tamen fluuiata detracto cortice, mox ſiccato, minime omnium tædio illo infeſtant: quin & flammam quoque molliſsimam reddunt, lixiuum, quoq́; cinerem vehementer aſperrimium. Ignem excipere optimam ficum, & oleam contrariæ cauſæ faciunt. Ficus lenta, fungoſaq́; materies, olea pinguis, et denſa. Plinius verò. Ficus ſcutis faciendis aptiſsima, quorum plaga contrahit ſe protinus, clauditq́; ſuum vulnus, & ob id cõtumacius tranſmittit ferrum. Quæritur etiã à Plutarco in ſympoſio lignum crematum cur acerrimum fumum faciat, et eius cinis ad detergendum maxima ui præditus?

DE MORO.
Cap. XVII.

SE offert morus, cum eius fructus intus ficus inſtar minuta grana cõtineat: principio ſyluis degens neglecta, noſtra autẽ tempeſtate ſericei uelleris gratia non ſolũ in noſtris uillis eius arboris plantaria inſtituimus, ſed in uiridarijs cum malis medicis, et citrijs unà ſerimus. Nos prius mirificũ lanificium commemorabimus. Beſtiolæ ſunt, quas Græci ſeres appellãt, Latini bõbices, oua pariunt, è quibus uere appetente cartæ, uel linteolo

adhærentibus ſolis radijs, vel hyppocauſto, uel pectoris calore uermiculi excluduntur, qui mori folijs ueſcuntur, quo grandiores facti, uellus, quo turget uterus pedibus explicantes nent, ſe inuoluũt, ac inuolucra conficiunt, idq; quadraginta diebus à Vergiliarum exortu ad ſolſtitium. Poſtquam ſuum nendi munus obierunt, moriuntur, mortui teſtacea tunica obducuntur, aliquot poſt diebus reuiuiſcunt, aſcitis alis in volucres papiliones vertuntur, hi aſſidue inſidentes, coeunteſq; relictis ouis, piſcium ouis haud diſſimilibus, quibus rediuiua proles ſequẽti anno renaſcatur. Iterum moriuntur, ex inuolucris vellus netur, quo pretioſa lintea contexũtur. Mori arborem Plinij ætate eximiam adamauit Paſſienus Criſpus, bis conſul, orator, Agrippæ matrimonio, & Nerone priuigno clarior poſtea, oſculari, completiq; eam ſolitus, non modo cubare ſub ea, vinumq; illi affundere. Hegeſander (referente Athenæo) poſteritatis memoriæ mandauit, ſua ætate mori arborem uiginti annos non tuliſſe fructum, quo tempore articularia lues tanta graſſabatur, vt non uiros modo, ſed & mulieres quoq;, & ſpadones indiſcriminatim corripuiſſet. Mori fructus primitus tantũ albos fuiſſe Poetæ fabulantur, poſtea Pyrami, & Tysbes amantium ſanguine tintos. Vnde Ouidius.

„ Arbor ibi niueis vberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti,
Arborei fœtus aſpergine cædis in atram
Vertuntur faciem, madefactaq; ſanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.

NOMEN.

Græci arbor συκαμινέα, *pomum* συκάμινον *dicitur. Alexandrinis* συκόμινος, *& Nicandio in Georgicis* μορέα, *Athenæo referente. Sed*

à Iulio

Iulio Polluce ea tantum, quæ ex rubis naſcuntur. Latinis arbor morus, fructus morum dicitur, à mora, vt quidā putant, quod omnium poſtrema germinet. Sunt tamen, qui à Græco nomen deriuent μαυρὸν, *quod nigrū ſignificet. Itali* moroni, & celſi *uocant.*

FORMA.

Et ſi cum multæ ſit notitiæ nihil operoſius demonſtranda foret, tamen ne quę ex veteribus, tum Græcis, tum latinis accepimus deſiderentur, ea in medium afferenda duximus. Theophraſtus ita format. Moro flos vitiginei modo lanugineus, fructui toti, nec poſtremis tantum inſidet; in medijs inculcatus, neque ſingulas partes ambit, fallens interdum propter lanuginē, vt concerni nequeat. Fructus ex humore, & carne conſtat, læuis, laxus, & præ arboris magnitudine puſillus. Succus uinoſus. Præpopere ſuos fructus perficit, humoris obſequio, & fructus nuditate, cum omnium tenuiſſima cuticula amiciatur, facile ſolis impreſſiones tranſmittit, celeresq́ progreſſus ad maturitatem facit. Mneſteus author eſt. Mori germinatio ſera, maturatio cita, hæc propria imbecillitate, illa loci frigiditate. Diù enim uires colligit, inde virium collectarum impetu facto, tam celeres progreſſus ad germinationem facit, vt ſonitum facere videatur. Fructus ſtatim ab ortu candidus, mox rubeus, cum maturuerit, ater, ſic ſuccus primum acerbus, deinde acutus, tum dulcis: cum enim albeſcit, acerbus ſapor ſentitur, ſecundo rubeſcens, acutus, vltimo dulcior eſt, quàm cū albeſcit, quia tunc ad maturitatem proprius accedit, cum uero albeſcens acerbus ſapor, quia remotior eſt à dulcedine, qua de cauſa morum albeſcens ſiccius eſt, rubeſcens humectius, ceu iam ſuccum, ſaporemq́ ſuum adipiſci cœperit. Particulatim fructificat,

vnde

vnde diutius durat. Et ſi ſerotino germine, nihil tardius, quàm dexteræ folia deperdit. Plinius ex Theophraſto. Moris ſuccus in carne uinoſus, trini colores, candidus primo, mox rubeus, maturis niger, tingunt manus ſucco matura, eluunt acerba. Carne, & ſucco conſtant, cartilagine ſucco uinoſo, & ſanguineo. Et ſi nouiſſime germinat, cū primis folia dimittit. Serotino germinatu floret, maturatq; celeriter, nam nouiſſima urbanarū germinat, nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſſima arborum. Sed cū cœpit intantum uniuerſa germinatio erumpit, ut una nocte peragat etiam cū ſtrepitu. Vnde datur finiti, frigoris inditium, cum germinare uideris morum iniuriam poſtea frigoris timere nolito. Tardiſsime ſeneſcit, fructibus minime laborans. Hęc Plinius. Quin poſtrema omnium gèrminat, ideo gelu non patitur, ob id diuinus Vates, ut oſtēderet Iſraeliticorum populorum arbores omnes eſſe gelu conſumptas, dixit. Occidit moros eorū in pruina. Fructum mollē Aeſchinus eſſe dixit, Athenæo authore, de Hectore loquens.

Erat vir ille mollibus maturior moris.

Trini colores in mori fructibus ab eodem deſcribuntur in Creſſis.

Moris & albis, & nigri ſucci ſimul
Grauatur arbos, atq; pictis murice.

Et Sophocles.

Videbis alba mora primum, poſtea
Mori rubeſcunt fructus, atq; pingitur.

GENERA.

Nos morum in duo genera partiemur: in album, & nigrum, ſcilicet ſylueſtre, & urbanum: nam nigrum ſylueſtre genus uidetur. Album ueteribus Græcis indictum, & Latinis etiam præter Ouidium. Nigri genera nullo modo differre uidentur, quàm pomi

magni-

Magnitudine. Romæ (Plinius ait) Oſtienſia, & Tuſculana. Album in duo partiemur, in albũ uulgare, et albũ ſapore, et forma, ſed colore nigrum. Hoc genus nõ pridem Neapolim allatum. Album radicibus diffunditur longioribus. Rami maxima petulãtia diſtenduntur. Corpore creſcit ampliore, ac proceriore, Folia leuiora, teneriorãq; citius ſeneſcẽs ob eximiam fœcunditatẽ. Ante uillæ domus fores nos plantamus, ut dum ruſtica opera exercẽt coloni, à ſolis æſtu defendantur. Longè uerò à ciſternis, nam humiditatis auida improbo reptatu per longam diſtantiam petit, & penetrat, & muros frangit.

COELVM.

Palladius calida loca amare ſcripſit, vel maritima. Plinius plana diligere, nec temere in montibus conſpici. In temperatis etiã naſcitur, in frigidis nequaquam, & præcipue alba, quæ montibus non naſcitur. At ſi quis in frigidis ſerere velit, meridiei ſaltẽ, vel orienti exponat. Brutius in ſuis maritimis multas alit, ad explendos fronde bombices.

SOLVM.

Palladius ſabuloſa loca quærere ſcribit. In topho, uel argilla uix comprehendere. Nos in dirutis ædibus ſerimus, quia cemẽtis gaudet. Si quis fructus cauſa, ſerat ſicco loco, ita ſapidiores fructus enaſcentur. Si uerò frondis cauſa, pro vermibus ſericei velleris depaſcendis, humidis locis, vel qui irrigari poſſunt, nam & frõdibus maioribus, læuioribus, delicatioribus, et quæ melius conſeruabuntur luxuriabit, eiſq; libentius vermes veſcuntur.

SATIO.

Palladius mora ſemine naſci ſcripſit, ſed poma, & virgulta

degenerare. Naſci & ſemine poma Beritius græcus tradidit, ſi granula delecta deponantur, ſed rigari continuo deſiderant. Columella plãtas ab Idibus Februarij ad æquinoctium vernum recte ſeri debere. Ex quo Plinius ſeritur & viuiradice. Palladius ſcribit. Plantam ſi robuſtam transferes menſe Octobri, vel Nouembri: ſi teneram Februario & Martio. Scrobes deſiderat altiores, interualla maiora, ne altera umbris prematur alterius. Morus amica eſt & vitis. Beritius duobus temporibus plantari autumno, & vere. Plinius ſeri debere ab idibus Februarij in Aequinoctium. Propagationis vſus apud vos præualet. Nam virgas humotenus natas propagamus, ac poſt triennium à parente recidimus, et trasferimus. Seritur (vt Beritius eſt author) ramis ficulnorum modo terræ defixis. Quod Didymus confirmat. Sed Plinius morum talea tantum ſeri ait, quoniam ramo eam ſeri prohibet religio fulgurum. Talea Didymus morũ plantari poſſe ſcribit. Beritius præſtare, ſi talea plantetur. Palladius ſeri taleis ſeſquipedalibus ait, ex vtraq; parte læuigatis ac fimo oblitis, cum locum palo ante fecerimus, tum immergimus, ac tegimus cinere terris admiſto, non amplius quã quatuor digitis operimus. Seremus à medio Februario, & toto Martio: locis uerò calidioribus Octobris poſtremo, vel Nouembris initio, ſed uerno maxime, die nono calendarum Aprilium. Beritius etiam à claua plãtari dixit, & ramulis ficulnorum modo terræ defixis. Palladius cacuminibus ſeri poſſe docet. Sed uſitata eſt apud nos ſatio cacuminibus à ſummo reciſis. In uineis enim cum uites propagantur, uirgas mori apponimus cũ propaginibus ſimul, trium, uel quatuor pedum longitudine, uno ſuper extante, poſt uerò triennium, uel quadriennium uegetiores factas transferimus in moreta.

CVL-

CVLTVS.

Palladius aſſiduū humorem moris prodeſſe non credit, foſſionibus lætari, et ſtercorari. Putrida in his, et arida poſt triennium putanda. Circa Octobris calendas ablaqueari, et radicibus eius uini ueteris recentiſſimas fæces infundendas. Beritius ait. Vegetior prouenit, ambiente ſolo ſæpius effoſſo. ſiquidē altis radicū tenus foſſionibus lætatur. Qui frondes carpunt pro uermibus debent à uirgarum cacuminibus manus abſtinere: nam ſi cunctis frōdibus fuerit ſpoliata, & fructificationē intermittit, et inutiles fructus producit.

INSITIO.

Plinius minimum ingenia in hac arbore profeciſſe dixit, nec nominibus, nec inſitis. Beritius ſcribit morum inſeri caſtaneæ, & fago, item populo, quæ ſit alba, ſi vel inoculetur, vel inſeratur, & candida naſci poma. Diophanes verò in caſtaneam, fagum, malum, terebinthum, pyraſtrum, vlmum, et populum albam, à qua alba mora reddi. Recipere ſicum, pyrum, & citrium, & rubicunda mala producere. Nos nigrum in album inſerimus, vt citius increſcat arbor, ac valentius frondes producat, pro bombicibus ſatu randis. Palladius in ficus inſeri ſcribit, & in ſe tantum ſub cortice. Vlmo inſita comprehendit, ſed parturit magnæ infelicitatis argumenta: In verſibus verò.

Mutua quin etiam moris commertia ficus
Præſtat, & oblatum robore germen alit.
Fraxinus huic auidæ confert ſua membra ſorori,
Et metuit fœtus ſparſa cruore nouos.
Proceras fagos, & poma hirſuta virentis
Caſtaneæ, duris aſpera mala comis

Inficiens, monſtrat piceo nigreſcere partu,
Et ſucco paſcit turgida poma nouo.
Obſequitur moris blando terebinthus odore,
Et geminis veniunt munere miſta bonis.

ARS.

Palladius feracem, lætioremq; arborem mori fieri aliquos tradidiſſe ſcribit, ſi perforato hinc inde trunco, ſingulos cuneos inſeramus terebinthi hinc, inde lentiſci.

CONDITVRA.

Beritius ſeruari diutius vitreo vaſe, ſuo vino demerſa, & diligenter operta, tradidit.

MATERIES.

Mneſtor apud Theophraſtum calidam eſſe morum prodidit, quod ex ea facere ignaria ſoleant. Spiſſa, ſimulq; lenta eſt. Poſt cupreſſum, ac thuiam æternam potiſsimum arbitrantur, ac validam, atq; vetuſtate, Loti modo, nigreſcere, ideo furculas ex ea, circosq; faciunt. Item nauibus tornacula, ſimiliter & auriculas liburnicis, & teſtudines, atque firmamenta. Materies vtilis operibus, quæ flexu conſtant, eiq; hac in re primatus datur. Plinius ex Theophraſto hæc habet. Morus oſſea tota eſt. Calida eſt, vt omnis, ex quibus ignaria fiunt. Eſt ei lentitia ſicca, ſed ponderoſa. A cupreſſo proxime laudatur ad æternitatem, quæ vetuſtate etiam nigreſcit. Morum in moro medicis ſuccum quærentibus, ferè hora diei ſecunda, lapide incuſſus manat, altius fractus ſiccus videtur.

DE

DE PERSICIS, ET PRIMVM de Præcoci. Cap. XVIII.

IAM poma, quæ ſemina, vel grana intus continebant, expoſuimus. Nunc de oſſigeris pomis, & primum de ijs, quibus ſingula inſunt oſſa, & à perſicis auſpicabimur tùm quia apud nos maximo ſunt honore, tùm quia parũ de his maiores noſtri tetigerunt. Nos perſicorum genus in quatuor diuidemus, ſecundum Palladij ſententiam, ſcilicet pręcocia, armeniaca, perſica, & duracina. Commodius enim, & clarius ſub his generibus omnium ſpeties commemorabimus, vt nil omittatur, quod ad horum hiſtoriam fructuum pertinere poſſit, principiũq; noſtrum à præcocibus erit, cum & fructus nobilitate, & temporis prioritate antecedere deberent. Narrat Plinius præcocia intra triginta annos reperta eſſe, & primo denarijs ſingula venundata. Galenus ex genere perſicorum præcocia eſſe, & nonnihil ea ſuperantia, nec in ventriculo corrumpi, vt illa, nec aceſcere, & eſſe ſuauiora, ac ſtomacho gratiora.

NOMEN.

Dioſcoridi μῆλα ἀρμενιακὰ dicuntur, atque à latinis πραικόκια dici narrat. *Idemq; ait Galenus ab eo mutuatus, tamen ſua ætate non plus armeniaca nominari, ſed vtramq; ſpetiem ſine vllo diſcrimine* πραικόκια *dici, attamen ab armeniacis* πραικόκια *differunt, & hęc illis* [illegible] *eſſe præſtantiora. Sed Plinius, & Palladius maximã differentiam faciunt, reorq; magis Latinis de latinis nominibus, quàm Græcis de Latinis differentibus fidem adhibendam. Plinius ait. Florent poſt amygdalam armeniaca, & præcocia. Nea-*

politani albergio *vocant, Bononienſes* ymbiliaco.

F O R M A.

Dioſcorides perſicorum forma, ſed ijs minora facit. Plinius. Primam omnium florere amygdalam, ab ea proximè armeniacam, dein tuberes, & præcoces. Nos ita deſcribemus. Arbor non ſanè procera. Folijs nigræ populo, mucronatis, & per ambitũ ſerratis, ternis, quiniſúe ſimul emergentibus. Flore albo ceraſi. Fructu perſicorum forma, non autem magnitudine, nam longe minori, prunorum ſimili, cute itidem, & odore, ſed præſtantiori. os intra ſe concludit, vtrinq; parum turgens, in quo nucleus dulcis eadem forma clauditur. Floret Ianuario cum amygdala, vel paulo poſt, matureſcit Maio, ante alios fugaces fructus. Rami nouelli colore croceo, albis punctulis diſtincti, fructus optimo ſapore placent, innocenti guſtu, vt impune ægris concedantur.

C OE L V M.

Cælum exoptat calidum, & apricum, locumq; concauum, à ventis tutum, vt eſt ſorrentina planities, & Siciliæ inſula, cæteris Italiæ locis non tam frequens reperitur. Nam cito floreſcens, ſi hyemis ſæuitia non deſierit, facile floribus à vento priuatur.

S O L V M.

Amat ſolutam terram, & teneram, vel humidam arenaceam; vt prunus, odit argillam.

S A T I O.

Seritur ſemine Ianuario, uel Februario locis frigidis, uel Octobri, & Nouembri calidis. Transplantatur poſt triennium. Plantatur Octobri, vel Nouembri, aut Decembri prius, quàm floreat, ſed raro ſemine naſcitur. Etiam à radicibus pullulat ſoboles, ſi quæ eſt à radice planta: quia apud nos in prunum inſitã viuit.

CVL

CVLTVS.

Ablaqueanda arbor, & foſſionibus exhilaranda, ſiccis temporibus riganda. Si qui fuerint ſicci rami, aut putridi, tollendi, ut in prunis conſueuimus.

INSITIO.

Palladius Ianuario menſe locis temperatis pruno præcoqua inſerit. Nos inſerimus in ſe, in perſicum, amygdalam, ſed omnium maxime in prunum, cum quo maximam habere affinitatem uidetur. Sed æſtate melius inoculatur, quàm Martio fiſſo ligno: etiã ad modum digitalis.

ARS.

Vt maiora poma producat, in id pruni genus inſerimus, quod à ſimilitudine, & uilitate, coglio pecoro *Neapoli dicimus. Nã ad eius ſimilitudinem fructum producit magnum.*

DE ARMENIACO, PERSICORVM Spetie. Cap. XIX.

NVNC aliam perſici ſpetiem proſequemur, quæ poſt pręcocia fructus affert. ideo poſt illius tractationem hanc aggrediemur. Hæc armeniaca dicitur. Galenus à perſicis parum natura differre ſcripſit, immo non tam cito in uentriculo corrumpi, & ſi contrarium recentiores arguant.

NOMEN.

Dioſcorides ἀρμενιακά *vocat. Galenus verò armeniaca vocari deſita, & præcocia, vel præcoqua dici. Democritus verò de interpreta-*

terpretatione græcorum vocabulorum ait. Armoniaca eſt præco-cium. Hanc peregrinam eſſe vel ipſo nomine cognoſcitur. Latinis, vt Columellæ, & Plinio armeniaca. Palladio armenia dicitur. Itali mõniache, *corrupto ex armoniaca nomine. Neapolitani* chriſomole, *quaſi chryſomala vocant, ideſt aurea mala, cum enim maturuerint aureo ſplendent colore. Alterum armeniacorum genus recentiores Græci* βερικόκκια *vocant. Neapolitani* bericocche *vocant, ab eis detorta nomenclatione.*

G E N V S.

Nos armeniacarum genus in duo partiemur, vnum chriſomela *vocamus, alterum* bericocche, *inter ſe colore, odore, ſapore, forma, & magnitudine differentia. Ex quo Matthioli error apparet, qui ea differre non putauit. Sunt enim bericoccia forma fructus rotundiori, colore candidiori, carne magis friabili, inſipidiori, viliorique. Caro ab oſſe non ſeparatur, & intus amaram includunt amygdalam. Sed inter bericoccia genus eſt uulgò dictum* bericocco vero, *magnitudine ſuperat omne dictorum genus, ſapore, & odore præſtantiſſimo, dulci amygdala, ut præcocia iã prius dicta ferè nobilitate præcedat. In ſurrentino tractu largè proueniunt, & hæc genera priora ſunt, quàm chryſomela. Chryſomelarũ genus in plures ſpecies partiemur, aliæ nanque amaram, aliæ dulcẽ amygdalam intus includunt, earum, quæ amaram intus amygdalam includunt vnum genus eſt maius, alterum minus, hæc Neapoli* chriſomele aleſſandrine *dictæ ſunt. Quæ verò dulcem amygdalam habent, inter ſe magnitudine differunt, ut maior ſpecies, & minor ſit. Hæc odore ſuauiori, coloratiora ſunt, & os à carne diuellitur.*

DE-

DESCRIPTIO.

Arbor armeniacarum nil à prædicto præcociorum differt, niſi quod maior, durior, validiorq́ eſt. Internodia ſurculorum maiora habet, longioraq́, et in vniuerſum magis ruſtica. Fructus magnitudine perſicum æquat. Floret poſt præcocem, & ab ea fructus maturat, ideſt Maio.

COELVM, SOLVM.

Idem cælum, ſolumq́, quod præcocibus conuenire diximus, his conueniet, niſi quòd, cùm ſerius floreant, arborq́ validior ſit, cælorū uariationibus minus obnoxia eſt, ideoq́ magis fructifera.

SATIO.

Et ſi apud nos vulgo iactetur ſemine non naſci, tamen ſi diligenter ſeueris, & ſiccitatibus irrigaueris, optimè naſcuntur, humido, pingui, ac ſoluto ſolo Martio menſe ponantur. Cum plantātur trunci altitudo octo, vel decem pedum, diſtantia vigintiquatuor ſit.

INSITIO.

Ianuario menſe armeniaca arbor inſeri poteſt, Columellæ authoritate cum prima floreat. Palladius armenia inſeritur pruno Ianuario locis temperatis. Nos Ianuario inſerimus in prunum fiſſo ligno, ſed difficiliter comprehendit. Iulio verò, cum pruni arbor fructus ſuos maturat, in eam emplaſtramus: Sic res tutius [illegible] item in perſicum, & amygdalam, vbi ſupra prunum inſita coaleſcit, in vaſtam creſcit magnitudinem, vt vix homo complecti poſſit, vimq́ ſubditæ pruno præſtat, vt ad maiorem craſſitiem increſcat.

DE

DE PERSICIS, ET DVRACINIS. Cap. XX.

SEquuntur perſica, quæ ſuccedunt armeniacis. Hæc Theo phraſto, cæteriſq; vetuſtioribus græcis incognita fuere, blaterent indocti quicquid velint. Plinius. Pomum innocuum expetitur ægris. Pretiumq; iam ſinguli triceni nummi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Lō giſsima nanq; decerpto bidui mora eſt, cogitq; ſe venundari. Sed quia pomi ſuccus, et caro facile corruptionem ſentiunt; ſuadet Ga lenus primis menſis ſumpta tolerabilius eſſe, ſic enim celeriter di-ſcendentia ſternunt alijs viam commode præeuntia, reliqui cibi ſubſequentes lubrico meatu facile labuntur. Poſtremo cibo ſum-pta, vt moris eſt pleriſq;, in ſummo natantia corrumpuntur; vt quicquid præſumptum fuerit vnà ſecum in corruptionem trahat. Palladius horum flore apes veſci notauit.

N O M E N.

Dioſcorides περσικὰ μῆλα, *ideſt perſica mala vocat, itemq; Ga-lenus. Caſſianus vocat* ῥοδακινά. *Sic recentioribus græcis, Aetio, et Paulo. Nicandri ſcholiaſtes* ῥοδακινέα, & ῥοδακινή. *Putat Hermo laus* ῥοδακινά *dicta vernaculo græcorum ſermone, quod in Rhodo ad florem vſq; peruenerit, quod primum ab Aegypto venienti fuerat hoſpitium, Plinij, quem ſectatur uerbis confidens, cuius opi nionem, cæterorumq; explodimus, capite de Perſea, vel putat no men inuerſum à* δωράκια, *quaſi duracina, quod falſum eſt. Colu-mella perſicum vocauit, atq; ex Perſide arborem fuiſſe, vel ipſo nomine conſtare, & ad nos primum aduectam, vt teſtatur in hortulo.*

Quin etiam eiuſdem gentis de nomine dicta
Exiguo properat miteſcere perſica malo.

Sic Plinius, & Palladius. Itali Peſco, & Perſico.

FORMA.

Plinius hæc habet de perſico. Perſica nullo, cum præſertim duracina ſucco abundent: ſed quis nullum eius dixerit colorem? Odor eſt dilutus. Foris corpus, intus lignum, vitiumq; cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur vitio. Eorumdemq; trigemina natura eſt, corpus, deinde lignũ, rurſusq; ſemen in ligno. Perſicis facile caro à ligno ſeparatur, etenim duracina adheret corpus, à lignoq; auelli nequit. Poma rara in ramis, nõ inter ſe denſa. Nos verò ita deſcribemus. Arbor pumila potius, quàm procera, et ſi humidũ ſolum nacta in altũ excreſcat. Folio amygdalaceo maiuſculo. Flore ſubpuniceo. Pomum carne, et cute conſtat, extrinſecus molli lanugine conueſtitum. Dura intus, rotunda, et ſcabra nuce, in quo nucleus, qualis eſt amygdalis continetur. Radicibus imbecillibus, nec profundis. Cito creſcit, & celerem ſenectam ſentit.

GENERA.

Huius arboris fructus ſpeties tam variæ, multæq; ſunt, quæ cum inſitionis mixtura, tum cultus mangonio prouenerunt: vt eas omnes enumerare, & faſtidientis, & multiplicatæ eſſet lectionis. Nos verò, quę inſigniori diſcrimine diuerſa videbuntur, ſolùm apponemus, ſumpta à tẽpore tractatione. Primo genus in duo diuidemus in perſicum, et duracinum. Incipiemus a perſicis, quia tempore priora. Inter perſica ſpeties eſt una, quę reliquas oẽs antecedit, & ferè cum armeniacis cõcurrit, à reliquis ſpetiebus admodum differens. Foris herbaceo uiret colore rubeſcenti, odore pluſquã iucundo, ſapore ſuaui, uberi ſucco, ut per mandentiũ ora fluat.

Neapolitani, quia cum feſto Diui Ioannis maturatur, vocant vulgo Perſiche di ſan Giouanni. Caro ab oſſe non recedit. Sunt illius variæ ſpeties, ſapore, colore, & magnitudine differentes. Sequuntur uulgaria perſica æſtate, omnibus his caro ab oſſe auellitur. Carne alba, vel excolori, exucca, friabili, ſapore inſuaui, & ſine odore. Has vulgo Perſiche vocamus. Hæc ſunt Plinio popularia dicta, nullo ſucco & colore, vt diximus, nobis exoſa, ægris nō noxia. Hæc ſpeties à Plinio vocatur Gallica, & à Columella excepit in ſuo hortulo.

Tempeſtiua manent, quæ maxima Gallia donat.

Subeunt δωράκια Græcis, Latinis duracia ex eo dicta, quod pertinaciter oſſa adhæreant carni. Nobis vulgo percoche dicta. His datur à Plinio palma, pomumq; innocuum expetitur ægris. Aſiatica Columellæ, & eidem dicta vt in hortulo.

Frigoribus pigro veniunt Aſiatica fœtu.

De his Martialis intellexit, qui cum videret præcoqua perſica vilia eſſe, ac inſitione recepiſſe perſica duracina, ſeriora, melioraque, cecinit.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,
Nunc in adoptiuis perſica ſola ſumus.

Huius innumeræ ſunt ſpeties, prima, quam vulgo poma nuncupamus, foris colore albo, odore fragrantiſſimo, ſapore excellenti, ſucco vberrimo. Sequuntur duracina. Sunt & in duracinorū genere, quibus caro ab oſſe auellitur, ac manibus leuiter compreſſa ſponte aperiuntur, nobis dicta Percoche aperitoie, quæ omnibus dotibus cæteris anteſtant, & expetuntur. Hæc antiquis incognita fuere, quarum itidem multæ ſunt ſpeties, magnitudine inſignes, ut bilibria etiam naſcantur. Aliæ ad Ianuarium uſq; in

arbore

arbore pendent.

COELVM.

Palladius ait. Locis quidem qualibuscunq; proueniunt, ſed et pomis, & frondibus, & durabilitate præcipua ſunt, ſi cœlum calidum ſortiantur. Frigidis verò, & maxime ventoſis, niſi obiectu aliquo defendantur, intereunt. Ob id à nobis ſæpe vallibus, & con cauis locis ſeruntur, ut cum primis florens uentorum turbine flores non deturbentur.

SOLVM.

Idem, qui ſupra ſolum arenoſum, & humidum concupiſcere ſcribit. Florentinus aquoſis locis, & aſſidue rigatis gaudere, ut fructus maior euadat. Apud nos humidis locis inſipidos fructus pro creat, facileq; putreſcit arbor Si irrigaueris facile vermes generabit, ſed ſolum arenoſum altum, & ſolutum & planitiem amat. Tales ſunt Arentij vulgò dicti campi, ubi late fructificat huiuſmodi arbor, ac præ cæteris Italiȩ locis viget, vt eius natalia loca ibi à natura eſſe conſtituta uideantur.

SATIO.

Palladius calidis locis Nouembri menſe, cæteris verò Ianuario perſici oſſa in paſtinatis areis ponenda iubet, binis à ſe pedibus ſeparata, ut cum ibi plantæ excreuerint transferantur. Sed oſſa ponantur acumine deorſum verſo, & non amplius, quàm duobus, aut tribus digitis obruantur. Oſſa verò, quæ ponenda ſunt, aliqui ſiccata prius paucis diebus cineris miſtione terra ſoluta in qualis reſeruant, ... verò vſq; ad ſerendi tempus abſq; ulla cura ſæpe ſeruaui. Dum tenera ſunt germina, ſæpe herbis circumfoſſa liberentur. Sed habitiores habebimus plantas, Florentinus ait, ſi verſatis in ora oſſibus frequenter, relicta carne, lignū inuoluente, & ita de

poſitis proſiliant. Columella perſicum ſerit ante brumam per Autumnum. Ex quo Plinius etiam ſerit per Autumnum ante brumam. Bimam plantã Palladius transfert, ſcrobe breui. Nec à ſe longe ſtatuendæ ſunt, vt inuicem ſe à calore ſolis excuſent. Sunt qui loco ubi oſſa ſerunt, ibi ſatas uelint. Tunc cum oſſa ponemus, trium, uel quatuor pedum ſcrobes effodiemus, in fundo tria, vel quatuor oſſa conſtituemus quatuor digitis à ſe inuicem diſtantia, inde ſuperinducta terra, ubi pullulauerint, arbuſculæ uegetior relinquatur, cæteræ tollantur, ac alio ſerantur, illius incrementa terra operiendo proſequemur. Interualla duodecim pedum erunt.

C V L T V S.

Palladius ita colit. Ablaqueandæ ſunt arbores per Autumnum, & ſuis ſtercorandæ folijs. Putanda perſicus in Autumno eſt, ut arida, & putrida tantum uirgulta tollantur. Nam ſi quid uiride reſecemus, areſcit. Et ſi hæc arbor ardore ſolis inareſcit, frequenti aggeſtione cumuletur, ueſpertino humore iuuetur, obiectis defendatur vmbraculis Sed in noſtris regionibus temperatis contrarium uidetur, nam quo magis putantur, & abſcinduntur rami, lætius aſſurgunt. Formanda eſt arbor, vt vno ſe attollat ſtipite, rami ſint in orbem circinati, vt ſe à ſole tutius defendant. Altitudo ſtipitis ſex pedum.

I N S I T I O.

Menſe Ianuario, vel februario, Palladius ait, locis frigidis, Nouembri calidis perſicus inſeratur, maxime circa terram ſurcu-lis plenioribus, & propè arborem natis: nam cacumina, uel non tenebunt, uel diu durare non poterunt. Inſeritur in ſe in amygdalo, in pruno: ſed armenia, uel præcoqua prunis, duracina amygdalis melius adhæreſcunt, & tempus ætatis acquirunt. Menſe Aprili, vel

vel Maio locis calidis, in Italia verò utroq; exeunte, uel Iunio per ſicus inoculari poteſt: quod emplaſtrari dicitur, præciſo ſuper trũco, & emplaſtratis pluribus gemmis more, quo dictum eſt. Rubeſcit ſi platano inſerta figatur. Ad Paſiphilum poſtea:

Ipſa ſuos onerat meliori germine ramos
Perſicus, & pruno ſcit ſotiare genus.
Imponitq; leues in ſtipite phyllidis umbras,
Et tali diſcit fortior eſſe gradu.

Alium inſerendi docet modum, quem ab hiſpano quodam ſe didiciſſe fatetur, de quo in libro de Cultu diximus. Florẽtinus de perſici inſitione hæc habet. Cum notum ſit perſicum cito ſeneſcere, in damaſcenam arborem, ideſt prunum, aut in amaram amygda lam inſeri debet, vel etiam in barbilum, eſt enim barbilus arbor ex perſici oſſe enata. Didymus poma perſici rubeſcere ſcripſit, quæ platano inſita coaluit, & in damaſcenum, & amygdalam inſeri poſſe. Diophanes in ceraſum inſeri, & uiceuerſa. Inſeritur apud nos Ianuario fiſſo ligno, in prunum, & optimè apprehendit; ſed ſit inſitio circa terram, fructus diuturnius uiuit, ſed magnitudine degenerat. Sic etiam inter lignum, & corticem, optime etiam ad modum digitalis menſe Maio, vſque ad idus Iunij nouellis ramis. Si in amaram amygdalam inſeratur, ſentit guſtus aliquid amaritudinis in fructu.

De amygdaloperſico, Nuciperſico, & ſanguiniperſico.

... tius genus quoddam perſici tradit à recentioribus agricolis amygdaloperſicum dictũ, ab utroq; parente, cũ ea ſoboles mediam inter utrumq; progenitorẽ naturam cõtraxerit, fortaſſe inſitionis diligentia, aut ſatorũ mixtione, nouũ adulterij reppererunt genus, ut

ex amygdalo & perſico progenies inuiſa prioribus ſeculis exorire tur, vtriusq; parentis ingenium referens, & effigiem ſimul adoptans. Hoc eſt malum, quod foris æmula facie perſicum pomum mentitur, intus dulcem amygdalã, & facie, & guſtu repreſentet. Hæc ſpecies ĩ Gallia fortaſſe uulgaris nos eã Romę uidimus. Neapoli non uiſitur. Retulerunt tamen amici in Mineruæ promontorio quoddam in horto adhuc viuere. Arbor media eſt inter amygdalam, & perſicum. Fructus eſt perſici, intus dulcem amygdalã continens. Quomodo id fuerit exortum, omnino ignoratur. Videamus ſi eius inuẽtionis modum tradere nos poſſimus. Palladius ait perſicum in amygdalam inſitum fructũ producere, qui intus dulcem amygdalam includat, foris verò perſici carnem. Quod his verbis ad Paſiphilum innuere uidetur.

Pomaq; permutat velamine perſica miſto,
Duriciemq; docet, tegminis eſſe loco.

Quibus autem modis id fieri poſſit, non docet. Nam ſi uſitato modo quis perſicum in amygdalam fiſſo ligno, uel inter lignum, et corticem, vel per emplaſtrationem inſeruerit, perſicum producet, quod amaram intus amygdalam, vt cætera producet. Atteſtantur totius Apuliæ pomaria, ubi perſicus in amygdalam inſeritur, & omnes intus amaram producunt amygdalam. Sed meo quidẽ iuditio vtriuſq; oculi perſici ſcilicet, & amygdalę per medium findantur, coaptenturq; oculi duo, ut unus fiant, ſic demum emplaſtrentur amygdalo, vel pruno, uel perſico, ſic ex utroq; ſemioculo enatum germen, tales fortaſſe dabit. Nam diuerſi ad[illegible] ris duo germina fructus producent, non fructus dimidiatos, ſed alter intus, alter uerò foris ſedem nanciſcetur. Fortaſſe etiam fiet, ſi perforato amygdalæ trunco perſici germẽ traducatur, ac poſt trien-

pium,

nium, vel quadriennium, ubi optime coaluerint, recidatur à parente. Hoc enim modo maxima uidetur fieri in fructu variatio, nec alia mihi videtur procedendi uia. Aliud eſt etiam perſicorũ genus, nuciperſicum dictum. etiam antiquis incognitum, quod inſitionis diligentia in lucem productum non ſolum arbitror, ſed ratum habeo, ab vtroq; parente ut nomen, ita mediam naturã contraxit, ex nuce ſcilicet, & perſico. Ex nuce colorẽ contraxit herbidum, cutem nulla exterius lanugine pubeſcẽtem ſed admodum leuem, ſuccum leniter ſubamarum, ſero matureſcit, diutiuſq; ſuã prorogat ætatem, ſcilicet in Autumnum, à perſico autem formã habet, carnem, ſuccum, cum maturatur rubeſcit ſole, duram intus, & ſcabram nucem habens, qualem perſica poma, guſtu, ſaporeq; iucundo, ſed multo nuce fugacius. Arbor humilis eſt, perſicorum magnitudine, folio amygdalino, vel maiori, flore puniceo, ex quibus clare patet facile ex vtroque progenitore mixturam contraxiſſe. Sed quomodo id etiam factum fuerit, penitus ignoratur. Videtur enim maxime diſtare nucem à perſico, adeò quod inde medium genus prodire nequeat. Sed agricolarum ars, et ſedulitas, eã, omnemq; difficultatem uincere poteſt. Ipſe autem nullis fieri poſſe modis, quàm ſupradictis conijcio, ut utriuſque dimidiatus oculus unà compoſitus alterutri emplaſtretur. Vel perforato nucis trũco, perſici ramus inducatur Horum pomorũ plura ſunt genera Sunt æſtiuo tẽpore matureſcentia, ſunt et ſerotina, quæ uſque ad Ianuarias calendas in arbore pendent. Sunt ex his duracina, & ex quibus nux facile diuellitur, ſunt quæ uiridi, & quæ alba cute maturaſint induta, cæteriſq; pulchritudine, & ſuauitate præſtant. Sunt tandem, quæ cortice detracto ſanguineum ſuccum fundunt, ut ſanguiniperſica dici poſſint. Apud nos admodum grata, et ſpe-

cio-

cioſa, non quod reliquis carne ſuauiora ſed quod oculis ſuo colore pergrata ſint, vulgò, quod paſtinacæ colorem imitentur, Perſiche pastinache *vocitantur. Sed quomodo id genus productum fuerit indicandum. Rubra naſci perſica Democritus promittit, roſis ſub arbore conſitis. Vel poſt ſeptem dies, quàm pateſieri cæperint (nam totidem diebus aperta fatiſcunt) in oſſium internos ventris ſinus cinnabarim infundas, mox vt cohæreant strictim obligata ſimul cum ſuis nucibus obruas, ſic rubra dabunt perſica, & ſi aliū quemuis colorem inſtillaueris in talem enata progenies degenerabit. Didymus in platanum inſitam, rubicunda rhodacina producere poſſe ſcribit. Palladius etiam rubeſcere ſcribit, ſi platano inſerta figatur. Apud nos tamen præualet opinio, vt in viuam, & perforatam paſtinacam, oſſis nucleus perſici incluſus, ac inde enatus. Vel in ſanguineum mori ſuccum, ſi poſtquam enatum fuerit, in germen pluribus diebus eo ſucco rigaueris: Vel in morum inſita tales fructus proferre.*

PARATVS.

Maiora poma creari pollicetur Florentinus, ſi aſſiduo potu inebrientur: hunc in modum iugi rigatu ſatiata, maiora multo poma creabit. Et ſi complura interlegantur, quæ vbertate nimia matrem onerauerint, vt arboris ſuccus ad reliquorum nutrimenta pomorum conuertatur, ſucci enim copia in pauciores fætus ſe conferens, altili ſaginat incremento. Sed Pallodius magna poma afferre ſcribit: ſi florenti per triduum ternos ſextarios caprini lactis ingeſſeris. Sed ſuillū ſtercus radicibus affuſum maiora poma [illegible] ducat efficere, quàm ex arbore vnquam pependerint. Vt perſica ſcripta naſcantur, docet Democritus. Exeſi corporis os triduo madaſcat in aqua, dein aperto ſenſim ligno, nucleus intus inuentus

cortice

cortice tenus æneo ſtylo, non alte quibus placebit literis exaretur, dein papyro, uel carta reuolutus, commiſſis carinis ſeratur, quod in eo amygdalo depinxeris, hoc enatum inde pomũ repræſentabit. Ex quo Palladius. Affirmantibus græcis perſicus ſcripta naſcetur, ſi oſſa eius obruas, ea poſt dies ſeptem, ubi pateſieri cœperint, apertis his nucleos tollas, & his cinnabari quodlibebit inſcribas, mox ligatos ſimul cum ſuis oſſibus obruas diligentius adhęrentes. Sine oſſibus naſci perſica ſcribit Africanus: ſi in perforatum truncũ excluſa medulla, ſalicis, uel corni palum adegeris.

MORBI, ET REMEDIA.

Palladius ait. Contra ſolis ardores iuuat ſerpentis ſpoliũ appendi. Contra pruinas Nouembri ſtercus ingeratur, uel fæces uini cũ aqua permixtæ, uel quod magis prodeſt aqua, in qua faba decocta eſt. Si uermes perſicus patitur, cinis cũ amurcæ mixtus extinguit, uel bonis urina, cum a. et tertia parte confuſa. Si poma caduca ſunt, nudatæ radici eius, uel tã nco lentiſci aut terebinthi cuneus affigitur, uel terebratę, in medio palus ſalicis imprimetur. Si poma rugoſa creabit, aut putrida, circa imum truncum cortex recidatur, ut cum inde modicus humor effluxerit, argilla, uel paleato luto plaga retegatur. Contra uitia perſici proficit ſpartium ligatum, uel ſpartea ſuſpenſa de ramis.

CONDITVRA.

Idem, qui ſupra. Duracina ſeruantur condita muria, & oximelle. Vel detractis oſsibus ficorum more in ſole ſiccantur ac pendent. Item ſepe uidit detractis oſſibus duracina melle condiri, et ſaporis eſſe iucundi. Item bene ſeruantur, ſi umbilicum pomi gutta picis calentis oppleueris, ut ſic ſapæ innatare cogantur uaſe cõcluſo.

Nos verò perſica, & huiuſmodi generis mala doliolo concluſa, optime foris picato, ac ſub ciſternæ aquis demerſo per multos menſes incorrupta ſeruauimus.

DE PRVNIS. Cap. XXI.

NVNC pruni commentationem auſpicabimur. Miratur Plinius huius pomi mentionem à Catone non habitam, præſertim cum condenda demonſtraret quædam & ſyluestria. Cum et pruna ſylueſtria vbiq; naſci certum ſit. Vnde pruna omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt. Commemoratur à Macrobio inter fælices arbores. Vim ſubducendi aluũ inſignem retulit Martialis.

Poma peregrinæ carie rugoſa ſenectæ
Sume: ſolent duri ſoluere ventris onus.

NOMEN.

Ararus græcus, Athenæo authore, arborem κοκκυμηλέαν, fructum verò κοκκύμηλον vocari dixit. Seleucus uerò brabyla, ala, coccymala, & madrya eadem eſſe ſcribit. Nam madrya eſſe velut mali fructus, brabyla, quia ventrem ſoluat; ala quaſi mala. Clearcus peripateticus, & Theocritus Syracuſius Rhodios, & Siculos damaſcena pruna brabyla appellare dixerũt, Democritus Damaſcenum coccymalũ appellari ſcripſit. Sed vnde huius nominis ethymon græcum deſcendat, ignoratur ex compoſitione. Nã κόκκος granum eſt, μηλέα malus, quaſi granatum malum dicas. Sunt qui per barbaralexin putant è latino coquendi uocabulo, ut coccymala quaſi coquimalum dicas, cum ei præcipua vis ſit deijciendi. In Aſia ſcribit Galenus προύμνον dici. Latinis arbor prunus eſt, fructus prunum. Itali Suſino, Prugno.

FORMA.

Theophraſtus de eius forma pauca retulit. Emittit florem frequenti folio ſupra fructum inſidentem. Pomum carne, humore, et neruo ueſtitum. Lignum intus durũ, in quo nucleus includitur, Natura enim ligno, & rurſus carne ſemen induxit. Succum dilutum. Radices humotenus ultro, citroq́; uagantes, & quæ facile nepotes generent, ſuperficie uiuaciores. Prunus & ſylueſtris paucis adhæret radicibus, ſuperficie uiuacioribus. Arcades autem prunum altiſſimam radicẽ habere, & numeroſam, unde diu uiuat opus eſt, et emori contumacẽ referunt. Plinius ex eo. Fructus pruni aquoſo ſucco præditus, foris corpus, intus lignum, uitiumq́; cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. E radicibus pullulat ſobole denſa, & pariente matre, quas enecet, eius quippe umbra turba indigeſta premitur. Velox creſcit, in trimatu enim ferre incipit, oſtendens & ante, & cito occidit Sed quæ cito occidat è Theophraſto perperam interpretatus eſt, dixit enim emori contumacem. Nosq́; continua experientia uidemus ad hominum uitam peruenire. Præterea Theodorus Theophraſtum vertens Prunum ait corpore humilem, folio arbuti, peculiareq́; in eo fructum lanugine pappo dicta perire, quod Theophraſtus coggigryę tribuit, non pruno. Pliniusq́; Theophraſtum ſecutus etiam coggigryæ uocatæ aſcribit. Decepit hominem nominum affinitas, forte quia coccoms liam, non coccomeleam ſcribendum erat, nam vnedo, cui ſimilis eſt coggigrya nelia vocatur à Theophraſto. Nos ita deſcribemus. Prunus arbor procera. Caudice ſubrecto, ſcabro, multis ramis brachiata, Folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato. Vere prius florem, quàm folium emittit.

GENERA.

Ingens turba prunorum, dixit Plinius, verſicolor, nigra, candicans. Ut innueret tot eſſe prunorum genera, & pene inexplicabilia. Nos verò in vrbanum, & ſyluestre genus diuidemus. Urbanorum à Damaſcenis incipientes, utpote inter cæteras ſpecies principatum gerentibus. Damaſcena pruna dicta Athenæus ſcribit, quod in Damaſcenorum regione naſcantur, cum ibi is fructus ita colatur, vt ab alijs, qui alibi naſcantur plurimum differat, cuius magnitudo minor, quàm prunis, & guſtus idem, niſi paulo eſſet aſperior. Dioſcorides ſyriaca pruna vocauit, & præcipue quæ Damaſci gignantur Galeni teſtimonio omnium opinione prima boni tatis laus ei aſcribitur. Meminit etiã huius Columella in hortulo.

Armenijs, & cereolis, prunisq; Damaſci

Plinius in peregrinis arboribus ait. Damaſcena à Syriæ Damaſco cognominata, iam pridem in Italia naſcentia, grandiore quãquam ligno, & exiliore carne, neq; unquam in rugas ſiccata, quoniam ſoles ſui deſunt. Alibi uerò, Pruna Damaſco monte nata, Italiæ familiaria. Neapoli vulgo dicimus, Prune damaſche. *Nigra ſunt cute, carne ſuaui, crocea, rotundo intus ligno, in cacuminibus turbinato, exili nucleo, digitis preſſum internum os exilit, parua, paucique ſucci. Poſt Damaſcena Iberica apponemus. Galenus proxima Damaſcenis quæ ex Iberia, & Hiſpania proueniunt, verum hæc minus aſtrictionis præſeferunt. Neapoli vocantur* Prune pernigone, *à pernice deductum nomen, vt credas, quemadmodum enim inter aues ipſa carnis ſuauitate excellit, ſic inter prunorum genera, à citerioris Hiſpaniæ regione nobis allata ob id nobis etiam catalonica dicta non vulgaria nobis ſunt, ſed*

qui-

quibusdam in hortis aſſeruantur, dulci ſucco prędita, carne durio-ri, guſtu ſuaui, purpureoq; ſplendet colore, parte, qua ſolem ſpe-ctant ex aduerſa candicant preſſum digitis os internum dimittit, oblonga, exili nucleo, ac longo. Sed ego exiſtimarem Iberica pruna eſſe, quæ nobis vulgo de frate dicuntur, nam inter cætera facile principatum obtinent, innoxie præbentur ægris, ac minus ſtipticitatis, quàm Damaſcena obtinent, colore gramineo, ingrato, ſucco melleo prædita callosa, oblonga, os intus oblongum compreſſũ acutumq; Sunt alba, nigraq;, ſed nigra dulciora, maiora oui magnitudine, ac magis ſerotina. Sunt & pruna cerina à colore flauentis ceræ dicta, quorum Vergilius meminit.

Addam cerea pruna.

Ouidius etiam Methamorphoſeos libro.

Prunaq; non ſolùm nigro liuentia ſucco,
Verùm etiam generoſa, nouaſq; imitantia ceras.

Columella in ſuo hortulo,

Armeniiq;, & cereolis, prunisq; Damaſci.

Plinius ex his, Sunt & nigra, ac laudatiora cerina. Multi κήρινα *Græcis vocari arbitrantur. Et ſi innumera ſint apud nos genera huiuſmodi colore prædita, præſtantius tamen, & quod magis cereo colore flauet eſt vulgo* scaldaro *dictum, ex candido enim in luteum palleſcit, paruulum eſt, dulcore inſigni, Auguſto maturatur. Armenicarum meminit Columella in hortulo.*

Armeniiſq;, & cereolis.

Plinius dixit, ab externa gente armeniaca, quæ ſola & odore commendantur. Hæc quæ fuerint, cum alia ſigna non addiderint, dijudicare arduum erit. Onichyna ab vnguis colore vocãtur, ὄνυξ *enim vnguis eſt. Columella matura eſſe onichyna dixit iuxta meſſem.*

meſſem. A colore cādicantia Plinio dicta. Præcocia ſunt, immò prima, quæ maturantur, uulgò nobis dicta biancolelle, *quia cæteris cādidiora ſunt, et purpurea laudatiora à Plinio memorata, a Columella etiam pruna purpurea dicta, quæ inter reponēda pruna cōmemorat. Nobis dicta ſunt* Pruna d'appendere, *ſunt enim ſerotina, purpureo, ſiue violaceo foris colore, intus crocea; dura, calloſa, acida, nec eſui apta, niſi laquearibus appenſa, domita aciditate per hyemem promantur. Alia eodē colore, inquit Plinius, ſeriora, maioraq; aſinina cognominata à vilitate. Hæc Neapoli dicta ſunt* Pruna cogliopecore, *honor ſit auribus, obſcenum quidem nomen, non tamen ineptum, nam pruna omnia magnitudine ſuperāt, colore flauentia, mollia, Iulio et Augusto maturantur, inſipida, ac hircorum teſticulorum formam imitantia. A tempore hordearia, à comitatu eius frugis dicit Plinius, ac flauentia eſſe, cum ſubdat, eodem colore aſinina. Huiuſmodi multæ ſunt ſpecies, ſed quæ* Pruna d'Indie, *dicūtur, &* Pappacode, *inſigniora ſunt, magna enim ſunt, flauentia, forma ouata, ac cum meſſe maturantur. Sunt & apud nos ſerotina pruna, quæ uſq; ad calendas Ianuarias in matre dependent, uulgo,* Pruna calcaueglie, *adeo parua ſunt, vt uix ſyluestrium prunorum magnitudinem ſuperent, rotunda, nigra, & alba. Sunt et uario colore dicit Plinius inter quæ* Pruna ſimiana *principatum obtinent; hæc rotunda, ampla, foris ruffa, intus crocea, preſſa os foris iaculantur. Sic etiam ſurrentina carne ſuaui, ac friabili, pleraq; alia, quæ ne vel tempus longius teratur, omittenda propoſuimus.*

COELVM.

Calido cælo lætari prodidit Pamphilus. Plinius non temere in montibus viſam prunum. Palladius cælo tepido melius proue-

nire,

nire, tamen & frigidum ſubſtinere valet.

SOLVM.

Scribit itẽm Pamphilus ſicco ſolo gaudere. Palladius læto, & humido, Sed ſi lapidoſis, et glareoſis lætamine iuuantur, excuſant ne poma caduca, & vermiculoſa naſcantur.

SATIO.

Palladius. Pruna ſi oſſibus ſerantur Autumno, menſe Nouẽbri ſolo putri & ſubacto duobus palmis obruantur. Oſſa eadem do nantur & menſe Februario. Sed tunc prius lixiuio ſunt maceran da per triduum, vt cito germinare cogantur.

Idem & plantas poni tradit, quas ſumit ex codice menſe Ianuario exeunte, uel Februario, circa idus, radicibus fimo oblitis. Columella poſt mediam hyemem uſq; ad idus Februarias ſerit. Pãphilus pruna eodem modo, & tempore quo perſica plantari debere monet. Interualla ex Theophraſto ſumemus, qui punicis non plus, quàm nouem pedum diſtantiam præcipit, malis paulo maiorem, pyris ampliorem, & prunis. Plinius ſcrobium altitudinem in argilloſo, aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quanq; partem alij, ſed in prunis palmo amplius.

Didymus etiam auulſione ſeri poſſe memoriæ prodidit.

Nos prunum propagauimus, & breui tempore radices iniecit. Itemq; teneros eius ramos humidis, & umbroſis locis ſeuimus, & optime comprehenderunt.

CVLTVS.

Palladius ita colit. Extirpãdæ ſunt ſoboles à radice, exceptis rectioribus, quæ ſeruabuntur ad plantas. Iuuantur frequẽti [illegible] re, & aſsidua foſsione. Nobis formanda eſt arbor, ut uno ſe attollat [illegible] modũ procero, ut ualeat ſua umbra truncũ operire.

Fra-

Frigidis regionibus læta nen ingeritur. Sed etiã neglecta fœtificat.

INSITIO.

Pamphilus iiſdem horis inſeri docet, quibus & perſicus in ſui generis arbores, & in malos. Diophanes in omnem pyraſtrum & in cotoneum, & malum: & recipere perſicum & præcociũ. Quintili indicant Ianuario fieri debere, quia primæ florent. Palladius hæc habet Menſe Martio extremo prunus inſeritur, melius trunco fiſſo quàm cortice, vel menſe Ianuario antequam incipiat gummen lachrymare. Inſeritur in ſe, & perſicum recipit, vel amygdalum, vel malum, verùm vltimam degenerem reddit, et paruam. In verſibus uerò.

Pruna ſuis addunt felicia germina membris,
Donaq; cognato corpore læta ferunt,
Exarmat fœtus, ſed brachia roboris armat.
Caſſaneæ prunus iuſſa tenere larem.

Nos autem docemus vt inſita prunus in amplam exurgat magnitudinem. Die ante inſitionem fænum, paleas, vel arida ſarmenta inter arboris ramulos, & ſurculas apponimus, vt pede à loco diſtet, vbi inſitio futura eſt, mox ignem apponimus, & comburimus ramos, vbi uerò frigeſcet, præſignato loco inſerimus, ignis enim caliditas ſurculorum, ramorumq; humorem in truncum ſugat, ac in contrariam ſibi partem deſcendere cogit, vt in viridib lignis igni appoſitis videre contingit, quæ ex oppoſito latere humorem exudant, euocato mox humore ab indulgentis cæli temperie, in magnam prunus creſcit amplitudinem. Poſſumus hac vti præceptione Luna creſcente, ſi neceſſitas cogit, vt igne reuocetur humor ad radices, quem ipſa lumine ſuo euocauerat. Prunus inſerenda eſt loco, vbi naſcitur, & quanto terræ propinquius, eò me-

liùs

lius, vt inde translata, in profundiorem ſcrobem obruta, inſitionis coalitus ſit infra terram, vt inde enata ſoboles domeſtica ſit, facile enim prunus circa truncum pullulat. Nos Maio, & Iunio emplaſtramus, vbi gummi lachrimare deſierit. Emplaſtratione optime recipit perſicum, & amygdalam, difficulter autem fiſſo trunco. Si prunum in perſicum inſeremus, maiorem producit fructum, ſed breuis erit vitæ, ſi perſicus in eam, paruum, & degenerem: ſed vitæ diuturnioris.

ARS.

Id effecit ars, vt Plinij temporibus nucipruna, & pruna malina, & amygdalina reperirētur. Noſtra autem tempeſtate cum arte ea genera periere. Primo eius verba recitabimus, mox artē, qua id efficere poſsimus demonſtrare conabimur. Peculiaris impudētia eſt nucibus inſitorum, quæ faciem parentis, ſaccumq́ adoptionis exhibent; appellata ab vtroque nucipruna. Nuper in Bætica malina appellari cœperunt, malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ eſt, nec aliud pomum ingenioſius geminatum eſt. Sed quomodo id fieri poſsit inueſtigandum. Quæ ſupra monuimus, cum de hoc ipſo in perſico loqueremur, huc adducenda ducimus. Præterea eſt alia inſitionis ſpecies, quæ de ſubiecto trunco multa haurit, vt facile prunus ex nuce ſuccum haurire poſsit, faciemq́ parentis retinere ſcilicet truncum nucis perforando, & per foramen pruni ramulos tranſijciendo, vt ex vtroq; facta compages, vtriuſq; naturam referat, quemadmodum de vite inſita ceraſo retulimus, ac de perſico ſalici. Huiuſmodi enim inſitione conijcere licet, hæc inuenta, ac in lucem producta eſſe. De amygdalinis, & malinis prunis idem faciendum puto.

MORBI, ET REMEDIA.

Palladius ægris arboribus ita medetur. Si languida pruni arbor eſt, amurca cum aqua æqualiter temperata radicibus debet infundi, uel bubulum lotium ſolum, vel humanum uetus, cum duabus aquæ partibus mixtum, uel cineres ex furno maxime ſarmentorum. Si poma decidant. oleaſtri cuneum terebratæ infigi radici. Vermes eius, atq; formicas rubrica cum pice liquida ſi adlinatur, extinguet, ſed modeſtius propter arboris noxam, ne idem faciet remedium, quod venenum.

CONDITVRA.

Pamphilus nobis ſcriptum reliquit, Damaſcena ſeruari cadis, vino dulci, uel nouo natantia, operto diligenter uaſe. Palladius uerò: Pruna ſiccantur in ſole per crates loco ſicciore diſpoſita, hæc ſunt, quæ damaſcena dicuntur. Alij in aqua marina, uel in muria feruente recenter lecta pruna demergūt, ut deinde ſublata aut in furno tepido faciunt, aut in ſole ſiccari. Columella aliam docet condituram. Circa meſſem pruna onychina, et ſyluestria adhuc ſolida, nec maturiſsima legenda ſunt, nec tamen nimium cruda, deinde uno die umbra ſiccanda, tum æquis partibus acetum, et ſapa, uel defrutum miſceatur, & infundatur. Oportebit autem aliquid ſalis adijcere, ne uermiculus, aliudúe animal innaſci poſsit. Verum commodius ſeruantur, ſi duæ partes ſapę cum aceti una parte miſceantur. Pruna purpurea immatura, nō tamen percruda integra, et ſine uitio, aut uermiculo in fictili picata fidelia cōponuntur, & defruto, aut paſſo, ita ut omne pomum ſit immerſum, uas completur, impoſitoq; operculo gypſatur. Nos quæ diximus purpurea cū ramulis ac pediculis lecta, ſuſpenſaq; laquearibus, uſque ad

alium

alium ferè prouentum ſeruari promittimus.

DE MIXIS. Cap. XXII.

DE ſyluestri pruno diximus in ſylua. Nunc autem de mixis: ſunt enim prunorum ſpecies. Plinius in Damaſco mōte nata, iamq́ Italiæ familiaria eſſe ſua ætate. Dioſcorides, & Galenus earum nuſquam meminere, cæteriq́ ueteres Græci: Plinius ex his uina fieri in Aegypto: Viſumq́ ſit in Syria ex arboris huius acinis, commendatiſsimum aucupijs, præterquam aquatilium uolucrum.

NOMEN.

Græcis recentioribus μύξα, Paulo Aeginetæ, Pſello, et Actuario μυξάρια dicuntur per diminutionem ἀπὸ τȣ μύξης, ideſt à lento narium mucore fluente. Officinæ barbaro nomine, quæ iam ferè maxima ex parte à Mauritanis, vel Arabibus emendicare ſolent, Sebeſtena vocant, à σεβαστὸς, quam nonnulli in Cæſaris honorem factam arbitrantur.

FORMA.

Plinius perſeam Aegyptiam rubentibus mixis ſimilē eſſe ſcripſit. Ideſt perſea ægyptia ſimilis eſſet mixis, ſi mixa rubeſcerēt. Recentiores, quibus frequens eſt arboris huius conſpectus, ita deſcribunt. Arbor ſupra terram attollitur procero caudice, qui cortice cādido ueſtitur. Fundit ramos uiridi colore nitentes. Folia circinata. Poma auellanæ nucis magnitudine racematim collecta, per maturitatem cærulea. Callo corporis dulci, intus albo, mucoſo lentore, unde græcis nomen mixon, ita enim mucum nominare conſueuerunt, oſſe oleagino triangulari, cuius nucleus inſuauis non eſt.

COELVM.

Palladius in tepido cælo ſeri debere ſcribit. Plinius Damaſco monte nota.

SOLVM.

Palladius ſoluta terra pangi debere docet, humore moderato.

SATIO

Palladius Februario ſeruntur mixa ex nucleis in aliquo uaſe poſitis, donec plantæ induant firmitatem.

INSITIO.

Plinius ſcribit. Ipſe nunc cæpere naſci Romæ inſitæ ſorbis. Et mixas recte inſeri in Calabrice, ea enim eſt ſpina ſylueſtris, quæ eas optime recipit. Ruellius, cæteriq́ue, qui ab eo deſumpſerunt igno rantes quæ ſit Calabrix, neſcio quæ verba afferũt. In Calabria ea eſt ſpina ſylueſtris, quæ mixas optime recipit. Vocatur enim Neapoli calabrix ſpina illa ſylueſtris, quam Dioſcorides Oxyacantam uocat, ut uidebimus in Sylua. Palladius ex Plinio melius. Inſeruntur mixa menſe Martio, ſorbis, & ſpinis.

DE PALMIS. Cap. XXIII.

IAM ad palmas deuenimus. Erat hic oleę locus. Sed quum nobilitate, miriſq́ue dotibus, quibus eſt prædita ſatis amplam hiſtoriam expoſceret, ſuam tractationem in oliuetum tranſtulimus: relictus eſt locus palmis. Nam à vino, oleis (Plinio authore) proxima nobilitas palmis. Strabo eſt author Babylonios carmen decantare, quo tercentæ & ſexaginta palmæ vtilitates docerentur, inter quas vna eſt, ut nihil abijciat, ut

ut ἀείφυλλος cognominari poſſit. Vinum ex ea multæ gentes faciunt, inter quas Indi, qui per Auguſtum, quomodo nos vites, ſuo tempore palmam putant, quod verò delachrymat, vaſis excipiunt, quo pro vino triduo poſt vulneratum arborem utuntur, quod enim poſt illud tempus effluit, aceſcit, quod uerò per triduũ defluxerit ahænis ad tertias decoquunt, efficiturq́ mel ſuauiſſimum, quod ſi volunt, aquis diluunt, ad vigeſimum autem diem defæcant: & deinde pro vino vtuntur, quod ſuauiſſimum eſt. Dioſcorides quomodo vinum fiat ex chydeis docet. Et ex eo Plinius, quo Parthi, & Indi vtuntur, & oriens totus. Xenophon in Cyri minoris expeditione ſcribit, ex palmis vinum fieri, quin & acetum ex iiſdem decoctis conditum, & ſicci etiam ad uſum bellariorum reponuntur, menſis ex his ſuauiſſimæ epulæ, quin & cerebro naſci poteſt, præcipuamq́ quandam in eo cibi genere ſuauitatem admirabantur epulantes. Plinius etiam ex his in Oriente vina fieri, gentiumq́ aliquibus panis, plurimis etiam quadrupedum cibus. Et ante cartarum uſum in palmarum foliis primo ſcriptitatum teſtatur. Ob ſuam nobilitatem duæ inſignes ciuitates à palmis nominantur, vna maior inſularum Balearium, alia Syriæ Palmira dicta. Præterea inter Saturnalia dona palmulæ mittebantur. Vnde Ouidius.

Quid vult palma ſibi, rugoſaq́; carica, dixi.

Et Martialis.

Aurea porrigitur Iani caryota calendis.

Nam decoctæ, aſpectus iucunditate, & guſtus ſuauitate omnia tragemata, & bellaria antecedebant. Quibusdam verò palmarum in palmulis nucleus lunatus eſt, hunc potiſſimum (authore Plinio) contra faſcinantes pollere arbitrabantur. Sed lunatum,

quaſi

quaſi arcuatum intelligi debet, cuiuſmodi in Luna à coitu conuiſitur ſchæma. Sed cur maxime ea figura expetatur, Plutarchus declarare videtur in libro de Iſide. Ait enim. Solem Lunam ſemper appetit, eumq; perſequitur, eoq; argumento ab amatoribus aduocari Lunam, & amatoria ab Iſide diſpenſari. Eudoxus ſcribit, quæ non alia eſt, quàm Luna.

NOMEN.

Græcis palma φοίνιξ *dicitur. Palmæq; fructuũ adhuc florentiũ inuolucrum, & calix* ἐλάτη *dicitur, uel* σπάθη, *qui poſthac ubi prodierint* πῶμα, *ubi maturuerint, & ſolibus nigracāt* φοινικοβάλανος *appellantur, ac ſi dicas palmæ glans, hanc etiam* ἐγκέφαλον, *ideſt cerebrum à Galeno uidetur appellari, fructus etiam à digitorum forma* δάκτυλος *dicuntur. Iulio Polluci maſcula* φῦν, *fœmella* βάλανος *eſt, quod ab Herodoto ſumpſit, Latinis verò palma arbor dicitur, fructus palmula, & dactyli generaliter vocantur. Sunt qui caryotas, caryotidas, vel caryotim appellitent. Statius.*

„ Latente palma
Prægnantes caryotides cadebant.

Et Martialis.

Et notas caryotidas Theatris.

Itali arborem palma, *fructus verò* datteri *vocant.*

FORMA.

Qua apud Theophraſtum perpauca extant, et uaga huc adducemus, ut palmæ delineationem adũbremus. Palmæ arbor tereti, ac ſimplici caudice altiſſime aſſurgit. Cortice cum adoleſcit læui, ſcabriore multo cum ſenet. Lignum humore, neruo, & carne conſtat, ſed proceſſu ligneſcit. Neruos non per totum corpus expandit, neq; prolixiores, neq; poſitu eodem extenſos: ſed multifariam cun-

ctos porrigit. Medulla omnino nulla. Folio arundinaceo, angulari, duplici, & in medio dorſo carinato, per quod amplius in longitudinem fertur meatus. Perpetua viret coma. Folia fructus, et germina propemodum cacumine geſtat, quippe cum uis tota genitalis in eius vertice reſideat. Fructum producit non ex anniculis, vel nouellis ramis, vt cæteræ arbores, ſed è rudimentis præcedentis anni, cum turgent in ſpicis ſemina antequam proferantur, ramulos enim ſimul cum fructu in ſpica prodit. Huius rei cauſam & arboris proprietatem, & ſiccitatem dixerim: præterea fructus munimento quodam egent ad conſeruationem & cum editi ſunt, & cum exeunt, quando aliarum arborum fructibus hoc præſidiū à frondibus petatur, in palma verò, quia ſecundum frondem fructus ineſt, neceſſe ſuit in ipſo ſinu conformatus, & conſtitutus, vt validiuſculus, non tener prodeat in aerem. Quæ fructificatio ſimilis eſt ſpicarum fœtificationi. Fructus dulci ſucco præditus. Semen protinus poſt tegmen ambiens ſubeſt, ambientiaque plura ſunt, cauitatem nullam habens, ſed totum plenum, ſolidumq; eſt, tamen huic quoque humor quidam, calorq; ineſt, eſtq; maxime diuturnum, cum ſpiſſum, ſiccum, lignoſumq; ſit, pulpaque ambiatur. Plinius, quæ ex Theophraſto accepit habet. Palma arbos teres, & procera, denſis, gradatisq; corticum pollicibus, vt orbibus, facilem ſe ad ſcandendum orientis populis præbet, vitilem ſibi, arborisq; induuijs circulum mira pernicitate cum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum eſt, non inter folia, ut in cæteris, ſed ſuis inter ramos palmitibus racemoſum, utraq; natura vuæ, atq; pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in ſeſe bifidatis, bellas primum demonſtrauere geminas, nunc ad funes, vitiliumq; nexus, & capitum leuia vmbracula finduntur.

Prima

Prima naſcitur pomi caro, poſtea lignū intus, hoc eſt ſemen eius. Argumentum quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite. Eſt autem oblongum, non vt oliuis orbiculatum, præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media plerũq; vmbilicatum, vnde primum ſpargitur radix. Multis, cãdiduq; lignum hoc à carnibus diſcinditur tunicis, alijs corpori adhærentibus, laxeq; diſtans, tantum cacumini filo adhæret. Caro matureſcit anno. Huic folia non decidunt, & duplicia ſunt. Fructus dulci ſucco præditus, caro ſtatim à ligno recedit, ſed quibusdam palmis lignum, nec intus nec extra. Fructus in racemis dependet. Carne, et ſucco placet. Sola ex arboribus in ſpathis habet fructũ racemis propendentem. Tarde creſcit, & ſubarata ocyus ſeneſcit. Cortice ſcabro, in ſenecta rugoſior. Tantus eſt huiuſmodi arboris decor non ingratus, vt Poetarum princeps Homerus puellæ phæaciæ uenuſtatem palmæ ramo aſsimilare permiſerit. Sola inter arbores vnicã in quolibet Lunæ exortu frondem geminat, vt duodecim frondibus annum expleat. Quare Aegyptij annum exprimere volentes palmam arborem depingebant, vt author eſt Horus in ſuis Hyerogliphicis.

GENERA.

Palmarum genera Theophraſto deſcripta hæc ſunt. Primũ, & quaſi diſcrimine maximo aliud ſterile, aliud fructiferũ. Sterile quo Babylonij lectos, & vaſa conficiunt. Fructiferorũ aliud mas, aliud fæmina, illas ſuper ſpatham floret, fæmina ſuum fructum oblongum illico præſtat. Horum aliud fructu, aliud arbore inuicem diſtant. Fructus inter ſe nucleo, colore, magnitudine, & ſapore. Fructuum ipſorum alij ſine ligno, alij cum ligno, & horũ alij duro, alij molli ſunt. Colore etiam diſcrepant, alij enim candidi-

didi, alij nigri, alij flaui, & ad ſummum non pauciores, quàm fi-corum colores. Magnitudo alijs malorum, ut quatuor tantũ in ſpica contineãtur, alijs cicerum, et in Cypro genus eſt, quod foliũ amplũ habet, et fructum multo ampliorẽ, magnitudine mali punici, figura oblongũ, inſipidum, ſapore radicibus ſimile, ut nõ deuoretur, ſed ſucco expreſſo expuatur: ſopore tam inter nigros, quàm cãdidos genus eſt quod regiũ uocant, nõ ubiq; , ſed in hortis antiqui Batoni apud Babylonẽ comperiri affirmãt. In Cypro eius fructus nunquã matureſcit, crudus tamen ſuauis, dulcis dulcedinemq; peculiarem ſortiens. Differũt arbores longitudine, et forma. Nã aliæ longæ, exceſſæq; aliæ breues fœcũdiores, quæ trimæ et ĩ Cypro, Syria, et Aegypto quadrimæ, et quinquennes fructificãt, hominis altitudine aſſurgentes. Aliæ præterea ſimplici caudice, aliæ bifidæ, ut in Aegypto, quaſi bifurcæ, ſtatura caudicis à parte, qua finditur, vel quina cubita, pareſq; inter ſeſe propè partes ipſæ aſſurgunt. In Creta bifidæ, & trifidæ. In Lapea etiam quino cerebro naſci tradunt, & fertilioribus locis plura eiuſmodi. In Aetiopia genus Cyce uocatum fruticoſum, pluribus caudicibus, et interdũ coniunctis, uirga breui, leui coma cacumini annexu, folio amplo, et quaſi ex duobus minutis compacto, forma eximia, fructum figura magnitudine, ſaporeq; diuerſum, quàm cæteræ præſtant, quippe rotundiorem, guſtu gratiorem, minusq; dulcem, triennio maturat, ut recentem fructũ habeat, nouo ſubnaſcente. Panes ex his quoq; conficiunt. Genus eſt aliud palmæ humile, quaſi æquiuoce dictum excepto cerebro uiuit, & ab radicibus ſucciſum repullulat, fructu enim, & folijs diſtat, eſt enim lato, molliq; folio; ob id ſportulas, tegetes, & capitis umbracula ex eo contexunt. In Creta, et in Sicilia multo plures tales proueniunt. Plinius, quæ ex Theophraſto, alijsq; excepit

 habet,

habet, nos ne ad illorum lectionem lectores diuertamus, huc afferre non pigebit. Genera vndequinquaginta ſunt, ſi quis omnium perſequi velit nomina, etiam barbara, vinorumq́ ex ijs differentias. Genera earum plura. Prima fruticem non excedentia: ſterilem hunc, alibi, & ipſum fertilem breuiq́ ramorum orbe folioſum. Tectorij vicem hic parientibus pleriſq́ in locis præſtat contra aſpergines. Procerioribus ſylua arbore ex ipſa, foliorum aculeo frutificante circa totas pectinatim, quas ſylueſtres intelligi neceſſe eſt. Incerta tamen libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Arboribus, imò potius omnibus, quæ terra gignat, herbisq́ etiam, vtrunque ſexum eſſe diligentiſsimi naturæ tradunt, nullis tamen arboribus manifeſtius. Mas in palmite floret. Fœmina citra florem germinat tantum ſpinæ modo. Caro quibusdam in locis, vt in Cypro, quanquam ad maturitatem non perueniat, grato ſapore dulcis eſt, & folium ibi latius, fructusq́ reliquis rotundior, nec ut deuoretur corpus, uerùm ut expuatur ſucco modo expreſſo. Et in Arabia languidè dulces traduntur eſſe palmæ. quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus ſaporibus, quã uocant dabulan. Quædam in Syria, & Aegypto in binos diuidunt ſe truncos, in Creta & ternos, quædam in quinos. Ferunt ſtatim in trimatu. In Cypro verò, Syria, Aegypto quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno, quandiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonũ accepto nomine. Sterilibus ad materias, operumq́ lautiora vtitur Aſſyria, & tota Perſis. Sunt & caduæ palmarum quoq́ ſyluæ, germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exemptaq́ viuunt, quod non aliæ Vocantur autem chameropes, folio latiore, ac molli, ad vitilia utiliſsimo. Copioſæ in Creta, ſed magis in Sicilia. Fructiferarum

rarum alijs breuius lignum in pomo, alijs longius, his mollius, illis durius, quibusdam oſſeum, lunatumq́ dente contra faſcinantes religione politum. Aliud pluribus ueſtitum, paucioribusue tunicis: aliud craſsioribus, tenuioribusue. Fructuũ quoq; plura genera. Differunt figura rotunditatis, aut proceritatis. Differunt & colore nigriores, ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores, Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine, prout multi cubitum effecere: Quidam ſunt non ampliores faba. Alexandri milites palmis viridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factũ eſt pomi genere, alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, ut finis mandendi non niſi periculo fiat. At in meridiano orbe præcipuam obtinẽt nobilitatem ſyagri: proximamq́ margarides. Eę breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores, quare & nomen à margaritis accepere. Vna arbor earum in Chora eſſe traditur, vna & Syagrorum. Mirumq́ de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepiſſe, emori, ac renaſci ex ſe ipſa: eratq́ cum hæc proderem fertilis. Ipſum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus diſtans ſapore ferino, quem ferme in apris nouimus: euidentiſsimeq́ cauſa eſt nominis. Quarta authoritas ſandalium à ſimilitudine appellatum. Iam in Aethiopiæ fine quinq; earum, nec plures arbores tradunt, nõ caritate magis, quàm ſuauitate mirabiles. Ab his cariotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, ſed & ſucco vberrimæ. Ex quibus præcipua vina orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomẽ. Sed vt copia ibi atq; fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, ſed Hiericunte maxime, quanquam laudatæ & Archelaide, et Phaſelidæ, atq; Liuiade, gentis eiuſdem conuallibus. Dos his præcipua ſucco pingui lactentibus, quodamq́ uini ſapore

in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, ſed amplitudinis præcipue, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus ſpecioſæ, ſed ſapore caryotarum ſorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam ſuauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundans, rumpitq́; ſe pomi ipſius etiā in ſua matre ebrietas, calcatis ſimilis. Suum genus eſt ſicciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori deorum damus, chydeos appellauit Iudæa. In totū arentes Thebaïdes, atq; Arabicæ, macro corpore exiles, & aſsiduo vapore torrentes, cruſtam verius, quàm cutem obducunt. In ipſa quidem Aethiopia friatur hæc (tanta eſt ſiccitas,) & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore, quàm mali amplitudine, cycas uocant. Triennio matureſcunt. Semperq́; frutici pomum eſt ſub naſcente alio. Apud nos palmæ fructus uarij ſunt generis, alij enim crocei, rubeſcentes, alij candidi ſunt. Genus Theophraſtus humile dictum, quo Creta, & Sicilia abundat, Plinius chamerope appellat, Palladius, ceſalonem. Nobis copioſe affertur ex vulgo dicta Terra del police, *fortaſſe à Pollucis templo, quo loco cadauer illius uiſitur, quæ iuxta Lylibeum ſita eſt, antiquitus Selinis dicta, ob id à Vergilio palmoſa dicitur.*

» Palmoſa Selinis.

Et Silius Palmis quoq; Selinus,

Sed cur Plinio Nicolai dicantur, comperio apud Plutarchū Nicolaum quendam fuiſſe peripateticę familię philoſophum, ſuauiſsimis moribus, egregia indole præditum, corpore procero quidē, ſed non indecoro, facie paulo pleniore ſparſa puniceo rubore, quo cū maxime oblectaretur Imperator, eumq́; diligeret plurimū, ſemi

litu-

litudinis argumēto, balanos magnitudine præcipua, et pulchritudine nicolaos dici inſtituit. Ex Athenæo uerò Nicolai ab Auguſto in primo nominati in honorem Nicolai peripatetici philoſophi, crebro eas ad illum mittentis.

COELVM.

Palma non oīum prouintiarum hoſpes, nec ubiq; fructuaria eſt, ſed ſæpe ſuos hoſpites fallit fructu, et maturatione. Theophraſto authore æſtuoſi aeris auida eſt, imò gaudet exceſſu, quo circa ī Babylone, et Syria fructu præcellit, et niſi caliditas faueat plātę, fructus non maturatur. Si quis è Babylone in Græcia ſerat, peregrini cæli ignara ſterileſcit, ſed ſi quis è Græcia in Babylonē ſerat, reddi fructiferā, ac loci illius domeſticā, Diximus de Cypro, Creta, Aethiopia, et Aegypto. Plinius. Nulla eſt in Italia ſponte genita, nec in alia terrarum parte, niſi in calida: frugifera uerò nuſquam niſi in feruida. Iudæa inclyta eſt vel magis palmis, nec in tota, ſed Hyericunte maxime. Sunt quidem & in Europa, vulgoq; in Italia, ſed ſteriles. Ferunt in maritimis Hiſpaniæ fructum, verùm immitem, dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. In Oriente maxime uigent. Quamobrem iure dicentur externæ. Diximus in Aſſyria, Syria, Aegypto, Creta, Cypro, Babylone, Aethiopia, Arabia. Faſtidit palma vbiq; naſci, aut nata parere, vel cum promiſit etiam, oſtenditq; ea educare, quæ tanquam inuita peperit. Palladius locis delectari apricis, & calidis dixit. Idumæa Syriæ regio palmis abundantiſsima eſt, vnde Virgilius.

Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas.

Lucanus.

Et arbuſto palmarum diues Idume.

Silius verò.

Palmiferamq; ſenex bello domitabit Idumen.

Perſiam

Perſiam vſq; ad Meſenem, & mare magnum palmis abũdare ſcribit Ammianus, vt inſtar ingentium nemorum videantur. Dioſcorides in Aegypto gigni ſcripſit. In ipſa Aegypto apud Tentyram præcioſę ſunt. vndę Iuuenalis.

Qui vicina colunt vmbroſæ Tentyra palmæ:

Plinius etiam. Eſſeni gens ſola palmarum ſotia, infra hos Eugadda, oppidum fuit, ſecundũ ab Hyeroſolimis fertilitate, palmetorumq; nemoribus. Quod ab eo Solinus etiam affert.

S O L V M.

Theophraſtus ſolum arenoſum, ſalſuginoſumq; concupiſcere ſcripſit. Quodq; tale appetat locum illud argumento eſt, quod vbi palmarum copia ſit, humus arenoſa concernatur, quippe Babylonem, in qua palmæ naſcuntur, ita eſſe aiunt. Sic Africam, Aegyptum, Phœnicem, & Syriam quoq; cauam cognominatam. Plinius ex eo Gignitur leui, ſabuloſaq; terra, maiore in parte et nitroſa: Salſumq; ab his ſolum diligitur. Anatolius ſcribit ab ea ſolum concupiſci ſalſam terram, & ad omnia ineptam, & ſic optimos fructus proferre, quapropter ſua regio, quia ſalſuginoſa optima erat ad palmarum plantationem. Palladius terram ſolutam, uel ſabulonem requirere ſcripſit Cæterum non ſolum ſalſuginem, ſed etiam riguum locum palmam concupiſcere narrat Theophraſtus, nec admodum in profundo aquam, & dulcem, & ſalſam inuicem propinquas habere oportet. Pars Africæ in qua nunquam pluit, & palmas magnas, atq; optimas producit. Aquam item ſubditã palmis ad Ammonis delubrũ eſſe ferunt. Plinius. Gaudet & riguis, totoq; anno bibere cum amet, anno ſitienti, ſqualliodoq; lætior eſt. Palladius. Aquis palmæ aliquatenus ſalſis iuuantur, & ſi tales eas natura non præbuit, infici debent ſalibus. Diodorus Iudæam

omnibus

omnibus in locis palmetis fertilem deſcribit, quæ fluminibus, & aquis irrigentur. Scribit etiam Theophraſtus ancipitis eſſe vitæ, & quæ terreſtris ſit, & mari nonnunquã uiuat. Vita in ſicco æque vt in humore.

SATIO

Palmas Theophraſtus ex his eſſe, quæ ſemine tantum naſcantur. Non degenerantes, ſed in ſuo genere perſiſtentes. Serantur autem ligna, quæ fructibus inſunt, bina iuxta compoſita, ſuperq́ totidem, omnia tamen prona, germen enim non de ſupinis, cauisq́ partibus mittunt, ſed è ſupernis, quapropter in earum coniunctione, quæ ſuperponuntur, minime eſt operiendum principium, unde germen. Plura ſimul ſeri debent, quoniam infirma ſingulis plantatio eſt, horum radices amplexu mutuo connectuntur, in vnum ex cunctis caudicem primo ortu promiſcuo coeunt. Seriturq́ fictilibus in vaſis perforatis. Ex quo Plinius. Seritur autem pronum, & bina iuxta compoſita ſemina, ſuperq́ totidem, quoniam infirma ſingulis planta eſt, quaternæ coaleſcunt. Virgilius etiam ſemine naſci accinit.

Chaoniję; patris glandes, etiam ardua palma
Naſcitur.

Serendarum palmarum ratio à Leontio ita traditur. In excauatis duorum cubitorum altitudine, & totidem latitudine ſcrobibus, & aggere fimo quolibet, præter caprillum ſaginato, ſeſquipedem in altum completis, oſſa, ſeu nuclei palmularum humantur, ea tamen conditione, vt eorum mucrones in Orientem ſpectent, dein terra ſtercore ſatiata poſt reſperſum ſalem obruuntur. Quotidie dum germinent imbre rigantur. Palmarum verò ſemina nõ illico terræ credi debent, ſed fictilium fundo mandari, & vbi cõprehende-

prehenderint transferri. Palladius. Cui placet curas agere ſæculorum, de palmis cogitet ſerendis, Octobri menſe dactylorum non veterum, ſed nouorum, ac pinguium recentia oſſa debebit obruere, terræ cinerem miſcere Nos autem palmulas eligimus maiores, pinguiores, quæ ex arbore vnquam pependerint, non ſiccas, aut in rugas contractas, ſed quæ conſpicuo ſuccini colore micent, ac Martio menſe vſq; ad Maium ſeri poſſunt oſſa: vt vi ſolis citius naſcantur, puerorum vrina, aut ſalſa aqua, aut dulci permixta ſale biduo madeſcant, fictilibus ſerantur, ut poſt ſextum, uel decimum annum tranſplantentur in terrã. Sunt qui ſcribant maris, & fœminæ oſſa ſimul colligari quatuor, vt una planta ex his omnibus efformetur, ſic fœminam maſcula ad ſui fœtificationem non egere, quod mihi plane commentitium videtur.

Seritur etiam viuiradice. Nam Theophraſtus mutatione ſedis vehementiſsimè gaudere ſcripſit, easq; anniculas transferunt, & bimas iterum, ſalemq; adijciunt, idq; vere faciunt. Sed Babylonij circa ſydus, & ad ſummum pars maior eo tempore ſerit, vt proueniat, creſcat celerius: Ex quo Plinius. Ergo plantaria inſtituunt, anniculasq; transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione ſedis, verna alibi, in Aſſyria autem circa carnis ortum. Leontius verò. Sunt qui plantas transferant, alij vernaculo ſitu contenti ſic inoleſcere patiuntur. Palladius. Si plantam uelit, ponenda eſt Aprili menſe, vel Maio, ita tamen, vt quando planta deponitur circa eã, vel ſub ea pinguis terra fundatur. Annicula transfertur, aut bima, Iunio menſe, vel Iulio incipiente. Nos quod huc afferamus, nil habemus, cum noſtris regionibus uix ſemine ſerantur ob ſpecimen, Didymus auulſione etiam plantari poſſe. Plinius ab radice auulſæ uitalis eſt ſatus.

Quod

Quod etiam propagari poſſit ſcribit. In Aſſyria arbor ſtrata in ſolo humido, tota radicatur, ſed in fruticem, non in arborem abit. Theophraſtus ramos ſuperne cæcos Græcie ſi quis ſerat radicem demittere, & germen non ſolum è cerebro naſci, uerùm etiã ſubtus radicari, largius aſſerit. Plinius etiam. E ramorum tenerrimis vitalis eſt ſatus.

Trunco etiam naſci poſſe docet Theophraſtus, cum ſupernam partem auferunt, qua cerebrum includitur. Auferunt enim duorum cubitorum longitudine, quam fiſſuris humore ipſo detracto defodiunt. Item truncus inuerſus ponatur, ſitq́ue ſolum humidum multis partibus radices dimitti, & germina dari exploratum habet. Id tamen maiorem amplitudinem capere nequit. Ex eo Plinius. Seruntur autem palmæ & trunco duorum cubitorum longitudine à cerebro ipſo arboris viridi fiſſuris diuiſo, atq; defoſſo.

Fit quoque ſatus è virgis, & à Theophraſto itidem edocetur, hoc modo. Virgas enim tenerrimas Babylonios viuiradices efficere, adultasq; transferre accepimus, ex quibus palma facile procreari poteſt, tum humiferacitate, tum naſcendi facilitate. Tenerrimæ enim virgæ petuntur, quia tales humidiſsimæ ſunt: ſed è cerebro potius, quàm imis partibus germen prodire ratio eſt. Huic enim & virgarum exortus, & omnino velut principium quoddam vitale eſt. Ortus vndique propterea ſequitur, quia humor, calorq; naturalis vbiq; aliquandiu valet perdurare; ſcilicet ea de cauſa, quia ob anguſtiam meatuum prohibetur exuccatio illa.

Trogus palmas folijs ſeri apud Babylonios ſcripſit, atq; ita arborem producere, quod Plinius admiratur:

BB CVL-

C V L T V S.

Theophraſtus ait. Nouellam minime tangunt, ſed comas duntaxat ei religant, vt procera aſſurgat, nec virgæ torqueantur. Poſt hęc deputant, cum iam maiuſcula ſit, & craſsitudinem habeat ad magnitudinem palmi. Quandiu nouella ſit, fructum nullo intus ligno producit, poſtea cum ligno. Quidam Syrios nullam adhibere culturam, ſed purgare tantum, atq; irrorare affirmant. Plinius ex eo. Nec ferro attingunt in Aſſyria nouellas, ſed religant comas, vt in altitudinem exeant. Robuſtas deputant craſſitudinis gratia, ſemipedales ramorum relinquentes truncas, qui deciſi alibi necant matrem. Aquam ſcaturientem potius, quàm pluuiam eas quærere aiunt. Talem autem in conualle, qua palmaria inſunt exuberare. Conuallem hanc, per Arabiam vſq; ad rubrum tendere mare Syrios affirmare, ac pleroſq;, qui inde veniſſe referunt. In eius itaq; conuallis parte cauiſsima palmas exoriri enarrant.

De fimo inter ſcriptores nón conſtitit. Quidam ab ea prorſus abhorrere ſtatuunt, eamq́ue quouismodo delectari negant. Alij vſum fimi concedunt, incrementum inde magnum conſequi affirmantes. Riuis tamen fimum immiſcere oportet, inquiunt, quemadmodum Rhodij facere ſolent, & fimum ipſum cum aqua vilem, & ſine aqua non eſſe contingit, A Theophraſto hæc Plinius. A fimo quidam etiam lædi putant, & Aſſyriorum pars aliquis ſi non riuis miſceatur..

Salem cõcupiſcere ſcripſimus, iccirco vbi ſalſuginoſum ſolum non ſit, agricolæ ſal aſpergunt, quod quidem circum radices facere haudquaquam oportet, ſed long ius amandando accumulare,

quantum

quantum ſemiſeſtarius. Eſt & aſperitas in palma, auferturq́ ab ea ui ſalis ab initio. Sed nil peculiaribus inter curas agricolarum, quàm ſal, quod radicibus palmarum adijcitur; quod opus & germinationi, & fructificationi conducibile eſt. Sal ne adhibeatur, vel muria nil refert, nam vbi ſal in ſolo non ſit, ſalis ope ſubueniunt. Sed ratio in ſolo, & radicibus requirenda eſt; ſal terram, & radices afficit: ſal terram leuem, & diſsitam facit, & radices vegetiores, craſsioresq́, nam pabuli plus trahunt ex apertis meatibus, & cauſa eſt refrigerationis, cum ſtercoratio idem præſtare non poſsit, & ſi palma calidum quærat aerem, vt matureſcat fructus, tamen radicibus refrigerari deſiderat, quod ſal præſtat. Babylonijs experientia compertum eſt ſale iuuari palmam, non fimo. Quod ſal proſit palmæ Naturæ proprietati imputandũ, materies enim arborisq́ radices à cæteris diſtant, ob id ſale remorſæ, alimentum vberius trahunt, vt ſibi ſatis habeant, & quantum exigitur ad fructum nihiloſecius queant ſuppeditare. Plinius dixit ſalſum ab his ſolum diligi, ergo ubi non eſt tale, ſalem aſpergunt, non radicibus, ſed longius paulo. Leontius. Cæterum cum ſalſa humo gaudeant, quotannis ablaqueare conuenit, & ſalem inijcere, ſic celeriter in magnam proceritatem exibunt. Aquis palmas aliquatenus ſalſis iuuari ſcripſit Palladius, quæ infici debent ſalibus, etiam ſi tales eas natura non præbuit.

MORBI, ET REMEDIA.

Ariſtoteles. In palmis ſi folia, vel foliorum puluis, vel palmæ maſculæ ramus fœmellæ apponatur, matureſcit ei fructus, eorumq́ caſus prohibetur. Diſcernitur mas à fœmina, quia prius folia eius pullulant, & ſunt minora. Quod ſi ventus maſculæ odorem ad

fœminam duxerit matureſcunt earũ fructus. Theophraſtus inter arbores, quæ maxime fructum amittere poſſunt, palmam connumerat. Palmis autem maſcularum coitum referunt. Hoc enim & purdurare, & matureſcere fructus efficit; & ob ſimilitudinem caprificationẽ appellarunt. Quæ ſic fieri ſolet. Dum maſcula floret, ſpatham abſcindentes, qua flores emergunt protinus, & lanuginem, & florem, et puluerem, quem continet ſuper fructum fœminæ decutiunt. Illa ſic eo aſperſu afficitur, vt ſuos fructus nullo pacto amittat, ſed cunctos conſeruet, vnde fit, ut duplici adiumento mas eſſe fœminæ valeat. Fructiferam enim fœminam uocant. Sed alterum coitu, alterum alia ratione contingit. Cauſam diceret aliquis, fœminam ad perficiendum minus ſufficere, & cum conſpicua putetur caprificationis ratio, in palma nulla cauſa dari poteſt. Ex quo Plinius. Perdit facillime ante maturitatem fructus palma. Cetero non ſine maribus gignere fœminas ſponte edito nemore confirmant, circaq; ſingolos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hiſpidum, afflatu, viſuq; ipſo, & puluere etiam reliquas maritare. Huius arbore exciſa uiduas poſt ſterileſcere fœminas. Adeoq; eſt Veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus ſit ab homine. Ex maribus flore, ac lanugine, interim verò tantum puluere inſperſo fœminis. Cæterum non eſt ſilentio prætereundum, quod Leontius veterum teſtimonio fretus memoriæ prodidit. Palmas vehementi ſe proſequi amore, ita vt altera alteram deperеat, adeo ineſt Veneris intellectus, nec prius ardenti deſiderio, cupiditateq; leuabitur, quàm ipſam adamatus mas conſoletur. Quandoquidem videre licet pronam ſuis comis incumbere, impatientemq; ſuum grauari ſtabilimentum, quin & quaſi viduam ſterileſcere, quæ res agrico-

lam

lam non latet, ſed cuius amore deflagret, aut in quem maritandi cupidine ſolicitetur incompertum habet. Quapropter complures palmas inibi circiter obſitas digitis contrectans, ac blande demulcens, reuerſus ad hanc denuo, quæ corripitur amore, & manibus dato tanquam oſculo contingit, tum quadamtenus uelutí refricato huiuſcemodi deſiderio denuncians, blandioribus comis, perinde quaſi manibus in eum nutat, cuius cupidinis tabe peribat, hoc velut oculorum geſtu amorem confeſſa, ſeſeq́ huius ſtudio conſtimulata, quaſi radicibus abijcit. Huius veſaniæ remedia ſunt, ſi ſubinde manus ei admoliatur agricola, quæ marem, cuius inani amore capiebatur, attingerit, multo magis inſanus amor diſcutietur, ſi maris flores trunco erutos amaſiæ capiti circũponat, hæc mariti ornamento colluſtrata fructũ dabit, hocq́ pignore amoris exhilarata fœcundabitur. Herodotus ſcribit, Babylonios palmas curantes more ficorum Harum, ut aliarũ arborum Græci maſculas uocant, quarũ fructus his, quæ palmulis ferunt, alligant, ut illinc prodiens culex palmulas penetrãs cogat matureſcere, alioqui occaſuras. Ferunt eorũ mares quemadmodũ caprifici culices. Athenæus ex eodem idem affert. Nobiliorẽ creari fructum Democritus promittit, ſi inutiles vaginas, thecasúe, quas nonnulli helices florentes vocant, vbi reſiccatæ fuerint, palmarum caudicibus quemadmodum caprifici ficis adpendeant. Claudianus hæc innuit.

Viuunt in Venerem frondes, animisq; viciſsim
Felix arbor amat, nutant ad mutua palmæ
Fœdera.

Vberiores & proceriores adoleſcere pollicetur Didymus, colata vini veteris fece, & radicibus affuſa. Iuuari quoq; conſperſo itidem ſale. Palladius ſi ægra eſt arbor, feces vini ueteres ablaqueatæ

queatæ oportet infundi, vel radicum ſuperuacua capillamenta decidi. Vel cuneum ſalicis interfoſsis radicibus premi.

Vulnerato cerebro palmam emori tradit Theophraſtus, uis enim vitalis germinatrixúe in eo ſita eſt, quamobrem cum id reſiccatum, alteratumq́ ſit aeris, calorisq́ alieni intruſu corrumpitur, partisq́ ſuperioris pernities ad ima deſcendit. Arboris peculiaris natura eſt, vt pars ea vitæ autrix ſit. Interit etiam decacuminatione palma, idq́ non ſine ratione contingit, ſcilicet ſua ſiccitate, meatuum rectitudine, & radicis ſimplicitate vulnus præbet aditū caloribus, & frigoribus, cum ſit circulare, & ſuper incumbens facile ad ima deſcendit, propter tranſmiſsionis facilitatem, quia recta eſt, nec ipſa radice pullulat, tum quia alimentum ſuperioribus partibus miniſtrat, tum radicis ſiccitate. Præterea ſingulari radice prædita, & alte deſcendens, nuſquam alimoniæ quicquā ſuperfluit, nec verò dimotum aliorſum ſe vertit, itaq́ fit, ut nullum ſit exurgendæ prolis initium: Vnde omnino huic mortem ſequi neceſſe eſt: Præterea ſi depaſcatur palma, ei exitium non affert, ſed ſterilitatem. Referri hoc poteſt ad cauſam iam dictam: ex offenſione principij finem lædi. Iam eſt germen, & fructus nō dum eſt, quia futurus, abſumitur ſuccus in germine, nōn feret ergo fructus abſumpta materia. Sed id fortaſſe non patiūtur in ſuis regionibus, in quibus non ſunt, ut apud nos peregrinæ. Plinius ex eo. Quibusdam debilitas ſterilitatem non necē affert, vt ſi quis palmæ cacumen auferat, ſterileſcunt enim nec moriuntur. Cum cerebrum eruitur palmæ, efferatur, ex Nicandri traditione.

MATERIES.

Theophraſtus ait. Palmę materies præualida eſt, & in diuerſum, quàm cæteræ incuruatur, quippe cum non infra flectatur,

pan-

pandaturq́; ſed contra pōdus fornicatim ſurgit. Ex quo Plinius. Palmæ arbor inualida, in diuerſum enim curuatur, & è contrario fornicatur. Quærit Plutarchus ſimpoſiacon octauo quanam de cauſa alia certamina alias habeant coronas, palmam communiter omnia? Alij ſunt à foliorum æquabili ordine inſtitutum id eſſe opinantes, ceu certatim cooriantur, & quoddammodo ſimul currant, quadam contentionis imagine, idq́; tacito naturæ conſenſu. tum victoriam νίκην dicunt, quaſi παρὰ τὸ μὴ εἴκειν ideſt à non cedendo. Alij ob pulchritudinem, & germinandi venuſtatem. Alij ſunt opinantes uictoris gloriam quantum omnino fieri poteſt ab interitu, & ſenio immunem eſſe, cum palma inter longæuas plantas maxime macrobia ſit, ideſt longioris æui. Id Orphicum illud comprobare videtur:

Animal æquale longicomis palmæ ramis.

Huic etiam congruere videmus, quod arboribus decuſsis prioribus folijs ſuccreſcunt alia, palma nullum abijciens è ſe natum folium, ſuis ſemper folijs ornatur, quam vim victoriæ arbori accomodant. Sed ſi quid ex hiſtorijs petendum ſit: legitur in Atticis, quod Theſeus primus in Delo certamen inſtituens, de ſacra palma frondem auulſit, inde ſpadicem dictam. Videtur etiam hoc præmium eſſe Pythicum, & Amphictyones Pythijs primum uictores in honorem Apollinis lauro, ac palma coronauerit. Sed peculiare præter hæc omnia, & cum nulla alia planta commune, quod palmæ ſignum ſi ſuperne impoſito onere premas, non deorſum inflectitur, ſed contra incuruatur, quaſi ui renitens prementi, ita res ſe habet in athleticis certaminibus, imbecilles enim, & molles flectuntur, & deprimuntur, qui veri validi ſunt, non corpora modo, ſed animi etiam eriguntur. Tradit Pharnutus. Muſas pal-

mas coronatas propter homonymiam: quod Phœnices primi inue niſſe literas credantur, nam palma (vt diximus) Græcè φοῖνιξ dicitur, ſed ratio magis probat ob arboris teneritudinem, propter quã non facile ſcanditur, ſicut nec ad Muſas & Poeſim propter eius virorem, & beneficentiam, nam dulciſſimos fert fructus. L. Papyrio, & Sp. Caruilio conſs. deuictis Samnitibus, captisq; illorum oppidis Aquilonia, & Coruino palma data eſt, more tunc primum è Græcia in Romam translato, vnde poſtea inoleuit, ut uictores ſpandicem haberent. Virgilius:

Eliadum palmas epeiros equarum.

Victoriam ob id Deam palmarem Apuleius vocitat, & palmaris ueſtis triumphantium fuit, & palmaris ſtatua, quæ alicui propter uictoriam erigebatur. Sed de palma victoriæ ſymbolo hactenus. Palma item ex Theophraſto materie tractatu facili, & cum dolatur, & ſerratur molliore & lentiore, quàm ſuberis, ſuber quidem rigidus eſt, quare ſimulachra è palmis condere cœperunt, repudiata, ſpretaq; ſuberis materiæ, vt incommoda. Cremata fumo infeſtat, de quo & Cheremonis poetæ carmen, Palmas ad venas vsq; & radice tenus eſſe fumoſas.

Palma Deli longeua proditur. Plinius. Quæ in laminas ſecatur, cuiusq; operimento ueſtiatur alia materies, præcipua eſt palma. E palmis prunæ viuaces, ignisq; lentus. Palma Deli ab eiuſdem Dei ætate conſpicitur. In Oriente funes validos è palmæ folijs fieri dictũ eſt, eosq; in humore vtiliores eſſe, & apud nos ferè palmis à meſſe decerpuntur. Ex his meliora, quæ ſeſe non diuiſerint. Siccantur ſub tecto quaternis diebus, mox in ſole expandũtur, & noctibus relicta, donec candore inareſcant, poſtea in opera finduntur. Didymus candidos, & ad implexus tegetum, ſportula-

tularũq; aptiores reddi ſpadices ſi à termitibus euulſi virides, quã ternis diebus ſub tegmine condantur, poſtea ſinamus quatriduum imbre rorido perfundi, deinde ſolibus, dũ inalbeſcant, exareſcere.

CONDITVRA.

Palmulæ, quæ condi, & reſeruari poſsint, Theophraſtus in arenoſis locis enaſcantur oportet, vt in Syria cæle, tribus dũtaxat locis, vbi arenæ ſint, proueniãt, alibi computreſcunt. Recondi autem fructus, qui Syriæ naſcuntur, illos tantum poſſe, quos palmaria conuallis parturit, narrant, qui vero in Aegypto, Cypro, & alibi gignuntur, hos adhuc recentes omnes conſumi. Ex eo Plinius. Seruantur hi demum, qui naſcuntur in ſalſis, atq; ſabuloſis, vt in Iudæa, & Cyrenaica Africa, non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyriæ: quamobrem ſues, & reliqua animalia his ſaginantur. Vitiati, aut uetuſti eius pomi ſignum eſt decidiſſe candidiam verrucam, quæ racemo adhæſerit. Thebaidis fructus extẽplo in cados conditur, cum ſui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat, marceſcitq; non retoſtus furnis. M. Varro palmulas quãto citius promas iucũdiore utare, quod uetuſtate palmula fit carioſior.

DE CERASIS. Cap. XXIIII.

D*Iximus de baccis, dicturi de acinis. Nunc hiſtoriam ceraſi contexemus, quia medium genus habet inter baccas, et acinos, authore Plinio. Inter prima è pomis colono annuam gratiam refert. Peregrinæ & ceraſi, & omnes, quarum græca nomina, aut aliena. Ante victoriam Mithridaticã L. Luculli non fuere in Italia. Ad vrbis annum ſexcẽteſimum octogeſimum, is primum vexit è Ponto, annis cxx. trans Oceanũ*

in Britanniam uſq; peruenere, Athenæus memoriæ prodidit, Lucullum debellato Mithridate victorem reuerſum, primum arborem hanc à Ceraſunte pontico municipio in Italiam detuliſſe, fructumq; gentilitio nomine ceraſium appellaſſe. Veruntamen Diphilus Siphnius vir arte, & facundia celebris longis annorũ curriculis uetuſtior, utpote qui Liſimachi regis ſucceſſoris Alexãdri ætate uixiſſet, ceraſorum meminit. Ceraſa, inquiens, bonum ſuccum creant, ſed parũ ſubminiſtrant alimẽti, ſtomacho grata ſunt, et eidem auxiliantur in frigida ſumpta. Sed rubentiora præſtant, & Mileſia, quæ vrinã pellant. Sed Seruius gummaticus inquit, antequam è Ceraſo urbe Lucullus adueheret, ceraſium erat in Italia, ſed durum, & cornu appellabatur, quod poſtea mixto nomine cornoceraſium eſt vocatum.

NOMEN.

Græcis, Latinis, & Italis ceraſus eodem nomine appellatur. Græcis enim κέρασος, *et* κεράσιον *à Ceraſunte gentilitio, ut diximus, Latinis arbor ceraſus, fructus ceraſum. Seruius pomum ceraſiũ, non ceraſum vocitari præcipit. Itali* Cireggio, *&* Ciraſo.

FORMA.

Theophraſtus ſatis anxie eius deſcriptionem proſecutus eſt. Ceraſus peculiarem naturam ſortita eſt, ad quatuor, & viginti cubita proceritatis erigitur, & craſſa quaternis lodrantibus à radice, ſiue bicubitali craſſamento. Folio meſpili, præduro, & latiore. Corticis læuore, colore, & craſſitudine tiliæ ſimilis. Is meatu flexo, nec complente gyrum obducitur arbori, quaſi mucronatim ambiat, ab imo ſurſum in anguſtias ſeſe colligens, qualis in fronde quoq; ipſa deſcriptio eſt. Quum deſquamatur, hoc eodem modo delibrari ſolet, alioquin præſcinditur potius, quàm filo eodem detrahi poſſit.

Quin

Quin et per craſsitudinẽ prætenuis modo folij finditur, reliquumq́; durare, arboremq́; tueri valet, nec iactura huius arbor ipſa emoritur. Quod ſi totũ deglubas, qui reliquus eſt humor, elabitur. Porrò tunica exteriore adepta nigricat pituita quadam mucoſa: et uice eius ſecundo anno tenuior ſubnaſcitur, priorisq́; damnũ reſarcit. Nerui ligno contorti, conuolutiq́; in anfractus, ut cortex uirgis, continuoq́; naſcitur idẽ mos. Rami dum adoleſcũt, alij pereunt, qui ab imo ſparguntur, alij continuo creſcunt, ut ſuperi, ramoſa prorſus arbor non eſt. Paulo enodior, quàm populus. Flore albo pyri uel meſpili, pluribus floſculis racematim congeſto, fauaceo. Fructu rubro dioſpyri figura, magnitudine fabæ, quamquã acinus dioſpyro prædurus, ceraſo mollis. Radix multiiuga, ſumma telluris cute nititur, non craſſa. Contortio eadem radicis, & corticis radicem tegentis. Athenæus à Theophraſto deſcriptionem deſumens, ait. Florẽ habet ſimilem pyro ſylueſtri, eumq́; pluribus floſculis ueluti faui cõpoſitũ fructum rubicundum, ſimilẽ melampyro, fabæ magnitudine, niſi quod melãpyro nucleus eſt aſper, ceraſo mollis. Hermolaus Theodori uerſionem non probat, nam dioſpyron Theophraſti Iouis flammam ipſe interpretatus eſt; cum Iouis triticum dicere debuiſſet, quãdoquidem uulgo granum ſolis dicatur. Sed Plinius aliter Ceraſum deſcribit. Ceraſus Loti penè natura eſt. Ramoſa admodum. In quadraginta cubitorum trabes æquali per totum duorum cubitorum craſsitudine reperiri. Cortex libris ſimilis, cuius humor gummoſus. Pomum extra carnem habet, intus lignum, conſtatq́; cute, & ſucco. Primo candicant baccæ; mox rubent, deinde nigreſcunt. Succo ſanguineo præditum. Non alternat fructus, quia lignum carnoſum habet, non ut oleæ, cui ſiccum lignum. Pullulat ab radice denſa. Vnde Virgilius.

Pullulat ab radice aliјs denſiſsima ſylua
Vt ceraſis.

GENERA.

Plinius octo ſui temporis ceraſorum ſpecies ponit, quem ſequemur. Et primo Aproniana maxime rubent. Apud nos huiuſmodi generis multæ ſunt ſpecies, habent magnitudinem, & mollitiē, ex omni parte maxime rubent, & quia nobis Surrento optima afferuntur, vulgo Ceraſa di Sorrento, *vocamus. Actia nigerrima ſunt. Hæc nobis* Ceraſa di Lettere, *dicuntur, inde enim nobis exportantur, & coruine. Corpore magna, & nigerrima ſunt, vt veſcentium manus, & labra ſanguineo uiridi ſucco, mororum more, inficiant. Hæc raro menſis apponuntur cum mantilia deturpent. Ceciliana verò & rotunda. Exiſtimarem quæ Neapoli vulgo* Imperiale, *dicuntur. Sunt enim cæteris rotundiora, ac pretio habita, parte ſoli obuerſa rubeſcunt, auerſa lacte candicāt, ſapore dulci cum quadam aciditate miſto. Iulianis gratus ſapor, ſed penè tantum ſub arbore ſua, adeo tenera, ut geſtatum non tolerent. Matthiolus hæc in Hetruria* Acquaiole, *vulgò dici, minimumq́ haberi ait, quin ob aquæ enim partis redundantiam inſipida ſunt, oriq́ ingrata. Sed quomodo, bone Deus, ijs gratus ineſt ſapor ſi inſipida ſunt, oriq́ ingrata? Rectius igitur putandū ea eſſe quæ Neapoli* Ceraſa cannamele, *dicuntur. Hæc Iunij fine maturantur, vel Iulij initio, ideoq́ Iuliana dicuntur, dulci ſapore melleo, ac plurimo ſucco prædita ſunt, adeoq́ mollia, vt nō ſolum geſtatum tolerent, ſed vix parumper manibus pertractari licet, quin celerius marceſcant. Principatum duracina ſibi vendicāt. Hæc nobis* Toſtole, *dicuntur, plurimaq́ horum ſunt genera, rubentia, callo prædura, guſtu præſtanti, carne nucleo pertinacius hærente*

rente, alia ſunt, quæ Oliuette, dicimus, alia Cornole vulgò, quia vtriuſq; magnitudinem, formam, et duritiem referunt, omniumq; maxime geſtatum tolerant. Sunt qui legant Plinij verba ſequentia cum præcedentibus annexa, ſed mihi videntur ſeperatim legenda. Et quæ Pliniana Campania appellat: in Bælgica Luſitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro, ac rubenti, viridiq; ſimilis matureſcentibus ſemper. Ea eſſe, quæ Torto de verdacere, dicimus paſſim. Colore ſunt mixto ex nigro, viridi, rubentiq; nec perfectè, albeſeentia ferè ſemper, vt matureſcentibus ſimilia videantur, Iunio maturantur, ſæpiſſime uno pediculo duos affert fructus: nam quæ Pliniana Campani vocent, nulla hodie ſunt, fortaſſe nomen perijt. Si quis verò hęc verba cum præcedentibus annexa legere velit, vltimum hoc genus illud erit. Minus quinquennium eſt, quod prodiere, quæ laurea vocant, nō ingratæ amaritudinis, inſitæ in lauro. Hoc genus ex lauri inſitione ortum penitus nobis ignotum eſt; et ſi communi inſitionis modo multoties expertum ſit, multos feſellit experientia, maximo enim lauri amarore germen emoritur: Sed puto quæ Neapoli, Viſciole di Roma, dicuntur, id eſſe, nobiliſſimum genus quidem cætera longe ſuperans, magnitudine perſpicua, colore ſanguineo ſuccoſa, ineſt in maxima dulcedine amariuſculus quidam ſapor, vnde fit ne nimia acerbitate reſpuantur, nec maxima dulcedine faſtidium pariant, id genus nobis Roma aduectum eſt. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis. Neapoli genus id non viſitur, nam omnia in magnam excreſcunt altitudinem. Minore etiamnum frutice chamæceraſi. De hoc videbimus in ſequenti. Multa innumerabilia ferè apud nos genera ſunt, ut præcocia, quæ Maiatiche dicimus, quia Maio maturantur.

gantur. ſic ſerotina Aguſtegne, eadem ratione, ſunt quæ uno pedi culo terna, quaternaq; ſint, & quæ racematim vuæ modo dependeant, aliaq; ſed ſat ſit antiqua memoraſſe.

COELVM.

Plinius ceraſa gaudere Septentrione, frigidisq; dixit, ob id in Ponto abundare, & trans Oceanum in Britanniam quoq; uecta, eadẽ in Aegypto nulla cura eualuit, ut prouenire poſſent, et iuxta Romam ægre prouenire. Palladius. Ceraſus amat cœli ſtatum frigidum. In tepidis regionibus parua prouenit. Calidũ non poteſt ſubſtinere. Montana, uel collibus conſtituta regione lætatur. Pamphilus ceraſum frigidis gaudere ſcripſit. Ob id Apulia noſtra ob cœli caliditatem ceraſis caret, ſed ſi neceſsitas cogit his locis fortè eas plantare, ſaltem iugi rigatu adiuuentur.

SOLVM.

Theophraſtus vbi amnes, & rigua, & omnino ubi Tilea, naſci ſcripſit. Plinius aquoſis montibus gaudere. Palladius ſolum poſitionis humectæ deſiderare. Pamphilus uda loca. In noſtra Cãpania vallis ea, quæ prius ſueſſulanorum fuerat, quæ ad caudinas furcas protenditur, ceraſis tota conſita eſt, quarum poma adeo proba ſunt, vt Ceraſuntij potius à nobis petijſſe, quàm ad nos miſiſſe videantur, ſolum enim leue, humidumq; obtinent.

SATIO

Palladius ex ſemine naſci probauit, immo ex eis plantaria creari poſſe: ſi Octobri, vel Nouembri ſpargantur poma, quæ ſumma facilitate naſcentur. Seritur & viuiradice. Vnde Octobri, vel Nouembri menſe ſylueſtrem plantam transferre debemus. Plinius circa brumam ceraſa ſeri debent. Interualla maiora eſſe

debent

debent, ceraſis enim vmbre enormes ſunt. Pamphili authoritate ceraſum ſeri malorum, & pyrorum more. Auulſione etiam plã tatur ceraſus Didymi authoritate. Naſcitur etiam virga, quod Palladio experienti optime euenit. Is enim virgulta ex ceraſo pro adminiculis per vineam poſita, in arborem proſiluiſſe confirmet, tanta eſt huius naſcendi facultas. Amat ſcrobes altas, & ſpatia largiora. Apud nos ſunt quadraginta pedum.

CVLTVS.

Palladius. Amat continuas foſsiones. Putria in ea, & ſicca putari debebunt, vel quæ denſius arctata protulerit, vt rareſcat. Fimum non amat, atque inde degenerat. Siccis locis nos irrigamus, & optima producunt poma, ſed cæleſtibus aquis putreſiunt. Arborem formamus, vt truncus octo, vel decem pedum à terra eleuetur.

INSITIO.

M. Varro brumalibus diebus ceraſus inſeri ſolet, ait. Columella. Poſsunt circa idus Ianuarij ceraſi, cæteræq; arbores; quæ prius florent inſeri commode. Caſsianus Octobri inſerit. Quintilij Aprili inſerũt. Pamphilius ceraſum maxime inſitione lætari ſcripſit, neque vnquam bonum, dulcemq; fructum afferre niſi alteri arbori inſitam. Diophanes ceraſum in Terebinthum inſeri ait, in perſicum, & vice uerſa. Plinius Virgilij authoritate ceraſis vlmum inſitum, dicit. Ceraſus ſtatutum tempus anni habet ſerendi, uel inſerendi ubiq; circa brumam. Dempto libro ſiccitur habet enim poſt eum veluti lanuginem, quæ ſi comprehendit inſitum putrefacit. Præterea in laurum inſeri (ut diximus) & inde enaſci ceraſa laurea. Palladius uerò. Inſeritur menſe

No-

Nouembri melius, vel ſi neceſſe ſit, extremo Ianuario. Alij & Octobri menſe inſerenda eſſe dixerunt. Martialis in trunco inſeri iubet. Ipſi enim inter lignũ, & corticem feliciter ſemper euenit. Qui in trunco conſerunt, vt Martialis dixit, omnem lanuginem, quæ circa eſt auferre debebunt, quæ ſi remanſerit, inſitis nocere ait. In ceraſis hoc ſeruandum eſt, & in omnibus gummatis, ut tũc inſerantur: quando his, vel non eſt, vel deſinit gummi effluere. Ceraſus inſeritur in ſe, in pruno, in platano, vt alij in populo. Ad Paſiphilum verò Palladius.

Inſeritur lauro ceraſus, partuq; coacto
Tingit adoptiuus virginis ora pudor.
Vmbrantes platanos, & iniquam robore prunum
Compellit gemmis pingere membra ſuis.
Populeasq; nouo diſtinguit munere frondes,
Sic blandus ſpargit brachia cana rubor.

Nos Ianuario inſerimus trunco per media fiſſo, & facillime comprehendit. Vnde qui inſitionibus initiantur, huic arbori incũbunt. Emplaſtratione etiam optime comprehendit, tempore cum arbor maturat poma, ideſt Maio, & Iunio. Inſeritur etiam admodum digitalis. Sunt qui in ſalices, & caſtaneas inſerant.

A R S.

Ceraſa ſine oſſe quemadmodũ naſcantur, Græci, Latiniq; demonſtrauere. Democritus ita monet. Si quis tenellum ceraſi caudicem radice tenus ſcindat, non vulnerata parte ima, medullãq; auriſcalpio eruat, deinde lachrimam cyrenaicam aqua dilutam dummodo ſapæ craſſitudinem referat infundat, & humente carta diligẽter obligata adminiculo fulciat, ne lachrima effluat, octauo die eadẽ lachrima perfundi præcipit, ut germina citet, ſic exoſ

al

& enucleatius fructus exibit. Sed ſi Scylla conſita fuerit præſtabit, vt ſegmenta facilius iungantur. Palladius hæc eadē, quæ ex Democrito excepit, etiam in ceraſis opus eſſe experiri, cum de vite præcepiſſet. Sed quomodo aliter fieri poſſit à Martiale docet. Arborem teneram ad duos pedes recides, et eam vſq; ad radicem findes, medullam vtriuſq; partis ferro curabis abradere, & ſtatim vtraſq; partes in ſe vinculo ſtringis, & oblinis fimo & ſummam partem, & laterum diuiſuras. Poſt annum cicatrix ducta ſolidatur. Hanc arborē ſurculis, qui adhuc fructum non attulerunt, inſeris, & vt aſſerit, ex his ſine oſſibus poma naſcentur. Quod falſum eſſe demonſtrauit experientia. Sed ſunt apud nos earum genera, quæ adeo molli oſſe prædita ſunt vt ferè cum carne mandantur, exiſtimarē potius in ſalice inſitum modo, quo perſicum enatū diximus eſſe productum. Vt præcoces vuas habeat, Florentinus in ceraſum vitem inſerit, ſic quo tempore ceraſus fructum afferre ſolet, eo tempore vuas affert, hoc eſt vere. Pamphilus vuam nigram ceraſo inſeri debere, quo vere afferat vuas. Plinius ceraſos præcoces facit, cogitq; matureſcere calx radicibus admota. Sed id antequam flores afferat, vel ſi calidam aquam ſæpius radicibus infundis, & ſi poſtea inareſcat.

MORBI, ET REMEDIA.

Ceraſus, authore Plinio, cortice in orbem detracto non offenditur, ſi non ſimul incidatur corpus, alioquin corticem mittit, ſed non vitalem, nec proximum corpori, verum eum, qui ſubnaſcente alio expellitur. Palladius. Ceraſus ſi concepto humore putreſcit, in trunco foramen accipiat, quo poſſit educi. Si formicas patitur, ſuccum portulacæ debebis infundere, cum aceti media parte permixtum, vel vini fæcibus truncum arboris florentis adliuire. Si

æſtus canicularum fatigatur, trium fontiũ ſingulos ſextarios ſumptos poſt ſolis occaſum radicibus arboris iubeamus influere ſic, ne remedium Luna deprehendat. Vel herbam ſymphoniacã circa arboris truncum torquebimus in coronã, uti ex ea iuxta imum codicẽ cubile faciemus. Sed Symphoniaca, quę herba fuerit, ambigitur. Apuleius ſymphoniacam eandem eſſe cum hyoſciamo ſcribit. Plinius ſymphoniã herbam alternis, viridibus roſeisq́ per caulẽ folijs deſcribit: in poſca ſanguinem reijcientibus mederi, ſed ſi floribus, non folijs diceret, credendum eſſet hyoſciamum eſſe, quod Dioſcoridis deſcriptioni accedit, & ad ſanguinis eruptiones laudatur.

CONDITVRA.

Condiendi ratio à Florentino rei ruſticæ authore ſic tradita eſt. Ceraſia ante ſolis exortum arbore ſua decerpta in uas ſubſtrata in fundo ſatureia conijciuntur, dein ceraſia ſuperponuntur, iterumq́ alternis ſatureia adijcitur nonnihil acidi mellis aliquantũ dulceſcentis. Seruantur itidem interiectis arundinum folijs, & in eundem modum alternatim diſpoſitis in cado. Plinius ſiccatur etiam ſole, conditurq́ ut oliua cadis. Palladius ceraſa non aliter, quàm in ſole uſq́ ad rugas ſiccata ſeruantur.

MATERIES.

Theophraſtus, quia cortice ſimilij eſt Tileæ, ob id cunas ex eo conficiunt, ſicut etiam è corticibus tileæ.

DE PVMILA CERASO. Cap. XXV.

Viſum eſt præſens caput à præcedenti ſeparare, cum genere id ceraſi à cæteris longe diſtet, tum facultate, tum quod diuerſo indigeat cultu, ut quæ à nobis præcipienda fuerint, clariora videantur. Quæ enim ſupra memorauimus Galeni autho-

authoritate aluum ſubducūt, ac ſtomacho minus commoda ſunt, at hæc acida contrario modo ſe gerunt; nam phlegmaticis, et fluidis ſuperfluitatibus ſtomachis phlegma incidunt, & exiccant. hæc inſolata reponuntur, ac viridia ſaccharo condita per annos aſſeruantur, commendanturq; ad intinctus conficiendos; quibus non modo edulia ſatis iucundiſsima præbentur, ſed ægrotantibus bilioſis febribus afflictis, & ſitim ſedant, oris inſuauitatem emēdant, & cibi appetentiam inducunt.

NOMEN.

Videntur ſub chamæceraſi nomine reponendæ, cum non in altum, ſed in latum ſpatientur. Alij ſub ſylueſtri genere ceraſiorum poſuere, cum neglectæ viuant. Græcis ὀξυκέρασοι ab aciditate dicuntur. Itali, Maraſche, Viſciole, Neapolitani Amarendole vocant.

FORMA.

Non frondium, & fructus effigies, quæ alioqui eadem cum ſuperiori eſſet, ſed ſuccus, vtpote qui acidus ſit, diuerſitatem inter genera facit. Præterea magnitudine, & humiliori corporatura à ſuperiori diſtat. Fructus longiori pediculo dependent. Succus morſa laborantium morbo palata recreat; prægnantium etiā malacijs expetitus. Ab imo crure maxima ſoboles pullulat, ut arbor vna breui tempore totum pomarium expleat.

COELVM.

Vnumquodq; cælum fert, calidū, frigidumue fuerit. In Apulia, vbi difficile eſſet aliud genus prouenire, frequenter naſcitur, & maxima generum varietate.

GENERA

Infinitæ propemodum ſunt huius generis varietates, quemadmodum alterius iam dicti. Differunt enim aciditate, forma, colore, nam alia diluto rubore matura, alia in nigrum vertuntur poma, ſic magnitudine, temporis prouentu, alijsq; diuerſitatibus.

SOLVM.

Sicco ſolo, leui, arenoſoq; melius proueniunt, & optimos præbent fructus, etiam pingui, leuiq;, humido verò fructus affert, qui nimia aciditate reijciantur.

SATIO

Suis oſsibus ſata optime proueniunt. Quæ ſeminio deſtinantur, eligantur maiora, colorätiora, ſpecioſiora, & quæ breuiori pediculo dependent. Sed tardè proueniunt. Naſcuntur ſobole, naſcunturq; etiam ſurculo, ſui enim natura maxime viuax, & omnibus fere modis apprehendit. Verſius ſerenda eſt.

CVLTVS.

Arboris truncus ſex pedibus aſſurgat. Foſsiones cõtinuasq; quærit. Degenerat, decreſcitq; arbos, ſi circa caudicem ſoboles nocitura pullulat, & non interlucetur.

INSITIO.

Quæ inſitæ ſunt præcociorem afferunt fructum. Mutua inſitione melioreſcunt, omnibusq; inſitionum generibus comprehendunt, ſi in ſylueſtrem ceraſum inſeremus, poma maioris magnitudinis producent. Si ceraſa in has inſeremus, & arbor, & poma degenerabunt.

DE

DE ZIZIPHIS. Cap. XXVI.

DEbuerat ziziphus iam ſyluis ſeri, ſed ſui iucunditate fructus, ſpecieq; decora pomaria cultiora ferè omnia colunt, vt rectè prętulerit Plinius. In tecta iam ſyluæ ſcandunt. Peregrina eadem eſſe, quæ non pridem in Italiam venere ex Africa. Sex. Papinius attulit diui Auguſti nouiſsimis temporibus. Dioſcoridi indicta eſt. Videtur à Theopraſto inter Loti genera recenſeri, cum plura eſſe deſcribat. Vnum enim Lotophagorum, cuius fructus prædulcis, ſuauis admodum, & intus ſine ligno, quod à Græcorum Poetarum principe miris laudibus Odyſſeæ nono celebratur.

Lotophagumq; forum ſubeunt, qui turgidæ loti
Semina dat mandenda viris, hi prorſus, vt hæſit
Dulcis in ore ſapor, patriam de corde fugarunt,
Auelliq; noua capti dulcedine truncis
Haud poterant.

Alterum genus Paliurum vocat, in Africa frequens quippe quo Heſperides ad vrendum vtuntur, cuius deſcriptionem inferius afferemus; ſic Agatoclis, & Polybij teſtimonijs noſtram ziziphum africanam eſſe paliurum affirmare non veremur. Columella de apum paſtionibus, Arbores, inquit, probatiſsimæ utraq; ziziphus, cum mediocris guſtus ſint eius flores. Palladius ex eo. In arboribus ziziphus, pomiferæq; arbores, quibus nulla amaritudo reſpondet in flore, vel ſucco, apibus aptæ ſunt. Galenus parui ſucci poma eſſe dicit nec concoctioni, nec ſtomacho facilia, namq; inſolentibus, & effrenatis pueris, & mulieribus cibi gratiâ tantū expetuntur, exiguumq; præbent alimentum. De eius vi Palla le-

greci

græci poetæ extat epigramma, quam ſe inueniſſe in ziziphis fatetur. Is enim cum quartana febri laboraret, & zizipha inſpexiſſet, ſubito conualuiſſe & ſanum, ut Croto, factum.

οὐκ ἀλογίωσ ἐν διζύφοισ δύναμίν τινα θείαν
εἶναι ἔφην χθὲσ γοῦν δίζυφον ἐν χρονίῳ
ἠπίαλῳ, καμνοντι τεταρταίῳ περιῆνα
καὶ γέγονεμ τάχεοσ δία κρότωμ ὑγιὴσ

Græcis ζίζυφα, *&* ζήζυφα, *&* ζίτζυφα, *& aliquibus exemplaribus etiam* διζύφοισ, *tot enim modis ſcripturæ uariare ſolet. Galenus* σηρίκα *uocare uidetur. Theophraſto uidetur* παλίουροσ *africana. Latinis, ut Columellæ ziziphus fæminini generis. Plinio ziziphum. Officinæ Barbaros imitatæ, iniubas dicunt, Itali* giugiule.

FORMA.

Theophraſtus de ſua africana Paliuro, Fruticoſior eſt. Lotophagorum paliuro. Folio noſtrati ſimili, ſed fructu diuerſo, non lato, ſed rotundo, rubroq́. Nucleo, qui non ſimul mandatur acinorum punici modo. Magnitudo fructus, quæ fructibus cedri, paulo amplior iucundus per ſe, atq; ſuauior, etiam uino affuſus, quin & uina ſucco ſuo commendans. Sed huius africanæ paliuri folia, quæ Græciæ paliuro ſimilia dicit, uidentur non alterius arboris eſſe, quàm Dioſcoridis Rhamnum tertium, cum ſæpe Rhãni, & paliuri nomina inter ſcriptores confundantur. Hic nanq; frutex folia tam ſimilia zizipho affert, ut niſi propinquius inſpexeris, facile in utriuſq; diſtintione hallucinaberis. Diſtant maximè fructu, nam noſtræ zizipho rotundus, magnitudine, qua cedri, paulo amplior, æſu iucundus. Rhamno uerò, ſiue paliuro in ſiliquis folliculari ſpetie, uirticillo ſimilis. Agatocles item libro hiſtoriarum ſuæ patriæ tertio uidetur hanc quoq; paliurum deſcribere

bere. Aſſurgit hæc arbor in Aleſſandria ad pinus, ulmiq́ proceri tatem, ramis frequentibus aculeatis, folio viridi, rotundo, tenui. Hæc bifera eſt, non tam vere, quàm autūno. Fructum profert oliuæ phaulię vocatæ magnitudine crudus manditur, at virens, vbi verò exaruit in farinam molitur, atq́ ita eſtur nullo liquore ſubacta. Polibius Megalopolitanus libro hiſtoriarū duodecimo (referente Athenæo) ſe vidiſſe teſtatur hanc arborem ſpinis aſperam, folio virenti, quale Rhamno, tantum profundiore, latioreq́; fructu candida myrti per initia, ſed proceſſu puniceo, magnitudine oliuæ, ſed rotundo. Eum cibo familiæ inndi cum nucleo, qui ei perexiguus eſt, ſeruari conditum eundem nucleum, herilibus menſis eximi, ſaporem fici, & phœnicobalani ineſſe pomo, ſed præſtantiori odore, uinum, & acetum inde fieri. Plinius poma ſimiliora baccis, quàm malis dixit, Cypri folijs. Nos autē ita deſcribemus: vt omnium collatione africanam ne paliurum fueris, poſsit iudicari. Arbor infra pruni magnitudinem ſubſidet. Caudice retorrido, nec ſatis recto. Ramis ſenticoſis, multis aduncis intercalantibus ſpinis, è quibus ſarculi prȩduri, folioſi, ſpitamæ longitudine exeunt, frondes gerentes utrinq́ per interualla impari exortu, lentiſci modo per cubitum ſerratas, ſimiles tertio Dioſcoridis rhāno, qui hyeme cum frondibus vnà decidunt. Flore muſcoſo oleæ, ſed odorato magis, pomo cornis baccis ſimili, dulci, primo uiridi, vltimo phœniceo, vel rubello colore. Radicibus firmis, validisq́.

GENERA.

Columella duplex, affert genus ziziphi rutilum, et candidum. Neapoli vnum tantum genus viſitur rutilum. Sunt qui azadarāt arabum albam ziziphi ſpetiem putent.

COELVM.

Palladius loca calida, & aprica amare ſcribit. In temperatis noſtris regionibus etiam optime fructificat.

SOLVM.

Palladius terram non nimis lætam, vel proximam tenui, & ieiunæ. Plinius in caſtrorum ageribus ſata, & ageribus præcipue decora.

SATIO.

Plinius granis ſeri debere ſcribit menſe Aprili. Palladius oſſibus ſuis ſeri in ſcrobe palmari, ita vt terna grana per ſcrobem cacuminibus ponantur inuerſis, quibus in imo, & ſummo affundatur lætamen, & cinis, & herbis adnaſcentibus manu planta liberetur erumpens. Cum pollicis ſoliditati ſimilis fuerit, transferatur in locum paſſinatum, vel in ſcrobem Aprili menſe.

Seritur etiam ſtipite, & planta. Creſcit tardiſsime, ſed ſi plantam ponis Martio, magis in terra molli. Locis calidis Aprili menſe ziziphum conſerit, frigidis vero Maio, vel Iunio. Nos omnes viuiradice ſerimus, cum ſtolones circa eius crus facile fruticent, quod etiam à Didymo adnotatum repperimus.

Vindanionius, Didymi authoritate, ziziphum ramis plantari retulit, ſed rami è media arbore accipiendi ſunt. Quemadmodũ quoq; et Palladius ſupra deſcripſit ſtipite ſeri poſſe.

Didymus etiam talea ſeri poſſe memoriæ mandauit, & tranſplantata meliora reddi. Et ſi tempus non præſignent, quando id faciendum ſit. Nos Martio menſe ponere poterimus, & optime in frigidis, humidisq; Aprili.

CVL-

CVLTVS.

Palladius hæc de eiuſcultu. Per hyemem prodeſt illi, vt circa codicem lapidum cumulus aggeretur, qui æſtate auferri debet. Si arbor hæc triſtis erit, ferrea ſtrigili ſubraſa hilarior fiet, vel ſi fimum bubulum radicibus modice, & frequenter affundas. Nos arborem formamus, ut uno ſtipite aſſurgat, cuius altitudo ſex pedum erit.

INSITIO.

Facile inſeri poſſe exiſtimarem in oxyacantham, vel prunum ſyluestrem, cum omnium ferè ſurculorũ ſuſceptrices ſint Februario, vel Martio menſe. Hyeme ſiſſo trunco, æſtate uerò emplaſtratione vti poſsimus.

CONDITVRA.

Zizipha collecta matura in longo uase fictili ſeruantur, oblito, & loco ſicciore compoſito. Vel recenter lecta poma ſi guttis vini veteris perſundas, efficitur ne ea rugarum deformet attractio. Seruantur etiam deciſa cum ramis ſuis, aut fronde ſua inuoluta, atq; ſuſpenſa. Hæc Palladius.

MATERIES.

Materies intus colorata eſt, ſolidaq;. Ideo ex ea cithare conficiuntur.

DE MESPILO. Cap. XXVII.

DIximus de baccis ſingulari oſſe præditis, nunc de ijs, quæ plura includunt. Plinius malorum, pyrorumq; generi iure adnumerari meſpila monet, nec eas in Italia fuiſſe Catonis æuo. cum earum nuſquam meminerit.

NOMEN.

Theophraſto μεσπίλη, Dioſcoridi verò μεσπίλος, fructus μέσπιλον, Latinis arbor meſpilus, cuius fructus meſpilum. Itali neſpilo.

FORMA.

A Theophraſto ita deſcribitur. Arbor inter ampliſſimas eſt, et recta Croma in gyrum, magna ex parte pineæ ñiictis formas uertice ſuo æmulatur, niſi quid impediat. Aculeis caret Cortice læui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicante dum adoleſcit, ſcabro, nigroq́ dum veteraſcit. Flore amygdalæ, non tamen rubenti, ſed propemodum herbaceo. Radices nec multas, nec alte deſcendētes, validas tamen, & craſſas, & incorruptibiles agit. Maxime uiuax & aboleri contumax. Sero ſuos perficit fructus, cum terreſtris naturæ ſolidi, acerbiq́ ſint, vnde ſero ſuum adipiſcuntur humorem, & ſaporem. Et meſpila ſylueſtria mitibus adoratiora ſunt, & tam agreſtium, quàm vrbanorũ acerbiora ſunt odoratiora minus acerbis. Cuius rei ratio libro de cauſis fuſius explicatur. Quũ ſicciora ſint, ea tamen ſiccitate, quæ non tollat, ſed patiatur quantum humidi ſit ad odorem neceſſarium in natura. Sed alia eſt noſtra uernacula meſpilus ab hac Theophraſti, cum inter ampliſſimas illa ſit, niſi noſtra ſylueſtris, vel chamæmeſpilus fuerit. Praeterea corruptus teſtus Theophraſti, & hians, quid de generibus ſtatuendum ſit, difficultatem affert. Dioſcorides ita depingit. Alterum meſpili genus in Italia naſcitur. Arbor folijs mali, ſed minoribus, Pomum fert rotundum eſui aptum, vmbilico latiore, quod aſtringit, ſeroq́ matureſcit. Plinius, putamen in meſpilis mandi ſcripſit, quod in alijs reijcitur, ac vaſculis conſtare. Noſtram verò meſpilum ita deſcribemus. Arbuſcula eſt ſimilis ſylueſtri

ſteri pyro Ramis in gyrum comoſis, aculeatiſq; Folio mali, prōmiſſiori, anguſtioriq; Longo pediculo. Flore ſubherbaceo, amygdalæ forma. Pomo dum pubeſcit viridi, & duro, ubi maturuerit fuluo, & molli, umbilicello ſuperne extante, folioſis unguiculis redimito, tribus, quatuorúe intus nucleis. Radice numeroſa. Politianus noster de criſtato illo uertice ſuo ita meminit.

„ regum imitata coronas.

Meſpila.

GENERA.

Theophraſtus Idæorum ſecutus obſeruationem tria genera tradidit. Anthedona, Saıanea, & Gallica. Setanium, quod in præſenti memoramur, fert malum grandius, candidius, ſolutius, molliori intus acinorum ligno, uerum cæteris fugacius. De alio in ſequenti capite. Dioſcorides ex eo. Meſpili hoc genus alijs σιτάνιον, vel ἐπιμηλίς. Pomum rotundum affert, umbilico latiore, quod aſtringit, & ſerò matureſcit. Ex quibus Plinius. Meſpila tria genera, Anthedon, Setania, tertium degenerat, tametſi anthedoni ſimilis eſt, quod Gallicum vocat. Setaniæ maius pomum, cādidiuſq;, acini molliore ligno. Sed noſtratæ meſpili genus vnum eſt grandiori pomo, vt ſerè malum magnitudine peræquet, cuius rami carent ſpinis, quod videtur & cultu, & inſitione in pomarijs commituiſſe, & ſyluestrem habitum exuiſſe. Alterum ſpinis horret, ſyluis, & vepribus naſcens, pomo paruo, acerbioriq;, vt uix edendo ſit, niſi prius per hyemem frigore molleſcat. vulgò Neſpolo canino dicitur. Eſt & tertium genus oblongiori pomo, tenuioriq;, internis oſſibus carens, quod cultu, humiq; frugalitate potius proueniſſe credendum eſt, quàm quod genus diuerſum ſit, cum vna, eademq; arbore, & rotunda cum oſſibus, & oblonga

EE 2 ſint

ſine oſsibus poma habeat.

COELVM.

Theophraſtus in montibus naſci ſcribit. Palladius calidis locis maxime gaudere, ſed irriguis tamen, & frigidis quoq; prouenire Nos in calido, frigido & temperato cælo vidimus, ſed in calidis arbores paruæ ſunt, paruosq́ ferunt fructus.

SOLVM.

Theophraſtus ſolum gelidum, atq; humectum quærere dixit. Palladius in riguis locis, & magis ſabulone pingui, aut glareoſa terra, cui arena permixta eſt, vel argilla cum ſaxis.

SATIO

Semine naſci Theophraſtus prodidit. Plinius ſemine ſeri, ſed tarda prouentu, & degenerantia, ac inſito reſtituenda. Palladius etiam ſeri ſemine, ſed in longiorem ſperatur ætatem.

Theophraſtus viuiradice quoq; naſci ſcribit. Didymus ante diem calendarum aprilium ſeri, modo quo cotonea malus.

Theophaſtus item auulſione naſci retulit. Plinius. Auulſi ab arbore viuunt ſtolones, ſed cum perna ſua, & aliquid è matris corpore auferat ſecum fimbriato corpore, & hoc modo plantantur meſpili. Didymus auulſione etiam naſcitur meſpilus.

Poſſunt etiam propagari, & optime concipiunt radices, quæ transferri poſſis. Talea ſerendam eſſe Palladius retulit Menſe Martio, vel Nouembri, ſed ſolo ſtercorato, & ſubacto, ita vt vtrunq; caput taleæ ſtercus obducat, Sunt eius incrementa tardiſſima.

CVLTVS.

Palladius. Amat putari, & circumfodi, & parco humore

inte

inter ſiccitates ſæpe refoueri. Formanda eſt arbor, ut à terra truncus duorum, uel trium pedum altitudine erigatur, ex quo ſpargãtur rami.

INSITIO.

Palladius docet menſe Februario inſeri in ſe, in pyro, et in malo. Surculus tamen eius de arbore media debere aſſumi, nã de ſummitatibus uitioſus eſt. In trunco fiſſo inſerenda eſt, nam corticis macies ieiuna nil nutriet, ad Paſiphilum verò.

Aemula dura pyri deſpecti mala ſaporis
  Meſpilis admiſſo germine tuta ſubit.
Et geminis ſe ſe violentior inſerit armis,
  Atq; auidas terrent robore ſæua manus.

Nos in oxyacantham inſeruimus fiſſo per media trunco, et optime prouenit Ianuario menſe. Inſeuimus etiã in cotoneam malũ, ac fructum pulcherrimum, & ſupra magnitudinem aſſecuti ſumus, & ſi quis inſitionem iterauerit, maiorem habebit. Albertus magnus inſerere docet in mala & pyra, ut fructus ſine oſsibus naſcatur, quod falſum eſſe experientia nouimus.

MORBI, ET REMEDIA.

Theophraſtus uermiculationi arborem obnoxiam eſſe ait in ſenecta, vermesq; prægrãdes ei, diuerſiq;, quàm cæteris arboribus cernuntur. Eroditur & fructus à vermibus adhuc crudus in arbore, & ſi minus, quàm ſorbus acerbus ſit. Plinius ab eo. Meſpilus in ſenecta obnoxia vermiculationi eſt, & vermiculationem quoq; poma ipſa per ſe quibusdam annis ſentiunt. Palladius. Si vermibus occupatur ſtylo æreo purgandi ſunt, & amurca vel humana vetere urina, vel viua calce profundendi, ſed parcius propter arboris noxam. Vel aqua decocti lupini. Si putatur hinc

arbor

arbor ſterilis fieri. Fimus, & cinis vitium ſimul ſi radicibus infundantur, fertilem reddunt. Si formicæ moleſtæ ſunt, rubrica cum aceto, et cinere temperata necabuntur. Si poma labãtur. Fruſtum de eius radice præciſum in media trunci parte figatur.

CONDITVRA.

Palladius. Meſpila ad ſeruandum leguntur nec dum mitia, quæ in arbore diu durabunt, vel in vrceolis picatis, vel in ordinem ſuſpenſa, uel, ut quidam poſca, uel ſapa condita. Die ſerena legantur, ac media, & paleis obruantur diſcreta, ne ea uiciſsim tactus afficiat. Vel cũ pediculis lecta ſemimatura, et ſalſa aqua, per dies quinq; macerata, poſtea ſapæ infundantur, vt enatent. Seruantur & melle, ſed ſi minus matura collegeris.

DE TVBERIBVS. Cap. XXVIII.

ALteram meſpili ſpetiem proſequemur. Plinius æque peregrina eſſe zizipha, & tuberes, nec pridem in Italiam veniſſe, atq; è Syria Sex. Papinium attuliſſe in caſtrorum aggeribus ſatam. Hæc inter meſpeli ſpeties à Theophraſto deſcripta eſt, itemq; à Dioſcoride. Plinius ex illis excipiens, & ignorans qui fructus fuerint, alibi poſtea tuberes uocat, quas prius meſpili ſpeties vocauerat.

NOMEN.

Theophraſto uidetur μέσπιλον ἀνθηδών *ni fallor. Dioſcoridi* ἀρωνίαν *& ita à multis vocari refert, &* τρίκοκκος. *Galenus communi vocabulo* τρίκοκκος, *quaſi trioſſium appellari ab aliquibus, quum tria in eius grana, aut ligna, ſeminis loco fructus contineat. Columella tuberes vocat. Ab eo Plinius, & Palladius. Itali corrupto uocabulo*

cabulo ex arenia: Azarolo vocant.

DESCRIPTIO.

Theophraſtus ſuum anthedona ita deſcribit. Arbor inter amplisſimas habetur. Ramis in gyrum compoſitis. Lignum ſpiſſius, flauiusq; cætera pruno ſimile. Folium ſciſſum, extremitateq; apio ſimile, ſed maioribus diuiſuris promiſſum, rigens, neruoſum, tenuius, quàm apium, longo & gracili pediculo, antequam decidat, vehementer rubeſcit. Fert pomum minus quidem, ſed fugacius, aſtringentis ingenij, et uetuſtatis impatiens. Flos ut amygdalæ rubeus. Radix alta, numeroſaq;, ideo longæua arbor, & inextirpabilis. Dioſcorides verò. Aculeigera arbor eſt, folio oxyacanthæ, fert pomum ſuaue, & exiguum, paruo malo non diſsimile, ternis intus oſſiculis, qua ex cauſa nonnulli tricoccon appellãt. Sera ei maturitas eſt, aſtringit, ſtomacho gratũ eſt, aluumq; ſupprimit. Plinius quam excepit à Theophraſto deſcriptionem affert. Arbor ipſa de amplisſimis eſt. Folia antequam decidãt rubeſcunt. Pomũ minus, quàm prædicto generi, ſed odore præſtantius, & quod diutius ſeruetur. Radices multæ, & altæ; & ideo inextirpabiles. Alibi verò tuberes deſcribens ait. Poma baccis ſimiliora, quàm malis, & ageribus præcipue decora. Florent poſt armeniaca. Apud nos eſt arbor mediocris amplitudinis, longe alterum meſpili genus ſuperans, cortice, & materie pruno ſimilis, ſpinis non admodum acutis armata, folijs calabricis, floribus racematim coeuntibus, albis, odoratis, & ui totum calabrici ſimilibus fructu rubenti, arctiore umbilico, maturaturq; Septembri.

GENERA.

Plinius duo eius genera deſcribit, candidum, & à colore ſericum dictum, utroq; genere noſtra Campania ſcatet. Rubeũ ma-

gis

gis vulgare, candidum magnitudine malum æquat, odoratius, dulcius, et precioſius. Sed oxyacantha cui Dioſcorides aſſimilat, nil aliud eſt, quàm tuberum ſylueſtre genus, ab eo nil niſi pomi magnitudine, & ſapore diſtans, quod ſi quis hortis ſerat, ac colat, ac ſuo met ſurculo multoties inſerat, affirmare non vereor in hoc domeſticum genus mutari. Iam noſtra villa ſeuimus, ac ſuomet ſurcuculo bis inſeruimus, pomumq; maius produxit.

COELVM.

Nos calido, vel tepido cœlo gaudere credimus, cum Syria, cui tale eſt, ijs abundet, ſic noſtra Campania, Sicilia, & loca maritima. Sed à ventis tuta ſit oportet: quippe cum tempeſtiue ſloreat, hyemis ſæuitia non dum ſedata.

SOLVM.

Palladius pingui terra gaudere ait.

SATIO.

Theophraſtus ſemine naſci ſcripſit. Palladius nucleis ſeri. Nā pomis ſtatim grana decuſſa, & ſole ſiccata: pingui, & prope cribrata terra Autumno tria ſimul ponunt, quæ feruntur in vnum coire virgultum, quod aſsidua rigatione iuuandum eſt, atq; foſſura, quæ ſolum leniter ſcalpens teneritudini robur inducat. Poſt annum deinde, vel aliquanto tardius, quæ fuerit de ſemine planta transfertur, & hoc genere fructus efficit dulciores. Theophraſtus etiam auulſione naſci. Palladius menſe Septembri, circa calendas Octobres, vel Februario tuberes ſeremus ſobole, cuius tenera diligenter nutriri debet infantia. Sumatur cū radicibus planta diuulſa, bubulo fimo linatur, ac luto ſtatuatur pingui terra & ſubacta, ſubditis conchis, & marina alga, terris ſui magna parte condatur.

CVL-

CVLTVS.

Palladius prodeſſe tuberibus, quæ malis prodeſſe memorauit.

INSITIO.

Plinius. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſyluestri, & malo cotoneo, & in calabrice, quæ ſpina ſylueſtris eſt. Palladius inſeritur malis omnibus, pyris, & prunis, & calabrici, melius trũco fiſſo, quàm cortice, deſuper qualo, uel fictili uaſe munitur, repletis uſq; prope ſummitatem ſurculis, terra ſubacta cum ſtercore. In nulla alia arbore melius concipit, quàm ſupra calabricem, ut domeſtica arbor ſupra ſylueſtrem.

MORBI, ET REMEDIA.

Morbus earum, ut Theophraſtus ait, ut ſeneſcens uermibus erodatur. Vermes iſti grandes, & alij, quàm qui in reliquis cernuntur arboribus.

CONDITVRA.

Palladius tuberes ſeruabuntur, ait, ſi obruantur in milio, vel urceolis picatis & oblitis. Veſuuiani uſq; ad Maium ita ſeruãt. Decerptas ex arbore non dum perfecte maturas, et per hebdomada intactas relinquunt, ut tutius integræ à vitiatis ſeparentur. Inde ſabulonem è fluminibus, uel procurrentibus viarum aquis accipiunt, ac incerniculo minutum à lapillis ſecernunt, ne eorum occurſu tenera fructuum cutis offendatur. Inde fictili uaſe ſabulonẽ inſpargunt, inde fructus, ne ſe contingant, ac uiciſſim uſq; donec uas compleatur, & opertũ uas ſicco loco reponunt. Si annus ſiccus fuerit, ferè omnes illeſæ aſſeruantur, ſi pluuius, multæ uitiantur.

MATERIES.

Lignum ſpiſſum, ſolidum, nullamq; putredinem ſentiens eſſe prodit Theophraſtus.

DE MYRTO. Cap. XXIX.

Myrtus hortorum præcipuus decor, et delitiæ, ad plurimos mortalium uſus uenit. Plinius ſuccorum naturam præcipuam admirationem in myrto habere ſcripſit, quando ex vna omnium, olei, viniq; bina genera fiunt. Item myrtidanum. Et alius vſus baccæ fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem, quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum uocatur. Eademq; origine aprorum ſapor commendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis Cato docuit vinum fieri è nigra, ſiccataq; vſq; in ariditatem in umbra ſeruatur ad uindemiam. In urnam muſti contundito myrtæ ſemodium, id oblinito ubi deſierit feruere muſtum, myrtum eximito Si nō ſiccentur baccæ oleum gigni. Poſtea compertum et ex alba uinum fieri album, duobus ſextarijs myrti tuſæ in vini tribus heminis macerata, expreſſæq;. Oleo quoq; (mirū dictu) ineſt uini quidā ſapor, ſimulq; pinguis liquor, præcipua ui ad corrigenda uina ſaccis ante perfuſis. Retinet quippe fęcem, nec præter purum liquorem tranſire patitur, datq; ſe comitem præcipuæ commendatione liquato. Virgæ quoq; eius geſtatę manu viatori proſunt in longo itinere pediti. Quin & virgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Prodeſt myrtus coturnicibus veſcentibus, quippe veratrum depaſtæ (Didymo authore) non ſatis tutæ ſunt cibo, nam & diſtentionem, & vertiginem inducunt. Unde ſi quis ab earum eſu infeſtabitur, myrti baccis ei ſubueniēdum eſt. Præterea turdi in ſuis nidis myrtum ingerunt, vt abigant animalium noxas. Pamphilo ſcribente.

De Myrto fabulæ.

De Myrti planta fabulæ nonnullæ inueniuntur, quas huc adducere operæprecium eſſe uiſum fuit. Græci arborem Mineruæ dicant. cōmenti fabulā, quod Myrſine attica puella fuerit, pulchritudine ac robore inſignis, amica Palladi, quam iuuenis ab ea curſu, & paleſtra ſuperatus interemit, inuidia ductus, quod elegantia, cæteriſq́ naturæ dotibus reliquæ iuuentuti præſtaret, arbuſculę in demortuæ uicem ſuccedens ſemper Mineruæ chara remāſit, refricans aſpectu ſuo deſiderium. Sed cur Veneri myrtus dicata ſit, unde ἀφροδίτη dicta? Amat enim myrtus maris littora.

Littora myrtetis gratiſsima.

Seruius ait, quod huius arboris in mulierum neceſſitatibus uſus multus, ac plurimus ſit, ut ex medicorū libris patet. Alij ob arboris odorem, nēpe Venus odoribus, et unguentis delectatur. Odor quoq; arboris creditur nonnullu uenerea ſuadere, & è ſuis baccis compoſitum fiebat per quod libido excitatur. Demonſtrat id Poeta Furius, dum Digonem meretricem introducit, dicens. Myrrhinum mihi affers, quod Veneri armis occurſem faſtiuncula.

Virgilius in Georgicis.

Formoſæ myrtus Veneri.

Et apud inferos ſyluam myrteā fingit, in qua eſſent, qui amoribus affliguntur.

Nec procul hinc partem fuſi monſtrantur in omnem
Lugentes campi, ſic illos nomine dicunt.
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit
Secreti celant calles, & myrtea circum
Sylua tegit.

Myrtū etiam Paphiam uocant, ob inſulam Paphum Veneri dicatam.

Solido paphiæ de robore myrtus.

Plutarchus in Numa prodit, menſe Aprili Veneri ſacrificari, quod is menſis huic Deæ ſacratus eſſet, ad cuius calēdas myrto coronatæ lauarentur. Quærit idem in quæſtionibus, cur matronæ Bonæ deæ ſacellum ornantes, myrtum non inferant, cum pictis, & floribus cunctis ſtudioſè tunc petantur? an quod puræ omnibus flagitijs, & præcipue uenereis ſacra peragunt, ut nō ſolum maritos, ſed omnes è domo mares expellant, itaq; myrtum, ut Veneri ſacram abhominantur, nā quæ hodie murtia Venus dicitur, olim myrtia dicebatur. Etiam ſympoſiorum primo ait, morē antiquis fuiſſe, ut conuiuij initio pæanem Deo canerent, unde accepta myrto, quam ex eo aſaram appellabant, ut is caueret, cui tradebatur, & circumlata lyra carmen illud concinne modulabatur, muſicæ rudes recuſantes ſcolion dicebantur. Alij myrtum nō ordine ſolere circumduci, ſed è lectulo in lectulum tranſmiſſam, ita ut qui primus cecinisſet, primo in ſecunda menſa illam mitteret, is primo tertiæ, eodemq; modo ſecundi ſecundis, ut hoc modo in circuitum iret. Veneri ſimulachrum ex pullulante myrto ad flumen Hermon fecit Pelops, unde Hippodamiæ nuptias ēſt conſecutus. Myrtus quia Veneri, coniugio etiam ſacra fertur: & inter myrti genera genus eſt unum coniugale dictum à Catone. Traditur myrtea uerbena Romanos, Sabinosq;, cum propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent, depoſitis armis purgatos eo loco, qui nunc ſigna Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. Ignoratq; Plinius an prima omnium in locis publicis Romæ ſata ſit fatidico quidem, & memorabili augurio. Inter antiquiſſima nanq; delubra habetur Quirini, hoc eſt ipſius Romuli, in eo ſacræ fuerunt myrti duæ, ante ædem ipſam per longum tempus

alteră

altera patricia appellata, altera plebeia. Patricia multis annisq; prę ualuit flacceſcente plebeia, quandiu Senatus floruit, plebeia retorrida ac ſqualida. Quæ poſteaquam eualuit, flacceſcente patricia Marſico bello languida patrum authoritas facta eſt. Quin et ara fuit vetus Vineri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant.

Coronæ quæ ex myrto.

Memorat Athenæus Apollodori authoritate, quod Dionyſius, qui author potionis fuerat, idem fuit adiutor, vt malis, quæ adinuenerat, præſidium afferret, nam ebrietate laborantibus, coronam aſpectus, et odoris iucunditatem è myrto aſtringentem donauit, vt vini vapores reprimeret. De corona itidem Naucratite hæc habet è Polycarmo. Heroſtratus mercator, cum Paphũ, & Cyprum appuliſſet, Veneris ſimulachrum coemit cum naue in Naucratem contenderet. Iuxta Aegyptum cum hyems repente incidiſſet, nec vbi locorum eſſet, cognouiſſet, ad Veneris ſimulachrum confugit, orauitq; vt omnes ſeruaret. Tunc Dea myrtos omnes appoſitas virides fecit, nauemq; odore repleuit, ſic ſol emicuit, & in Naucratem peruenerunt. Tunc Heroſtratus è naui egreſſus in Veneris templo ſimulachrum & myrtos depoſuit, & ſacrificia inſtituit, & ſingulis coronam myrteam donauit, vocauitq; Naucratitem, quæ Philonidis etiam teſtimonio vini vapores reprimit. Seleuci etiam traditione habetur, coronam ex myrto compoſitam Hellotidem vocari, & viginti vlnarum habere circumferentiam, & Helotum feſto in pompam procedere, & Europæ oſſa circumferri, quam Hellotiden appellarunt. Philetas aſſerit myrti ramum Lesbios Hipethymidas dicere, circa quẽ alios flores innectere conſueuerunt. Bellicis quoq; rebus ſe inſeruit Myrtus, inquit Plinius, triumphansq; de Sabinis Poſthumius Tubertus in conſu-

conſulatu, (qui primus omnium ouans ingreſſus urbem eſt, quoniã rem leuiter ſiue cruore geſſerat) myrto Veneris victricis coronatus inceſſit, optabilemq; arborẽ etiam hoſtibus fecit. Hæc poſtea ouantium corona fuit. Maſſurius author eſt, curru quoq; triumphantes myrtea corona vſos. L. Piſo tradit, Papyrium Maſſonem qui primus in monte Albano triumphauit de Corſicis, myrto coronatum Ludos Circenſes ſpectare ſolitum. M. Valerius duabus coronis utebatur laurea, & myrtea, qui & hoc nouerat. In Herculis certaminibus, quæ Argis fiebant in honorem Iunonis uictores myrtea corona, & æneo clypeo donari conſueuerunt. Apud Eleos (etiã Theophraſto authore) pulchritudinis certamen fieri ſolitum, cuius uictor arma, quæ Palladi offerebant, et myrteam coronã accipiebat qua redimitus comitantibus amicis ad Palladis ædẽ ducebatur. Perſæ, Herodoto authore, dijs ſacrificantes cinctã myrto tyaram gerunt.

N O M E N.

Græcis μυρσίνη *dicitur ſed Galenus* μυῤῥίνην *uocauit, cum ſoleãt ſæpius Græci* ρ. *in* ς. *commutare. Puto ſic vocatam propter myrrhæ quandam æmulam odore gratiam, qua pollent eius baccu-læ. Nicander in Theriacis* ῥιμώδεα μύρτα *dixit, ideſt conſtipantia myrta, quod ex ſcoliaſtes admonitu* μύρτα *pro fructu accipi debere, vt* μύρτον *fructus dicatur,* μύρτον *etiam ab Archiloco dicitur, ab Antiphane verò phibaleos. Sed adnaſcentia quædam myrti* μυρτάδες, & μυρτίδανον *nominatur. Latinis myrtus dicitur à Catone myrtum, & myrta maſculino, et fœminino ſexu. Varro murta dixit. Vnde murtatum genus farciminis. Itali* mirto.

F O R M A.

Vagam myrti deſcriptionem à Theophraſto afferemus. Myrti

arbor

arbor in fruticem abit, niſi crebro repurgetur. Medulla caret. Frõde ſemper virenti, anguſta, crebra, & ſeriatim diſpoſita, myrobolani arboris ſimili, ſed breuiori. Flore ſupra fructum inſidente, qui ſeneſcens in pappum vocatam conuertatur. Cacumine, & latere germinat. Ex anniculis fructificat ſurculis. Sed contingit poſt Arcturi exortum, vt denuo concipiat, floreat, fætificetq; ſed fructum perficere nequeat, nam ſemiconditus remanet, adeo eſt ad ſupergerminandum propenſa natura, cum ſuapte natura affici facillime poſsit. Fructus aduerſus inter ſeſe, denſuſq; in ramis, ut Loius. Succo uinoſo præditus. Sed in vino myrti ſapor perſpicuus non eſt, & eo minus cum pinguis ſit, quod facile videtur, cum ſuccus exprimitur ſaccelatus, oleum ſupra innatans quod detrahitur, et ad lucernam lumina utitur. Fitq; purior ſi detractis operimentis è mera pulpa extrahatur humor. Idem cõſequitur etiam procedente ætate: quia exhalat aqueum et terreſtre ſubſidet. Breuis eſt uita ſed fertiliori breuior, et quæ molli ſunt nucleo celerius, quàm quæ duro, et nucleo uacans enucleatis. ſunt qui duriſsimã, et ualidiſsima myrtum eſſe affirment. Nouelli fructus acerbiores, amarioreſq; ſunt, ſed maturando dulceſcunt, quia tẽperatur à natura humore aquoſo, unde dilutiores, dulcioreſq; fiunt. Odorata ſunt folia, flores, rami, et fructus. Ratio eſt, quia acredo, & pinguedo inſit, et uinoſi ſint. Myrtus ſuauius halat, ſi eam mulſo prius macerauer is, quã ſola, quia dulcior, meliorq; redditur temperata. Sero ſuos maturat fructus, quia ſicciores ſunt, unde leniorem frigiditatẽ requirit, nimia enim exiccat, exacerbatq; media uero temperies, & auſtrini, & humidi flatus commodiſsime alunt. Nec longa, nec numeroſa nititur radice. Plinius ex eo. Fruticoſi generis arbor. Folio anguſto, atq; diſpoſito, tanquã decidenti.

Fert

Fert lateribus & cacuminibus. Bacca primo candida, mox viret, deinde rubet, vltimo nigreſcit. Succo vinoſo prædita, piperis guſtu. Cito occidit, tamen antecedit diuitijs, nam in trimatu ferre incipit, oſtendens & ante. Sed quæ Theophraſtus de myrti odore protulit, ab Ariſtotele excepit, quippe libro problematum querit. Quamobrem myrta colliſa in manu dulciora ſentimus, quàm integra? An quemadmodum racemorum acini uindemiati dulciores ſunt, quàm non vindemiati, etenim muſto, quod natura ſuaue eſt, excepti acini, quaſi condiuntur, quippe qui, vel extrinſecus muſtum reſudent, & qui in racemo cohærent, utique inconditiores conſtant, ergo myrta quoq; natura dulcia, intusq; ſuã dulcedinem acinorum in modum vuæ continentia, ubi manu cõpreſſa, cõflictataq; ſunt, diffuſa inteſtina dulcedine parte quoq; exteriore inoppletur, itaq; dulciora non immerito ſentiuntur. Queritit item Ariſtoteles, cur myrta enucleatiora ſunt, quæ minora? et palmulæ nucleo carent, quæ minimæ adoleuerant, & vuarum acini, qui paſſim conſtiterunt exigui, uinacea uel nulla continẽt, vel pauciora, minoraq;? An quia minus perfecta ſunt, quæ minora, iccirco nucleum continent indiſcretum, cui perinde ut finis nucleus deputatus eſt, quamobrẽ & minora ſunt, vt pote ſurculi, quibus agnati, exteraq; pertuſi, imperfecti, & minus dulcia, quàm quæ iuſtum continent nucleum, ſunt enim minus concocta: concoctio autem non minus perfectio eſt.

GENERA.

Ariſtoteles meminit albæ, nigræq; myrtus. Alba domeſtica, nigra ſylueſtris, quæ crebriori folio eſt. Cauſam reddit in problematibus. Sylueſtrem eſſe, quod ſylueſtribus locis proueniat, minimeq; ex cultu mutatur, humida autem omnia crebriore fronde

con-

condi, quod minus fructus ſuos decoquat, iccirco ad frondes, alimentum ſe vertit. Theophraſtus myrti genera varia eſſe, & explorata communis uſus fecit. Meminit alterius myrti, ſed ab hac diverſæ oximyrſine, quæ fructum ſupra frondem gerat. Aliam eſſe molliori nucleo, aliam duriori, aliam verò nucleo carentem. Præterea fructo nigro, alboq́; & rubro etiam. Meminit præterea tenuifoliæ, videlicet coronarij generis. Columella albam, nigrāq́; memorat. Plinius Catonis verba referens tria dicit eſſe genera, ſcilicet coniugalem, albam, vel nigram. Coniugalem putat dici è coniugijs ex illo Cluacinæ genere, ac coniugalem noſtratem dici. Aliamq́; adducit diſtinctionem Satiuæ, & ſylueſtris, et in utraq́; latifoliæ, in ſylueſtri oxymyrſinæ. Satiuarum genera topiarij feciſse tarentinam folio minuto, noſtratem patulo, exoticam denſiſsimo ſenis foliorum verſibus, hæc non eſt in vſu, ramoſa utraq́; alia. Dioſcorides diuidit in nigram, & albam, & ſatiuam, & ſylueſtrem, quippe ſatiua nigra vtilior, quàm candida. Diuidit etiam in tenuifoliam, & latifoliam: nam capite de Tithymalis inquit. Dendroidē conſtare myrti folijs tenuioris. Celebris eſt Hippolyti, & Phædræ amoribus Trœzenia, cuius folia, vt inquit Pauſanias, prope delubrum Veneris ſatæ perforata naſcuntur; iniuriā uidelicet ferentia ſeuientis unguibus, & calamiſtris fœminæ. Nos hoc modo genera diſtinguemus. Primo in ſatiuū et ſylueſtre. Sylueſtre in duo genera diuidemus. Primū eſt oxymyrſine dicta; quæ & ſi vera myrti ſpecies non ſit, appoſuimus tamen quia à Theophraſto, & Plinio appoſita eſt. Aliud genus eſt noſtrates Plinij, vel latifolia, Catonis coniugula. Græcis dicta πλατύφυλλος, ramoſa, minus gracilis, cuius baccæ lagenulas effigiant, floribus albidis, ex quibus chymicis organis aqua extrahitur odo-

*ratiſsima, mire vnguentarijs expetita, à nobis vulgo dicitur ſyl-
ueſtris, cum totius noſtri crateris maritima & colles aprici, &
ſæpes hac ſcateant, ac ſponte naſcatur, & ſine cultu viuat, &
optime fructificet. Hæc in albam, nigram, purpuream, & inter
hos colores, mediam diuiduur. Alba maiores efficit fructus, &
magis vrbana videtur, ſic nigra minores fructus, acutiores fron
des. Putabat Matthiolus albam, et nigram myrtum dici ex fron
dium colore, tum cum albos fructus, & nigros myrti non inſpexiſ
ſet, tum authores, qui horum meminerant Theophraſtum, Dioſco
ridem in uini compoſitione, Columellam, Plinium, reliquosq́ nec
conſideraſſet locis ſiccis nigriora folia, tenuioraq́ & fructus, cultis
verò & humidis albidiora, maioraq́. Plinius tria Catonis ge
nera myrti commemorat, coniugulum & album, & nigrum, cū
coniugulum album genus vnum ſit, alterum nigrum, vt duo
ſint, non tria. Satiuam nos uocamus, quæ minuto folio eſt, hanc
Plinius tarentinam uocat, & in opere topiario tonſilis. Theophra
ſtus coronario generi accommodatam. Huius ſpeties plures ſunt,
& quæ latiori, & quæ minutiori folio, ex quæ albos, nigros, &
purpuraſcentes fructus afferat, præterea in ſurculis tereītibus, &
bini, & terni, quaterniúe frondium ordines diſtincti conuiſun-
tur. Græci hanc στενόφυλλον, ſiue auguſtifoliā uocant. Fruticat hæc
virgis tonſilibus, flexibilibus, nigricantibus, topiario operi ac-
commodatis, folio buxi, ſed minore, fructu minore, hederaſi-
mili, copioſiore, in ſummitate pluribus unguiculis redimito, vi-
noſum ſuccum preſſo remittenti, intus minutis, crebris, albican-
tibus oſſiculis prædito, quo aues autumno ſaginantur, tantumq́
odorem contrahunt, ut non exenteratas ueremus. Neapolitani*
Mortela gentile *uocant, omnes in arborem cultura commean-*

in ui

in uiridarijs. Exotica Plinij nobis infrequens, & niſi aliquis ſtu dij gratia aſſeruauerit, non uiſitur.

COELVM.

Inter ea, quæ frigidos odit tractus, nec ijs manſueſcere poteſt, myrtus eſt, argumento quod omnino nulla in Olympo, nulla in Ponto proſilierit, & ſi ſummo ſtudio, adhibitaq; omni ſolertia, etiam religionis cauſa conſeruerint. In Propontide uerò, & montibus, et locis multis prouenit. Fragrant ſuauiſſimo odore in Aegypto, cauſamq; perſcrutatur Theophraſtus. Primo ui, & proprietate ſoli, et aeris id euenire putandum eſt, ſecundo ab ipſius plantæ natura. Nam & myrtus omnis ſicca ſua natura eſt, ægyptia tamen cæteris ſiccior eſt, quod & frondium tenuitate, fructus exiguitate, ac nigro eius colore perſpicitur, hæc enim omnia ex ſicco proueniunt. Succum humoris parum habet, quod parum eſt facile excoquitur, ſuauitasq; odoris non niſi in excoctione conſtitit. Euenit autem ſoli, & aeris opera, quippe ſolum ſiccum, & aer mollis, & placidus, quæ vtraq; cocturam augent, alterum quia coquit, alterum quia humectat. ob id ſylueſtria vrbanis odoratiora, et quæ in apricis, præcipue meridie, ijs quæ in vmbra degunt, ſuauius olent, quia minus alimenti hauriunt, et quicquid hauſerunt, melius concoquunt. Vnde efficitur, ut non in longitudinẽ creſcant, ſed fruticoſæ, et craſsiuſculæ euadant. Quę circa Ciſthum in longitudinem creſcunt. Sed cur odor præcipuus myrti Aegypti, ubi cętera omnia prorſus hebeſcunt, cauſa eſt, quia cælum roſcidũ eſt, & flores largius humefacit, utpote natura humidiores, at quæ ſicca ſunt, ut myrtus, minus humefacit, ualidiusq; humiditati reſiſtere ualet, et fructus ideo puſillus eſt, quia cæleſti aqua non fruitur.

Plinius ex eo myrtum odoratiſsimam eſſe in Aegypto ſcribit, cętera ſine odore. Subit & in montoſa myrtus. Didymus editioribus locis ſeri præcipit, quod vicina odoris ſuauitate repleat. Virg.

Littora myrtetis lætiſsima.

S O L V M.

Theophraſtus ut quædam animalia, ita myrtum ancipitem uitam degere, & litora amare, & terreſtria loca proſequi aſſerit. Preterea Latinus ager, qui totus aquis abundat, & plana myrtum habent. Circæum promontorium, quod vocant excelſum frequentiſſime myrto ſcatere. Circem in eo incoluiſſe tradunt indigenæ, & in Elpenoris inibi tumulo coronario genere naſci, in quo primum viſa traditur. Plinius. Arbor ipſa in Europa citeriore cælo, quod à Ceraunijs montibus incipit, primum Circæis in Elpenoris tumulo viſa traditur, græcumq́ ei nomen remanet, quod peregrinam eſſe apparet. Nos ſolo ſabuloſo, ſiue arenaceo, ſicco, & leui optime prouenire conſpeximus.

S A T I O.

Semine ſatam myrtum interdum præſtare, inquit Theophraſtus ſed eam, vt plurimum degenerare, ne colorem quidem ſeruare, ſed fructum ex rubro fieri nigrum, vt in Antandro. Didymus ex baccis ſeminaria facit, quas leuiter tunſas, & reſtibus butomo contextis inuolutas foſſiculis obruit. Columella ab idibus Februarijs myrti baccas in areolas diſſerere optimum tempus præcipit. Plinius myrti genera omnia in Campania baccis ſeri. Democritus & alio modo ſeri docet. Grandiſſimis baccarum leuiter, ne grana frangantur, eaq́ intrita reſtem circumlini, atq́ ita ſeri, parietem fore denſitatis, ex quo virgulæ differantur. Palladius

Februa-

Februario tẽpore ex myrti baccis ſeminaria facit, et facta excolit.

Seritur, & plantis, & à trimatu tempeſtiuum eſt transferri, ex Plinio. Theophraſtus crebras ſerere docet, non plus, quàm nouenos pedes, & niſi frondibus obſepta ſit, ſeruari non poteſt, cum ſicca ſpiſſaq́ ſit, fructum enim nucleoſum, vel humidum gerit, itaq; ſoli expoſitus obareſcit, in vmbra autem coaleſcens, & ſolem modice ſentiens humorem ſuum ſeruare, atq; coquere nimirum poteſt, quamobrem breui interuallo conſerere oportet, vt ſe contactu operiant mutuo, vt ſolis nimios æſtus aufugere poſſint. tum etiã, quod radice numeroſa non ſit, nullo alimenti mutuo raptu infeſtatur. Mutuo etiam amore coniunguntur olea, & myrtus: Androtionis authoritate, ac mutuo amplexu radicum, myrti uirgas per oleæ brachia prorepere, ſuumq́ fructum olea protectum, vt nullam vim ſolis, flatusúe pateretur, tenerum, ac dulcem euadere, ſed minorem, quàm locis Soli expoſitis nec aliud eſt quod ſeri iuxta oleam velit. Seri enim myrtus ſub pino commode poterit. Democritus tradit punicam & myrtum mutuo amore coniungi, & ex propinquo ſimul plantatas fructu abundare, et radices mutuo implicare, & ſi non valde vicinæ exiſtant. Plinius Quidam myrtos denſiores ſeri iuſſerunt, in pedibus tamen nouenis. Theophraſtus. In conſitione amputari deſiderat, & quo proprius terræ fuerit, eo melius, ſed plagas alleuatas contegunt, ne intrudatur ſol, aut imber.

Didymus auulſione plantari poſſe docet, ſed auellatur cum cõſpicuæ radicis parte.

Propaginibus etiam plantari poſſe docet idem, uiui radices faciendo. Plinius tarentinam Romæ propagine ſeri.

Ramis ſeri monet etiam Theophraſtus, ſed terra iugiter accumulan-

mulanda, dum germinantes ramuli roborentur, & hic myrti ſatus proprius eſt. Didymus. Decerptus à cacumine termes, proceritate ſubrectus pangitur, qui ſolo ſtercore ſatiato, quouſq; ramulos emittat, exaggerari debet. Plinius. Seritur & ramo myrtus laxato prius meatu, longitudine trium pedum, craſſitudine minus brachiali, cortice diligenter ſeruato, trunco exacuto. Myrtus etiam ligno conualeſcere poteſt, authore Theophraſto, cum ſpiſſitate ſui corporis, vitale illud, genitaleq; conſeruare principium valeat, nō tamen ſine adiumento naturalis caloris. haud enim ſatis ſpiſſitas illa facit, ſi admodum ſicca ſit, & ad nepotum procreationem inhabilis.

Didymus eſſe, qui cubitales taleas ſcrobibus olearum more in obliquum mergant. Alij longe melius fructificare pollicentur, ſi in caput plantulæ figantur, & alibi transplātatas meliores reddi. Caſſianus, Theophraſti authoritate, Aprili mēſe myrtos in taleas ſectas plantari poſſe humidis & riguis locis, quod in Ereſsio nuſquam legitur. Plinius & taleis myrtum ſeri dixit Virgilius.

Solido paphiæ de robore myrtus.

CVLTVS.

Theophraſtus, Androtionis authoritate, maximam purgationē querere myrtum dixit, lætius enim germinat, à qua plura fuerint adēpta, largioremq; fructum miniſtrabit. Myrti luxuria ideo compeſcenda, quia ſua natura ſtipata germinatione fœcunda eſt, adhæc facile exareſcunt propter gracilitatē, ergo reciſis craſſeſcūt. Didymus. Gaudet arbor iugi repurgatu, in excelſam proceritatē adoleſcit, ad textile uaſculorum opus vtilis. Plinius non annuā, ſed alternam tonſuram quærit, quia celeriter fruticeſcit. Cum uetuſta eſt, ramos ab ea decidere, & truncum deinde colere, tanquam

quam denuo ſatum oportet, inquit Theophraſtus. Androtionis etiam authoritate, acerrimo fimo, & rigatione copioſiſſima myrtum egere dixit, uehementiſsimo ſtercore, uti pellium fecibus, & vrina ex ſyluestri genere in vrbanum habitum tranſire. Didymus delectari hominũ vrina, & maxime ouilla.

INSITIO.

Didymus inſeri, ait, in ſuum genus in albam, & nigram, & viceuerſa, & in malum, & meſpilum, & punicam. Diophanes in ſalicem. Tarentinus vitem recipere ait, & ſuper ipſam arborem uitis ſarmenta inſita uuas producant, quæ imum fundum myrti baccas habebit. Myrtus punica ferre viſa eſt. Quia maxime myrtus punica delectatur, vnde ſi punica in myrtum inſeratur, aut viciſſim myrtus in punicam multo maiorem afferet fructum.

ARS.

Quomodo myrtus ſine interno nucleo fiat, docet Theophraſtus. Si feruenti aqua rigetur, in tantum melioreſcit, vt ſine nucleo reddatur. Deprehenſum id eſſe fortuito, cum myrtus iuxta balneum ſtaret neglecta, ab hac enim vacua nucleo reddita ſemina petentes ferebant, atq; ita genus huiuſmodi Athenis eſſe incæperat. Alium quoq; demonſtrat modum. Si ſpurtiuas pellium congeres, vrinamq; adhibebis cum germina proſiluerint quaſi fructus ita reddi ſine interiori nucleo poſſit. Id enim genus ſtercorandi ex ſylueſtri in vrbanum genus immutat. Didymus à Theophraſto. Baccas ſine internis nucleolis creabit crebro aquæ tepentis imbre rigata. Lætiore coma virebit, vberioremq; fructum pariet, ſi comes roſa coniungatur. Et cum myrto conſortium iniens roſa fructuoſior emicabit.

MOR-

MORBI, ET REMEDIA.

Theophraſtus, Androtionis authoritate, nec medullam habe re, nec vllo modo ſub terra infeſtari, tradit. A gelu facillime lædi, imbecilla & gracilis cum ſit, ipſiusq́; rami tenues, tenelliq́;, totaq́; arbor minus calida.

CONDITVRA.

Cato docet. Virgas myrteas ſi voles cum baccis ſeruare, cum folijs inter ſe alligato; faſciculos facito, eos in amurcam demittito, ſuperſtet amurca facito, ſed ea, quæ dimiſſurus eris, ſumito paulo acerbiora. Vas quo condideris oblinito planè. Didymus. Myrti baccas diutiſſime virentes ſeruantur vaſe non picato, & diligenter operculato conditas. Alij cũ eius ramulis reponere malunt. Ariſtoteles quærit. Cur fructus myrtorum non conditarum magis, quàm folia defluant, conditarum autem, reſeruatarumq́; alga, vt fit, folia defluant, folia adhæreant? An ita euenit non conditis, quoniam natura ſancitum eſt, vt fructus peracta decoctione flacceſcant, ac decidant, quæ quidem decoctio agi non poteſt, ſed eatenus tantum efficitur, vt algæ vapor prohibeat, ne humor fructus immutetur, folia contraria ſiccent decidant, algæ autem, vt ſalſa, exiccandi vim habent, ergo non idem folijs accidit arbori adhærentibus, & conditis modo, quo dictum eſt.

MATERIES.

Virgilius de eius materie.

At Myrtus validis haſtilibus.

Claudianus.

Et paſtoralem præfixa cuſpide myrtum.

Gerit.

DE

DE VVA SPINA.
Cap. XXX.

HAbetur frutex pomarijs frequens, topiario operi accõmodatus, ueteribus, ut ſpero, indictus. Quia ciborum condimentis omphacij modo expetitur, nec non mulieribus utero gerentibus, nobis non erit ſilentio prætereundus.

NOMEN.

Cum nomen Græcum, uel Latinum, quo appellaremus non ſubueniat, uulgari, & omnibus uſitato contenti erimus. Vuam ſpinam, uel criſpam nominant, ab acinis, quos affert uuæ modo effigiatis, & à ſpinis, quibus frutex toto ſuo occurſu horret. Vel criſpum à folijs apij modo criſpantibus.

FORMA.

Fruticoſi nanq; generis arbuſcula eſt, ramulis crebris, uietis, crebriſq;, horrentibus ſpinis, aculei mucrone ſæuientibus. Folijs circinatæ rotunditatis, æmula facie apium, vel oxyacantha exprimentibus. Flore ex herbido candicante. Granis primo uiridibus, acerbiſq;, mox flaueſcentibus, dulcibuſq;, & pellucidis, à pediculo ad vmbilicum ſtriatis, non racematim, ſed baccarum more dependentibus. Veris initio pubet, dein flores, nec diu poſt vuas aciditate, aſtringentibus affert.

GENERA.

Duorum eſt generum, ſatiua altera, ſylueſtris altera, quæ baccas piloſas frutetis, & uepribus affert.

COELVM.

Temperato uiuit cælo.

SOLVM.

Solo tenui, ſoluto, & pingui.

SATIO.

Seritur ſemine, ſed rectius ramulis ad radicem crebrius fruticantibus.

DE MALO PVNICO.
Cap. XXXI.

DEmocritus, aliiq; Agriculturæ ſcriptores malum punicum inter nuces, non inter mala reponẽdum cẽſent, cum foris duro tegatur cortice, intus verò habeat, quod eſui ſit, ea Græci ἀκρόδρυα vocant. Plinius verò inter mala, inquiens. Mala appellamus, quamquam diuerſi generis perſica, & granata. Nos in hoc loco repoſuimus, rati omnibus ſatisfactum iri, nam & à malis vltimum eſt, Nucum verò primum. Varro ex malo punico cibum apes ſolum capere ſcripſit. Africanus affirmat punicæ ramos ſerpentes arcere, quapropter in locis amœnis tutaminis gratia deponi conſueuere. Plinius etiam in manibus ramos punicorum ſerpentes fugare ſcripſit. Quod mihi ridiculum admodum videtur, cum cuiuſq; arboris rami in manibus geſtati ſerpentes fugent, neq; vnquam ſerpentes peiores me vidiſſe memini, quàm ſub vmbra, & punicarum ceſpitibus: Sed Poetarum commenta veniamus.

Fabulæ de malo punico.

Mercurio punicæ fructum antiquitas dicauit, nam veluti in eo quamplurimæ latebræ ſunt, ita in oratione, quam Mercurio aſcripſerunt, ut apud Græcos eruditus Clemens Alexandrinus prodit. Apollonius uero Tianeus malum punicam in honorem Iunonis plantari dixit. Habetur etiam ex Grecorum fabulis ſolam primo in Cyprum malum punicam à Venere nullam aliam

ob cau-

ob cauſam reor, niſi ob eius pulchritudinem. Inſuper Hereum templum in Euboea memorabile fuiſſe Iunonis ſimulachro ex ebore, & auro facto, Polycleti opus, cuius manuum altera malum punicum, altera ſceptrum geſtaret. Cur verò malum punicum geſtaret, Pauſanias ſecretius eſſe dicit, quàm vt alicuius ſermone poſſit explicari. Ideoq; prætermittendum. Darius Xerſis pater, cum malum punicum haberet pro manibus à quodam interrogatus, cuius nam rei granos illius numerum deſideraret? Reſpondit tot Zopyros, erat enim hic uir probus. Sed Herodotus Darium ab Artabano percontatum, tot Magabilos potius, quàm Greciã ſubditam. Fuit, & punicum maxime laudatum in ſacris Hebræorum cerimonijs, Sacerdos enim tabernaculum ingreſſurus veſtem gerebat, à cuius ambitu alternatim, mala punica, & tintinnabula pendebant, non ſine miſtica ratione, vt à ſacris interpretibus edocemur. Quemadmodum extimus cortex plura continet grana, ſic fides vna innumeros populos ſacræ eccleſiæ conſeruat. Alij dicunt hoc malum concordiam ſignificare. Ferunt etiã Milonem Crotoniatẽ inter egregia ſuæ fortitudinis facinora malum punicum manu, ita continuiſſe, vt nullis conatibus inde eripi permiſſerit, & quod mirum pomum ipſum premendo non collidebat. Proſerpinam à Platone raptam Ceres interdiu perquiſiuit, tandem reſciuit, & à Ioue impetrauit, vt ſibi communis filia reſtitueretur, hac lege ſi nihil apud inferos deguſtaſſet, ſed inuentum eſt, eam tria mali punici grana comediſſe. Ouidius in Faſtis.

Rapta tribus dixit, ſoluit ieiunia granis
Punica, quæ lento cortice poma legant.
Alibi ſeptem fuiſſe cicinit.

„Et cultis dum ſimplex errat in hortis
Puniceum curua decerpſerat arbore pomum,
Sumptaq; pallenti ſeptem de cortice grana.
Preſſerat ore ſuo.

Sed poſt multas matris querelas indultum eſt, vt ſex menſes apud illam maneret, totidem q; cum Plutone. Sed id non ſine miſtragogica ratione. Proſerpina enim luna eſt, quæ ſex menſibus creſcit, totidem decreſcit, videlicet, vt per menſes quindecim diebus creſcens apud ſuperos, quindecim alijs deficiens apud inferos videatur. Sed de punicæ ortu Arnobius fabulam contexit. In Phrygiæ finibus ingens ſaxum fuit Agdus dictum, ex quo Deucalion, & Pyrra ex Themidis præcepto ad humanum genus renouandum poſt diluuium lapides ſumpſerunt, ex quorum iactu Deum mater effecta fuit, quam in Agdo obdormientem Iuppiter inceſtis, cupiditatibus appetijt, diu obluctatus, cum quod optauerat, obtinere nequiſſet, ſperma in lapidem fudit, ex quo Agdeſtis natus fuit, qui ſua immani efferitate, cum nec Deos, nec homines timeret, à Dijs de eius temeritate imminuenda conſtitutum eſt, vt liber in eum animaduerteret, cui cum merum potui Liber appoſuiſſet, grauiſsimo ſomno oppreſſus eſſet. Liber ſetis complicatis laqueo plantas nexuit ex vna parte, ex alia teſtes cum pene, qui ſomno ſolutus extenſis pedibus ſe membrum virile ſibi amputauit, cuius cruore mali punici arbor cum ſuis pomis nata eſt, quæ cum Nana legiſſet, ac in ſinu repoſuiſſet Atym concepit.

NOMEN.

Græcis ῥοιά, *&* ῥοά *dicitur. Hippocrati & Nicãdro* σίδη. *Menandro, Athenæo authore,* ῥοΐδια *cuius diminutiuum* ῥοΐδιον, *velut* puni-

puniculum dicas, Boetii σίδη vocant, nomenq́ ſibi vendicauit ex ſide eorum loco, qui frequentiſsimam hanc habet plantã. Idq́ ex Agatharchidis authoritate declarat, inter Athenienſes enim, & Boetios orta contentione de ſida regione, Epaminundas protinus ex dextra cõditum depromens punicum, ſciſcitatur quonam modo malum hoc vocatu? qui Rhoan reſponderunt, ſed nos, inquit Sidam vocamus, & ita Athenienſes victi memorantur. Latinis malum punicum dicitur, quod è Poenorum regione primum in orbem noſtrum ſit translatum, ob id Plinius è Cartagine nomen ſibi vendicauit, creſcunt enim ibi laudatiſsima. Aliquando & punica Columella mala granata vocat, & granata. Sic etiam Plinius, quod numeroſis intus acinorum granis inſarctum ſit. Eſt & vna pars Boetiæ regionis in Hiſpania, quæ ab eorum copia Granata appellata eſt. Itali Melo granato *uocãt.*

F O R M A.

Punicæ deſcriptionem membratim diſcerptã à Theofraſto in unum colligemus. Exurgit punica haud ad eo procero caudice, ſed breui, & contorto. Medulla ligni carnoſa. Fruticoſa eſt, ſuæq́ exilitatis cauſa multiplici caule diffuſa relinquenda. Ramoſa, ſuperiore coma multo fuſiore. Folio anguſto, Euomini arbori ſimili, quẽadmodũ & magnitudo, nitidiq́ uiroris. Flore, contra quã cæteris arboribus puniceo, excipiendo amygdalarũ genus quodã, quod ſubrubicundũ florẽ ſubſtinet: qui creber, copioſuſq́ erumpit, amplitudinemq́ ſui pomi, quadãtenus æmulatur, is in fructũ incumbit, qui ſubtus attollens ſe colligit, & ambitu congruo ſinuatur, calatiq́ effigie. Pomo quod corio, prænenuiq́ mẽbrana tegitur, numeroſis, intus acinorũ granis inſarcto qui cõſtant cute, et humore, uel ſucco vinoſo, acidoq́ modo nuclei Paliuri. Acini principium annexum

proprium habere videntur, euidentiſſimumq́: vnde expreſſe di ſcernitur. Germinat latere, & cacumine. Germinatio, quæ ad ortum Arcturi poſt vernum æquinoctium fieri ſolet, & ſi plantis omnibus communis, peculiaris eſt tamen punica. Anniculo fructificat ſurculo, quamquam ſuo caudice fructificaſſe nonnunquam prodigioſe fertur. Quod remotius à ratione videtur, cum ex craſſioribus brachijs, aut ex caudice fructus erumpat, ſed caudex, & rami non differunt, niſi materiæ craſſitudine propter ætatem, ædito enim ramo ex parte noua, & iam via facta, facile per iam inſtitutas laxitates ſubit ad fructum ſuccus. Facile germinat, quia viribus valet, alimentoq́ abundat. Nec eſt ad germinandum ſolum propenſa, ſed ad ſuper germinandum, nam ſecundo turget, etiam inchoata fructus oſtentatione, qui non ſolum prioribus ſpetie cedunt, ſed fructificandi impetus ad perfectionē vſq; non peruenit. Cuius cauſa eſt, quia facillime afficitur. Cytini eius ſerius exeunt, quia operoſiores ſunt, cum ſint corpulenti. Parum ſua vicinia arbores lædit, veraſq́ obtinet innocentiæ conditiones, cum nō numeroſa radice nitatur, & modico leuiq́ egeat nutrimento, & breuis vitæ ſit, cum cito ſeneſcat. Auctu facilis quia natura humidiore, ſolutioreq́ conſtat. Breuis eſt vitæ, ratione fœcunditatis, ac concretionis raritate, quippe partium laxitas obnoxiam reddit externis impreſſionibus, fœcunditas autem exaurit vitæ fundamenta, cum robore careat, quod ſibi, & fœtui ſufficiat. Et acidæ punicæ non ita, vt dulces putreſcunt, & magis quæ nucleo carent interiori. Et ſi ſeneſcit, putreſcitq́ velocius arbor ſuo latere germinat. Breuibus innititur radicibus, & anguſtis, prolemq́ ſuam ſurſum generat. Sed non ſolum propè ſtipitem, ſed procul fœcundat noua ſobole: quacunq; enim radix per

ſummum ſolum graditur, illic germen formam ſtipitis induit, quo enim ſuccus cōfluxerit, eò facile ui ſolis coit, coquiturq́. Fiſſo caudice non moritur. Plinius ex eo ita depingit. Punicæ arbor anguſto folio comatur. Flos eius balauſtium vocatum, & medicinis idoneus, & tingēdis ueſtibus, quarū color inde nomē accepit. Plinius pomi partus florere incipientis cytinus vocatur Græcis. Pomum membrana regitur. Acinis, ſub cortice intus. Anguloſi quippe ſoli. Alijs ſtructura eorum, vt in fauis communis, corticis maior vſus, & acerbi ad perficienda coria. Et quia vulgus coria perficere maxime illo nouit, ob id malicorium appellant Græci. Germinat prærterquàm vere, etiam Canis ortu, & Arcturi. Fert è lateribus ramorum, & cacuminibus. Decidentibus folijs poma tantum eſt aſpici in matre. Breuiſſima eius vita, ex his breuior dulcibus, quàm acutis. Velociter ſeneſcit, ſed è radicibus repullulat. Volox naſcitur, cito occidit, in trimatu ferre incipit, oſtendens, & ante. E radicibus pullulat denſa ſoboles. Hæc Plinius. M, Varro ait. Quæ laxiora, ea & fæcundiora, vt malus punica propter mollitiem, ad creſcendum prona.

GENERA.

Theophraſtus plura genera punicarum connumerat. Durum, & enucleatū, aliud in ſuper genus, cuius acini glanci, aliud cuius viles. Item acidum, dulce, uinolentum, ſic & ſylueſtre. Eſt & genus punicæ, quod fructum perficere nequit, ſed ad florem vſq; eius generatio tantum prouenit. Plinius verò diuiſit, & in genera, apyrinon uocando, cui lignoſus nucleus abeſt, ſed candidior eis natura, & blandiores ſunt acini, minus quàm amaris diſtincti membranis. Nucleos habentium quinq; ſpeties, dulcia, acria, miſta, acida, uinoſa. Samia, & AEgyptia diſtinguntur erythrocomis,

comis, & leucocomis, Et alibi. Punici mali nouem genera, dulcia, apyrina alio nomine appellantur, paruum nucleum habentia acida. Eſt & ſylueſtre punicum à ſimilitudine appellatum. Dioſcorides tres ſpeties appoſuit. Acida, dulcia, vinoſa. Nos ex his ita diſtinguemus: Punica in duo primum genera diuidemus, ſylueſtre, & vrbanum. Sylueſtri generi accõmodabimus, quæ fructum vſq; ad florem producunt. Vrbanum in duo genera diuidemus. alterum ἀπύρηνον græcè dictum, quod priſci medici dulce granatum vocarunt. Sed nos græcam ethymologiam ſequentes ἀπύρηνον, vt Dioſcorides explanat, cui lignoſus nucleus abeſt: Seneca non cui nulla nucleorum durities ſit, ſed cui minima. Nucleos habentium ſpeties quinq;. Dulcia, acida, acria, miſta, uinoſa.

COELVM.

Florentinus feruente cælo gaudere retulit. Palladius regioné illi aptam eſſe, quæ calida ſit, memoriæ mandauit. Ob id frigidis regionibus, vt in Germania, Flandriaq; minime viſuntur.

SOLVM.

Florentinus loca illi minime aquoſa conuenire dixit. Apuleius aridioribuſq; locis uehementer uberes prouenire experimento didicit. Palladius ſolum cretoſum, & macilentũ ammore, ſed in pingui etiam prouenire ſcripſit. Plinius in montibus non temere videri, atq; in Africa Carthagine laudatiſſima. Theophraſtus in Thmolo Olympoq; Myſio copioſiſſimas, & in Ponto amplæ opacitatis haberi. Athenæus ſidam Boetiæ regionem frequentiſſimã hanc plantam habere ſcripſit. Imò, & loca ſunt, quæ eorum priuatam naturam conuertunt. Refert Theophraſtus, ſi ſata punica fuerit accida in AEgypto in dulcem, & uinolentam conuertitur. In Cilicia verò circa Solos iuxta Pinarum amnem, vbi cum

Dario conflixit Alexander, præter ſuauitatem naſcuntur ſine ligno interiori, & viſenda acinorum ſpecie. Quanquam alibi punicum, acidum edere dulce, vel dulce acidum oſtentum aruſpices exiſtimauerint. Sed punica cur mutentur, in cauſa eſt ſua raritas, & imbecillitas, quæ nanq; huiuſmodi ſunt natura, obnoxia ſunt mutationi. Cum verò ſapor illius peculiaris in Lycia excellit, cauſa eſt amnis vicinitas, ac illius aquæ qualitas. Eſt enim punica aquarum præauida; & rigatione fit dulcior, imò ex profluentis amnis rigatione magnitudinem acquirere, & ex acida in dulcem mutari, mirum eſſe non debet. Nos arenoſis pinguibus locis lætas prouenire conſpeximus, quales Africæ eſſe retulerunt. Conſurgunt enim lapidoſis locis, ſed humidis, & ſi magna quidem poma producantur, inſipida tamen, vel maxime acida, & parum durabilia ſunt. Conuenienti ſolo vnumquemq; ſitum ſufferunt, montes, colles, plana, & valles.

SATIO.

Theophraſtus, punica ſemine ſata omnino degenerare contendit, & ex acinis glaucis vilia, & ex enucleatis dura, & plerumq; acida oriri, niſi AEgypto, & Cilicia, vt diximus. Sunt qui dicant ex ſatis ſeminibus, paucas naſci, & natas tarde creſcere, & fructus inutiles, & inſipidos ferre, & non niſi inſitione meliores euadere. Nos tamen in Stabiarum ſeminarijs, humidis in locis minimè vilia enata granata conſpeximus. Palladius viuiradice ſeri locis temperatis Martio menſe, vel Aprili, calidis, & ſiccis Nouembri. Plinius in ſatione radices inflexas poni melius eſſe docet, arboremq; ipſam, ita locari, vt media ſit totius ſcrobis neceſſarium eſt. Florentinus ſeri iubet comite ſcylla. Theophraſtus crebras eſſe ſerendas, non plus, quàm nouem pedes

 diſtan-

diſtantes præcipit. Ratio eſt, quia opacitatis amatrices ſunt, earumq; fructus ſicci, & nucleoſi ſunt, quippe ſi pluſculum, ſolis experiantur, tantundem acerbitatis accipiunt, quantum ſoles ex ceſſere. Ideoq; propter earum infirmitatem mutuis opacationibus vmbram conſequi neceſſe habent, ut à nimio frigore, æſtuúe ſe defendant. Vnde facillima, & innocentiſſima cunctis eſt punica, nec arbores uicinas fatigat, tum quia breuioribus conſtat radicibus, adeo, ut nullus radicum decurſus, nullus complexus, rixatuſq; improbus infeſtat, neq; intollerabili eget pabulo, tum quia cito ſenectam experitur, nec diu queat moleſta eſſe. Ab eo Plinius Quidam punicas denſiores ſeri iuſſerunt in pedibus tamē ro uenis. Sed Empedocles (ut refert Plutarcus in ſympoſiacis) punicam malum ὀπωρογενήτην dixit, quod ſcilicet ſub autumni exitum calore eneruato, hæc arbor ſuum excoquit fructum. Imbecillum enim, & tenuem humorem ſol non ſinit coire, niſi arbor incipiat frigidior fieri, ob id à Theophraſto hanc arborem in vmbra rectius, & celerius fructum maturare dixerit. Democritus teſtatur puniceam, & myrtum mutua conſuetudine mirum in modum oblectari, quod ſi inter ſe conſortio iungantur, fertiliores reddi, radices quoq; ſi non longo diſtent interuallo mutuo complexu exhilarari. Ariſtoteles ait punicas in ter oleas plantatas prohibere ne decidant, & maturentur, cum capti locationis ſimilitudine uti poſſint. Palo ſeri Plinius punica monſtrat laxato prius palis meatu. Sed in taleas ſectos ramos plantari locis humidis, & rigatis Caſſianus docet ex Quintilijs. Palladius autem. Quamuis, ait, multis generibus ſeratur, melius tamen ramus eius cubitalis inciſus manubrij craſſitudine, & capite vtroq; acuta alce leuiatus ſcrobi, veluti obliquus immergitur, prius tamen

porcino

porcino ſtercore, & in capite, & in parte, quæ ima eſt oblinatur, vel in crudo ſolo malleo cogitur ad inferiora defigi. Melius proueniet, ſi ponendus ramus gemmata iam matre ſumatur. Nos has taleas decidimus, quas diu fœcundas conſpeximus, ſi malleo adigitur, pars ea, quæ terra adigitur, acuatur, vt facilius ad inferiora deſcendat, & quatuor digitis ſuper emineat. Melius tamen proueniet, ſi ſcrobem paſtino aperiemus, ac ipſi apte collocabimus, habeat pars ima à matre aliquid, ac circum circa optime calcetur terra, caput taleæ in nodum finiat, vnde ſpes futuri germinis, tempus huic aptum uer erit; eoq́ modo optime prouenisse conſpeximus. Prouenire ex virga etiam Theophraſtus prodidit, ſed ramo prius infixo foramen fiat, ratione ſuæ infirmitatis. Quidam in contrarium ſeri præcipiunt, ea ratione, vt ſubinde ſe valeat inclinare, nec in altum excreſcat, ne flores in altum erecti ſuſcipiant humorem, indeq́ decidant. Palladius curandum eſſe ne inuerſa virgulta ponantur. Contra prædictum Theophraſti præceptum. Apud nos virga ſata etiam optime apprehendit.

CVLTVS.

Inter cæteras, Theophraſto authore, punica maximè coli deſiderat, nam niſi cultus adhibeatur, Sylueſtris omnino redditur, & ſi neglecta degenerat, non ſolum cultu miteſcit, ſed etiam mutatur. Androtionis etiam authoritate, purgatione maxime indigere, nec medullam habere, nec vllo morbo ſub terra infeſtari, ſed cum arbor vetuſta eſt, ramos cedere, & truncum deinde colere, tanquam denuo ſatum oportere. Præterea frequentium aquarum copiam deſiderat. Palladius credit acidam fieri ſi rigetur aſſidue, nam ſiccitas in ea & ſuauitatem præſtat. &

copiam, vnius tamen nimietati aliquid debet humoris apponi. Circumfodi autumno debet, & verno. Plinius ait punicas præcipuè riguis ali.

INSITIO.

Punicam, & quæ ea ſicciores ſunt, protinus à ſectione inſerere iubet Theophraſtus. Ex quo Varro. In malo punica, & ſi qua etiam horum natura aridiora, continuo poſtquam deſecata fuerit, inſeri debet. Punicam, Plinius ait, quamquam alias ſicca ſit, recraſtinare minime vtile. Florentinus verò diuerſo, quàm cæteris modo inſeri docet. Caudicem eligi præcipit flexilẽ, qui poßit uſq; ad terram deduci, ipſumq́ ſub corticem inſeri, deinde vinculis diſtringi, & obrui, ne poßit in ſuam ſedem reſilire, ſic vt inſita pars ſuper emineat, demum amurca ſuffundi. Eſt & alia ſcitu nõ indigna inſerendi ratio. Punicæ ſerculus iàm oculis gemmaſcens accipi debet, in alijs prius, quàm germinet. Lætatur hæc myrti coniugio, vt refert Didymus, ideo inſita myrto punica, aut contra myrtus punicæ, multo plurima poma largietur. Item Salici inſeritur. Recipit etiam citrium, vt idem reſtatur. Punicam varijs gaudere adulterijs Diophanes retulit, inſeri in ſalicem, & pyrum recipere. Plinius omnis generis arbori inſeri poſſe punicam autumat. Palladius verò ex Martialis relatione inſeri poſſe affirmat ramorũ connexione, vt medulla vtriuſq; diuiſa ſe iungat. in ſe tamen inſeri poteſt, circa Apriles calendas, menſe Martio vltimo, ſed ſecto trunco ſurculus recentißimus ſtatim debet inſeri, ne mora exiguum, qui ineſt, ſiccet humorem. Ad Paſiphilum verò.

Punica non alios vnquam dignata ſapores
Mala, nec externis aſſociata comis.

Ipſas ſuas auget mutato ſemine gemmas,
Et ſibi cognato picta rubore placent.

Noſtrates agricolæ fiſſo trunco Februario inſerunt, emplaſtant verò Maio, ſed difficillime omni modo comprehendit, nec recipit, nec alijs inſeritur; vanitate potius Græcos redarguerem, quàm laudarẽ, cum punicã varijs gaudere adulterijs dixerint.

A R S.

Punicarum mutationes culturæ ratione exultant. Vt ex acidis amariſùe in dulces tranſeant, docet Ariſtoteles libro de plantis. Mala granata ſtercore porcino radicibus iniecto, ac frigida aqua dulci rigata, melioreſcunt, & dulcia fiunt. Ex quo Teophraſtus eius diſcipulus. Earum radicibus ingeratur vrina, vel pellium feces, non tamen multum. Earum enim radices remorderi deſiderant, idq́ diutius, vt in amygdalis, tertio quoq; anno diximus, nam radices punicæ plus temporis perſiſtunt. Ratio eſt, quod fructus permutatur, cum alimentum magis percoquitur, tunc verò alimentum percoquitur, cum radix qualitatem quandam cæpit, ſic mutato principio, totius naturæ mutatio ſequitur. Alimentũ immutat, ſi diutius ſequetur. Sed in AEgypto, & Cilicia totarũ arborum permutatio fit, & ſponte, vnde effectio, & vis illa naturæ agri tribuenda eſt, ſed ſi non arbor tota mutetur alimento, & habitudinis cauſa petenda eſt. Theophraſtus granata dulciora molliorãq́ aquationem facere docet, nam acerbitas, atq; duricia, tale auxilium deſiderat. Sed peculiaris in primis mollities, quæ radicibus exibetur appareat, ſtercus enim ſuillum, vel quod vim proximam illi obtinet, radicibus punicarum ſuperiniectum dulcorat ſuccum, quin etiam copia, & frigiditate aquæ mutationem afferri aliquam dicitur. Paxamus radices arboris circum-

fodi

fodi iubet, & ſtercus ſuillum inijci, ac ſuperiniecta terra hominis vrina irrigari. Columella ſi punica acidum, aut minus dulce fructum ferat, hoc modo emendari iubet. Stercore ſuillo, & humano, & lotio humano veteri radices rigato, ea res & fæcundas arbores reddet, & primitiuis annis fructum vinoſum, poſtea verò & dulcem, & apyrenum facit. Ipſe verò exiguũ admodum laſer cyrenaicum vino diluit, & iam cacumina ſumma arboris oblcuit, ea res emendauit acorem malorum. Ex quo Plinius. Si mala punica acida naſcantur, ablaqueatis radicibus fimum ſuillum adhibent, eo anno vinolenta, proxima dulcia futura. Alij vrina hominis aqua miſta riganda cenſent quater anno ſingulis amphoris, aut cacumina ſpargi vino laſere diluto. Ex quibus Palladius. Si acida naſcatur. Modicum laſer cum vino tritum per ſumma arboris cacumina oportet infundi, vel ablaqueatis radicibus tedæ clauus infigi. Alij algam marinam obiuunt ad radices, cui nonnulli ſtercus miſcent aſininum atq; porcinum. Sed quomodo magnitudo pomorum arte poſsit comparari, docet Theofraſtus. Cytini, vbi formati ſunt, in pertuſam eos tranſmittunt ollam, deorſum abſq; noxa deflexo ramo, terra obruunt eoq; modo in miram creſcunt magnitudinem. Ratio eſt, quia defendit eos olla ab iniuria caloris populantis. Item à terra non nihil ſuppeditatur humoris, vnde fiat acceſsio magnitudinis ex alimento, Arbor enim fructui non præproperum diſtribuit alimentum, quare acini non euadunt maiores alijs, qui nulla terra obruti adoleſcunt, ſed eis craſsius corium fit. Succus proprius in tantum naturali conficitur, & excoquitur, iccirco ſapor malorum dilutior, ac deterior, cortex autem extrinſecum recipit alimentum, vt pote, qui minus alimentum conficiat. Quod

Palla-

Palladius ex Martiali recitat. Locis calidis Maio menſe, mala punica florere incipiunt. Ramus ergo cum flore, ſi obſtuta circa arborem fictili vaſe claudatur, & ne reſiliat ligetur ad palum, pro naſculi magnitudine pomum reddit Autumno. Itemq́; Martio menſe miræ magnitudinis poma fieri ſi olla fictilis obruatur circa arborem punici, & in ea ramus, cum flore claudatur, ne reſiliat ligatus ad palum. Tunc cooperta olla, contra aquæ muniatur incurſus. Autumno patefacta ſuæ magnitudinis poma redhibebit. Etiam Iunio menſe fieri poteſt. Nos tutius, & melius id facere conſueuimus. Accipimus vetus lætamen, cui æquales adijcimus partes ſuilli ſtercoris, ac vini fecium, itemq́; ordeaceam furfurem, locoq́; ab aquis tuto commixta ſeruamus per annum ſingulis quoque menſibus remiſcendo, his demum acetum adijcimus, ac in vnguenti formam reddimus, & Nouembri, vel Octobri menſibus radicum partes punicæ diſcooperimus, ac miſturam circum accomodamus, inde terram inducemus. Sic ſuo tempore miræ magnitudinis poma euadunt, & ſingulis quoq; annis, idem faciendo maiora ſemper producemus. Quomodo varios punica fructus ferat demonſtrat Theophraſtus. Malleo caſtigant virgarum duriciem, vt contuſis partibus facilius admittantur ad vnionem, mox arctiſsime colligatas pangunt. Tunc arbor vna, ex compoſitarum virgarum coitu exurgit, ſed vniuſcuiuſq́; pars ſibi facit, & ſuum ius tuetur, & ſuum quemq́; ſuccum trahunt, & coquunt, nec aliud inter ſe commune habent, quam mutuum illum complexum, coalitumq́;. Sed vt acini ſine nucleis naſcantur, ſuperius ex Theophraſto vidimus nucleorum duritiem aquatione tolli. Sed ſine nucleis Africanus naſci promittit, ſi dempta, vt in vite

medulla

medulla, fiſſum ſurculum obrues, & dum comprahenderit, recidas, quod emerſerit. Democritus ramuli medullam auriſcalpio eradit alte, quantum fieri poßit ſarmento non fiſſo, & laſeris cyrenaici ſuccum aqua dißolutum ad ſapæ ſpißitudinē coctum infundunt, & erecta ſarmenta ad ridicas illigant, ne ſuccus effluere poßit, ſingulis deinde hebdomadibus ſuccum eundem ſarmento infundunt, donec germen emittat. Rubra fieri mala Diophanes ſcriptum reliquit, ſi ex lixiuio balneorum arboris radices rigentur. Sed Didymus aquam cum lixiuio permiſceri iubet. Candida in punicis grana fieri pollicetur Palladius, Martialis authoritate. Si argillæ, & cretæ quartam partem gypſi miſceas, & toto triennio hoc genus terræ radicibus eius adiungas: Vt dicere poßis, quot grana punicū habeat. Acinos granati totidem numero in ſingulis affirmat, & ſi magnitudo variat, modo ex eadē arbore legantur. Nam quod plures, aut pauciores acinos habeat, id ex magnitudine mali non euenit, inde enim eſt, quod acini maiores, aut minores exiſtant. Sed tam inſigne mendatium ferre nequeo, cum magnum paruum centum, ne dum decem acinis vnicat. Vt ex vno acino punicum facias. In ſyluis vbi corni proprius natalis locus, earum viuaciorem eligas, vltimo Nouembri per medium ſeca, & cera circunda plagam, & trunci partē illam, per quam ſurculus deſcenſurus eſt, poſt decem circiter dies amoue ceram, & finde truncum, & imprime fiſſuræ punicę ſurculum, vtere agricolationis arte, vt optime apprahendat, oſtendet enim opportuno tempore fructum unum acinum continentē.

MORBI, ET REMEDIA.

Theophraſti teſtimonio punicæ ante maturitatem flores, & fructus facile labuntur. Ratio eſt, quia debili pediculo pendent, facile

cile iacturam patiuntur, cum enim cæleſtes imbres decidunt, in cytinos eos ſubeuntes humectant, ideoq́ facilè dilabuntur. Contra hæc ars parat præſidia. Non concedunt arbores elatiores fieri, ſed breues, ac ſubductæ, ſic imbecillitate exilium ramorum nutant cytini, ita vt os auerſum à cælo non excipiat humores. Par quoq́ eorum conſilium, qui virgas depangi iubent, vt ob tenuitatem ſubrectos nequeant cytinos ſubſtinere. Ex quo Plinius. Punica roribus nimijs, & pruinis flores amittit, qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum excipiant, atq; contineant. Palladius. Si florem punica non continet, urinam veterem cum pari menſura aquæ temperabis, & per annum radicibus infundes, uni arbori amphora ingeſta ſufficiet. Vel amurcam mittis inſulſam, vel algam radicibus iunges, & bis rigabis in menſe. Vel arboris florentis truncum plumbeo circulo debebis includere, vel corio anguis inuoluere. Theophraſtus ait, punica quæ dulcia ſunt, celerius putreſcere, etenim ſuccus eorum imbecillior eſt, & mutationem facilius recipere. Plinius. Vermiculationē poma ipſa per ſe quibuſdam annis ſentiunt. Palladius. Si vermibus laborant, tanges radices felle bubulo, & con inuo moriuntur, aut clauo æneo, ſi uermes eorum punges difficile naſcētur, vel aſini vrina ſtercori admiſta porcino vermibus obuiabit. Ne punica dehiſcant. Africanus in excauatos ſcrobes cum pangerentur ſilices ingerebat. Si arbor prius plantata fuerit, ſcyllam iuxta plātabat, quippe cæca quadam naturarum diſcordia, nec diſſilire mala, nec rupta fatiſcere patiuntur. Similiter nec dehiſcent, ſi ſecundū caput plantata fuerit. Columella. Mala punica ne rūpantur in arbore, remedio ſunt lapides tres, ſi cū ſeres arborē ad radicē ipſam collocaueris. At ſi arborem iam ſatam habueris, Scyllam

ſecundùm arboris radices ſerito. Alio modo, cum iam matura mala fuerint, antequam rumpantur petiolos, quibus pendent in torqueto, eoq; modo ſeruabuntur, etiam toto anno. Plinius ait. Quidam punicis malis ſubſtrato lapide non rumpi poma in arboribus tradunt. Palladius ſi crepant mala. Lapidem in media arboris radice ſupponas, vel ſquilla circa arborem ſeras. Et ſi dum pendent poma, tenacibus, ſicut in arbore habentur, intorſeris, in totum annum ſine corruptione ſeruabis. Sed qui in ſcrobe deponit: ſi tres lapillos in ipſa radice conſtituat, prouidebit, ne poma findantur. Copioſa in punica mala naſci Democritus aſſerit: Si tythimali, & portulacæ ſucco bene commixto arboris truncus antequam germinet adlinatur. Læta, & fructuoſa reddi Palladius arbuſta dicit. Si cinis cum lixiuio, circa punici truncum frequenter imponatur. Si fructus crudos creabit, Theophraſtus nimiã humoris vbertatem detrahendo ea caſtigat. Ab auibus non impeti Florentinus ſcribit, ſi cucurbitam, & rapum, quæ nullo antea humore maduerint, apponantur. Languentes arbuſculæ fuco in mari ſcaturiente recreantur, ſi parte ima caudex radice tenus inuoluatur ex Florentini placitis. Et ſi punica inualida eſt, quia rara, non ob id laborat gelu; raritas enim facit, vt tranſmittat gelu, in ſolidis verò validius inhæret.

CONDITVRA.

Specioſum hoc pomum, & vtile, quomodo diuturnius cuſtodiatur incolume, tum ergà ægrotos facultate ſua, præſertim in extinguenda ſiti, tum ad alios mortalium vſus, non pauca excogitarunt, & adinuenerunt maiores noſtri præſidia, nos ea primum, quibus in arbore vegeta permaneant, mox decerpta ſeruentur re-

citabi-

citabimus. Beritius hoc modo in ſua parente hærere patitur. Arente floſculo ſigillatim inuoluta mala funiculis obſtringunt, ne tumeſcentia dehiſcant in rimas: ſic tamen munita relinquunt. Poteſt & hoc in alijs malis obſeruari. Alij in ſingulis fictilibus ollulis ſingula collocant, & diligenter opertas ita ſtabiliunt, ne vel candicis occurſu, vel mutuo eorum colliſu poſſint confringi, ita & vberius, & adultius ſemper potientur. M. Varro. Punica immatura cum hærent in ſua virga ſi dimiſeris in ollam ſine fundo, eamq́ ſi conieceris in terram, & obteres circum ramum, ſic ne extrinſecus ſpiritus efflet, & non modo integra eximi, ſed etiam maiora, quàm in arbore nunquam pependerint. Columella. Quidam pediculos punicorum, ſicuti ſunt, in arborem torquent, ne pluuijs mala rumpantur, & hiantia diſpereant, eaq́ ad maiores ramos religant, vt immota permaneant, deinde ſparteis retibus arborem cludunt, ne aut coruis, aut cornicibus, alijſue auibus pomum laceretur. Nonnulli vaſcula fictilia dependentibus malis aptant, & illita luto paleato, arboribus hærere patiuntur. Alij fœno, vel culmo ſingula inuoluunt, & inſuper luto paleato craſſe linunt, atq; ita maioribus ramis illigant, ne vt dixi vento commoueantur. Sed hæc omnia ſereno cælo adminiſtrari ſine rore debent, quæ tamen, aut facienda non ſunt, quia læduntur arbuſculæ, aut certe non continuis annis vſurpanda, præſertim cum liceat etiam detracta arboribus eadem innoxia cuſtodire. Granata autem lecta, quæ cuſtodire cupis ad hybernos vſus. Beritius. Poma leni manu, ne tactu aſperiore vitientur, aut vulnus ſentiant, interlegi debent, nam ea putrilaginis originem afferunt, & incocta pice mergi, refrigerataq́ ſuſpendi. Sunt qui in ſcobe quernea, ſuffuſo prius aceto, compoſita obruunt. Alia integra in fer-

uente aqua marina, vel muria demergunt, vt combibant, dein ſole reſiccant, & loco ſuſpendunt frigido, & cum vti volunt, aqua dulci pridie macerant. Longo cuſtodiuntur tempore, ſi in feruētem aquam intingantur, & protinus erepta in arena ſicca componantur, aut tritici cumulo in vmbra, dum rugas contraxerint, recondantur. M. Varro mala punica demiſſis ſuis ſurculis in dolio arenæ iam decerpta, ac matura condit. Columella ita ſeruat. Sub tecto foſſulæ tripedaneæ ſicciſſimo loco fiunt, eoq́; cum aliquãtum terræ minutæ repoſitũ eſt infinguntur ſambuci ramuli. Deinde ſereno cælo granata leguntur cum ſuis pediculis, & ſambuco inſeruntur, quoniam ſambucus tam apertam, & laxam medullam habet, vt facile malorum pediculos recipiat, ſed cauere oportebit, ne minus quatuor digitis à terra abſint, & ne inter ſe poma contingant, tum factæ ſcrobi operculum imponitur, & paleato luto circũlinitur, eaq́; humo, quæ fuerat egeſta ſuperaggeretur. Hoc idem in dolio fieri poteſt, ſiue quis volet reſolutam terram vſq; ad dimidium vas elicere, ſeu, quod quidam malunt, fluuialem arenam, cæteraq́; eadem ratione peragere. Pœnus quidem. Mago præcipit aquam marinam vehementer calefieri, & in ea mala granata, lino, ſpartoúe illigata paulũ demitti, dum decolorentur, & exẽpta per triduum in ſole ſiccari, poeſtea loco frigido ſuſpendi, & cum res exegerit, vna nocte, & poſtero die, vſq; in eã horã, qua fuerit vtẽdum, aqua frigida dulci macerari. Sed idẽ auctor eſt, creta figulari bene ſubacta recentia mala craſſe illinire, & cum argilla exaruit, frigido loco ſuſpendere. Mox cũ exegerit vſus, in aquã dimittere & cretã reſoluere. Hæc ratio tanquam recentiſſimũ pomũ cuſtodit. Idem iubet Mago in vrceo nouo fictili ſubſternere ſcobẽ populneam, vel in ligneã, & ita diſponere, vt ſcobs inter ſe calcari poſſit.

poſsit. Deinde facto primo tabulato rurſus ſcobē ſubſternere, & ſimiliter mala diſponere, donec vrceus impleatur, qui cum fuerit repletus, operculum imponere, et craſſo luto diligenter oblinire. Omne autem pomum, quod in vetuſta ē reponitur cū pediculis ſuis legendū eſt, ſed, ſi ſine arboris noxa fieri poſsit, etiā cum ramulis, nā ea res plurimū ad perennitatē confert. Multi cum ramulis ſuis arbori detrahunt, & creta figulari cum diligenter mala obruerūt, in ſole ſiccant, deinde ſi quam rimā creta facit, luto linūt, & aſsiccata frigido loco ſuſpendunt. Plinius ex eo. Punica aqua marina feruēte indurari, mox triduo ſole ſiccata, ita ne nocturno rore contingantur ſuſpendi. Cum libeat vti aqua dulci per lui. M. Cato in dolijs arena ſeruari iubet. Palladius ab his. Punica mala ſeruantur, ſi picatis pediculis ordinata ſuſpendas. Aliter. Lecta integra in aqua marina, vel muria feruente mergantur, vt cōbibant. Poſt triduū ſole ſiccentur, vt ſub dio nocte nō maneant, poſt in loco frigido ſuſpendantur. Cum volueris vti aqua dulci pridie macerabis, feruntur hæc pomis recētibus æmulari. Item ſi tactu inuicē ſeparata paleis obruantur. Itē foſſa fit longa, & cortex eiuſdē magnitudinis paratur, cui mala acutis ſurculis ſuis affiguntur. Tunc inuerſus cortex ſupra foſſam ponitur, vt mala ſine terræ tactu ſubter pendentia ab humore defendant. Item ſi induantur argilla, & ea ſiccata loco frigido pendeant. Item ſi ſeriola ſub dio obruatur, quæ habeat arenas vſq; ad mediū, & mala cū tenacibus lecta imprimantur cannis ſingulis, vel ſambuci uirgulis, & ita ſeperata in arenis figantur, ut ipſa quatuor digitis emineant ab arena. Hoc & ſub tecto in ſcrobe bipedanea fieri poteſt, & vtilius eſt ad ſeruandum ſi cum ramo longiore tollantur. Aliter. In ſeriola, cui ad mediū aqua mittatur, ſuſpenduntur mala, ne humorem tangant, &

ſeria

ſeria clauditur, ne ventus irrumpat. Item in dolio intro ordeum ſic ordinantur, ne ſe inuicem tangant, & dolium deſuper operitur. Hæc de punicorum conditura maiores prodidere, quæ referre non piguit, & ſi eadem proferant, vt ſi alter ab altero aliquid immutat, ex diuerſa, quæ ſucceſſit, experientia deſcripſerunt, vt & lector ſibi melius conſulat.

DE PINV.
Cap. XXXII.

Diximus de Malis, de nucibus dicturi auſpicabimur à pinu, cum et fructus omnes coni magnitudine ſuperet, & perpetuo vireat folio, cuius proprius locus licet ſit in ſyluis, Theophraſtus, & Plinius inter vrbanas arbores recenſent, ſic etiam Virgilius.

Fraxinus in ſyluis pulcherrima, pinus in hortis.

Fabulæ di pinu.

Pitys (vt Græci fabulantur) puella fuit olim per quam illuſtris, quam vnicè Pan adamabat, hanc quoq; deperibat Boreas, puella vtriq; adducta potius Pani adhæſit, propterea Zelotypia irritatus riualis Boreas, pityn in ſaxa propulſans, neci dedit, cuius mortem tellus dolens, in eius nominis arborem commutauit, mutatoq; vitæ genere apud eos manſit. Pana vireas coronat, lugetq; indignum facinus arbor collachrimãs, quod Boreas eam immeritam proteruo ſpiritu impulerit. Huius fabulæ inuolucro Poetæ miram arboris naturam innuunt, nam flet arbor, vbi Boream efflantem percipit. Cybelæ Deorum matri pinum dicauit antiquitas, vnde pini nuces à Martiali Cybeles poma dicuntur.

Poma

Poma ſumus Cybeles procul hinc diſcede viator,
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

Cybele iccirco ſacra propter Atym ab ea adamatum, atq́ in hanc arborem transformatum. Fuit Atys ſpecioſus puer, qui ſacris magnæ matris præfuit, à ſuæ ciuitatis Rege perditè dilectus, qui cum ab eo ſibi vim inferri intelligeret, in ſyluas ad Cybelem profugit. Rex autem inuentò quum vim inferre conaretur. Dea ſtrupatoris verenda abſcidit, qui moriens, ea facinus vlciſci cupiens, puero eadem perſcindit; quē quum ſub pinu ſemianimem iacentem. Cybeles antiſtites inueniſſent, in templum deportārūt, nixiq́ ſunt, verùm fruſtrà, reficere, mortuumq́ ſepelierunt. Pinum arborem, ſub qua ille iacuerat, tutelæ ſuæ Dea aſcripſit, ſed vt eius in perpetuum memoria remaneret, edixit Deorum mater, ut ſingulis annis defleretur, eiuſq́ cultores caſtrarētur. Ouidius.

Molleſq; miniſtri
Cædunt iactatis vilia membra comis.

Alij Atym cum per mare phrigium nauigaret, ad flumen Gallum vſq; perueniſſe memorant, cuius potu ad inſaniam verſus, ſilice teſtes ſibi amputaſſe. Iuuenalis.

Semiuir obſcœno facies reuerenda minori,
Molli qui rupta ſecuit genitalia teſta.

Sed Arnobius hanc fabulam aliter deſcribit. Fuit Atys Nanæ Sangarij amnis natæ filius. Hæc autem illum hircino lacte enutriuit. Hunc Deorum mater ardenter amauit, ſed perditiſſime Acdeſtis, quod Midas Rex ſentiens, vt illum à nefanda coniunctione tutum faceret, filiam ſuam ei matrimonio deſtinauit, & nequis nuptialia munia violaret, intra oppidum eos recludit, illudq́ muris, turribuſq́ circummunit. Cybele Atys reſciens fa-

tum,

tum, ciuitatem ingreditur, turribuſq́ ſpoliat, unde poſtea turrita cognominata, ſciebat enim nō aliter inter mortales liberum quamquam eſſe, quamdiu matrimonij fœdere vinctus eſſet. Ac deſtes verò amore, & ira æſtuans propter puerum à ſe alienatum, conuiuantibus furorem ingerit, unde orta eſt inter eos non parua rixa. Poſtremo Atys ſub pino arbore ſe proijciens, genitalia ſibi deſecat, quæ in Acdeſtim iaculatur, & cum ſanguine vitam efflat. Abſciſſa autem Deûm mater ueſte, inuoluit, & in terra recondidit, flos viola è ſanguine naſcitur, ex qua arbor redimitur captumq; poſtea ſacras pinos hoc flore uelarier, ac coronarier. Acdeſtis enim Iouem deprecatus, ut Atys reuiuiſceret, non obtinuit, tamen aſſecutus eſt ne putreſceret, ſed ſemper in uirides comas creſceret, & minutiſſimis folijs. Ouidius in ſua Methamorphoſi.

Et ſuccinta comas, hirſutaq; vertice pinus.
Grata Deum matri, ſiquidem Cybeleius Atys.
Exuit hanc hominem, truncoq; induruit illo.

Ida mons Phrygiæ pinis refertiſſimus eſt, quamobrem matri magnæ attribuunt. Fraudi uerò conſecratum pinum Seruius ait, quod eius poma per fraudem interimant. Panes, & ſatyri è pino coronas factitatas gerunt, rationem affert Pharnutus quod montanum quid, ac Sylueſtre hæc habeat. Lucretius.

Et genus agricolum late ſenticeſcere, cum Pan
Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans.

Propertius.

Et Arcadio Pinus amata Deo.

Plinius author eſt apud Iſthmos pinea corona coronari uictores. Miletus urbs Cariæ uetuſtiore uocabulo Pityuſa dicebatur, cuius incolæ quia pinorum ſyluis abūdauit, quarum flores, uel fru-

vel fructus πιθεῖς dicuntur ab eadem pinu pityodes, vel pityuſæ inſulæ in mari Baleario. Lampſacus, Helleſponti vrbs troianis tẽporibus Laemendotea, et pytiuſa, et Homero Pityus dicebatur.

NOMEN.

Theophraſto πεύκη dicitur, cum omne quod de πεύκῃ tractet, pino adaptari poſſit. Theodorus optime interpretatus pinũ uertit. Bellonius quia viros etiam acutiſſimos πεύκη, & πίτυς dictionum affinitas feſellit, litem dirimere geſtiens, πεύκην piceam vocat, πίτυν pinum, magiſq; tenebras offundit. Idemq; ſentit Leonicenus. Sed hi mea quidem ſententia Plinium ſecuti facile lapſi ſunt. Plinius πίτυν pinum uertit, nam πιτυοκάμπτας græcas, latinè pinorũ erucas vertit, ac toto ſuo volumine πίτυν nunc pinum, nunc piceam indifferenter vertit. At quomodo Dioſcorides vocauerit vixè paucis ſuis verbis elici poteſt. Theophraſto pini nuces στρόβιλοι dicuntur, ſic Pindaro. Galenus κῶνον commune facit pino, piceæ, & pinaſtro. Simeon Sethi κονάρια vocat Strobilos. Mnaſitheus Athenienſis pinearum nucleos, & conos ὀστράκιδας vocat Ab Hippocrate id totum κόκκαλος dicitur ex Athenæo. Latini pinum vocant à pinnato foliorum cacumine, cuius lignoſos fructus frequenti nucamento in turbinatam effigiem compactiles conos, & ſtrobilos vocant. Itali pino.

FORMA.

Theophraſtus ita ſuã peucem depingit. Aſſurgit procero, & recto caudice, nodoſoq; Folio perpetuo, in extremitate pungenti. Medulla carnoſa, ſucco pingui, & reſinaceo Quidã florere exiſtimãt, alij minime, ſed nucamenta quædam proportione præcidius groſſis reſpõdere. At Macedoniæ incolæ ne illas quidẽ florere arbitrantur. Eius germinatio intermiſſa, ter turgens, terúe germina edẽs: ideo id

genus arboris τρισλοίπους *dicunt, quod ter inchoatum opus, intermiſſumq́ repetat. Prima germinatio Februario ineunte quamquàm in monte Ida ſerius ac ferè idibus. Secunda menſe Martio, germinans ab extremo ſurculo, vſq; ad proximum antecedẽtis, & quædam ſurſum, quædam in latera, circumquaq; emittunt, veluti geniculo facto ſurculo primi germinis, vt fieri prima germinatio ſolet. Tertia Aprili menſe diebus circiter quindecim interiectis, forte id diebus ſex, uel ſeptem abſoluitur, quo cum uentum ſit, non amplius in longitudinem, ſed in craſſitudinem incrementa vertuntur, & ſi omnium germinationes conſpicuæ ſunt, in pino maximè videntur, nam germina in verſus rectos porrigũtur, ramiq; ex equo conditi ſpectantur. Conis adhuc pendentibus ſemina proſiliunt, vaſaq́ relinquunt inania. Semen nuceum eſt. Amentum profert, hipear, & ſtelis in ea naſcitur. Radice ſingulari, & prægrandi, & ad ima deſcendente, paruæ autem complures, ab ea exeunt, ſed ab ea nulla ſoboles procreari poteſt. Vecte ſollicitatam quo transferretur, longiorem, quàm octo cubita radicem habere quidam vidiſſe retulit, quamquàm non totam refoſſam, ſed abruptam.* Radicibus abruptis numquàm amplius repullat, vt in Lesbo accidit incenſo ne more Pyrrheo. *Auctu difficilis. Plinius, quæ ex Theophraſto. Pinus habet folium capillamenti modo prætenue, longumq́, & mucrone aculeatum, perpetuo virens. Fructus grandiſsimus pineis nucibus, altiſsimeq; ſuſpenſus intus exiles nucleos lacunatis includit toris, veſtitos alij ferruginis tunica, mira natura cura molliter ſemina collocandi. Larix inter mittit tripartito, & terna germina ædit, & ideo ter ſquamas cortici ſpargit, quod omnibus arboribus in germinatione euenit, quum prægnantium rumpitur*

cortex.

cortex. Eſt autem prima earum incipiente vere, circiter quindecim diebus. Iterum germinant tranſeunte Geminos Sole. Sic fit vt prima cacumina impelli ſecutis appareat, gemiculato incremento. Tertia eſt earundem ad ſolſtitium breuiſſima nec diutius ſeptenis diebus. clareq́ & tunc cernitur excreſcentium cacuminū articulatio. In maxima etiam admiratione pinus eſt, habet fructum matureſcentem, habet proximo anno ad maturitatem venturum, ac deinde tertio, nec vlla arborum auidius ſe promit. Quo menſe ex ea nux decerpitur, eodem matureſcit alia, & ſic diſpenſatur, vt nullo non menſe matureſcat. Quæ ſe in arbore ipſa diuiſere, Lamiæ vocantur, læduntq́ cæteras, niſi detrahantur. Vllo flore exhilaratur, natalesq́ue pomorum recurſus annuos verſicolori nuntio promittit. Vſtis radicibus larix non repullulat, vt in Lesbo accidit in cenſo nemore Pyrrheo. Præmonendos tamen lectores diximus Theodorum in Theophraſti verſione lapſum, vam vbi ipſe τριςλεπους Theodorus ter ſquamoſas vertit, quaſi τριςλέπρους quum ter turgere Theophraſtus intelligi voluiſſet, cuius erroris cauſam Plinius præbuit. Præterea Plinius Larici tribuit, quæ Theophraſtus pino, de uſtarum radicum repullulatione, & de germinatione.

GENERA.

Theophraſtus pinorum alteram vrbanam, alteram Syluestrem dicit. De Syluestri in ſyluis diximus. Plinius vrbani generis alteram tarentinam digitis fragili putamine, auiumq́ furto in arbore Apud nos duo obſeruantur genera, Syluestris, & vrbani. Vrbani duo tantum duro, & molli diſcrimine. Durum contumaci tegmine occluditur, vt niſi lapidis ictu frangatur, veſci non poſſis. Altera fructus affert adeo molles, vt digitorum compreſſu aperiantur

riatur. Vulgò pigne molleſe. *Hoc genus à Plinio Tarentinum dicitur, & coni ramis affixi Solis æſtu dehiſcentes, nucleos emittunt, qui & ab auibus deuorantur.*

COELVM.

Theophraſtus frigida loca concupiſcere, ſcriptis montes, & loca aprica, opacis verò nullo modo, aut prauè exurgere. Mneſtoriſq; ſententia calidã eſſe, argumento, quod locis algentibus perdurare ualeat, ſui caloris ratione, nec ſuper eam niues inſiſtere, ſed eas excutiat hyeme. Senſu etiam probari poſſe, quod pinguis, & acris, odorata ſit, & quæ facile ignem concipiat. Humidam quoq; eſſe, argumento ex picis generatione tracto. Imò adeo frigoris amatrix, vt feruidis locis prouenire poſſe multis ſit dubium.

SOLVM.

In Latini agri montuoſis paßim obuiam pinus retulit Theophraſtus. Apuleius arenoſis in locis. Palladius locum gracilẽ amare, & ſæpe maritimum ſcripſit, inter montes, & ſaxa vaſtior, & procerior inuenitur. Ventoſis, & humidis arborũ fiunt incrementa lætiora, ſed ſiue montes conſerere velis ſeu ſpatia quæcunq; huic generi deputabis, quæ alteri vtilia eſſe non poſſunt. Ob id M. Varro in prædij finibus ſeri iubet, ne familiæ rixent cum vicinis, ac limites ex litibus quærant iudicem, ut eius vxor habebat in ſabinis. Nos in ſterilibus, & inutilibus locis paßim ſerimus.

SATIO.

Id genus non niſi ſeminio naſci, vt omnes coniferæ prodidit Theophraſtus, ſolaq; non degenerans ſatu. Didymus legi ſtrobilos iubet Iunio antequam Eteſiæ ſpirare cœperint, & dehiſcentes tegumento eximi, & ab Octobri menſe vſq; ad Iannariũ, ut amygdalus ſuis ſeri nucleis. Cato nuces pineas ſeri, vt cupreſſi, & ad

eundem

eundem modum tanquàm allium Plinius nucleis ſepteris fere in ollas perforatas additis. Tēpore à calēdis Martij, ad idus eiuſdē. Palladius ſiccis regionibus mēſe Octobri, vel Nouembri frigidis & humectis Februario, vel Martio, ſeritur nucleis ſuis. Exarabis ergo loca diligenter, atq; purgabis, et frumēti more ſemen aſperges, ac leui ſarculo curabis operire, nec enim pluſquàm palmo debet aſcondi. Defendēda eſt tenera arbor à pecore, ne calcetur inualida. Proficiet ſi nucleos aqua triduum macerabis. Dicunt pineum fructum tranſlatione miteſcere. Sed plantas hoc modo procurant, vt prius. Multa ſemina in caliculis terra & fimo repletis obruūt, quæ vbi proceſſerint, relicto eo, quod ſolidius eſt, auferunt alia, vbi iuſtum cœperit incrementum, trimam plantam cum ipſis caliculis transferunt, quibus fractis in ſcrobe, indulgēt radicibus largitatem. Terræ tamen equæ ſtercus admiſcent facientes ſtraturā alterno ordine ſubinde creſcentē. Seruandū eſt tamen, ut radix eius quæ una et directa eſt, uſq; ad ſummitatē ſuā poſsit integra, & illæſa tranſferri. Pinus benigna omnibus eſſe putatur. cū enim ſingulari radice nitatur, circa ſe nō ſugit, eaq; alte deſcēdit è profundo ſibi hauriens alimentū, non defraudat ſuperficiarias adſitarū arborum radices. Vnde patitur myrtos, et lauros prope ſatas bene habere, ex quo manifeſtatur radices maius incōmodū afferre, quàm umbræ. Plinius. Quibuſdā ſatis umbra, aut nutrix, aut nouerca eſt, pinorū quæcūq; attigere, nō dubie uenenū eſt. necat & germina pinus, nocet & ſtillicidio. Palladius. Pinus prodeſſe uidetur omnibus quæ ſub ea ſerūtur. Vbi ſemel ſata eſt pinus tranſplantari non patitur, nā ſi quis fibrillas aliquas fregerit, exareſcit. Vnde qui agris uel pomarijs ſerere cupiūt, uaſculis primo, inde ſcrobibus cōfractos deponūt. Nos et ſi maxima diligētia tranſplantare conati ſimus, raro cōprehendit.

INSITIO.

Pinus, vt cæteræ reſiniferæ omnes alterius ſobolem aſpernatur, nam vt pingues picem, reſinamq́ illachrimant, diffiſoq́ libro hiant, quaſi de proprio lare ſaniem contrahant, quo circa alijs generibus immiſceri recuſat.

CVLTVS.

Palladius expertus eſt nouellas arbores putationem promouere, vt quæ ſperaueras incrementa duplicentur. Omnes neglectam viuere, nec cultu indigere putarunt tamen, quæ campis ſeruntur, qui coluntur, & in vaſtam amplitudinem creſcunt, & conos maiores, vberiores, & ſapidiores proferunt. Crebri rami interlucandi ſunt, & vt melius arbor increſcat, & vt ordinata ſpecioſior videatur.

MORBI, ET REMEDIA.

Pini morbus eſt, vt Idæi incolæ tradunt ex Teophraſto, vt teda fiat, tam parte caudicis externa, quàm corde, id quod ex abundantia ſucci, & vbertate larga luxuriantis naturæ prouenit, iſq́ morbus naturalis eſt, non enim vllo morbo afflictata, ſed optimæ habitudinis cauſa emoritur. Radices enim craſſeſcentes in tedam abeunt, quod euenit ex ſucci copia, ac nutritionis exceſſu, cum alimentum, quia pinguedine obſtructæ ſunt viæ, tranſmittere nequeant, ſicuti animalia quædam, quæ ſupra modum craſſeſcunt, cum enim auram attrahere nequeant, nec ſpirationis uſu frui poßint, quoniam uenarum oſcula pinguedine ſunt anguſtata, obductaq́ ſuffocantur. Iccirco non inepte ruſtici de pino dicunt, pinum obeſitate ſtrangulari, omnia nanque ſpirituum egent ſolutione, & meatuum libertate. Alibi uerò. Cum tota radix abſerit in

tedam

tedam pinum morituram. Ratio eſt quia alimenti pars excocta; puriſſimaq; inſidet, ex eo inſeſſu pinguedo fit, quod verò cæteris partibus peculiare eſt, ſurſum fertur ad earum alimentum non per pingues partes, ſed per alios meatus, non enim amplius ſuppeditabit ad alendum, occupatis aditibus, obſeſſiſque uijs à pinguedine illa, intercluſo ſic ſpiritu, ut amplius commeare non poſſit, extinguitur. Alijs autem arboribus quibus nulla pinguedo, aut ſi ineſt non multa, id non euenturum. Plinius ab eo. Aliæ ueró ob eſitate, ut omnia, quæ reſinam ferunt, nimia pinguedine in tedam mutantur, & cum radices pingueſcere cœpere intereunt, ut animalia nimio adipe. Decacuminatione moritur, quod non ſine ratione accidit, quia cum humore non abundet, & meatu condatur rectiſſimo, & ſingulari radice inhæreat, uulnus infeſtat, facitq; ut frigus & ardor facilius ſubeat, præſertim cum undique inferatur, cum meatuum rectitudine non pigrè ad radices deueniat. Plinius ab eo. Quibuſdam debilitas ſterilitatem, non necem affert, ut ſi quis pino cacumen auferat ſtireleſcit enim, nec moritur, detracto cacumine piceæ, aut ignibus aduſto interit. Pinus detracta teda ſeruari poteſt, pinguendo enim huic pro magno habetur. Sed hæc non niſi bene adulta ſufferre poteſt, & hinc quamuis putruerit, ſeruari, ac uiuere poteſt, nam non ſemper tedificare conſueuit ſed cum uiget, & ætate adulta eſt. Nouella teda caret, quum nutrimentum ad germina, incrementaq; altitudinis abſumit, cum dilatare cœperit, ſtatim tedæ habitudo conſequitur. Cortex in orbem detractus in pino mors eſt, ſed refert anni tempus, ſcilicet in germinatione. Cum enim cortex turget Februario, uel Martio menſe ſi quis ei detraxerit ſtatim moritur. Hyeme diutius durat. Refert & anni tempus. Pino ſi quis detraxerit corticem ſole taurum,

rum, vel Geminos tranſeunte, cum germinat, ſtatim moritur, eandem veró iniuriam hyeme paſſæ diutius tolerant.

CONDITVRA.

Huius pineæ, Palladius ait, vſque ad menſem Nouembris in arbore eſſe poſſunt, & maturiores legentur, prius tamen legendæ ſunt, quam pateſcant. Nuclei niſi purgati durare non poſſunt, tamen alij in uaſis fictilibus nouis, & terra repletis in teſtis ſuis miſſos aſſerunt cuſtodiri.

MATERIES.

De reſiniferarum omnium arborum materie dicecemus in cædua ſylua, & de pice.

DE NVCE IVGLANDE. Cap. XXXIII.

A Nucibus pineis locum amplitudine uendicauerunt, quæ ceſſere authoritati nuces iuglandes (inquit Plinius) Multum pineis minores vniuerſitate, eaſdemq́ portione ampliores nucleo. Peregrinas eſſe arbores, & à Regibus è Perſide tranſlatas indicio sunt græca nomina. Creditum eſt hoc genus nucis Ioui ſacrum eſſe, eo quod hæc arbor inter omnes nuces ſuauiſſimum ferat fructum Fuit enim glans apud antiquiſſimos maximo in honore, antequã mortales ſe ad delitias conuerterent, vt quæ ſola innocuæ uitæ atq; ſimplici alimenta præberent, quapropter quũ nucem ueteres illi egregiam exiſtimarent, decorare eam digna appellatione volentes iuglandem, quaſi Iouis cibum nuncupauere Hæc inter nuces primum ob tinet locum, & per antonomaſiam nux appellatur. Priſca enim etas nuptijs religioſas fecit,

ſtargeban-

ſpargebantur enim eæ nuptijs, cuius rei rationem Seruius Varronis authoritate narrat, ut Iouis omine matrimonium celebraretur, ut nupta matura ſit, ſicut Iuno. Feſtus autem. Nouæ nuptæ mariti domum intranti fiat auſpitium ſecundum. Nam illud vulgare eſt ſpargi nuces, vt à rapientibus pueris fiat ſtrepitus, ne puellæ virginitatem deponentis vox exaudiatur. Ad id alluſit Virgilius.

Nouas incide faces, tibi ducitur vxor.
Sparge marite nuces.

Plinius. Quamquam & ipſæ nuptialium, Feſcenniorum comites, honor is naturæ peculiaris geminato protectis operimēto, pulvinati primum calycis, mox lignei putaminis; quæ cauſa eas nuptijs fecit religioſas, tot modis fœtu munito, quod eſt veriſimilius, quàm quia cadendo tripudium ſonumúe faciant. Tinguntur cortice earum lanæ, & ruffatur capillus primum prodeuntibus nuculis, id compertum infectis tractatu manibus. Vim, quàm contra venena habent, iam diximus in ficit.

NOMEM.

Theophraſto καρύα περσικὴ *ideſt nux perſica. Diſcorides* κάρυον βασιλικὸν εὐβοϊκὸν, & περσικὸν *vocat, ideſt nucem baſilicam, ſiue regiam, euboicam, & perſicam. Democritus græcus vocabula declarans* βασιλικὸν κάρυον *dicit eſſe nucem regiam, vel quæ ſimpliciter nux dicitur. Sed* διὸς βάλανος *caſtaneam eſſe dicit. Plutarcus in Sympoſiacis* κάριον *dictam putat, quod ſpiritum grauem, ac ſoporem inducentē profundū exhalās lædat, qui ſub ea recūbunt,* ἀπὸ τοῦ καρου *ideſt odoris grauedine Macrobius uerò iuglandē nucē ſecundū aliquorū opinionem dictam à iuuando, & glande exiſtimat. Ex Baſi*

opinione Iuglans arbor dicta inde eſt, perinde ac Iouis glãs. Nam id arboris genus nuces habet, quæ ſunt ſuauiore ſapore, quàm glans eſt. Hunc *fructum antiqui illi, qui egregium glandi, quòd ſimilem ipſam arborẽ Deo dignam existimabant, Iouis glandẽ appellauerũt, quæ nũc literis inter liſis* Iuglans *nominatur. Ex Cloatij enim opinione Iuglãs di prætermiſſum, eſt quaſi diuglãs, ideſt* διος βάλανος *Caryatides, de quibus Vitruuius tractat libro primo, ait Lactantius apud Statium in Thebaide à nuce arbore nominatas eſſe, quòd Virginum chorus has arbores propter hoſtium metum conſcendiſſet. Plinius has è regibus translatas indicio eſſe græca nomina, quippe optimũ genus perſicum, & baſilicum vocant, & hęc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine propter odoris grauitatem conuenit dictum. ſunt qui honoris nomen interpretantes, & Iouis glandem eſſe dicunt. Etenim arborum ipſarum, foliorumq́; vires in cerebrum penetrant: hocq́; minore momento, ſed in cibis nuclei faciunt. Videntur hæc à Catone nuces caluas dici, & ſi Plinius galuas dicat. Inquit enim. Nuces caluas, præneſtinas, græcas, Cum calua nux non niſi iuglans eſſe poſsit. A M. Varrone Iuglans dicitur, quod hæc antequàm purgetur, glandi ſimilis ſit, & ideo nux dicta, quod eius ſuccus corpus atrum faciat, veluti nox eſt. Aliquibus nux dicitur à nocendo, quod & corpori nocet, vt diximus, & ſatis, vt dicemus. Itali vocant* noce.

FORMA.

Deſcriptio *hæc à Theophraſto adducitur. Germinat non cacumine, ut maxima pars arborum, ſed lateribus impulſo priore pullulo, qua forma & cacumines toti, & prægrandes rami creſcunt, vt quibuſdam aliis in foliorum vnum procumbunt, id que optima ratione prouenit, quum deſit initium, vnde germen erumpat.*

Non

Non floret, ſed uillũ affert, quod præciduis groſsis proportione exiſtimatur. Mature germinat, paulo ante æquinoctium, & ætate fructificat. Semen protinus poſt ligneum tegmen eſt. Plinius Honor his naturæ peculiaris gemino protectis operimento, puluinati primum calycis, mox lignei putaminis, ſolum hoc pomum natura compactili operimento clauſit. Nanq; ſunt bifidæ putaminum carinæ, nucleorumq; illis quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. Fructus pingui ſucco præditus, cuius extra geminantur uitia. Fauonio inter primas germinat. Inferiore ſui parte fertilior eſt. Fructus uetuſtate pingueſcit Et ſi apud nos notior ſit, quàm ut repreſentari debeat, cum à ſummo viro prætermiſſa ſit, non relinquemus. Arbor aſſurgit prægrandi, & proccero caudice, multis ſummatim ramis ingentibus brachiato, latitudine ſpatioſa ad binum, ternumúe cubitorum complexus ſæpius craſſeſcente. Cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente. Frondibus neruoſis, latis, oblongis, terebintho, vel fraxino maioribus, è iucundo grauitate ſuboleñtibus, patulamq; iactantibus vmbram, & inſalubrem, per autumnum deciduis, verni temporis initio panicula prælonga protuberat, ſtatim quàm frondem facere cœpit caduca prolabitur. Multis, prælongiſq; nixa radicibus. Fructus multis occulitur inuolucris, calloſo primum, herbaceoq; cortice, quem gulio cam dicãt hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica, quæ nauci aliquibus dicitur. Criſpi intus nuclei quadripartite digeruntur, lignoſa intercedente membrana.

GENERA.

Theophractus è Syluestri genere eſſe ait, cum cultu manſueſcat. Silueſtria enim deteriorem fructum pariunt, & folijs, ramis, totaq; forma breuiora efficiuntur, ſpiſsiora, contractiora, dnrioraq;.

Plinius, optimum quidem genus earum, perſicum, atque baſilicon vocant. ſola differentia generum in putamine duro, fragiliúe, & tenui, & craſſo, loculoſo, & ſimplici. Et Tarentinorum duo genera, fragili putamine, ac duro, quæ ſunt ampliſſimæ, & minimè rotundæ. Præterea molluſcæ putamen rumpentes. Inſuper conſularem virum audiuit iuglandes nuces, & biferas habere ſe profitentem. Sed Macrobius Saturnalium libro, nux tarentina dicit, quæ ita mollis eſt, ut vix attrectata frangitur. De qua in libro Faborini ſic reperitur. Itemq́ quidam tarentinas oues, vel nuces dicunt, quæ ſunt Terentinæ à Tereno, quod eſt Sabinorũ lingua molle. Vnde Terentios quoque dictos putat Varro. Quam in culpam etiam Horatius poteſt videri incidere, qui ait.

Et molle Tarentum.

Nux molluſca, quæ fuerit ab eodem declaratur.

Plautus in Calceolo ſic eius meminit.

Molluſcam nucem ſuper eius dixit impendere tegulas.

Sed perſicum, quod vulgo vocatur molluſcam eſſe nucem, r. quod cęteris omnibus nucibus mollior ſit. Cuius rei idoneus aſſertor eſt Sueuius in ſuo moreto, qui inter cætera, quæ eò mittit, hoc pomũ mitti ait, his verbis.

Admiſce in Acca baſilicis hæc nunc.
Partim perſica: quod nomen ſic denique fertur,
Propterea quòd qui quondam cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno fera prælia bello
In Perſas retulere ſuo. Poſt deinde reuentum,
Hoc genus arboris in prælatis finibus Graijs
Diſſeruere, nouos fructus mortalibus dantes,

Mollu-

Molluſca hæc nux eſt, ne quis forte inſcius erret.

*Sed Macrobius aperte hallucinatur, quod perſicum vulgò dictum molluſcam nucem eſſe putat. Quippe Suetius in ſuo moreto perſicas nuces, ideſt molluſcas baſilicis, & congeneribus eſſe miſcendas dixit, nomenq́ perſicis inditum refert, quod à regibus aduerſus Perſas geſtum eſt, eæ ad Græcorum fines delatæ, ſatu inuiſos antea fructus dedere, & baſilicæ, & perſicæ nuces dictæ fuere. Sed Macrobij erroris cauſa fuit, quod putauerit idem eſſe malum perſicum, & nucem perſicam. Sed perſicæ hæ nuces, Vel, vt Plinius ait, molluſcæ, nobis afferuntur ex oppido, quod vulgò ca-*ſtelluccia *dicitur, corio adeo fragili veſtitæ, vt creſcendo illud rumpant, auiumq́ furto exponantur. Sed paruæ ſunt, nobis dicuntur* molleſe, *duræ verò* maſchie, *quas moracias, & moracillas dictas à frangendi mora ſunt qui dicant.*

COELVM.

Nux, Theophraſto authore, montibus propria, in planis naſci recuſans. In Thmolo, Olympioq́ Myſio plurima naſcitur. E Sylueſtri genere eſſe uidetur, quia frigoris cupida, mōtanaq́ potius ſit, ſed cultu miteſcit. Plinius ex eo. Nux in montibus non temere viſa eſt. Damageron Græcus in frigidis potius, quàm calidis gaudere ait. Palladius amare loca montana humida, & frigida, plerumq́ lapidoſa, poteſt tamen & locis temperatis iuuante humore nutriri. Antiphanes, ex Athenæo, optima cuiuſq́ regionis laudans nuces è Paphlagonia optimas afferri.

Paphlagonumq; Iouis, & glandes.

Apulia his caret, vbi calidum cælum, & ſi ibi aliquæ forte ſeratur degenerat arbore, & fructu. Petrus Creſcentius quocunq́

cælo

cælo viuere ſcripſit, quod tantorum virorum doctrinæ, & experientiæ repugnat, cum calidis locis, ſi naſcantur, non fructificent.

SOLVM.

Damageron in ſiccis gaudere ait. Plinius aquas odere iuglandes. Nos qui temperatis degimus regionibus multas habemus conſitas, & optime fætificantes iuxta aquarum decurſus, in conuallibus, vel montium radicibus, ſoluta terra, nigraq́. Sed maxime argillam reformidat. At ſi quis argilloſis locis ſerere eas cogatur. Scrobem profundam excauet, prædictaq́ repleat terra, & in medio eas conſerat, idem faciendum eſt reliquis locis, in quibus [illegible] natura arboris naturæ repugnet.

SATIO.

Damageron iuglandes plantari ait tempore, quo & amygdali, ac ſæpius tranſplantatas fieri lætiores. Columella ante calendas Martias ait iuglandem ſerere oportere. Plinius. Iuglandi à calendis Martij ad idus eaſdem ſatio diſtribu[illegible]tur. Palladius lætiorē fieri tradit, ſi ſæpius tranſplantetur, in loci[illegible] frigi[illegible] [illegible] [illegible]dis trima transferri debet. Radices plantarum [illegible] in alijs [illegible]ribus ſolemus, in hoc genere reſecare non debes [illegible] bubulo [illegible] planta tingenda eſt, ſed melius cinis aſpergatur in ſcrobibus, ne calore ſtercoris aduratur, nam cinis creditur vel corticis teneritudinem procreare, vel fructuum denſitatem afferre. Altis ſcrobibus delectatur pro arboris magnitudine, & deſiderat interualla maiora, quia ſtillicidijs foliorum ſuorum proximis, vel ſui generis nocebit arboribus. Columella ait. Omnis nux vnam radicem mittit, & ſimplici ſtylo prorepit, cum ad ſolum ſcrobis radix peruenit, & duritia humi coërcita recuruatur, & extenſa in modum ramorum alias radices mittit. Nos eas tranſplantamus, quæ à ſua arbo

reca-

re caducæ ſe ipſas ſerunt, atq; limitibus, iuxta vias, locaq; inuitilia ſerimius, cum ſua vmbra vicina lædat. Ouidius de nuce.

Sponte mea facilis contempto naſcor in agro,
Parſq; loci, quo ſto, publica penè via eſt.
Me, ſata ne lędam, quoniam ſata lædere dicor,
Imus in extremo margine fundus habet.

Quercum & iuglandem tam pertinaci odio diſsidere dicit Plinius, vt iuxta nucem iuglandem depacta, moriatur. Et ſi hanc nonnulli in quercum ſenio tranſmutari dicant. Interualla ſint quadraginta, vel quinquaginta pedum. Naſci etiam auulſione Damageron ſcripſit.

Ramo etiam depacta vitalis fuit ſatus. Euellitur à radice ramus, cum aliqua trunci corporis parte fimbriata, & ſcrobibus accommodata calcari debet validè terra. In calidis regionibus Ianuario, in frigidis Februario.

CVLTVS.

Erigatur truncus à ſolo decem, vel quindecim pedes. Omniq; pullicato cultu ferax eſt. Vnde Ouidius.

Non mihi falx nimias Saturni deputat vmbras,
Duratamq; reuocat non mihi foſſor humum.
Sole licet, ſiccaq; ſiti peritura laborem,
Irriguæ dabitur non mihi ſulcus aquæ.

INSITIO.

Poſteritati memoriæ mandarunt rei ruſticæ periti, neque iuglandem, neq; reſiniferas arbores nullo inſitionis inter ſe, aut cum alijs pignore iungi poſſe, ita vt iuglans aliam non admittat arborem, & ſuum etiam ſurculum reſpuant ſi pangantur nullo fæderis nexu coaleſcant, ſed ij planè, vt Damageronti placet, à veri-

tate

tate ſunt deuij; experientiaq́ docuit iuglandis reſinoſæ terebintho, aut piſtacio inſitum comprehendiſſe, & in grandiorem ſua ſorte arborem euaſiſſe. Terebinthus, & iuglans ſurculum piſtacij recipiunt, qui conceptus perſæpe conualuit, & licet forſitan non facile coeat, non ideo tamen negligendum ſi res ſemper ſuum non ſortiatur effectum. ſunt qui hoc inſitionis vtantur genere. Nucem obruunt, & vbi adoleuerit bimam, aut trimam radicibus eruunt, radiciq́ ſurculum iuxta carnem infigunt, & iterum terræ religãt. alij ramulum anniculum eligunt, & inuertunt, quia medullam pleniorem habebit, & raſuram facilius ſubſtinet, ſic inſita melius comprehendet. Diophanes nucem in arbutum ſolam inſeri dicit. Quod Virgilius confirmat.

Inſeritur verò & fœtu nucis arbutus horrida.

Plinius. Quippe cum Virgilius inſitam nucibus arbutum dicat. Palladius. Inſeritur, vt plerique aſſerunt menſe Februario in arbuto ſed melius in trunco, vt alij, & in pruno, & in ſe. Ad Paſiphilum.

Arbutea frondes vaſtæ nucis occupat vmbra,
Pomaq́; ſub duplici cortice tuta refert.
Cætera, quæ ſolers proceſſu temporis vſus,
Expimet exemplis inſtituere nouis.

Nos Aprili vltimo nuces digitali inſitione mutuo inſerimus, & optime comprehendent. Sunt qui dicant in caſtaneam inſeri poſſe. Inoculamus & vere, & concipit.

ARS.

Nuces nudas, & ſine putaminibus ædent iuglandes ut polliceatur Africanus Subtractis utrinq́ omnis integer nucleus illæſa prorſus carne lana, vel vitiginneis folijs recentibus, aut platani folijs obuo-

obuoluantur, quo minus à formicis enucleatus erodatur fructus, deinde terræ mandetur. Hoc etiam modo, Florentinus aſſerit, in amygdalis venturum, ſi cinis ſcrobibus aſpergatur. Damageron ait. Si quis terebro per medullam arborem traijciat, & foramini patem ulmeum adigat cuneũ, nodoſam duritiẽ nux exuet. Lætioremq́ fieri affirmat, ſi quis cuprinum clauum imprimat arbori, qui uſq́ ad medullam penetret. Cinis enim iugiter caudici, vel radicibus offuſus, & teneritudinem affert, et fragiliorem nuclei carnem efficit. Palladius. Si dura nux erit, vel nodoſa: cortex vulnerandus non circumcidendus erit, ut vitium mali deducat humoris. Alij radicum ſummam præcidunt. Alij terebratæ radici palum de buxo imprimunt, vel cuprinum clauũ, vel ferreum. Si tarentinam facere volueris. Solam nucis carnem lana propter formicas inuolutam in ſeminario debebis obruere. Si ferentem iam in hoc genus velis mutare, lixiuio per annum continuum ter rigabis in menſe.

MORBI ET REMEDIA.

Nux fructũ non abijciet. Damageron ait. ſi quis verbaſci radicem, vel coccineum è ſterquilinio pannum amuleti vice ſuſpendat. Si ſenectæ vitio cauetur. Palladius ait. Longus canalis à ſummo trunco ad imũ debet excludi, ſic beneficio ſolis, et uenti diſſlantur, & dureſcunt, quæ in marcorẽ tranſibant. Arcebitur etiã hiãtis cauernæ uitium ſi frequenter ablaqueetur. Democritus ſcriptum reliquit. Si quiſpiam ieiunus lentis grana mandat, atq́ dum adhuc manſum in ore verſat, quum flore pubet Iuglans eius ramum demordeat, diſtabeſcet. Item ſi flagrans igni clauum radicibus imprimatur, aut ſi tum traiectam terebro arborem puerile lotium

vidatur, aut ſi quis iuxta ablaqueatam radicem dictamnum, fabas, vel pannum menſtruo ſanguine mulieris imbutum deponat, arborem ariditate tabida conficiet.

CONDITVRA.

Theoprastus nuces perraro ſeruari, quia præraro minimeq; cōtinuo putamine obteguntur. M. Varro ait nucē iuglandem quanto citius proma iucundiore vſu are, quod vetuſtate nux fiat aridior. Palladius. cortex in nuce demiſſus maturitatis inditium eſt qualis debet & poni. Nuces ſeruantur vel paleis obrutæ, vel arena, vel folijs ſuis aridis vel arca ex ſuo ligno facta incluſæ, vel cæpis mixtæ, quibus hanc uiciſsitudinem reddunt, ut eius acredinem tollant. Martialis aſſerit, & expertum ſe ait: virides nuces tātum liberas putaminibus ſuis melle demergi, & poſt annum virides eſſe, & ipſum mel ita medicabile fieri vt ex eo facta potio, arterias curet, & fauces. Fertur apud nos prouerbium nucem ruſticorum naturam ſortitam eſſe, quo enim immitius eius rami perticis feriantur, eo vberiores fructus ſequenti anne proferre, & leni manu colligas, minus fertilem futuram. Ouidius hoc vſum exprimit.

At cum maturas fiſſo nouo cortice rimas
Nux agit ad partes, perticas ſæua venit.
Pertica dum plenis immitia vulnera ramis,
Ne poſsim lapidum vulnera ſola queri.

Vbi collectæ ſunt nuces in cumulos rediguntur, vt biduo, vel quatriduo corticibus denudentur, dein eiuſdē temporis ſpatio areis relinquantur, quo ſole reſiccentur, vt commodius ſeruari poſsint. Priuſquàm reponantur, eligantur integræ. vitioſæ reparentur, rumpanturq; vt nuclei ad oleum ſeruētur, nam ſi cum teſtis diu-

tius

tius immorauerint; à vermibus erodentur. Maximus eſt apud nos vſus conditarum ſaccharo, uel melle nucum. Albæ hoc modo die vna condiuntur. Teneræ nucis putamen antequam ligneſcat, cultro deglubitur, teſtæ albæ tenues illico ne nigorem contrahant, in aquam proijciuntur, coquuntur vſque dum molleſcant, inde cinamomo, & garyophillis traiectæ ſaccharo perfecte cocto bulliāt tribus, quatuorue bullitionibus, tum quo ſaccharum (bibāt, triduo) aut quatriduo inibi ſinuntur, & quia ſaccharum recrudeſcit, propter humorem imbibitum, idem per ſe denuo coquitur, & bis, terue ſi ſit, repetitur.

MATERIES.

Theophraſtus eius materiem amplam eſſe dicit, eiuſq; vſum ad tectorium opus, ſed frangi ſe ſonitu prænūtiat, ita vt præſentire homines poſſint, quod in Antandro contigiſſe, omneſq; è balneis terrefactos profugiſſe traditum eſt. Sub terram obruta putredine immunis durat, quinimmo omnium præcipua operi ſubterraneo redditur. Etiam carbones expeti ſolent, cum ferreis metallis iuglans cum iam exarſerit. Plinius ab eo. Cariem vetuſtatemq; tardiſsimè ſentit iuglans. Non improbatur iuglans in aqua, hæc quidem in his quæ defodiuntur, vel principalis. Color mire adulteratur iuglande tincto, atque in medicamine decocto. Facile pandatur iuglans. Fiunt enim ex ea trabes, frangiq; ſe prænuntiant ſtrepitu, quod in Antandro accidit, cum è balneis terrefacti ſono profugerunt. Apud nos arcis, & menſis, & vtenſilibus lautis dicatur, materie vndatim criſpa.

DE AMYGDALO. Cap. XXXIIII.

TERTIVM ab his locum amygdalo Plinius aſſignat, cui nos aſſentire volumus. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate dubitare ait, quoniam græcas nominat, quas quidem et in iuglandium genere ſeruant. Legitur apud Arnobiũ fabula de Amygdalo. Atys Midæ regis filia fuit, mortuo & ſponſo examinatum pectus mitioribus lanis velat, illachrimans cum Acdeſte, qui mortis cauſam dederat, ſe ſe interficit. Cruor in purpureas violas vertitur, corpus à Deum matre ſepelitur, vnde amara amygdalus naſcitur, amaritudinis cauſam ſecum afferens. Virgilius de futura frumenti copia, ex amygdalo prognoſticon deſumit.

Contemplator item, cum ſe nux plurima ſyluis
Induet in florem, & ramos curuabit olentes:
Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuria foliorum exuberat vmbra.
Nequicquà in pingues paleæ teret area culmos.

Ebrietatem arcere putauit Plutarchus in Sympoſiacis, qui apud Druſum Tiberij Cæſaris filium quendam medicum comeſſari ſolitum retulit, qui omnes bibendi certamine prouocabat, neminiq; cedebat in vini potu, is tandem deprehenſus eſt, antequam biberet, quina, ſenaúe comeſſe amygdala, quominus temulentia tentaretur. Porro cum deuorare vetuiſſent, ne pauxillum quidem in huiuſcemodi potu reſiſtebat. Hoc idem Athenæus retulit. cuius cauſam amaritudinis vim dicit, quæ reſiccet & humores depaſcat, ſunt qui amygdala putent facultate mordendi, detergendæq;

carnis

carnis donari, ſic ut faciei fucas, et contractas ſoleant maculas oblite rent. Ergo cum præſumpta fuerint amaritudine ſua meatus velli cant, & quodam laceſſunt morſu, qua dere vaporem, quem hu mor in cerebro creauit, abſorbent. Sic itaq; non abre amygdalarum amarulentia contra meri iniurias pollet, interanea reſiccans, ſic ut non ſinat venas impleri, quarum vt tradunt diſtentione, & per turbatu temulentiam contrahi volunt, effluuijs obſeſſa mentis arce. Pereuidens argumentum eſt mori vulpes amarorum paſtu, ſi non contingat è vicino aquam lambere, inteſtino humore affatim exucto. M. Varro ex nuce græca triplex miniſterium fieri ab api bus, cibum mel, ceram, earumq; florum paſtu cœliacos fieri. Columella probatiſsimam arborem amydalum vocat ad apes. Ex his Palladius. Ex amygdalis apes mel conficiunt.

NOMEN.

Græcis arbor ἀμυγδαλῆ dicitur, fructus ἀμύγδαλον. Sed Pamphilus. Athenæo authore, de pronunciationis tono loquens ait ἀμυγδάλης in fructu grauari oportere, ſicut in ἀμυγδαλῆ, at arborem vult circumflecti, vt ἀμυγδαλῆ. Ariſtarchus & fructum & arborem indifferenter poſuit accentu acuto. Philoxenus vtrumq; circumflectit. Triphon Atticis amygdalā fructū cum graui profert, quod nos neutro genere amydalū dicimus, ſed amygdalā arborē, nā cum nomen à fructu ſit deductū, uidetur merito circumflecti oportere. Lacones muceros vocāt amygdalas, ut Seleucus ſcribit. Amerias mycerum dicit. Nicander in ſuis Georgies amygdalum dicit neutro genere. Herodianus Alexandrinus inquit amygdalas dici, quod poſt viride putamen multos ſcarificatus eſtendat, & hi-

alias rimas, quas Græci amychas vocant. Dicitur etiam amygdala nux Thaſia, quemadmodum declarat Democritus græcus. Macrobius amygdalam dicit nucem Thaſiam, & græcam ex Cloatij doctrina. Cato è Latinis nucem græcam vocat; nuces omnes commemorans caluam, auellanam, prænestinam, & græcam. M. Varro nuces græcas vocat. Columella etiam nuces græcas amygdalas vocat. Argumento quod omne, quod de nuce græca ſcripſit, à Theophraſto excipit de amygdala loquenti. Vnde maximè miror Hermolaum doctiſſimum uirum ambigere, an græca nux Collumellæ ſit amygdala. Plinius, et Thaſiã, & græcã nucem amygdalam vocat. Palladius etiã nucẽm græcam uocat.

FORMA.

A Theophraſto ita formatur. Arbor ueſtitur folio fœminicorno ſimili ſed minus pingui craſſoúe. Inter arbores ſoli peculiare eſt, quod ante foliorum ortum floreat, vel cum flore folium promat, vel paulo poſt. Flore foliato, candido, quamquàm & amygdalarum quarundam ſubruffus exeat. Aroniæ meſpilo forma ſimilis. Germinat præmaturè, ſed non præmatura folia dimittit, cum multis ſerior ſit. Facile germinat, quia uiribus præualet alimentoq; abundat. Faciliq; afficitur, & niſi ſiccitas ſuæ naturæ foret impedimento, ad ſupergerminandum propenſa eſſet. Fructificat ex annotinis ſurculis. Fructu Perſeæ ſimili, vel fraxini ſemini. Cuius ſemen ſub tegmine ligneo eſt, ambientiaq; plura habet. Succo pingui prædito. Principio ſuccus aquoſus, quandiu viridis eſt, atque recens, ſed ſeneſcens craſſiuſculus redditur. Cuius putamina acerba, acutaq; ſunt: Vnde ſordes omnes, terreq; partes eo uis naturæ ſecernens expellit. Sed cur cito floret, fructus verò ſerò maturet, cauſa eſt, quod flores, & folia ſunt faciliora, vt pote quæ craſſiore con-

re con-

re conſtet materia fructus uerò purgatiore ſucco conſiſtunt, quod maioris paratus indigeat; præſertim cum lignoſus pinguis, ſiccuſq́; natura ſit fructus tales igitur difficilius confici neceſſe eſt. Viſitur aliquando fructum ſine folijs afferre, quod non aliò euenire credibile eſt, quàm ex nimia fructus frequentia, & ob id folia minus frequentia, abſumpta enim natura ui in fructu, folia parua, imbecilliaq́; remanent, & caſui obnoxia prolabuntur; ut nuditatis ſpeciem in arbore relinquant. Prima quidem ſpecie fructum abunde parit; ſed quos perperit ſæpe numero educare non poteſt, quippe cum in perficiendo potiſſimo labore ſit opus. Et ſi fæcunda ſit, non ob id breuis vitæ eam cenſere fas eſt. In ſenecta enim fertilior euadit. Cuius ratio eſt; quod ætate viribus detractis detrahitur & alimenti ubertas; itaque fit ut facile, quod reliquum eſt concoquatur ad fructus confectionem. Singulari radice firmatur, prægrandemq́; ac alte defixam agit. Pingui ſucco turget, lachrimamq́; rimoſa plorat, quæ concreſcit in gummi. Plinius ab eo. Amygdala folia rubentia habet. Floret prima omnium menſe Ianuario, Martio uerò pomum maturat. Nec intereſt maturius germinaſſe cum prima germinet, et inter nouiſſimas nudetur. Meſsibus reddit ſemen. Fructus tenuiore, ſed ſimili iuglandium ſummo operimento; item ſecundo putaminis nucleus diſsimilis latitudine, & acriore callo. Extra gemina geminantur uitia. Succo pingui prædito In ſenecta fertiliſsima. Sed ualde miror Theophraſtum in re arboraria diligentiſsimum uirum ſoli amygdalę inter arbores tribuiſſe, ut prius flores, quàm folia promat, cum contra eum teſtentur neapolitana pomoria, ubi præcox, armenia, perſica, cornus, ceraſus, prunus, malus, populi, ulmique, quæ ante folia florent, ut uideantur arbores frequentes albo linteo coopertas. Plinius

nius item Ianuario florere. Martio maturare, cum præcox amygdalus Iunio ſuos maturet fructus, ſerotina autumno. Dioſcorides amygdalum Rhododendri *folijs eſſe. Palladius etiam in vetuſtate plus afferre ſcripſit. Apud nos nouellis amygdalis folia hyeme non cadunt, adultis cadunt.*

GENERA.

Theophraſtus Syluestris, & domeſticæ, dulcis, & amaræ, duræ, & mollis meminit. Athenæus Cypriæ meminit, quæ reliquis longior, et extremitatem aduncam habet, item Naxiæ, & in prætio habitæ, quia erãt molles, vt ex Phrynici teſtimonio patet apud eundem, qui molaribus dentibus facile rumperet. Plinius à Theophraſto dulcis, & amaræ. Nos autem ita diuidemus. Amygdalarum duplex genus, Syluestre, & vrbanum. Syluestres amygdalæ amaræ ſunt, & ſalubriores, quippe in remedijs magis quàm dulces ualent. Vrbanum genus in duo itidem diuidemus. Molle & Durum. Molles amygdalas tarentinas dicimus, tam fragili putamine ſunt, ut manibus attrectatæ frangantur, et arboribus furto auibus exponuntur, nam hiaſcunt & decidunt, uel roſtro frangunt, & uorant, à mercatoribus ſpernuntur, quia fragiles ſunt, non ita mulieribus, & pueris, qui manibus preſſis, uedentibus ruptas edunt. Harum duæ ſpecies, altera maior, altera minor Neapoli amendule pomegue *dicimus. Athenæus has naxias uocat. Durum genus in tria diuidemus, maximum, medium, & minimum. Maximum quatuor digitorum longitudine fructus eſt, cuius apex ueluti hamus incuruatur Athenæus cyprias uocat, Plinius falcatas. Apuli* amendolagine, *& ab eis pro uili prætio habitæ, quia earum arbor paucas producit nec, cõtinuo fætificat, nec exportari tolerant, ſed ſecundis menſis apponuntur, ac ſaccharo*

conti-

condiuntur. Medium genus cõmunes vocant, apiũ ſunt retuſiori: folia arboris maiora. Sed minimum genus præſtantius eſt. Incolæ ambroſinæ vocant, hæc exportantur in diuerſas partes, æſtiuũ tolerant, maximoq́ habẽtur prætio à mercatoribus. Hoc genus in duas ſpecies diuidemus, maiorem, & minorem. maior non dicitur, quod cum cæteris conferri poſsit, ſed reſpectu alterius ſpeciei, quæ minima eſt. Fructus rotundus eſt, paruuſq́, totam ſuæ teſtæ cauitatem replet. Arbor tenuior, & delicatior eſt. Folium anguſtius breuiuſq́. Hæc ſingulis annis vberiores fructus producit, vt nimio onere frangantur rami, ni ſubdita furca ferat opem.

COELVM.

Teophaſtus ei cælum ſerenum apricumq́ tribuit. Columella calidum. Plinius calido cælo, & meridianis partibus gaudet dixit. Palladius amant cælum calidiſsimum, quia mature florere conſuerunt. Ita ſtatuendæ ſunt, vt arbores ad meridiem ſpectent. Florentinus. gaudet calidioribus locis hæc planta, ob id inſulis plantant, vt vberius adoleſcant. Naxea ab inſula veteribus græcis amygdala maxime commendabatur, ex Athenæi authoritate, ſecundas ſibi vendicat cyprias, quæ præter cæterorum morem, quæ gignutur alibi, repando cacumine prodeunt. Ex Hermippi ſententia ex Paphlagonia, & primitus ibi venerunt. Plinius ait Thaſias & Albenſes celebrari, Eſt enim Taſus Thraciæ inſula. Apud noſqui temperatiu degimus cælo minus fructificat, frigidis verò aut perit, aut ſterileſcit, nec ſemine ſata pullidat, ita aquilonium odit cælum. Andro in Anglia ininterdum nuces maturare.

SOLVM.

Theophraſtus amygdalis gracile ſolum tribui, quoniam ſi pingue, vel altum nanciſcatur, nimia pabuli vbertate ſterilitate afficietur: Adeo virium ſoliditate valet, vt ex nimio alimento in germinum luxuriam proruat. M. Varro deorſum fertiliores nuces græcæ, id eſt in planis conſitæ, vt ſupra diximus. Columella agrum durum, & ſicum deſiderare ait, nam in locis diuerſis natura eiuſmodi poſueris nuces, protinus putreſcent. Plinius Magonis ſententia ait gaudere dura terra, in pingui, aut humida ſterileſcere. A quibus Palladius. Amat agrum durum ſiccum, & calculoſum. Ob id Apuliæ ſolum totius noſtri regni accommodatiſsimum eſt amygdalis, calido enim fruuntur cælo, vbi patentiſſimæ planities conſitæ, & ſolo, quod poſt duorum, vel trium pedum altitudinem calculi ſubſunt, vel perpetuus tophus. Prohibet hic enim, ne vnica amygdali radix in profundum deſcẽdat. Sed alimentum in fructus conuertatur. Ideo Italia appulas laudat. Et nobis inuidendæ parum ſunt Cyprius, Naxus Thaſuſq́.

SATIO.

Satam ſemine amygdalam Theophraſtus exurgere poſſe ait, ſed degenerare ſapore, duramq́ ex molli reddi. Iccirco aut adultam inſerere, aut ſæpius transferre præcipiunt. Cuius ratio ſeminis infirmitas eſt, deuincitur enim ab influxu copioſoris alimenti, quod digerere nequeat. Sic durior euadit. Ob id Thaſij amygdalas inoculant, ex mollibus enim prædura poſt ſatum redduntur. Didymus ſemine ſeri ait, & transplantatas meliores fieri. Florentinus græcus ſeminio pangi poſſe docet. Nuces, quæ ſeri debent pridie liquido fimo macerentur, alij aqua mulſa madefaciunt, in eaq; noctem ſolam eſſe patiuntur, ne germen extinguat mellis mordaci-

tas.

ras. Cacumina in terram rectè figuntur, ſic vt lignoſior pars ſurſum ſpectet. Tradunt vegetiores enaſci, ſi in ſcrobiculos, quibus obruuntur ferula coniiciatur. Columella antequam nuces deponas in aqua mulſa, nec minus dulci macerato, ita iucundioris ſaporis fructum, cum adoleuerit præbebit, & interim melius, & celerius naſcetur. Ternas nuces in trigonum ſtatuito, paſſq; durior inferior ſit, quia inde radices mittit, nuxq; à nuce minimo palmo abſit, & anceps ad fauonium ſpectet. Plinius ex Magonis ſententia, qui in nucibus operoſus fuit. Serendas quàm maximè falcatas, & è nouella, fimoq; diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm ſerantur aqua mulſa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonem ſpectare: ternas ſimul ſerendas trianguli ratione, palmo inter ſe diſtantes, denis diebus adaquari, donec grandeſcant. Palladius nihil vtilius, ait, quàm ſeminiarum facere. Fodiemus ergo altam pede uno ſemis aream, in qua obruemus amygdala, non amplius quatuor digitis, ita vt acumina figamus in terra ſpatio inter ſe binorum pedum ſeperata. Sed ipſa amygdala ad ponendum, & noua legamus, & grandia, quæ antequam ponamus, pridie mulſa aqua, ita vt ne nimis maceremus, ne germen extinguat ex multo melle mordacitas. Alij prius fimo liquido per triduum nuces eas macerant. Deinde die, ac nocte eſſe patiuntur in mulſa, ſed quæ ſuſpitionem tantũ poſſit habere dulcedinis. Cum in ſeminario amygdala diſponimus, ſi ſiccitas interceſſerit, ter in menſe rigemus, & herbis naſcentibus circumfodiendo ſæpe purgemus. Terra ſeminarij lætamen debet habere admiſtum, ſeruandæ ſunt à pecore, quia ſi rodantur, amareſcũt. Seri debet Ianuario, & Februario, locis calidis Octobri, & Nouembri. Baro aliquantum ſata amygdala degenerare conſpiciuntur, quippe ſi eas ſeras, quam ambroſinas nomi-

nari diximus, eæ proueniunt, quas communes diximus; ſi commu-nes ſeremus, prouenient Syluestres. ſi molles, duriuſculæ naſcuntur, ob id ex ſobole, quæ circa matris crus naſcitur, plantatur. Qui Neapoli ſeminaria facere velint, ex Apulia ſemina exportari curent, nam meliores naſcuntur, quàm ex ijs, quæ noſtra regione naſcuntur, nam ſi noſtratia ſeuerit, plerunque euanida fiunt. Viui radix. Ab autumno ad Brumam, ut Florentini fert opinio commodius ſeritur, verno ſatu difficilius comprehendit, quod arbos ea præcoci partu germinet. Columella ſerit Arcturi ſigno, vel circa calendas Febr. quæ pruinam neſcit. Mago, Plinio referente amygdalas ab accaſu Arcturi ad Brumam ſeri iubet, ſtatuitq́ tempus. Palladius. Seritur Ianuario, & Februario, calidis locis Octobri, & Nouembri. Cum ſeminario adoleuerint, relictis ibi, quæ ſpatia ſufficiant plantis, alias tranſferemus menſe Februario. Amplo diſtent inter ſe, interuallo, cum & numeroſam radicem habeat, & vires ſolidas hauriendi. Sunt qui inter vites ſerendas cenſeant, tanq́ innoxias, & cibo mediocri contentas, & ſimul quod mature fructificent, nec latè adumbrent, minime graues, ſed Theophraſti opinione hi non recte exiſtimant. Umbra enim & ſera feracitas, non tam infeſtant, quàm vires radicum: rapiunt enim alimentum ſuo amplo diſcurſu, implexuq́, enecant. Amygdalis ampliora diſtribuenda ſunt interualla maiora; quàm malis, pyris, ſed minora quàm fico. A quo Plinius Amygdalas ſeri iuſſerunt diſtantiores, quàm malos, & pyros. Palladius. Spatia inter arbores viginti, aut viginti quinque pedum dediſſe ſufficiat. Didymus auulſione naſci amygdalas ſcripſit. Florentinus etiam pangi poſſe auulſione vel ſtolonibus. Palladius ſeri poſſe plantis, quæ de maiori radice tolluntur. Theophraſtus ramo præ-

gran-

grandi depoſitas germen erumpere raro ſolere. Florentinus ait. Nonnulli ramulos, qui de cacumine ſumerentur, non infelici ſucceſſu depoſuerunt. Didymus non ſolum ramo, ſed etiam taleis na ſci poſſe ſcripſit.

INSTITIO.

Cum amygdalam ſemper ſererent ſemine ob naſcendi facilitatem, opus erat, vt bonos fructus afferret, eam inſererent, ob id Theophraſtus Thaſios ſemine ſatas, & adultas amygdalas inoculabant. Paxamus Autumni exitu amygdalas inſerere iubet, non iuxta ſummitates, ſed in ramis iuxta medium excurrentibus. Florentinus verò etiam Autumno inſerendam præmonet, cum verò germinet, ſed inſerendos ſurculos non ſummatim legendos eſſe, ſed è media arbore. Quintilij verò Ianuario inſerendam præcipiunt. Plinius ſtatutum tempus habere ſuæ inſitionis amygdalas circa Brumam. Palladius. Menſe Decembri, vel Ianuario circa idus amygdalus inſeritur, locis verò frigidis & Februario. Si tamen ſurculos condias antequàm germinent vtiles ſunt, qui de ſummitate ſumuntur. Inſeruntur, & ſub cortice, & trunco inſeruntur in ſe, in perſico. In verſibus verò.

Phyllis odoratos primœuis floribus artus
Diſciſsi pruni corticẽ fiſſa tegit.
Pomaq; permutat velàtrina perſicâ miſto,
Duritiemq; docet tegminis eſſe loco.
In modicam tornat ſiliqua tendente figuram,
Et frondes pulchro ditat odore feras.
Caſtaneamq; nucem depulſis cogit echinis,
Mirari fructus leuia poma ſui.

In

In Baro Apuliæ Octobri, & Nouembri inſerunt. Inſerendas arbores Auguſto iuxta medium detruncant, ne frondibus, & germinibus arboris ſuccus abſumatur: deſitis mox caloribus, vbi cælum frigeſcere cœperit, truncum præcidunt, & inter lignum, & corticem inſerunt, acuunt ſurculum, ne dum intruditur corticem rumpat. Surculum ex Auſtrina arboris parte deſumunt, & è ramorum ſummitatibus, non trunco ſupernaſcentibus. Luna decreſcente poſtremis diebus; nam ſi creſcente id fieret, & materiam multam, fragilemq́ produceret arbor, fructus verò paucos. Nos in Campania in prunum inoculamus; & optime concipit, difficilius trunco fiſſo, medio modo inter lignum & corticem in perſicum inſerimus, Ipſa recipit perſicum, præcocia, chryſomela & ceraſia, & tempeſtiua proueniunt, contra ruſticorum opinionem, qui pertinaciter ſerotina prouenire affirmant. Sed ſi ſubdita amygdalus amara fuerit, tantillum fructus cortices amaroris ſapiunt.

CVLTVS.

Nihil æque degenerat vt amygdalus, vnde ſæpius plantam tranſplantare licet. Amygdalam, Theophraſtus ait, dum fructus parit, neque rigandam, neque ſtercorandam, neque purgandam præterquam aridis, neque vlla cura tractandam exiſtimant, ne plus æquo validior facta fructum in flore amittat. Plinius Amygdalæ ſi colantur foſſione florem amittunt. Palladius putandæ ſunt Nouembri menſe, vt ſuperflua, & arida, & denſa tollamus. Seruandæ ſunt à pecore, quia ſi rodantur inareſcunt. Circumfodi non debent, quoties florent, quia inde flos eius excutitur. In vetuſtate plus affert. Theophraſtus. Cultu miteſcit amygdala, vnde neglecta amara ex dulci, & dura ex molli redditur.

ARS.

Amara amygdala quomodo exculta fieri poſsit, multa Græcorum, et Latinorum extant experimenta. Ariſtoteles docet clauum confixum amygdalæ, vt gummi per multum tempus deſtillet, vrbanam reddi, & per hoc artificium Syluestræ arbores fiunt domeſticæ. Teophraſtus amygdalam cultura maxime immutari poſſe multis in locis profitetur ſui operis. Vnde ſi quis ſtipite circumfoſſo, & ab ima parte perforato menſura dodrantali, vndiq. lachrimam affluentem in idem defluere ſinat: ſed hoc tam ad bene, quàm ad fructificandum conferre creditum eſt. Amygdala perforatu caſtigatur. Si paxillo deciſo humorem influentem abſtergas, idq. biennio, uel triennio facias, dulcem ex amara efficies. Amaror enim ex nimia alimenti copia prouenit, humoremq. vbertate, quod perforatu caſtigatur, nam illo liberata humore in melioris, & ſuauioris fructus fertilia tranſeunt. Reliquus humor facilius concoqui poteſt, ſic dulceſcere. Amygdalam mutari poſſe ex toto procul à ratione eſt cum arbor ſit ſatis robuſta; ſed diminuta melioreſcere veriſimilius eſt. Præterea ſi ſtercoribus nonnullis ex validioribus vtemur, ceu ſuillo, amygdalæ ex amaris in dulces tranſeunt. Sed amygdalæ triennio poſt mutantur, cultum enim per tantum temporis adhiberi par eſt. Africanus ex amaris dulces fieri affirmat, ſi circumfoſſo ſtipite quatuor digitis à radice cauernula imprimatur, per quam noxium deſudet humorem. Vel ſi circa radices apertas vrina, vel ſuillũ ſtercus diffunditur. Quintilij ex Ariſtotele Martio menſe amygdalarum radicibus ſuillum ſtercus imponunt, nam ex amaris faciunt dulces, maiores, & delicatiores. Plinius amygdalæ ex amaris dulces fiunt ſi circumfoſſo ſtipite, & ab ima parte circumforato, defluens pituita abſterga-

ſtergatur. Palladius ex his. Ex amaris dulces fiunt ſi circumfoſſo ſtipite tribus digitis à radice fiat cauerna per quam noxium deſudet humorem, vel medius truncus terebretur, & cuneus ligni melle oblitus imprimatur. Vel circa radices ſuillū ſtercus affundat.

E duris molles reddere etiam docet Theophraſtus. Africanus ita pollicetur. Si radicibus ante florem ablaqueatis aqua calida frequenter ingeratur. Palladius ex Martiali. Teneras nuces amygdalus creabit. Si ante florem radicibus ablaqueatis per die aliquot calida aqua ingeratur. Nucem græcam tarentinam facere hoc modo docet Columella. In quo ſcrobe deſtinaueris nuces ſerere, in eo terram minutam pro modo ſemipedis ponito, ibiq́; ſemen ferulæ repangito: cum ferula fuerit enata eam findito, & in medullam eius ſine putamine nucem græcam abſcondito, & ita obruito, hoc ante calendas mar. facito, vel inter nonas, & idus Mar. ſed Florentinus amygdalam ſuis operimentis ſpoliatam facere promittit; ſi ſolam amygdalæ nucis carnem vitis recentis, vel platani folijs propter formicas inuolutam terra obruas, ſed cinis ſero aſpergatur trunco, & radicibus. Ut amygdalæ teſta tenuior fiat, inteſtina verò ampliora fiant, docet Theophraſtus. Si continua fiſsione exhilaretur arbor, nam alimento meliori vberioriq́; cum ipſæ arbores vigent humefacit, pulpamq́; fructus auget. Africanus naſci ſcriptam aſſerit, ſi eius teſtam fregeris integro nucleo, & in eo quicquid libuerit deſcripſeris, mox papyro religata, ac luto circumlita, ac ſuillo ſtercore congeſto obrueris. Palladius. Græci aſſerunt naſci amygdala inſcripta, ſi aperta teſta nucleum ſuum tollas, & in eo quodlibet ſcribas, & iterum luto, & porcino ſtercore inuolutum reponas.

MOR-

MORBI ET REMEDIA.

Si laſciuit arbor frondibus, & germinibus, nec ferax fuerit, caſtigandi modum docet Theophraſtus, ſic copioſiorem fructum dare affirmat. ſi ferreus palus adigatur arbori, impreſſoq; foramini querneus inferatur paxillus, & hoc modo in eam animaduerti uolunt. Vel ſi poſthac fructus abunde non dabit, radices refoſſæ ſpoliataſq; hybernis frigoribus dabunt, et reliqua puniendi genera. Sublata enim nimia alimēti copia, calor inſitus amplius in reſiduo ualet. Ab eo Africanus. Si ferax non eſt amygdalus, Hyeme radices ablaqueabis, & iuxta terrram terebrato trūco tedæ præpinguis ad actum cuneum, infuſo prius humano lotio immergemus. Plinius. cuneo e robore adacto fiſſa radice fertiles fiunt. Si germinăt, nec fructum ferunt. Palladius. Si ferax non eſt, tedæ cuneum terebratæ radici mergamus, uel ſalicem ſic inſeremus, ut libro tegente claudatur. Sed Theophraſtus querneum, Africanus e teda, Palladius e ſalice paxillum arbori adigunt, & alij diuerſum, ex quo perſpici licet non cunei materiē, ſed duritiem & incorruptibilitatem quærūt, quo diutius arboribus infixi durent. Perdit facillime amygdalus fructus ante maturitatē, dicit Theophraſtus, quia nexu infirmo dependent, cum mole grandiuſcula conſtent, nam quodlibet humefacere, atque debilitare eos facile poteſt. Tum etiā flatus interdum uehementes inuadūt, ut nil reſiſtere ualeant. imò etiam ſi non pluat, dūmodo aer auſtrinus, nubiluſq; ſit, amittit flores, & primos fructus, ſi illico poſtquàm defloruere illud acciderit. Plinius ab eo. Si amygdalæ cum defloruere, protinus ſequantur imbres, in totū poma depereūt, etiā ſi omnino nubilū fiat, auſtrinuſue flatus amittant fœtus. Perdit facillime ante maturitatē fructus amygdala etiam ſi non pluat, & fiat auſtrinum cælum, aut nubilum

amittunt florem, & primos fructus, ſi cum defloruere tales dies fuerint. Apud nos à Martio menſe vſque ad medium Aprilem gelu timent, quia tunc flore, & fructu pubent, & ſi noctu pluit, in floſculis inſidente aqua, gelu torpebunt, & caduci fiunt flores, hoc elapſo tempore tutius viuunt. Amygdala non ſolum plagam, ſed etiam diſciſsionem candicis ſubſtinere poteſt (& ſi permultæ fiſſo candice perant) Ratio eſt, quòd diſiectas partes celerrime comprimere poteſt, & coagmentare. Vredine non infeſtatur. Aliquando gummoſus humor efficitur. Mutilatione deterior euadit, quippe ex dulci amara efficitur. Ratio eſt, quod principio alterato, finis quoque alteratio ſequitur. Palladius. Locis frigidis vbi metus eſt de pruina Martialis dicit hoc remedio ſubueniri. Antequam floreant, radices nudantur, & albi lapides minutiſsimi miſti arenis congeruntur, & vbi iam tempus videbitur, vt debeant germinare, effoßi iterum lapides ſubmouetur.

CONDITVRA.

Amygdala, Florentinus ait, ad legendum maturitatem fatentur, quum fuerint ſpoliatæ corticibus, quæ ſi muria lauentur, & candidæ fiunt, plurimum durant, mox ſiccatæ ad vſum ſeruantur. Si difficulter corium exuant, paleis obrutæ continuo relaxabuntur. Semina, quæ mollia Theophraſtus ait, carnoſaq; ſunt, vt amygdala putamine ambiente optime ſeruantur, omniaq; diutius ſeruantur putaminis circundantis præſidio. Sed minus perdurat, quã auellana, quũ pinguiuſcula illa ſit. Palladius amygdala maturitatem fatetur ad legendum, cum fuerit ſpoliata corticibus. Hæc ſine cura hominis ſeruantur in longum. Si difficulter corium dimittent, paleis obruta continuo relaxabunt. Item decorticata, ſi aqua marina lauemus, aut ſalſa, & candida fiunt, & plurimum durant.

durant. Baro ſeptem, vel octo diebus inſolata cum puta minibus earum ſicco loco per triennium, vel quadriennium aſſeruantur.

MATERIES.

Arboris cinerem, lixiuamq́; probauit Theophraſtus vim acerrimam. Ad fornaces, arterſq; aliquas non in commoda materies.

DE AVELLANA. Cap. XXXV.

ET Si montes, & nemora corylis veſtiantur, vt Sylaeſtribus arboribus. nos tum ob eorum fructuum gratiam quam apud omnes adeptæ ſunt, tum quia facile cultu miteſcunt in promarium tranſtulimus. Plinius eſſe in ipſo nucum genere. Habent eæ facultalem non minimam aduerſus venena, præcipitq́; Cato in ſuburbanis hortis conſerendam. Plutarchus ſcribit appenſam in laquearibus nucem ſcorpiones prohibere, ne in domicilia irrepant, lectorum etiam pedibus adligatam, ſcorpiones ne cubantes adoriantur inhibere, nec ad equilia, ſi præſepibus affixa ſit irrepturos. Nec omittemus, quæ ſimplex obſeruauit ruſticitas: Serpentem coryli virga, vel caudice ictum obtorpeſcere, & tandem emori. Metallicorum etiam experientia compertum eſt tantam cum metallis coryli arborem ſympatiam habere, vt ſi illius recta virga per montes, & loca, vbi metalla lateant deferantur, illico flectantur in abſconditi metalli inditium, cum cæteris locis recta maneat. Hæc nux inter felices arbores à Macrobio enumeratur. Ne prætereundum diximus ridiculum Alberti experimentum. Coryli virgæ ueru inſtar accommodatæ regulus parua auis figatur, virgæ extremitatibus lignum, vel quoduis aliud ſubijciatur,

tur. ſuprà quod facile poßit circumuerti, mox prunæ ſubijciantur, vt caleſcente colurno uerruculo non ſine aſtantium riſu, ſe ipſam uertat, dum coquatur auis. Sed putat ipſe eam uim ineſſe non falſo, ſed corylo, quæ per ſe ſola conuertitur obiecta igni.

NOMEN.

In magnis eſt ambagibus auellana ob ſui nominis varietatem Teophraſto ἡρακλεωτική dicitur, ideſt nux Heracleotica ab Heraclia Ponti ciuitate dicta. Dioſcorides λεπτοκάρυον vocat, ideſt tenuem, & exiguam nucem, reſpectu iuglandis Hermonax, & Timachidas auellanam nucem iuglandem vocant ex Athenæo. Macrobius præneſtinam nucem vocari ait, à loco vbi luxuriat. Eſt autem natio hominum iuxta agrum præneſtinum, qui carſitani vocantur ἀπὸ τῶν καρύων à nucibus, inde ſcilicet præneſtinæ nuces. Hanc autem nucem etiam à Græcis vocari ait κάρυον ποντικὸν cum vnaqueque gens indiderit huic nuci nomen ex loco, in quo naſcitur copioſior. Putat idem. Oppij opinione heracleoticam nucem non auellanam, ſed iuglandem dici falsò. Didymus pōticam nucem vocat. Plinius. Auellanas antea abellinas patrio nomine vocabant, & in Aſiam, Græciamq́ venere è Ponto, ideo pontica nuces vocantur. Seruius ab Auellano campaniæ oppido. Sed nunc duo oppida in campania vulgò Auello, & Auellino diſtant ſex millia paſſuum, circa ea Corigliano vulgò, quæ optimas, copioſas & varias affert. Neapolitani reſpectu maioris nucis nocelle vulgo dicunt. Arbor Græcis κόρυλος dicitur, latinis etiam corylus.

FORMA.

Rara admodum videtur fuiſſe Theophraſto, quod tam anxiè eius hiſtoriam proſequatur. Auellana aſſurgit caudice multis inferne

ſernè ſtolonibus fruticante, ſuperne ramis brachiato. Virgis ſine alarum ſinu enodibus, breuibus, craßisq́ nonnullis. Folijs per ambitu ſerratis, vtiq; alno ſimilibus, tamen latioribus. Materie admodum lenta. Cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis & varijs. Medulla tenui, & ſufflaua quæ dematur. Florere hanc nonnulli inficiantur, ſed floris vice præludia quædam oſtentare, quæ iulos vocant: Siquidem fructu iam caduco, ſquamoſum quoddam minutis ſquamis racematim compactum, veluti prælongus vermis, erumpit, quod ſingulari fultum pediculo penſile nititur. Is nucis pineæ viridis, & nouellæ rudimentũ exprimit, niſi quod tereti craſſamento propemodum tendit, tripollicari longitudine, creſcens hyeme, vere dehiſcens, & flaueſcens defluit, cum folia proſiliunt, tũc caliculacea tegumenta totidem, quot iuli ſopra pediculum exeunt eorumq́ ſingulis ſingulæ nuces inſunt. Germinat & è lateribus ſe fundentibus ſurculis, & prima, quæ præſunt cacumina propelluntur ſic caudex et rami ſua proſequuntur incrementa, vt ea quarũ germina in ſingulare filium finiuntur. Radice altiſſima, tenui, & robuſta, & ob id diuturnioris vitæ. Plinius. Has nuces molles protegit barba, ſed putamini, nucleisq́ ſolida rotunditas ineſt. Vmbilicus illis intus in uentre medio. Ferunt et auellanæ iulos compactili callo ad nihil vtiles. Macrobius ait. Pontica nux, et baſilica germina, & flores agunt, ſcilicet eiſdem temporibus, quibus græce nuces.

GENERA.

Theophraſtus ait. Duo eius faſtigia, Sylueſtris, & urbana. Sed Sylueſtris prorſus utriuſq; natura, nec urbanæ fructus magnopere, quàm indomitæ pſtãtior, foliũ urbanæ maius, et caudex procerior. Ambæ bino genere cõſtant quædã rotundã, quædã oblongã nucem largiun-

largiuntur, vrbanæ candidiorem fructum. Didymus eſt alia rotunda, alia oblonga. Apud nos Syluestres, & vrbanæ copioſiſſimæ ſunt. Sylueſtres putamine duriori, minores, & ſapidiores. Vrbanæ fructu rotundo ſunt, & oblongo, ſed oblongus fructus cute tegitur rubra, præcocior eſt, & calix ſummatim magis fimbriatus. Rotundæ altera precox, altera ſerior.

COELVM.

Hyemis vtraq. patientiſſima, & montibus magna ex parte proueniunt. cum natura ſylueſtres prorſus ſint, vt ait Theophraſtus. Deſcendit in plana corylus, dixit Plinius. Palladius verò frigido cœlo gaudere ſcripſit.

SOLVM.

Theophraſtus aquoſis locis vrbanas gaudere retulit. Didymus argillaceis, & vliginoſis. Palladius loco humido, macro, & ſabuloſo. Tale eſt abellinum ſolum, vbi in planis, & montibus optime, copioſiſſimæq́ fructificat.

SATIO.

Seritur, vt Didymus tradit eo, quo amygdalæ modo, & tempore eodem deponitur. Palladius. Auellanæ ponendæ ſunt nucibus ſuis, non amplius ſupra terra ducenda eſt, quàm craſſitudine digitorum duorum. Viuiradice Plinius ſeri iubet à Calendis Martijs ad idus eaſdem Palladius plātis, & ſobole expertus eſt melius prouenire Menſe Februario ſeu planta, ſeu ſemen exponitur. Cato propagari poſſe docet. Plinius auulſione naſci, ſed cum parte corporis matris, quam ſecum auferat fimbriatam. Nos ſationis modum, & cultus, quibus Abellino vtūtur exponemus Nucibus raro, vel nunquam, ſed ſobole frequentius. Effediunt ſcrobes altitudine quatuor pedum, latitudine trium, inde virgas quinq.

circa matris crus fruticantes trimas, vel quatrimas euellunt, panguntq́, ut ſingulis ſcrobiũ angulis, & in medio unã ſtatuant Octobri, vel Nouembri, terram iniiciũt, & optime calcant, cácumina obtruncant, & uinculis ſimul religant, vt ſimul creſcant, nec ſe in latitudinem fundant. Interualla viginti pedum, vt cum ad iuſtam proceritatem increuerint, cacumina ne ſe obumbrent, hoc modo ingentia auellaneta in Abellino conſpiciuntur. Sed à vitibus longe abſint oportet. Virgilius.

Neue inter vites corylos ſere.

Ex quo Plinius. Vites odit corylus, & ni procul abſit triſtis, & ægra.

CVLTVS.

Theophraſtus maxime coli iubet. Tranſlatu miteſcit Sylueſtris. Prægraciles eius virgæ deſquamantur, craßioreſq́ deraſæ interpolantur. Fructum meliorem, copioſiorem afferre traditur, ſi plures virgas reliquerit, vt quæ naturæ ſuæ proprietate fruticoſa ſit. Arborem ſi quis frequenter collucet, fæcundiorem reddi, quare tonderi, reſecariq́ præcipiunt, alioqui ſi arboreſcere patiatur aliquis in corpulentiam alimentum omne ſumptitabit. Plinius ex eo. Nux auellana fruticoſi generis, quinimo melior eſt, & copioſior fructu in plures diſperſa ramos. Abellini populi ita colunt. Singulis annis ablaqueant, ager bis aratur, optant Iunio aquas pluuiales tunc enim repleri nuces dicunt. Si deſierint, ſemiplenas & paruas procreabit, neglecta commeat in fruticem.

INSTITIO.

Apud nos non inſeruntur, & cum ſæpius inſeruiſſem raro comprehendit, ferunt tamen perſicum emplaſtrari, & inſeri poſſe fiſſo trunco in eam, immo fructus producere, qui amygdalam intus

ducem habeant, nec ingenioſius, quàm hoc arbore fructus poſſe duplicari.

ARS.

Columella nucem auellanam tarentinam fieri poſſe docet, ſi ſerulæ medulla ſeratur, quemadmodum diximus in amygdala.

CONDITVRA.

Cato nuces prænestinas retentes in urceo in terra obrutas condere docet. Palladius menſe Iulio circa nonas auellanam maturam eſſe in locis calidis, ait. Abellini populi arenis obrutas, vel ſub terra coopertis locis vſq; ad Aprilem virides aſſeruant, inde tunc eximi oportet, nam cælo incaleſcente continuo pullulant. Iunio fumo ſuſpendunt in cratibus, vt aſsiccentur, vel furno, vt breuius aſſequatur. Sunt qui nucleos nudent, ac filo traijciant globulorum præcariorum more, ac ſuſpendunt locis ſiccis. Maturitatis ſigna cum ſponte è caliculaceis ſuis tegumentis exiliunt.

MATERIES.

Haſtilibus præcipua eſt, unde colurna haſtilia F. Pompeio ſunt, quæ ex corylo facta erant. Materies fragilis ob id Ouidius.

Et coryli fragiles.

Plinius. Erat corylus olim facibus familiariſsima. Cædua eſt, ſed tardius naſcitur, terræq; defixa uix tolerant, non modo humorem. Apud nos circuli fiunt ex ea ad uaſa uinaria conſtringenda, & ex ſuis uirgis bimis uel trinuis carbones ad pyrium puluerem conficiendum aptiſsimi.

DE

DE PISTACEIS. Cap. XXXVI.

IN nucum genere etiam piſtacea nota eſſe Plinius dixit, quæ prodeſſe aduerſus ſerpentum traduntur morſus, & potu, et cibo. Vitellius in Italiam primus intulit, eodem tempore, ſimulq́ in Hiſpaniam. Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militauerat.

NOMEN.

Theophraſto τέρεβινθος *dicitur, ut paulo poſt in eius deſcriptione dicemus. Nicander Colophonius, Authore Athenæo, pittacia uocat, et phiſtacia, Poßidonius Stoicus biſtacia Fratres Georgici biſtacia Damageron* πσιττακία. *Dioſcorides* πιστακία. *Latini piſtacia vocat. Neapolitani* piſtacchi. *Siculi* feſtuchi.

FORMA.

Theophraſtus ita ſuam terebinthum indicam deſcribit. Ferunt Indiam terebinthum habere, vel, ut alij, arborem ſimilem terebintho, folijs, ramis, & reliquis omnibus, fructu tamen diuerſo, amygdalarum ſimilitudine, nam et in Bactris Therebinthum hanc eſſe, ferreq́ nuces amygdalarum magnitudine, non magnas, ſed viſu ſimiles, ſuauitate uerò amygdalis præſtantiores, et ideo incolas eis potius uti. Plinius ex eo. Eſt & terebintho ſimilis cætera, pomo amygdalis, minore tantum magnitudine, præcipuæ ſuauitatis. In Bactris utiq́ hanc aliqui terebinthũ eſſe propij generis potius, quàm ſimilem ei putauerunt. Poßidonius ſtoicus ex Athenæo ait. Arabia, & Syria affert piſtacium vocatũ. Fructus racematim cohæret vuæ modo, lõgius, cortice albo, & lachrimis ſimillimus. Et Fratres, qui Georgica conſcripſerunt inquiunt. Terebinthum piſtacia Syri vocant. Nos hanc indicam terebinthum, Theophraſti piſtaciorum arborem eſſe haud temere aſſirmamus, cum utri

ſimilis, & reſinifera ſit. Præterea ſuper terebinthum inſita, vt po-te in proprium genus mire coaleſcit, & fructificat, nec piſtacijs ali-ter Theophraſtus meminit, cum ſuo tempore non dũ in Græciam eſſent allata. Hos ad horum maiorem declarationem piſtacij ar-borem conſcribemus. Planta tota eſt terebintho ſimilis. Folio ma-iore, quàm lantiſci, ita in ordinem vtrinq; diſpoſito, diſtantioribus frondium interuallis, ſubrufo. Arbor omnino nuda præterquàm ramorum cacuminibus nam ſupra comatur denſiore folio. Nuces racematim pendent ex ramorum extremitatibus, facie vnguen-tariæ glandi ſimili, internus nucleus cuticula tegitur rufa, medul-læ ſapor pineæ nucis proximus ſed odoratior, vt terebinthus.

GENERA.

Palladius duo genera dicit, marem, & fœminam, marem cui ſub corio velut oſſei longi videntur latere teſticuli.

COELVM.

Theophraſtus terebinthum Indiam ferre, & Bactrum. Dio-ſcorides piſtacia Siriæ eſſe. Galenus Alexandriæ magnæ naſci pi-ſtacia ſcripſit, verum in Beroea Syræs municipio copioſiſsime. Da-mageron querere locum ſoli expoſitum dicit. Plinius in Syria na-ſci. Palladius loco calido, & ſole gaudere. Sicilia piſtacijs ſcatet.

SOLVM.

Palladius homectum ſolum, & rigationem deſiderare ait.

SATIO.

Piſtacia Damegeron ſeri ait Aprilibus calendis, ſexum v-trunq; matrimonio coniungens, eo ordine tamẽ, ut maris deorſum in Fauonium ſpectet, ita connexæ largiorem, vt aſſerit fructum dabunt. Diophanes nucem integram, ſuiſq; putaminibus illæſam terræ dabat. Piſtacia, Palladius inquit, ſeruntur autumno, &

menſe

menſe Octobri. Qui diligentius facere volet, pertuſos caliculos, & ſtercorata terra repletos parabit, & in his piſtacea terna conſtituet vt ex omnibus germen qualecunque procedat, quod vbi conualuerit planta, huic facilius transferretur menſe Februario. Nos Neapoli Aprili ſeruimus in caliculis, Maio proſiluerunt, folijs ſui generis, & caducibus, tardeque creſcebat. Si viuiradices plantare neceſſe fuerit, Paxamus docet. Scrobes locis apricis, & iugiter inſolatis elaboratos excauari, & viuiradices vegetas recentes vna colligatas infuſo ſtercore luna ſecunda demergi, iiſque plantulis ab imo ſolo ad ramos vſque vinculo coſtrictis, terra in gyrum accumulata ſcrobiculos implere, dareque operam, ut rigatione, potuque ſatientur, ab octauo die rurſum uinculis vt cõmitterentur, coirentque comprimere. Sed vbi caudices trimatum agerent, ablaqueatione facta, effoßiſque ſcrobibus, fimum inſpargere, et impulſo altius trunco aggere terræ munire, arbor enim in vaſtam creſcens proceritatem, hoc munere firmius hærens impetu ruentis uenti non deturbabitur.

INSTITIO.

Damageron aprilibus calendis inſerit in ſuis generis arbores, & terebinthum, vtque idem arbitratur in amygdalum. Didymus in ſuis Georgicis piſtacium in amygdalum inſeri dicit. Palladius. Inſeritur terebintho mẽſe Februario, et Martio, at alij amygdalo inſeri poſſe firmarunt. Ad Paſiphilum.

Quin & amygdaleos ſubeunt piſtacea ramos,
 Et debitum maius de breuitate petunt.
Hæc & cognato cingens terebinthus amictu,
 Nutrit adoptiuis nobilitanda comis.

DE CASTANEIS. Cap. XXXVII.

VLTIMA omnium accedit caſtanea, etiam nucum generi connumeranda, duro enim tegitur corio, quod proijcitur, intus verò quod eſui eſt. Virgilius nuces vocat.

Caſtaneaſq; nuces mea quas Amarillis amabat.

Heraclion Epheſius etiam nuces vocat, Athenæo authore, ſic Mnaſiteus nuces & caſtaneas. Nicander, & Theophraſtus etiam nuces vocant, quamquàm Dioſcorides iuglandium, & glandium generi accommodatius. Sic Plinius ab eis, cæteriq; Etiam Diui Tiberij nominum impoſitione, qui glandes nominare fecit. Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiam, & præſtant ieiunio fœminarum quandam imaginem panis.

NOMEN.

Græcis κάστανα *dicitur à caſtana Magneſiæ oppido, vnde primum aduecta eſt, nominatam eſſe conſtat. Theophraſto* κάρυον εὐβοικόν. *Nicander ait in Georgicis ſuis, referente Athenæo, Euboicos nucem caſtaneam vocare. Agelochum amotas appellare. Dioſcoridi* σαρδιαναὶ βάλανοι, & διὸς βάλανοι, & λόπιμα *dicuntur. Plinius reddit rationem cur Græci Sardianos balanos appellent, quia Sardibus eæ prouenere primum. Iouis glandes, quia glandibus præſtabant, adeo vt Iouis dignam exiſtimarent.* λόπιμα *à cortice, quæ græcè* λέπος *nominatur. Diphilus etiã caſtaneas ſardicas glandes nominat ex Athenæo. Vocatur etiam & nux Heracleotica, vt Macrobius ex Oppij authoritate. Heracleotica nux, quàm quidam*

dam caſtaneam nominant. Democritus διὸς βάλανος ait caſtaneam deſignare. Apuleius caſtaneas eodem nomine vocat. Sic etiam Damageron. Latinis caſtanea dicitur. Italis caſtagna.

FORMA.

Theophraſtus quorundam opinione caſtaneam florere exiſtimat, alij minime, ſed villum proportione großis præciduis reſpondere. Germinat ineunte vere, ſeriusq́, Virgiliarum obitu fructificat. Amentum profert, id ante germinationem verni temporis initio gignitur, fit ueluti foliorum cõceptus, dehiſcit poſtea, & ſquamata illa flaueſcunt, & in longitudinem vel tripollicarem increſcunt, cum vere folium exit, iſta decidunt. Fructus glandeus in calice echinata, ſimilis glandi fagi dulcedine, & ſucco, ſed illi leuis, & placida, non hiſpida vt caſtaneæ. Plinius ab eo. Armatum ijs echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Mirumq́, viliſsima eſſe, quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibuſdam partus ex uno calyce, cortex lentus, proxima verò corpori membrana, et in his ſaporem, ni detrahatur infeſtat. Germinat vere cœpturo. Virgilius hirſutas vocat.

Sunt, & Iuniperi, & caſtaneæ hirſutæ.

GENERA.

Plinius plura eius genera deſcribit. Tarentinæ faciles, nec operoſo ſunt cibo, planæ figura. Hæ Neapoli caſtagne piatte dicuntur à figura. Facillimè purgantur membrana, imò corio inhæret. Plinius. Rotundior, quæ balanitis, purgabilis maxime, et ſponte proſiliens. Neapolitani vulgò vocant caſtagne palombelle. Glandis figura ſunt, acuminatæ, dentibus frangendo proſilit albus

fructus

fructus, & ob id expetuntur, corio flaueſcenti. De ſalariana, quæ pura, & plana eſt. Multa ſunt apud nos genera, quæ his accommodari poſſunt, prima præcox eſt, quæ Auguſto maturatur, figura eſt plana, ac facile decorticatur. Laudatior Corelliana [illegible] *antiquum retinet nomen, nam vulgò* Cordegliana *dicitur, quod cordis ſpecimen gerat, cum ignoret Corellium, à quo nomen acceperit. Materana vulgo* marroni *dicuntur, corrupto à materana vocabulo. Hæc maximo eſt apud nos pretio, quia magnitudinē ferè malum æquat. Cortex ex flauo rubeſcit. Hanc Campania laudat & ſerior eſt. Triangulas, & populares ſyluæ affatim producunt, ſcrupuloſa corticis intra nucleos quoque ruminatione, quæ ſuum pabulo giguntur, minore corporis tuberculo.*

COELVM.

Quia caſtanea è ſyluestrium genere eſt, & ſi cultu vrbana, non ob id Sylueſtrē habitum exuta. Theophraſtus, montibus exultat, ait, quia frigoris auida, atq; adeo montibus gaudere, vt in plana non deſcendat. Septentrionalium locorum incola, vt in Thmolo, Olympioq; Myſio, in Euboea, & circa Magneſiam Euboicæ. Ab eo Plinius. Montes, & valles diligit caſtanea, Damageron frigidis lætari ait. Columella. Opaco, & Septentrionali cliuo lætatur. Plinius iterum ob eo Gaudet opaco, ſeptentrionalibus, & præfrigido ſitu, vel etiam decliui. Palladius. Diligit Cœli ſtatum frigidum, ſed & tepidum non recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis, & opacis regionibus, ac maxime in Septentrionem verſis. Apulia caſtaneis caret, quia calida regio, & plana eſt, ob id etiam puto iuxta Romam ipſam caſtaneas ægre prouenire, vt refert Plinius Sic apud Allobroges caſtanæ multæ, generoſæq; Pariſius ager non niſi paucas, & degeneres habet.

SO-

SOLVM.

Apuleius caſtaneas in locis aßiduam pluuiam excipientibus deponi monet. Damageron in arenoſa terra. Plinius patria laudatiſsimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Columella Pullam terram, & reſolutam deſiderat, ſabulonem humidum, vel refractum tophum non reſpuit. Spiſſum ſolum, & rubricoſum reformidat. Plinius ab eo. Quærit ſolum facile, nec non arenoſum, maximeq́ ſabulum humidum, aut carbunculum, uel tophi etiam farinam. Recuſat eadem gallicam, rubricam, cretam, omnemq́ terræ fœcunditatem, qua ſeri nuces diximus. Palladius. Amat ſolum molle, & ſolutum, non tamen arenoſum. In ſabulone proueniunt, ſed humecto. Nigra terra illis apta eſt, & carbunculus, & tophus diligẽter infractus. In ſpiſſo agro, & rubrica vix prouenit. In argilla, & glarea nõ poteſt naſci.

SATIO.

Damageron ſemine plantari docet, verùm fructus Amygdalo, & nuce longe ſecus, ſurſum mucronem habens. Decembri menſe caſtaneam plantari poſſe docet Caßianus. Columella de eius ex ſemine ſatione hæc habet. Caſteneæ in repaſtinato nux poſita celeriter emicat. Seritur ab Nouembri menſe per totam hyemem ſicca terra, & repaſtinata, in altitudinem dupondij, & ſemißis. Nuces in ordinem ſemipedalibus, ordines autem quinum pedum ſpatijs dirimuntur. In altitudinem dodrantis, caſtanea depreßis ſulcis committitur, qui vbi nucibus ſunt conſiti, priusquàm complanentur, breues arundines ab latere caſtanearum panguntur, vt per hos ſationis indices tutius fodi, & runcari poßint. Simulatq́ ſemina ſtillauerint, & iam bima transferri queunt, interuelluntur, ac bini pedes arbuſculis uacui relinquũtur, ne denſitas plantas emaciet.

ciet. Spiſsius autem ſemen propter varios caſus deponitur, nam interdum priuſquàm enaſcantur, aut ſiccitatibus nux inareſcit, aut aquarum abundantia putreſcit, & interdum ſubterraneis animalibus, ſicuti muribus, & talpis infeſtatur, propter quæ ſæpe nouella caſtaneta calueſcunt. Plinius ab eo. Non niſi ex maximis prouenit, nec niſi quinis aceruatim ſatis. Perfringi ſolum debet ſupra ex Nouembri menſe in Februarium: quæ ſolutę, ſponte cadunt ex arbore, atque ſubnaſcuntur. Interualla ſint pedalia undique ſulco dodrantali. Ex hoc ſeminario transferuntur in aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Palladius à Columella. Serenda eſt ergo ipſis caſtaneis hoc eſt ſeminibus ſuis menſe Nouembri, & Decembri, item Februario. Eligendæ ſunt caſtaneæ ad ponendum recentes, grandes, maturæ, quas ſi Nouembri menſe ſeramus, facilem ſe præſentia fructus ipſius præſtat. Si verò Februario ponamus, vt vſque tunc durent, ita faciendum eſt. In vmbra caſtaneæ ſiccentur expanſæ. Tunc in anguſtum, & ſiccum locum tranſlatæ cumulum faciunt, & eas omnes fluuialis arena diligenter operiat. Poſt dies triginta eas, remota arena, in aquam frigidam mittis. Quæ ſanæ ſunt, merguntur, ſupernatat quæcunque uexata eſt. Item quas probaſti, ſimiliter obrues, & poſt triginta dies æque probas. Hoc cum tertio feceris, vſque ad ueris initium ſerere debebis, quæ manſerint illibatæ. Aliqui in vaſculis ſeruant arena pariter miſſa. Paſtinari ergo locus debebit, qui huic deſtinatur arbuſto, altitudine pedis vnius ſemis, vel duorum [illegible] totum, aut ſulcis in ordinem deſtinatis, aut certe aratris reſolui hinc inde findentibus. Qui fimo ſatiatus aut redactus in puluerem caſtanearum ſemen accipiat non [illegible] pedis dodrante demerſum. Vnicuiq; ſemini propter [illegible] ſur-

B

culus

culus debet affigi. Ipſa ſemina ſingulis locis ſimul terna, quel quina ponantur, & inter ſe quatuor pedum ſpatio ſeparentur. Quibus transferre placuerit, bimas plantas transferre debebunt. Locus tamen ductoria liquoris accipiat, ne humor inſidens limo, germen extinguat. Seritur & plantis, ſed quæ radicibus exempta, & depoſita eſt, biennio reformidat (dicit Columella) ob id commodius nucibus, quàm viuiradicibus ſyluas inſtitui. Plinius ex eo. Tranſlata neſcit hoſpitari, pauetq́ nouitatem, biennio ferè poſtea proſilit, ideo nucibus potius, quàm viuiradicibus plantaria cædua impleantur. Tempus ſerendi à Calendis Martij ad idus eaſdem. Palladius. Quibus transferre placuerit, bimas plantas transferre debebunt. Seritur & plantis quæ ſponte naſcuntur, ſed quæ plantis ſeritur ita ægra eſt, vt biennio de eius vita ſæpe dubitetur. Columella propagare docet. Vbi frequentanda ſunt, melius ex uicino, ſi competit (mergi more) pertica declinata propagatur, quam exempta reſeritur. Hæc enim uelut immota ſua ſede uehementer germinat. Plinius. Sunt & propagines nulli quidem faciliores, nudata enim radice tota in ſulco proſternitur, tunc ex cacumine ſuper terram relicto renaſcitur, & alia ab radice. Palladius ex his. Cui placet, poteſt caſtaneæ ducere in propaginem ima uirgulta, quæ in radice naſcuntur. Damageron uiuiradice ſeri docet, qui modus longe tutior eſt, & bima fructum reddit. Pangitur etiam auulſione, & ſtolone ab æquinoctio. Quintilij caſtaneam à palo, ſiue talea in frigidioribus [illegible] humidioribus locis plantant.

INSTITIO.

Diophanes ait. Aprili menſe inſeri incipit caſtanea. Recipit morum. Inſeritur in nucem, quercum, & fagum. Plinius ſuomet

ſurculo inſitam longe meliorem fructum reddi ſcripſit. Corellius eques Romanus Ateſte genitus inſeruit caſtaneam ſuomet ipſam ſurculo in Neapolitano agro ſic facta eſt caſtanea, quæ ab eo nomen accepit inter laudatas. Poſtea hæres eiuſdem libertus Corellianam iterum inſeruit: hæc eſt inter eas differentia, illa copioſior, hæc Corelliana melior. Palladius. Inſeritur in ſe, & in ſalice, ſed ex ſalice tardius maturat, & fit aſperior in ſapore. Inſeritur, vt ipſe probaui, ſub cortice menſe Martio, vel Aprili, tamen genere vtroque reſpondet. Poteſt & inculari. Ad Paſiphilum.

Flumineam ſalicem fœcundant ardua membra,
Caſtaneæ, & multo paſta liquore vigent.

Nos Martij fine inſerimus fiſſo ligno, ſed melius inter lignum, & corticem, aliquanto verò ſerius emplaſtramus, & admodum digitalis, & optime comprehendit.

CVLTVS.

Columella. Cultus eiuſdem eſt foſsionis poſitioniſq; qui vineæ. Supputari debet bima, quin etiam trima, nam bis ferro repetenda eſt veris principio, vt incitetur eius proceritas. Plinius. Cultura non alia quàm ſupra dictis fodiendis, ſupputandiſq; per biennium ſequens: de cætero ipſa ſe colit, vmbra ſtolones ſuperuacuos enecante. Palladius. Nouum caſtaneum circumfodi debet aſsidue, menſe Martio, & Septembri, incrementum maius acquirit, ſi putationibus adiuuetur.

CONDITVRA.

Palladius ita condit. Caſtaneæ ſeruantur, vel incratibus diſpoſitæ, vel intra ſabulonem, ne inuicem tangantur inuerſæ, vel in Vaſculis fictilibus nouis conditæ, & loco ſicciore defoſſæ, vel incluſæ virgeis ex fago receptaculis, & lutatæ vt ſpiracula non relinquas.

linquas, vel ordei paleis minutiſſimis obrutæ, vel paluſtri vlua figuratis denſioribus ſportis recluſæ.

Caſtaneæ deinde priuſquàm cineribus credantur ferro, vel dentibus vulnerari debent, vt plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu proſiliunt, aſſidentium periculo, flatus enim in auguſtijs eliſus à noxa uindicabit, in impetu ſibilum eunte.

FINIS.

Imprimatur, Claudius de Curt. locum tenens Gen. Neap.

Paulus Regius vidit, idem fol. 38.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR.

Omnes ſunt quaderniones, & præter RR. ſunt duerniones.

NEAPOLI.

Apud Horatium Saluianum, & Cæſarem Cæſaris. 1584.

00054642

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015